

12
13

Istoria comunismului din România

CORINT
LOGISTIC

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII**

Flori Bălănescu (coordonator)

Mioara Anton

Carmen Müller

Florin-Răzvan Mihai

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației și Cercetării.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară

aprobată prin Ordinul ministrului educației nr. 7 734 din 16.12.2024,

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor,

116.111 – număr de telefon de asistență pentru copii, în conformitate cu Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

12
13

Istoria comunismului din România

CORINT
LOGISTIC

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII**

Flori Bălănescu (coordonator)

Mioara Anton

Carmen Müller

Florin-Răzvan Mihai

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării prin ordinul de ministru nr. 6400/22.09.2025. Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând cu anul școlar 2025–2026.

Inspectoratul școlar
Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

- * Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**
- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
 - Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Date despre autori:

FLORI BĂLĂNESCU (*coordonator*), doctor în istorie, cercetător științific la Institutul Național pentru Studii Totalitarismului, Academia Română, coordonatoare editorială a colecției Istorie cu blazon a Editurii Corint.

MIOARA ANTON, director, cercetător științific I la Institutul de Istorie „N. Iorga” (Academia Română), cadru didactic asociat la Facultatea de Istorie, Universitatea București, și cercetător științific asociat la INST.

CARMEN MÜLLER este doctor în istorie al Universității din București, profesor gradul didactic I la Liceul Teoretic „Ion Barbu” din București.

FLORIN-RĂZVAN MIHAI, doctor în istorie, cercetător științific și coordonator al Departamentului Cercetare al INST (Academia Română), coordonator al colecției Corint Istorie Autori Români a Editurii Corint.

Referenți:

Conf. univ. dr. **Daniel Citirigă**, Decan, Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” din Constanța

Profesor grad didactic I, **Ionel-Adrian Avram**, Director adjunct Colegiul Național „Emil Botta”, Adj. județul Vrancea

Redactare: **Flori Bălănescu**
Tehnoredactare: **Florin Vedeanu**
Design copertă: **Dan Mihalache**

Pe coperta 1: Imagine din decembrie 1989, credit foto Dinu Lazăr.

Surse foto: ACNSAS, Ager Film, Agerpres, AINST, ANR, Flori Bălănescu, Margaret Bourke-White, LIFE, Franc Buda, Ileana Budimir, cinemagia.ro, comunismulinromania.ro, Radu Ciuceanu, Gabriel Dascălu, Miroslov Dvořák, FOCR, FORTEPAN, Fundația „Doina Cornea”, ICCMER, Viorel Ilișoi, ivanpatzaichin.ro, Dinu Lazăr, memorialulrevolutiei.ro, memorialsighet.ro, Mara Radu, MNIR, Muzeul PCR, Gheorghe Petrov, piteștiiprison.org, reseauamemoriei.ro/memorialul-inchisoarea-tacerii-ramnicu-sarat, Roger Rössing și Renate Rössing/Deutsche Fotothek, Pavel Stănescu, Shutterstock, transylvanianow.com, Dumitru Ungureanu, Wikipedia, zoltanlorenz.ro

Varianta digitală: **Editsoft & Services**

ISBN 978-630-6679-07-2

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Corint Logistic.

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București,
cod poștal 010517. Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Str. Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov
Tel.: 0758.053.416
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Deșteaptă-te, române!

Versuri de Andrei Mureșanu
Muzică de Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertatea și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Cuprins

Deșteaptă-te, române!	3
Ghid de utilizare a manualului	5
Competențe generale și specifice/ Portofoliul elevului/Metode didactice	6

I. INTRODUCERE ÎN STUDIUL REGIMURILOR

COMUNISTE	7
Regimurile comuniste în secolul al XX-lea	7

II. DE LA PARTID PERIFERIC LA PARTID UNIC 10

1. Dinamica Partidului Comunist/ Muncitoresc Român, 1921–1989	10
2. Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid	14
3. Organizații de masă	16
Studiu de caz: Organizațiile de copii și tineret	17
4. Rolul liderului și cultul personalității	18
Studiu de caz: Gheorghe Gheorghiu-Dej	20
Studiu de caz: Nicolae Ceaușescu	21
RECAPITULARE	22
(AUTO)EVALUARE	23

III. DINAMICA REGIMULUI COMUNIST 24

1. Instituții politice și organizarea administrativă.	24
2. Relația stat–cetățean: coerciție, rezistență și acomodare.	26
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR.	30
RECAPITULARE/ (AUTO)EVALUARE.	31

IV. ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE POSTBELICE 32

1. Relațiile cu marile puteri în perioada 1944–1989	32
Studiu de caz: România în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia	36

V. REPRESIUNEA POLITICĂ 38

1. Legislație și instituții represive: Securitate, Miliție, Trupe de Securitate, Justiția	38
2. Sistemul concentraționar (1945–1964): închisori, lagăre, colonii de muncă, deportări	46
3. Forme de supraveghere și represiune (1965–1989): generalizarea supravegherii, proces de drept comun motivate politic, psihiatrie punitivă, instituționalizarea forțată a minorilor	53
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR.	57
RECAPITULARE	58
(AUTO)EVALUARE	59

VI. FORME DE OPOZIȚIE ȘI CONTESTARE 60

1. Rezistența armată	60
2. Disidența	66
Studiu de caz: Impactul Actului Final de la Helsinki asupra României. Doina Cornea.	71
3. Exilul românesc	72
Studiu de caz: Radio Europa Liberă (REL)	75
RECAPITULARE	76
(AUTO)EVALUARE	77

VII. ECONOMIA. 78

1. Satul: țărănime, colectivizare, sistemizare	78
2. Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare	84
3. Crizele economiei de comandă: raționalizarea alimentară, penuria bunurilor de consum, comerțul paralel, corupția	86
DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR.	90
RECAPITULARE/(AUTO)EVALUARE	91

VIII. SOCIETATEA 92

1. Viața cotidiană: petrecerea timpului liber.	92
2. Culte și practici religioase.	94
3. Minorități etnice	98

IX. EDUCAȚIA ȘI SPORTUL 100

1. Învățământul public, între educație și control ideologic.	100
2. Sportul de masă și de performanță	102

X. POLITICI ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII.

DEMOGRAFIA 104

1. Politici în domeniul sănătății. Campanii de sănătate publică (antialcool, antitabac, combaterea epidemiilor)	104
2. Demografia	106
Studiu de caz: Decretul nr. 770/ 1966	108
RECAPITULARE/EVALUARE	109

XI. POLITICI CULTURALE

ALE REGIMULUI COMUNIST. 110

Instrumentalizarea politică a culturii.	110
Studiu de caz: Protocronismul	113

XII. REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989 114

Anul 1989 în context internațional. Revoluția din decembrie 1989 în România.	114
---	-----

XIII. MEMORIA REGIMULUI COMUNIST. 118

1. Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est	118
2. Condamnarea comunismului în România. Procese contra foștilor torționari. Nostalgia comunismului	119
RECAPITULARE/(AUTO)EVALUARE	121

HĂRȚI COMPARATIVE/MICUL MUZEU

AL COMUNISMULUI/HARTĂ CONCEPTUALĂ 122

RECAPITULARE FINALĂ 124

EVALUARE FINALĂ. 126

LISTĂ DE ABREVIERI ȘI BIBLIOGRAFIE. 128

GHID DE UTILIZARE A MANUALULUI

Manualul cuprinde variantele tipărită și digitală

Simboluri
folosite
în varianta
digitală

Rezolvă

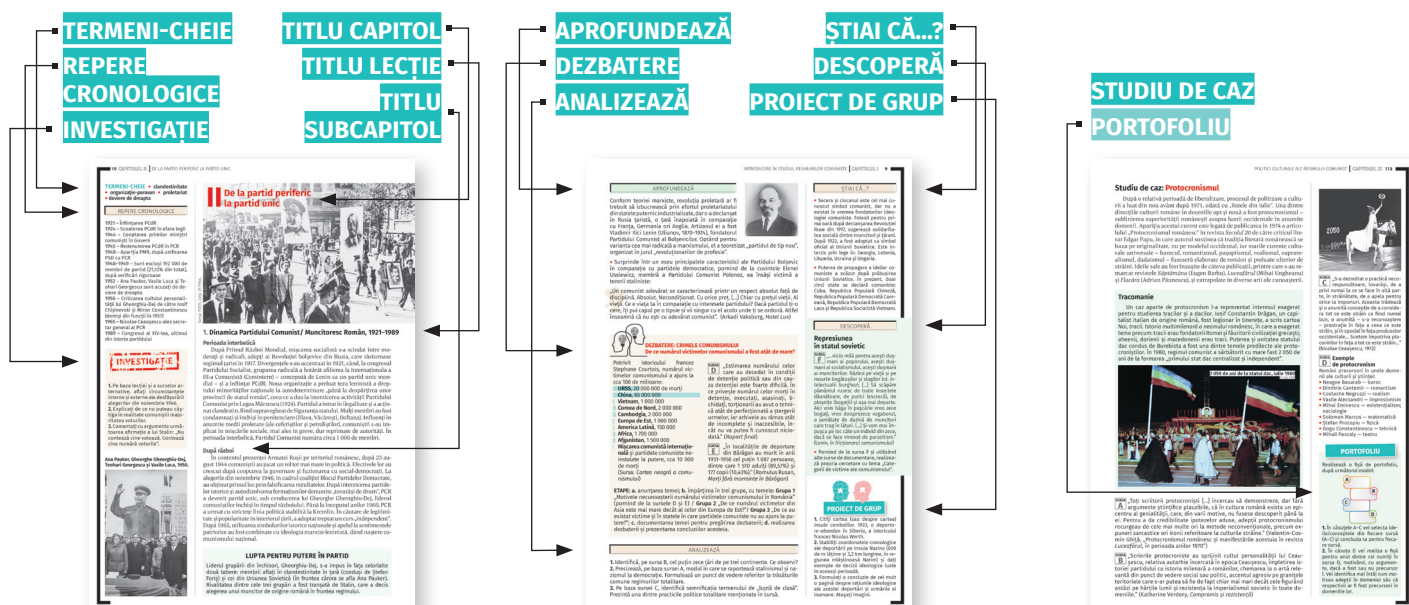

Privește

Vizionează

Manualul este structurat în unități de învățare, care cuprind:

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR

PROIECT INDIVIDUAL

ESU

JURNAL REFLEXIV

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR

Ideologie totalitară versus drepturile omului și valori democratice

1. Competențe în domeniul cunoașterii și înțelegerii
2. Competențe în domeniul comunicării
3. Competențe în domeniul relațiilor sociale
4. Competențe în domeniul gândirii critice

PROIECT INDIVIDUAL

ESU

JURNAL REFLEXIV

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR

Ideologie totalitară versus drepturile omului și valori democratice

1. Competențe în domeniul cunoașterii și înțelegerii
2. Competențe în domeniul comunicării
3. Competențe în domeniul relațiilor sociale
4. Competențe în domeniul gândirii critice

RECAPITULARE / (AUTO)EVALUARE

RECAPITULARE

(AUTO)EVALUARE

RECAPITULARE

(AUTO)EVALUARE

RECAPITULARE

(AUTO)EVALUARE

ABREVIERI / BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

ABREVIERI

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

ABREVIERI

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

PORTOFOLIUL ELEVULUI/ METODE DIDACTICE

- **ACVARIUL...** 58
- **ANALIZĂ INTERDISCIPLINARĂ...** 52, 54, 56, 63, 67, 106, 108, 111
- **ANCHETĂ ORALĂ/INTERVIU...** 43, 89
- **ANCHETĂ SOCIALĂ...** 15, 35, 68, 81
- **(AUTO)EVALUARE...** 19, 23, 31, 59, 67, 77, 91, 109, 121, 126, 127
- **BIBLIOTECA VIE...** 125
- **BIBLIOTECA VIRTUALĂ...** 52, 115, 121
- **BRAINSTORMING...** 74
- **CUBUL...** 15
- **DEZBATERE...** 9, 57, 71, 81, 117, 125
- **DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR...** 30, 57, 90 (Activitate de consolidare)
- **DEZVOLTAREA SPIRITULUI CRITIC...** 48, 50, 107 („Controverse”), 112, 116 („Controverse”), 119
- **DIAGrame/ORGANIZATOARE GRAFICE...** 9, 11, 12, 13, 18, 19, 30, 34, 35, 39, 58 (friză cronologică, d. Venn, Acvariul), 72, 74, 84, 89, 90, 98, 108, 110, 113, 118, 120
- **DISCURS...** 41
- **EBOOK...** 124
- **ESEU STRUCTURAT...** 30, 33, 44, 61
- **EXPLOZIA STELARĂ...** 18
- **FIȘE: Fișă biografică...** 71/
Fișă de analiză... 48/
Fișă de confruntare... 11/
Fișă de documentare... 97/
Fișă de dezbatere... 30/
Fișă de lucru... 116/
Fișă de observare a comportamentului civic... 19/
Fișă de navigare... 24/
Fișă de vizionare... 17/
Mă evaluez civic!... 37, 87
- **HARTĂ CONCEPTUALĂ...** 123
- **HĂRȚI COMPARATIVE...** 122–123
- **INVESTIGAȚIE...** 10, 62, 64–65, 101
- **JOC DE ROL...** 37, 87
- **JURNAL...** 49, 96/
Jurnal reflexiv... 25, 30, 63/
Jurnal de introspecție... 120
- **MICUL MUZEU AL COMUNISMULUI...** 123
- **PĂLĂRIILE GÂNDITOARE...** 120
- **PORTOFOLIUL...** 14 (p. digital), 64–65, 76, 83, 93, 113, 115, 125
- **PROIECT DE GRUP...** 9, 25, 28, 61, 74, 102, 112, 122
- **PROIECT INDIVIDUAL...** 26, 30, 74, 92
- **REFERAT ȘTIINȚIFIC...** 124
- **REPORTAJ...** 51
- **STUDIU DE IMAGINE...** 33, 50, 63, 70, 125
- **TURUL GALERIEI...** 22, 31, 61, 76, 89, 91
- **VIZIONEAZĂ/ASCULTĂ...** 17, 21, 31, 46, 63, 65, 70, 75, 79, 85, 88, 91, 99, 107, 108, 117, 119, 121, 125

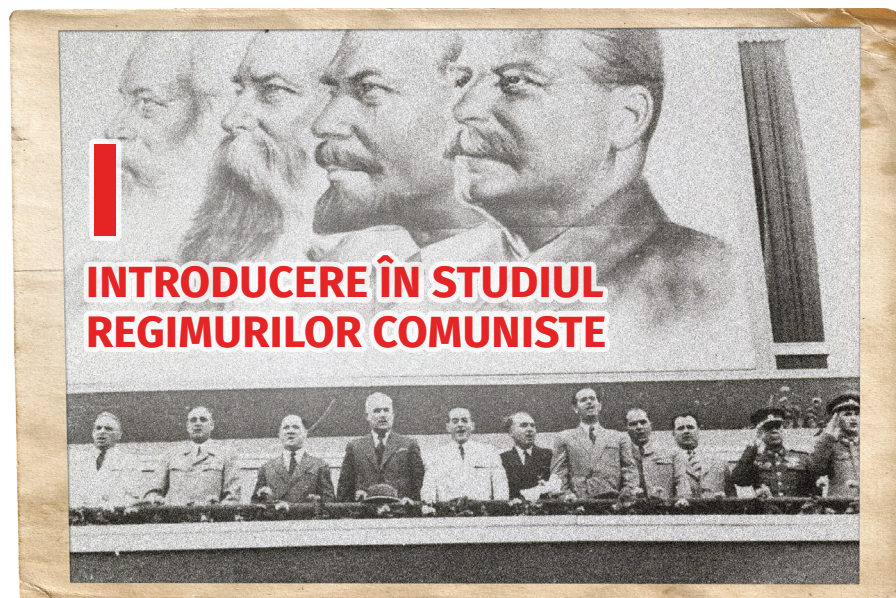

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea adecvată a limbajului de specialitate în analiza faptelor istorice
2. Examinarea critică și responsabilă a informațiilor oferite de diverse surse pentru investigarea unor fapte istorice
3. Dezvoltarea unei atitudini critice și a unei conduite proactive față de o lume în continuă schimbare, prin valorificarea experiențelor trecutului

COMPETENȚE SPECIFICE

- 1.1. Utilizarea informației din surse istorice referitoare la concepte istorice și coordonate de timp și spațiu, în diverse situații de comunicare
- 1.2. Exprimarea orală și în scris a ideilor și a opiniilor, referitoare la fapte din istoria recentă a românilor, folosind limbajul de specialitate
- 2.1. Analizarea modelului economic, social, politic și cultural al regimului comunist din România
- 2.2. Compararea, în sursele de informare, a perspectivelor multiple referitoare la fapte și diferite aspecte ale regimului comunist
- 2.3. Explicarea cauzalității, a continuității și a schimbării în istoria recentă a românilor, folosind argumente din sursele de informare
- 3.1. Formularea unor opinii argumentate referitoare la fapte, personalități, din istoria recentă a românilor
- 3.2. Demonstrarea unei atitudini critice față de impactul evenimentelor/proceselor istorice asupra individului și a comunității

TERMENI-CHEIE • dictatura proletariatului • ideologie • luptă de clasă • proletariat • revoluție • totalitarism • marxism-leninism • economie socialistă de piață

REPERE CRONOLOGICE

1848 – Karl Marx și Friedrich Engels: *Manifestul Partidului Comunist*

1917, octombrie 25 – Lenin declanșează revoluția bolșevică în Rusia

1922–1952 – Stalin, secretar general al PCUS

1940–1949 – Instaurarea comunismului în țări din Europa Centrală și Răsăriteană: Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Estonia, Germania de Est, Iugoslavia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Ungaria

1949 – Proclamarea Republicii Populare Chineze (Mao Zedong)

1949–1979 – Răspândirea comunismului în întreaga lume: Asia (Cambodgia, Coreea de Nord, Laos, Vietnamul de Nord), Africa (Angola, Benin, Congo, Madagascar, Mozambic, Sudan, Yemen), America Latină (Cuba)

1989 – Prăbușirea regimurilor comuniste în Polonia, Ungaria, RDG, Bulgaria, Cehoslovacia, România

1991 – Dizolvarea oficială a URSS

1. Regimurile comuniste în secolul al XX-lea

Marxism-leninismul

În februarie 1848, în plin val al revoluțiilor naționale, gânditorii germani Karl Marx și Friedrich Engels publicau, la Londra, *Manifestul Partidului Comunist*, în care avertizau că stafia comunismului bântuie prin Europa, amenințând ordinea politică, economică și socială existentă. Un secol mai târziu, comunismul cuprinsese lumea, 845 de milioane de oameni trăind sub semnul secerii și ciocanului în 1949.

Inspirați de teoria marxistă, câțiva revoluționari au dus mai departe ideile fondatorilor. După ce a răsturnat regimul țarist și a întemeiat republica sovietelor în Rusia, Lenin a instaurat dictatura proletariatului și a anunțat declanșarea revoluției mondiale. Sub coordonarea sa, autoritățile sovietice au reprimat cu duritate orice formă de opoziție, au instituit cenzura și, cu ajutorul propagandei, au exercitat monopolul asupra tuturor segmentelor societății.

Stalinismul

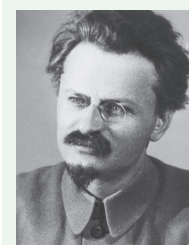
Fidel principiilor marxist-leniniste, Stalin, succesorul lui Lenin, a concentrat în mâinile sale puterea absolută în partid și stat, a abandonat revoluția mondială și a ales construirea „socialismului într-o singură țară”, declanșând industrializarea și colectivizarea agriculturii. Din cauza terorii aplicate sistematic, milioane de oameni au murit. Stalinismul a fost prima formă de totalitarism din istorie.

Comunismul asiatic

În încercarea de a recupera decalajul economic față de democrațiile occidentale, liderul Partidului Comunist Chinez, Mao Tzedun, a mobilizat masele, cea mai importantă resursă a Chinei. A demarat campania numită Marele Salt Înainte (1958), cu intenția de a spori productivitatea în agricultură și industrie la nivelul comunelor. Încurajați de autorități, țăranii au construit mici furnale de oțel, unde topeau uneltele din gospodărie. Satele s-au unit în „comune populare”, pentru a lucra la irigații, reîmpădurire și combaterea efectelor inundațiilor. Nimeni nu se mai ocupa de muncile câmpului. Au murit din cauza foametei între 20 și 30 de milioane de oameni. În 1966, Mao a declanșat Revoluția Culturală, îndemnând Gărzile roșii la îndepărtarea elementelor capitaliste și tradiționale din societate.

După moartea lui Mao (1976), ideile sale au fost abandonate. Sub conducerea moderatului Deng Xiaoping (1978–1989), a fost demarat un program de reforme – *Cele patru modernizări* (în agricultură, industrie, știință și tehnologie, domeniul militar). Prin „economia socialistă de piață”, China a devenit o putere mondială. Xiaoping a fixat *Cele patru principii cardinale*, prin care țara își păstra caracterul socialist, aplicând în continuare „dictatura democratică” a poporului, sub conducerea Partidului Comunist Chinez.

Troțkismul: Teoria „Revoluției permanente” vs. „Socialismul într-o singură țară”

Lev Davidovici Troțki (1879–1940)
Promotorul teoriei marxiste a „revoluției permanente” (victoria comunismului în țările „înapoiate”), principalul concurent pentru putere al lui Stalin:

Comisar al poporului pentru politica externă și pentru apărare și flotă, fondator și primul comandant al Armatei Roșii (îi sunt atribuite succesele Armatei Roșii în războiul cu Armata Albă și victoria în Războiul civil), membru fondator al Politburo (structura care guverna și conducea în numele PCUS). Exclus în 1927 din partid, a fost deportat în URSS, apoi exilat. În 1938, aflat în Mexic, a înființat Internaționala a patra, în opoziție cu Internaționala a treia (1919, Comintern). Deși foarte bine păzit, Troțki a fost asasinat de un agent sovietic.

• Caută informații în surse suplimentare despre lupta pentru putere în cadrul PCUS.

IDEOLOGII TOTALITARE

SURSA A „Ambele regimuri (leninismul radical, sau stalinismul, și nazismul) au fost genocidare. Distincțiile analitice dintre cele două sunt, desigur, importante, dar disprețul lor comun pentru statul de drept burghez, drepturile omului și universalitatea umanității, indiferent de distincțiile ilogice de rasă și clasă, este în opinia mea dincolo de orice dubiu. Orice student care cercetează «epoca extremelor» va trebui să vadă că leninismul a conținut toate ingredientele politice și ideologice ale orânduirii totalitare (monopolul partidului asupra puterii, uniformizarea ideologică și înregimentarea, cenzura, demonizarea «dușmanilor poporului», o mentalitate a cetății asediate, teroarea poliției secrete, lagărele de concentrare și, nu mai puțin important, obsesia formării «Omului Nou».)” (Vladimir Tismăneanu, *Diavolul în istorie*)

Khmerii Roșii (Partidul Comunist din Kampuchea/ Cambodgia)

Aflat la putere în Kampuchea Democrată (1976–1979), regimul Khmerilor Roșii a fost unul genocidar, sub conducerea lui Pol Pot. Ei au aplicat un „comunism al epocii de piatră”, încercând să transforme Kampuchea într-o țară totalmente agrară. Pentru aceasta, au asasinat circa 2 milioane de cambodgieni (intelectuali – purtători de ochelari; cei cu mâinile fine – considerați exploatare etc.). Regimul Nicolae Ceaușescu a avut relații diplomatice cu regimul Khmerilor Roșii al lui Pol Pot.

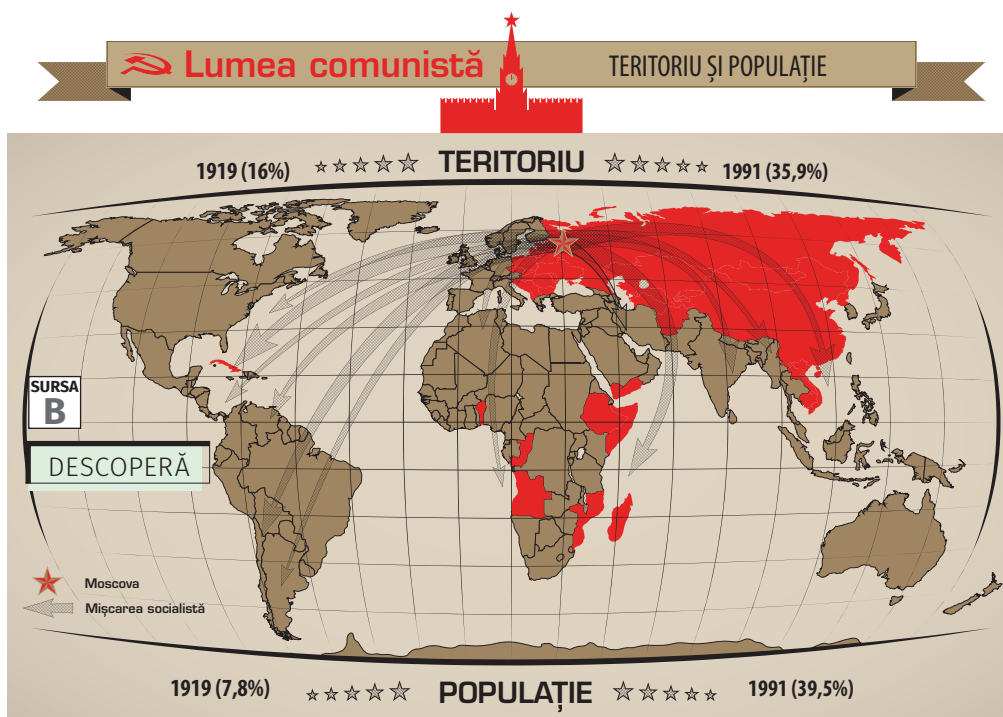

„La invitația C.C. al P.C. din Kampuchea Democrată și a Guvernului acestei țări, o delegație de partid și de stat a României, condusă de președintele Nicolae Ceaușescu, a făcut o vizită oficială în Kampuchea. Aspect de la întâlnirea protocolară”, 28–30 mai 1978.

Sursa: FOCSR, Cota 173/1978.

Lumea comunistă

TERITORIU ȘI POPULAȚIE

- Identifică pe sursa B teritoriile care în 1991 nu mai erau comuniste.

SURSA C „Istoria tuturor societăților de până azi este istoria luptelor de clasă. Omul liber și sclavul, patricianul și plebeul, nobilul și iobagul, meșterul și calfa, într-un cuvânt asupritorii și asupriții se aflau într-un permanent antagonism, duceau o luptă neînteruptă, când ascunsă, când fățișă, o luptă care de fiecare dată se sfârșea printr-o prefacere revoluționară a întregii societății, sau prin pieirea claselor aflate în luptă. [...] Epoca noastră, epoca burgheziei, se deosebește însă prin faptul că a simplificat antagonismele de clasă. Societatea întreagă se scindează din ce în ce mai mult în două mari tabere dușmane, în două mari clase direct opuse una alteia: burghezia și proletariatul.” (*Manifestul Partidului Comunist*, 1848)

Realizează un scurt interviu cu un fost muncitor, activ în perioada comunistă, pornind de la premisele teoriei marxiste, care susține că apără interesele proletariatului. Prezintă un discurs concludiv în fața clasei. Pași de urmat: **a.** îi ceri permisiunea de a sta de vorbă; **b.** îi ceri acordul pentru a fi înregistrat audio și/sau video; **c.** analizezi răspunsurile; **d.** extragi concluziile.

Litografie din timpul Revoluției Culturale: Gărzile roșii, ținând în mână „Cărțica roșie” a lui Mao.

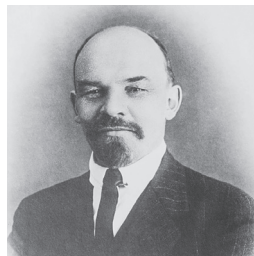
毛主席是我們心中的紅太陽 68.9

APROFUNDEAZĂ

Conform teoriei marxiste, revoluția proletară ar fi trebuit să izbucnească prin efortul muncitorilor din statele puternic industrializate, dar s-a declanșat în Rusia țaristă, o țară nedezvoltată în comparație cu Franța, Germania ori Anglia. Artizanul ei a fost Vladimir Ilici Lenin (Ulianov, 1870–1924), fondatorul Partidului Comunist al Bolșevicilor. Optând pentru varianta cea mai radicală a marxismului, el a teoretizat „partidul de tip nou”, organizat în jurul „revoluționarilor de profesie”.

• Surprinde într-un eseu principalele caracteristici ale Partidului Bolșevic în comparație cu partidele burgheze, pornind de la cuvintele Elenei Ussiewicz, membră a Partidului Comunist Polonez, ea însăși victimă a terorii staliniste:

„Un comunist adevărat se caracterizează printr-un respect absolut față de disciplină. Absolut. Necondiționat. Cu orice preț. [...] Chiar cu prețul vieții. Al vieții. Ce e viața ta în comparație cu interesele partidului? Dacă partidul ți-o cere, îți pui capul pe o tîpsie și vii singur cu el acolo unde ți se ordonă. Altfel înseamnă că nu ești cu adevărat comunist.” (Arkadi Vaksberg, *Hotel Lux*)

ȘTIAI CĂ...?

• „Secera și ciocanul” este cel mai cunoscut simbol comunist, dar nu a existat în vremea fondatorilor ideologiei comuniste. Folosit pentru prima oară după declanșarea Revoluției Ruse din 1917, sugerează solidaritatea socială dintre muncitori și țărani. După 1922, a fost adoptat ca simbol oficial al Uniunii Sovietice. Este interzis prin lege în: Georgia, Letonia, Lituania, Ucraina și Ungaria.

• Puterea de propagare a ideilor comuniste a scăzut după prăbușirea Uniunii Sovietice. În prezent, doar cinci state se declară comuniste: Cuba, Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Populară Democrată Laos și Republica Socialistă Vietnam.

DESCOPERĂ

Represiunea în statul sovietic

SURSA F „...nicio milă pentru acești dușmani ai poporului, acești dușmani ai socialismului, acești dușmani ai muncitorilor. Război pe viață și pe moarte bogătașilor și slugilor lor, intelectualii burghezi; [...] Să scăpăm pământul rusesc de toate insectele dăunătoare, de purici (escrocii), de ploșnițe (bogații) și așa mai departe. Aici vom băga în pușcărie vreo zece bogați, vreo doisprezece vagabonzi, o jumătate de duzină de muncitori care trag în lături. [...] Și vom mai împușca pe loc câte un individ din zece, dacă se face vinovat de parazitism.” (Lenin, în *Dicționarul comunismului*)

• Pornind de la sursa F și utilizând alte surse de documentare, realizează propria cercetare cu tema „Categoriile de victime ale comunismului”.

PROIECT DE GRUP

1. Citiți cartea (sau despre cartea) *Insula canibalilor. 1933, o deportare-abandon în Siberia*, a istoricului francez Nicolas Werth.

2. Stabiliți coordonatele cronologice ale deportării pe Insula Nazino (600 de m lățime și 3,2 km lungime, în regiunea mlăștinoasă Narim) și dați exemple de decizii ideologice luate în aceeași perioadă.

3. Formulați o concluzie de cel mult o pagină despre rațiunile ideologice ale acestei deportări și urmările ei. Atașați imagini.

DEZBATERE: CRIMELE COMUNISMULUI

De ce numărul victimelor comunismului a fost atât de mare?

Potrivit istoricului francez Stephane Courtois, numărul victimelor comunismului a ajuns la cca 100 de milioane:

URSS, 20 000 000 de morți

China, 65 000 000

Vietnam, 1 000 000

Coreea de Nord, 2 000 000

Cambodgia, 2 000 000

Europa de Est, 1 000 000

America Latină, 150 000

Africa, 1 700 000

Afganistan, 1 500 000

Mișcarea comunistă internațională și partidele comuniste neinstalate la putere, cca 10 000 de morți
(Sursa: *Cartea neagră a comunismului*)

SURSA D

„Estimarea numărului celor care au decedat în condiții de detenție politică sau din cauza detenției este foarte dificilă. În ce privește numărul celor morți în detenție, executați, asasinați, lichidați, tortionarii au avut o tehnică atât de perfecționată a ștergerii urmelor, iar arhivele au rămas atât de incomplete și inaccesibile, încât nu va putea fi cunoscut nicio dată.” (*Raport final*)

SURSA E

„În localitățile de deportare din Bărăgan au murit în anii 1951–1956 cel puțin 1 687 persoane, dintre care 1 510 adulți (89,57%) și 177 copii (10,43%).” (Romulus Rusan, *Morți fără morminte în Bărăgan*)

ETAPE: a. anunțarea temei; b. împărțirea în trei grupe, cu temele: **Grupa 1** „Motivul necunoașterii numărului victimelor comunismului în România” (pornind de la sursele D și E) / **Grupa 2** „De ce numărul victimelor din Asia este mai mare decât al celor din Europa de Est?” / **Grupa 3** „De ce au existat victime și în statele în care partidele comuniste nu au ajuns la putere?”; c. documentarea temei pentru pregătirea dezbaterii; d. realizarea dezbaterii și prezentarea concluziilor acesteia.

ANALIZEAZĂ

1. Identifică, pe sursa B, cel puțin zece țări de pe trei continente. Ce observi?
2. Precizează, pe baza sursei A, modul în care se raportează stalinismul și nazismul la democrație. Formulează un punct de vedere referitor la trăsăturile comune regimurilor totalitare.
3. Pe baza sursei C, identifică semnificația termenului „luptă de clasă”. Prezintă una dintre practicile politice totalitare menționate în sursă.

TERMENI-CHEIE • clandestinitate
• organizație-paravan • proletariat
• deviere de dreapta

REPERE CRONOLOGICE

1921 – Înființarea PCdR
1924 – Scoaterea PCdR în afara legii
1944 – Cooptarea primilor miniștri comuniști în Guvern
1945 – Redenumirea PCdR în PCR
1948–1965 – PMR, după unificarea PSD cu PCR
1948–1949 – Sunt excluși 192 000 de membri de partid (21,13% din total)
1952 – Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu sunt acuzați de deviere de dreapta
1956 – Criticarea cultului personalității lui Gheorghiu-Dej de către Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu (demși din funcții în 1957)
1965 – Nicolae Ceaușescu ales secretar general al PCR
1989 – Congresul al XIV-lea, ultimul din istoria PCR

INVESTIGAȚIE

1. Pe baza lecției și a surselor alternative, aflați circumstanțele interne și externe ale desfășurării alegerilor din noiembrie 1946.
2. Explicați de ce nu puteau câștiga în realitate comuniștii majoritatea voturilor.
3. Comentați cu argumente următoarea afirmație a lui Stalin: „Nu contează cine votează. Contează cine numără voturile”.

Ana Pauker, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu și Vasile Luca, 1950.

Sursa: FOCR, Cota: 21/1944.

1. Dinamica Partidului Comunist/ Muncitoresc Român, 1921–1989

Perioada interbelică

După Primul Război Mondial, mișcarea socialistă s-a scindat între moderați și radicali, adepți ai Revoluției bolșevice din Rusia, care răsturnase regimul țarist în 1917. Divergențele s-au accentuat în 1921, când, la congresul Partidului Socialist, gruparea radicală a hotărât afilierea la Internaționala a III-a Comunistă (Comintern) – concepută de Lenin ca un partid unic mondial – și a înființat PCdR. Noua organizație a preluat teza leninistă a dreptului minorităților naționale la autodeterminare „până la despărțirea unor provincii de statul român”, ceea ce a dus la interzicerea activității Partidului Comunist prin Legea Mârzescu (1924). Partidul a intrat în ilegalitate și a acționat clandestin, fiind supravegheat de Siguranța statului. Mulți membri au fost condamnați și închiși în penitenciare (Jilava, Văcărești, Doftana). Influenți în anumite medii proletare (ale ceferiștilor și petroliștilor), comuniștii s-au implicat în mișcările sociale, mai ales în greve, dur reprimare de autorități. În perioada interbelică, Partidul Comunist număra circa 1 000 de membri.

După război

În contextul prezenței Armatei Roșii pe teritoriul românesc, după 23 august 1944 comuniștii au jucat un rol tot mai mare în politică. Efectivele lor au crescut după cooptarea la guvernare și fuzionarea cu social-democrații. La alegerile din noiembrie 1946, în cadrul coaliției Blocul Partidelor Democratice, au obținut primul loc prin falsificarea rezultatelor. După interzicerea partidelor istorice și autodizolvarea formațiunilor denumite „tovarăși de drum”, PCR a devenit partid unic, sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, liderul comuniștilor închiși în timpul războiului. Până la începutul anilor 1960, PCR a urmat cu strictețe linia politică stabilită la Kremlin. În căutare de legitimitate și popularitate în interiorul țării, a adoptat treptat un curs „independent”. După 1965, utilizarea simbolurilor istorice naționale și apelul la sentimentele patriotice au fost combinate cu ideologia marxist-leninistă, dând naștere comunismului național.

LUPTA PENTRU PUTERE ÎN PARTID

Liderul grupării din închisori, Gheorghiu-Dej, s-a impus în fața celorlalte două tabere: membrii aflați în clandestinitate în țară (conduși de Ștefan Foriș) și cei din Uniunea Sovietică (în fruntea cărora se afla Ana Pauker). Rivalitatea dintre cele trei grupări a fost tranșată de Stalin, care a decis alegerea unui muncitor de origine română în fruntea partidului.

SURSA A „Partidele de stânga, care erau susținute de clasa muncitoare urbană și urmăreau să reprezinte interesele acesteia, au avut o influență directă redusă asupra vieții politice în perioada interbelică. Lipsa lor de eficiență s-a datorat proporțiilor modeste ale electoratului lor – proletariatul a rămas un procentaj scăzut al populației active –, faptului că au neglijat tradițiile naționale și religioase și, cel puțin în cazul comuniștilor, persecuțiilor puternice din partea guvernului. Nici socialiștii și nici comuniștii nu au reușit să atragă un sprijin de masă sau să realizeze mai mult decât o reprezentare simbolică în Parlament.” (M. Bărbulescu ș.a., *Istoria României*)

SURSA B „România contemporană nu reprezintă prin sine o unire «a tuturor românilor», ci un stat tipic cu multe națiuni, creat pe baza sistemului prădalnic de la Versailles, pe baza ocupării unor teritorii străine și pe baza înrobirii unor popoare străine. Burghezia și moșierii din România, înfăptuind propriile lor planuri imperialiste și îndeplinind totodată însărcinarea principalelor puteri imperialiste din Europa de a crea la Nistru un avanpost împotriva URSS, au cucerit Basarabia, Bucovina, Dobrogea și supun unei asuprii naționale nemaipomenite și unei exploatare semicoloniale cele 8 000 000 de moldoveni, unguri, ruși, ucraineni, bulgari, nemți, turci și alții.” (*Documente din istoria Partidului Comunist din România*, vol. III, 1929–1933)

SURSA C **Structurile de conducere ale PMR/PCR (1945–1989)**

Organul de partid	Metoda alegerii	Perioada de funcționare	Atribuții
Congresul	Convocat cel puțin, de regulă, o dată la cinci ani.	1945–1989	• Dezbătea și ratifica dările de seamă ale CC și organizațiilor de partid. • Completa sau modifica programul și statutul partidului. • Stabilea linia tactică în chestiuni politice importante. • Alegea CC, fixa numărul membrilor plini și supleanți.
Comitetul Central (CC)	Ales de Congres.	1945–1989	• Coordona activitatea partidului între congrese. • Reprezenta partidul în raporturile cu alte partide. • Repartiza cadrele partidului. • Administra mijloacele financiare centrale.
Biroul Politic (din 1965, Comitetul Executiv; din 1974, Comitetul Politic Executiv)	Ales de CC.	1945–1965/1965–1974/1974–1989	• Coordona activitatea politică și munca organizatorică între plenare.
Secretariatul CC, condus de un secretar general (între 1954 și 1965, prim-secretar)	Ales de CC.	1945–1989	• Controla îndeplinirea hotărârilor partidului și selecționa cadrele.
Prezidiul Permanent (din 1974, Biroul Permanent)	Ales de CC.	1965–1974/1974–1989	• Rezolva problemele curente ale partidului.
Comisia Controlului de Partid	Aleasă de CC.	1945–1989	• Controla îndeplinirea hotărârilor partidului și ale CC. • Verifica activitatea organizațiilor de partid.
Comisa Centrală de Revizie	Aleasă de Congres.	1955–1989	• Gestionarea problemele organelor centrale ale partidului. • Asigura buna funcționare a aparatului CC. • Controla modul în care erau soluționate scrisorile și sesizările adresate CC.

Rezoluția adoptată în problema națională de Congresul al V-lea al PCdR (3–24 decembrie 1931), desfășurat în Uniunea Sovietică, relua tezele conform cărora România era o „țară imperialistă” și „colonialistă”.

MINIBIOGRAFIE

Gheorghe Cristescu, zis Plăpumar (1882–1973)

Primul secretar al PCdR era fiul unui țăran sărac. Avea patru clase. Până în 1944 a fost arestat de 12 ori, iar în 1919 a intrat în parlament

din partea socialiștilor. Între 1922–1924 a fost secretar al PCdR, fiind îndepărtat din funcție pentru diferențe de opinii în problema națională. În timpul regimului comunist a fost rearestat, iar după eliberare supravegheat de Securitate. A fost reabilitat în 1965, dar a refuzat reprimirea în PCR.

FIȘĂ DE CONFRUNTARE

Stabilește corectitudinea afirmațiilor din sursa B, ținând cont de cunoștințele dobândite în clasele IV–XI:

1. Legitimitatea participării României la Primul Război Mondial; Tratatul de la Versailles.
2. Drepturile minorităților naționale din România în perioada interbelică.
3. Exprimă o părere argumentată despre „asuprirea” practică de Regatul Român după 1918.
4. Formulează în termeni istorici o opinie despre scopul PCdR în difuzarea unor astfel de afirmații.

ANALIZEAZĂ

1. Identifică în sursa A trei motive pentru slaba reprezentare a comuniștilor în Parlament.
2. Raportează stilul discursiv din sursa B la informațiile pe care le deții în acest moment despre comuniști.
3. Pe baza sursei C, stabilește o relație de cauzalitate între atribuțiile organelor de partid și puterea politică reală a acestora. Argumentează!
4. Formulează o opinie despre raportul dintre structura organelor de partid și poziția politică a secretarului general.
5. Realizează o analiză comparativă între atribuțiile organelor de partid, stabilind asemănări și deosebiri.

Afiș al Conferinței Naționale a PCR, octombrie 1945.

Sursa: „Imagini ale unui trecut glorios”, 1974

Aspecte de la reînvestirea ca președinte a lui Nicolae Ceaușescu, 1980. Sursa: ANR

Eseu

„Rolul comuniștilor pe scena politică, 1945–1989”.

Vei urmări:

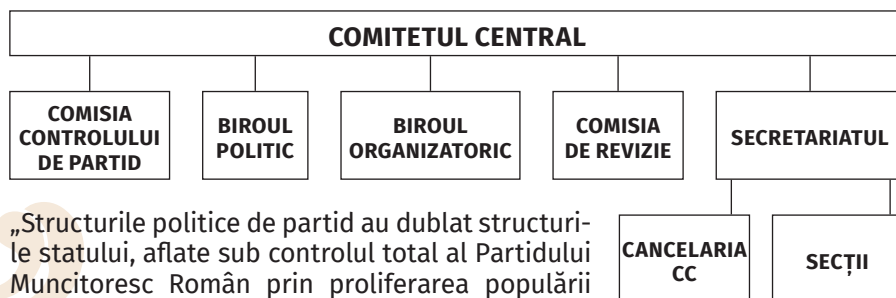
- evoluția numerică a membrilor de partid;
- cronologia secretarilor partidului;
- tactica de sporire a popularității;
- raportarea la Uniunea Sovietică.

Structura piramidală a conducerii de partid și de stat

În teorie, PMR/ PCR se ghida după principiile centralismului democratic și democrației interne: structurile de partid urmau să fie alese prin discuții libere în cadrul unor adunări generale, conferințe și congrese. Congresul ar fi trebuit să coordoneze activitatea celorlalte organe ale partidului (Comitetul Central, Biroul Politic/Comitetul Executiv, Secretariatul), dar, în realitate, rolul său era pur formal. Partidul era condus de Biroul Politic (perioada Gheorghiu-Dej), respectiv CPEx (perioada Ceaușescu), alcătuite din colaboratorii cei mai apropiați ai liderului. În aceste foruri se impunea întotdeauna voința prim-secretarului/secretarului general al partidului, rezultând astfel o structură de decizii piramidală, de la vârf spre bază.

DESCOPERĂ

SCHEMA DE ORGANIZARE A CC AL PMR (1953)

„Structurile politice de partid au dublat structurile statului, aflate sub controlul total al Partidului Muncitoresc Român prin proliferarea populației acestora cu oameni devotați regimului comunist.

În fapt, dominația Partidului s-a realizat prin: structurile politice de partid, de stat sau mixte; crearea unei rețele de personal aflat exclusiv în slujba conducerii comuniste; desemnarea conducerii în structurile politice de stat; ocuparea pozițiilor cheie în guvern de către cei mai importanți lideri ai regimului; controlul exercitat asupra procedurilor de selectare a candidaților pentru deputați în parlament și în organele locale ale puterii de stat pentru a asigura alegerea unui număr adecvat de suporteri simpatizanți ai partidului.”

(Mihaela Cristina Verzea, *Partidul-stat*)

- Identifică și numește din sursă trei elemente prin care partidul comunist și-a asigurat dominația în structurile statului. Formulează o opinie care să conțină și expresia „separarea puterilor în stat”.

„Aspecte de la tribuna oficială cu prilejul sărbătoririi Zilei Internaționale a Oamenilor Muncii”, București, 1 mai 1952. Sursa: FOCR, Cota 1/1952

ANALIZEAZĂ

SURSA A „PCR este cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, detașamentul ei de avangardă. În rândurile partidului se unesc cei mai înaintați și mai conștienți muncitori, țărani, intelectuali, funcționari. [...] Călăuzită de partid, clasa muncitoare, clasă conducătoare a societății, în strânsă alianță cu țărănimea și în unire cu intelectualitatea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, luptă pentru construirea orânduirii socialiste. PCR își întemeiază întreaga activitate pe învățătura marxist-leninistă [...]. Scopul final al partidului este construirea societății fără clase – societatea comunistă.” (Statutul PCR, 1965)

SURSA B „Comitetul Politic Executiv al Partidului se altera compozițional, își pierdea prestanța și-i diminuă funcțiile văzând cu ochii. [...] Devenise foarte problematică orice analiză critică ce putea trimite spre N.C.; în această constatație el nu mai suporta nici măcar ușoare obiecții aluzive. [...] Se expunea laconic și criptic probleme de care aflam pentru prima dată. N.C. își atinsese scopul. CPEx rămăsese un cadru, o formă fără fond, simplă titlatură pentru comunicatele de presă în care se consemnau hotărârile sale individuale.” (Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se... Memorii*, vol. IV)

1. Compară istoria PCdR/PMR/PCR în cele două etape: 1921–1944, 1944–1989, cu ajutorul diagramei Venn.
2. Pe baza surselor A, B și C, formulează o opinie cu privire la motivele pentru care în anul 1977 PCR a ajuns la un număr de peste 2 700 000 de membri.

SURSA C**EFFECTIVUL ȘI COMPOZIȚIA**

„Partidul nostru a devenit un partid puternic, care numără peste 2 700 000 de membri. Se poate spune că avem un partid de masă, care cuprinde în rândurile sale pe cei mai înaintați oameni ai muncii din toate sectoarele de activitate...”

NICOLAE CEAUȘESCU

„Întâmpinarea Armatei Roșii. În drum spre Colentina, (Moș) Necule și Prepelită”, 29 august 1944. Sursa: FOCR, Cota: 2/1944

ȘTIAI CĂ...?

- În perioada interbelică, PCdR a acționat prin organizații-paravan: Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Comitetul Național Antifascist, Frontul Studențesc Democrat, Gruparea Avocaților Democrați.
- Succesorii lui Gheorghe Cristescu au fost cetățeni de alte naționalități: Elek Köblös (ungur), Vitali Holostenco (ucrainean), Alexander Ștefanski (polonez), Boris Ștefanov (bulgar), Ștefan Foriș (ungur).
- PCR a avut o evoluție numerică spectaculoasă, de la cca 1 000 de membri (1944) la 15 000 (1945), 1 060 000 (1948), apoi la 3 831 000 (1989).
- În 1989, PCR avea următoarea compoziție socială: 54,94% muncitori, 15,30% țărani, 20,31% intelectuali și funcționari, 9,45% alte categorii.

ȘTIAI CĂ...?

- Termenul de propagandă provine de la prescurtarea unei titulaturi religioase din perioada Contrareforme (1622): „Congregatio de Propaganda Fide” („Congregația pentru propagarea credinței”).
- Lenin a atașat propagandei noțiunea de agitație politică, în scopul „întăririi legăturii cu masele, al educării lor politice și al mobilizării la lupta pentru construirea societății socialiste”.

Creează un portofoliu digital în care să surprinzi diverse tipuri de propagandă. Poți selecta fotografii (afișe, caricaturi, demonstrații, manifeste, panouri), materiale video, înregistrări audio, articole de ziar. Prezintă-l colegilor la clasă.

2. Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid

Propaganda, înțelesă ca acțiune de răspândire a unor doctrine, teorii ori opinii, pentru a le face cunoscute și acceptate și pentru a câștiga adepți, a existat încă din timpul Evului Mediu, dar a căpătat o nouă dimensiune în secolul al XX-lea, odată cu perfecționarea mijloacelor de comunicare și informare în masă, precum ziarele, radioul și televiziunea. În sistemele politice totalitare – nazismul și comunismul – s-a recurs la propagandă pentru exercitarea controlului asupra societății. Regimul comunist a folosit-o atât pentru mobilizarea cetățenilor, cu scopul atingerii unor obiective sociale, politice și economice, conforme cu ideologia marxist-leninistă, cât și împotriva opozanților. Propaganda a evoluat de la accentul pus pe dușmanii din interior și exterior ai regimului și mobilizarea populației pentru îndeplinirea planurilor economice, la obiectivul formării omului nou, comunist, „multilateral dezvoltat”.

Cadrele

Activitatea propagandistică era coordonată de Secția de Propagandă și Agitație a Comitetului Central și pusă în practică de zeci de mii de lucrători specializați în educație politică, școliți prin seminare, cursuri de câteva săptămâni și cursuri serale. Pe baza documentelor de partid, a scrierilor liderilor, a hotărârilor congreselor și plenarelor, propagandiștii verificau domenii precum cultura, arta, învățământul, presa și tipăriturile. Din 1956, în cadrul secției a funcționat și un grup de lectori, care pregăteau teme pentru conferințele și dezbaterile purtate la nivelul comitetelor regionale și raionale ale PMR.

CANALE DE TRANSMITERE A MESAJELOR PROPAGANDISTICE

La nivel direct: învățământul politic, informări, simpozioane, mitinguri etc.

La nivel local: stații radio, ziare, gazete de perete, vitrine de agitație vizuală.

La nivel național: mass-media – presă, radio, televiziune, broșuri, afișe, filme.

ÎNDOCTRINAREA TINERETULUI ȘI ȘCOLILE DE PARTID

Pentru aprofundarea studiilor existau instituții de învățământ politic, precum Școala Superioară de Științe Sociale „A.A. Jdanov” (1948–1958), Școala de cadre „Filimon Sârbu” a CC al UTM (1947–1958) și Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (înființată în 1945, sub numele Universitatea Muncitorească). La Școala „A.A. Jdanov” se studiau mai ales marxism-leninismul, materialismul istoric și dialectic, economia politică, istoria RPR, politica externă a URSS și a RPR, limbile română și rusă, iar la Academia „Ștefan Gheorghiu” disciplinele de studiu erau mai variate. Din 1966, existau trei facultăți:

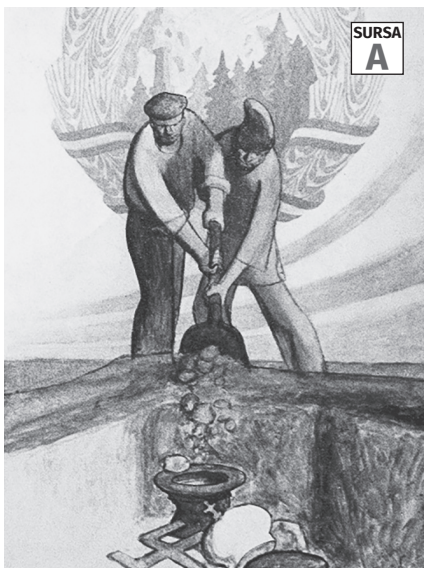
Filosofie și Științe Politice, Istoria Mișcării Muncitorești și Economie. Deși se recomanda ca mesajele propagandistice să fie emise de cadrele de partid și de stat cele mai prestigioase – „propagandiști,

agitatori, lectori, activiști de partid și de tineret, personalități politice, științifice, culturale, ziariști, fruntași în producție” –, ideologii partidului îndemneau fiecare comunist să acționeze ca un propagandist.

Inaugurarea sediului Academiei „Ștefan Gheorghiu”, în prezența lui Nicolae Ceaușescu, 1974.

Sursa: ANR.

„Îngroparea fascismului, monarhiei, bisericii, capitaliștilor”.

Caricatură, anii 1940.

SURSA B „Propaganda politică – ca activitate complexă de educare socialistă a întregului popor – este concepută și organizată de partidul nostru ca o activitate globală și continuă de formare și integrare a tineretului, a tuturor oamenilor muncii, în ambianța noii societăți, și ca un factor activ, esențial de realizare a operei de construire a socialismului pe toate planurile, de la construcția economică, până la plămădirea acestui om nou, fără de care nu poate fi considerată împlinită noua societate.” (Viitorul Social, 1974)

SURSA C „Se elaborează forme noi și pentru metodele tradiționale folosite în propagandă, ca organizarea adunărilor. La adunări se încheagă discuții, se organizează simpozioane, întâlniri cu întrebări și răspunsuri însoțite de programe artistice. Deosebit de eficiente s-au dovedit asemenea forme cum sunt cuvântările (alternate cu muzică) rostite din automobile înzestrate cu amplificatoare, care circulă pe străzi, în fața uzinelor în pauza de prânz, în locuri aglomerate cum sunt centrele comerciale etc.” (Probleme ale Păcii și Socialismului, 1963)

- Pe baza sursei A, identifică cel puțin două mesaje propagandistice folosite de regimul comunist.
- Pe baza surselor B și C, menționează cinci obiective ale propagandei comuniste și explică efectul acestora asupra formării „omului nou”.
- Consultați surse online și realizați o prezentare în Power-Point despre afișe și caricaturi ca mijloace de propagandă în Regimul Dej (grupa 1) și Regimul Ceaușescu (grupa 2).

SURSA D

PROPAGANDA PRIN TELEVIZIUNEA PUBLICĂ

În 1989, CCES a înaintat conducerii PCR propuneri pentru „îmbunătățirea schemei-cadru a programului de televiziune”, prelungit la 29 de ore săptămânal:

- ➔ creșterea volumului și frecvenței emisiunilor politico-ideologice și cultural-educative; mărirea spațiului acordat emisiunilor de actualități;
- ➔ introducerea emisiunii săptămânale „Corespondenții județeni transmit”, despre activitatea economico-socială și cultural-educativă din toată țara;
- ➔ ciclul de dezbateri economice și politico-ideologice „Un amplu și însuflețitor program pentru perfecționarea întregii activități”;
- ➔ noi emisiuni despre „Ideile, tezele și orientările secretarului general al partidului”: „Ctitorii Epocii de Aur”, „Democrația muncitorească, revoluționară în acțiune”, „Tineretul, participant activ la adoptarea deciziilor...” etc.;
- ➔ noi emisiuni „menite să contribuie la educarea patriotică, revoluționară, la cultivarea sentimentelor de dragoste față de conducătorul partidului și al țării”: „Mândria de a fi cetățean al României socialiste”, „Normele eticii și echității socialiste în acțiune”;
- ➔ politica externă: „Pentru dezvăluirea fenomenelor grave cu care se confruntă lumea capitalistă a fost mărită frecvența emisiunii «Occident 88» și s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea emisiunii «Lumea contemporană și confruntările de idei».” (Sursa: ANIC)

Mesajul de Anul Nou adresat românilor la posturile de radio și televiziune de Nicolae Ceaușescu, 31 decembrie 1976.

Sursa: FOCR, Cota 380/1976.

MINIBIOGRAFIE

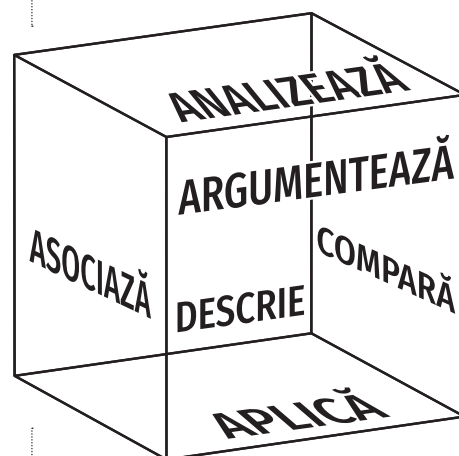
Leonte Răutu (1910–1993), unul dintre liderii comuniști cu rol decisiv în propagandă. A condus Secția Propagandă și Agitație (1948–1956), apoi Secția Propagandă și Cultură (1956–1965); vicepreședinte al

Consiliului de Miniștri (1969–1972) și vicepreședinte al Consiliului Superior al Educației (din 1980), președinte al Consiliului de Conducere și rector al Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1972–1981).

ANCHETĂ SOCIALĂ

1. Stai de vorbă cu bunicii și cu persoane având vârsta de peste 50 de ani despre emisiunile televiziunii publice (singura până în 1989) în timpul regimului condus de Nicolae Ceaușescu.
2. Folosește informațiile pentru **metoda cubului**.

Pornind de la sursa D:

Grupa 1 Descrie conținutul emisiunilor TV și durata acestora.

Grupa 2 Compară programul TV (din anii 1980) din România cu programele TV (din aceeași perioadă) din statele democratice.

Grupa 3 Asociază o emisiune TV din anii 1980 din România cu emisiuni din alt stat comunist (utilizează surse online).

Grupa 4 Analizează încălcarea drepturilor omului în contextul propagandei prin intermediul televiziunii publice.

Grupa 5 Aplicând cunoștințele dobândite în cadrul lecției, realizează un afiș care să reflecte rolul propagandei în îndoctrinare.

Grupa 6 Argumentează necesitatea existenței mass-media libere. Compară cu lumea actuală.

Afiș propagandistic: „Trăiască Congresul Mondial al femeilor!”

ȘTIAI CĂ...?

- Au existat peste 30 de organizații de masă și obștești, între care: UTC, Consiliile oamenilor muncii ale naționalităților conlocuitoare, ARLUS, Comitetul Național pentru Apărarea Păcii, asociații socioculturale, UN-CAP, UCECOM.
- În 1989, mișcarea sindicală număra peste 7,5 milioane de cotizanți.

SURSA A „[Sindicatelor] mobilizează masele pentru înfăptuirea programului Partidului Comunist Român [...] desfășurând o susținută activitate pentru creșterea productivității muncii, calitatea superioară a producției [...] pentru respectarea riguroasă a disciplinei în producție și îndeplinirea îndatoririlor ce revin fiecărei persoane încadrate în muncă”. (*Codul muncii*, 1980)

SURSA B „La sfârșitul lui octombrie [1968] s-a înființat Frontul Unității Socialiste (FUS), în scopul «adâncirii democrației»... Cetățenii României, de la mic la mare, au fost puși sub conducerea și controlul lui. Formal, în România nu doar că dispăruse opoziția sau alternativa, ci și apolitismul. Trei săptămâni după crearea atotcuprinzătoarei organizații, Ceaușescu a fost «ales» președintele ei.” (*Lavinia Betea, Ceaușescu și epoca sa*)

ANALIZEAZĂ

1. Precizează, din sursa A, două informații despre mobilizarea maselor de către sindicate.
2. Pe baza sursei B, rezolvă următoarele cerințe:
 - a. Numește diferența dintre scopul oficial al înființării FUS și caracteristicile regimului comunist.
 - b. Scrie o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursa B, precizând rolul fiecăreia.
 - c. Menționează elementele comune surselor A și B. Redactează un eseu de o pagină în care să-ți prezinti punctul de vedere.

3. Organizații de masă

În afara partidului unic, regimul comunist a încadrat cetățenii în diverse organizații de masă, cu scopul de a-i mobiliza și a recruta noi cadre de partid și de stat. Sarcinile tuturor acestor instituții, care reuneau copii, tineri, muncitori, femei, artiști, minorități naționale și alte categorii sociale, erau trasate de PCR.

Sindicatelor

Uniunea Generală a Sindicatelor din România (UGSR) – numită anterior Confederația Generală a Muncii (1945–1953) și Consiliul Central al Sindicatelor (1953–1966) – a fost o organizație de masă cu caracter profesional, prin care PCR a exercitat controlul asupra muncitorilor. În teorie, sindicatele erau autonome, dar în realitate acționau strict la comanda partidului. Nicio activitate sindicală nu era posibilă în afara UGSR, iar dreptul la grevă nu era nici măcar menționat în legislație.

Gheorghe Apostol, președintele sindicatelor cu cel mai lung mandat (1945–1952, 1955–1961, 1967–1969), colaborator apropiat al lui Gheorghiu-Dej, a deținut și funcția de prim-secretar al CC al PMR (1954–1955).

Organizația femeilor

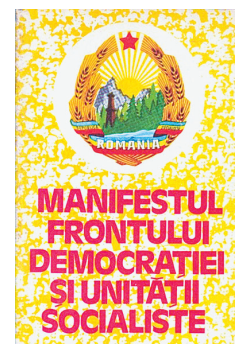
Organizația unică de masă a femeilor din România a fost înființată în 1948, sub numele Uniunea Femeilor Democrate din România (UFDR), redenumită Comitetul Femeilor Democrate (1953–1958) și Consiliul Național al Femeilor (1958–1989). Principala ei sarcină o constituia educarea politică, prin propagandă, a populației feminine de la orașe și sate. Uniunea s-a implicat în programul de lichidare a analfabetismului și de ridicare a „nivelului cultural” al femeilor. În anii 1950–1960, a primat promovarea rolului economic al femeii, iar în anii 1970–1980, prioritate a avut politica demografică.

Suzana Gâdea (1919–1996), de profesie inginer chimist-metalurgist, a urcat în ierarhia comunistă ajungând ministru al educației și învățământului (1976–1979), apoi președinte al CCES cu rang de ministru (1979–1989).

Frontul Unității Socialiste (FUS)

În 1968, toate organizațiile de masă și obștești au fost reunite în Frontul Unității Socialiste (Frontul Democrației și Unității Socialiste – FDUS, din 1980), o structură cu activitate permanentă care recunoștea rolul conducător al PCR. Cea mai importantă prerogativă a acestei supraorganizații era pregătirea campaniilor electorale și propunerea de candidați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare. În mod obligatoriu, candidații trebuiau să fie membri ai FUS. Era condus de un Consiliu Național și avea propriul ziar, *România Liberă*.

SURSA C Câteva dintre obiectivele UFDR, cuprinse în platforma-program din 1948:

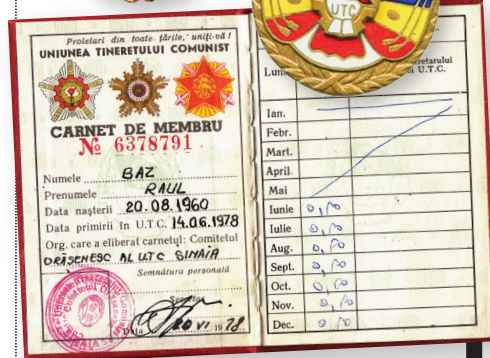
- „mobilizarea femeilor la lupta împotriva imperialiștilor
- participarea activă la consolidarea regimului democratic și la refacerea țării
- ridicarea conștiinței cetățenești și a nivelului politic al femeii
- îmbunătățirea condițiilor de viață (ridicarea producției, înființarea de cooperative, combaterea speculei, apărarea și consolidarea stabilității)
- ocrotirea mamei și copilului (consultații gratuite în timpul sarcinii, mărirea capacității maternităților, mărirea numărului dispensarelor de puericultură, înființarea de noi creșe și cămine de zi)
- educarea copiilor în spiritul dragostei de popor, de cinste, de adevăr și de muncă și reeducarea copiilor delincvenți și vagabonzi.” (*Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*)

Studiu de caz: **Organizațiile de copii și tineret**

Regimul comunist a vizat și înregimentarea ideologică a copiilor și tinerilor, în vederea atingerii obiectivului „construirii” omului nou și a „societății socialiste multilateral dezvoltate”.

ȘOIMII PATRIEI (4-7 ani) Din această organizație, înființată în 1976, făceau parte copiii de la grupele mari de grădiniță până în clasa I. Ei erau învățați să fie credincioși poporului, patriei și partidului, să fie respectuoși cu cei în vârstă, să le placă munca și învățătura, să fie ordonați. Elementele uniformei lor erau bluzele portocalii, cravatele roșii și pălăriile, respectiv șepcile albastre.

PIONIERII (7-14 ani) Elevii claselor II-VIII făceau parte din Organizația Pionierilor (înființată în 1945), structurată în grupe, detașamente și unități, aflate sub conducerea unor comandanți. Simbolurile lor erau drapelul oficial al României și al detașamentului, trompeta și toba. Uniformele erau obligatorii, iar ținuta se completa prin: cravata roșie, insigna organizației pe piept și ecusonul cu emblemă pe brațul stâng. Pionierii erau trimiși la munci agricole, aveau activități științifice, tehnice, culturale, artistice, sportive și turistice.

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST (15-30 ani) Elevii de liceu și studenții făceau parte din UTC (înființată în 1924), principala rezervă de cadre a partidului. Pe lângă educația politico-ideologică, UTC a avut rolul mobilizării tinerilor pentru îndeplinirea obiectivelor economice ale regimului. După război, membrii ei au lucrat la construcția de căi ferate, canale, hidrocentrale, lucrări de irigații, fabrici, uzine și combinate și au luat parte la campaniile agricole. Printre prim-secretarii UTC (1983-1987) s-a numărat Nicu, mezinul cuplului Ceaușescu. În 1988, UTC avea 4,1 milioane de membri.

SURSA A ANGAJAMENT ȘI LEGĂMÂNT „Eu, [...], intrând în rândurile Organizației Pionierilor, mă angajez să-mi iubesc patria, să învăț bine, să fiu harnic și să cinstesc cravata roșie cu tricolor. [...] Voi învăța și voi munci pentru a deveni fiu de nădejde al patriei mele – Republica Socialistă România; voi fi credincios poporului și Partidului Comunist Român; voi respecta neabătut îndatoririle pionerești.”

SURSA B MUCI AGRICOLE „Toamna, în septembrie, când începeam școala, clasele de gimnaziu și de liceu mergeau în practica agricolă obligatorie, cam trei săptămâni. [...] Noi trebuia să adunăm legumele, stăteam zilnic până la ora 14 pe câmp și munceam. Elevii de liceu mergeau în practică la cules de fructe și porumb. Ei stăteau acolo cazați până terminau culesul. Era o muncă foarte grea pentru niște copii, să ducem gălețile pline cu legume și să le vărsăm în saci, să tragem după noi sacii plini...” (Rodica Maria Bobei, *Frânturi din viața de elev în perioada comunistă*)

FIȘĂ DE VIZIONARE

Vizionează emisiunea „Dar de soare copiilor țării” (1986), accesibilă la <https://www.youtube.com/watch?v=bIDh3bj6c4I>

1. Identifică tipurile de activități prezentate în film.
2. Stabilește elementele comune dintre sursele A și B și conținutul filmului.

Alege răspunsul corect!

Filmul este unul:

- a. documentar;
 - b. artistic;
 - c. de propagandă.
- Argumentează-ți opțiunea!

Statuia lui Stalin, sala expoziției dedicate Uniunii Sovietice la Leipzig (RDG), 1951.

Sursa: Roger Rössing și Renate Rössing/
Deutsche Fotothek

ANALIZEAZĂ

1. Menționează, din sursa A, motivele pentru care liderii comuniști s-au aflat la putere o perioadă atât de lungă.

2. Identifică, din sursa B, pârghiile de putere deținute de familia Ceaușescu. Realizează, cu argumente, o comparație între funcțiile deținute de aceasta în anii 1970 și cele din anii 1980.

3. Pe baza sursei C, alege doi conducători, unul dintr-un stat democratic și celălalt totalitar. Analizează apoi sursa prin **metoda Explazia stelară**.

4. Pe baza sursei D, realizează o comparație între cele două tipuri de funcții (de partid și de stat) deținute de Ceaușescu. Explică, în contextul regimului totalitar, conexiunea dintre ele.

4. Rolul liderului și cultul personalității

Rolul liderului

Printre cele șase trăsături ale regimurilor totalitare, politologul Carl Friedrich enumără: existența partidului unic, condus de un lider carismatic, a unei ideologii unificatoare și constrângătoare, a terorii constante, a controlului strict al economiei, a monopolului asupra violenței și asupra unui aparat complex de propagandă. Liderul este o piesă esențială în funcționarea acestor sisteme politice ghidate după „principiul Conducătorului” – de a cărui voință depinde totul și care este singurul interpret al intereselor poporului. Deținător al puterii în stat (președinte al Consiliului de Stat sau președinte al republicii – în cazul românesc) și în partid (secretar general), liderul își asigură loialitatea totală a tuturor membrilor societății. Organizat piramidal, regimul comunist impunea cetățenilor supunerea față de partid și de conducător, în jurul căruia se organiza o elită restrânsă de decidenți – membri ai Comitetului Central, dintre care doar câțiva erau colaboratorii cei mai apropiați ai liderului (membrii Biroului Politic, în vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, respectiv ai Comitetului Politic Executiv, în timpul lui Nicolae Ceaușescu). Toate regimurile totalitare (comunist, nazist și fascist) din secolul al XX-lea au promovat cultul personalității liderului, căruia aparatul de propagandă i-a creat imaginea de conducător infailibil, vizionar, deținător al adevărului suprem.

Cultul personalității

Pentru prima oară, sintagma „cultul personalității” a fost utilizată în 1877 de Karl Marx, în contextul nemulțumirii față de adorația manifestată de adepții săi și ai lui Friedrich Engels. Semnificația politică a cultului personalității, înțeles ca „atitudine sistematică de admirație (exagerată) provocată și controlată cu privire la un conducător”, a apărut în secolul al XX-lea, cu referire la liderii mișcărilor totalitare (Vladimir I. Lenin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Iosif V. Stalin).

Cultul lui Lenin (căruia, după moarte, i-a fost dedicat un Mausoleu unde să fie păstrat trupul său îmbălsămat) a fost continuat prin cultul lui Stalin, venerat nu doar în URSS, ci și în statele-satelit, comunizate. Cultul personalității a fost comun tuturor regimurilor comuniste. Dintre ele, se remarcă cele instituite de Nicolae Ceaușescu, Iosip Broz Tito și Enver Hodja, Mao Tzedun și Kim Ir Sen.

Monumentul dedicat lui Mao, 26 august 2009, Lijiang, China.

SURSA
A

Menținerea la putere

Lider	Țară	Interval	Ani
Fidel Castro	Cuba	1959–2008	49
Kim Ir Sen (Il Sung)	Coreea de Nord	1948–1994	46
Enver Hodja	Albania	1944–1985	41
Iosip Broz Tito	Iugoslavia	1944–1980	36
Todor Jivkov	Bulgaria	1954–1989	35
János Kádár	Ungaria	1956–1988	32
Iosif Stalin	Uniunea Sovietică	1924–1953	29
Mao Tzedun	China	1949–1976	27
Nicolae Ceaușescu	România	1965–1989	24
Gheorghe Gheorghiu-Dej	România	1948–1965	20

Comunismul dinastic

Numit și „socialismul într-o singură familie”, comunismul dinastic a însemnat promovarea în funcții importante din stat sau din partid a membrilor familiei liderului ori a rudelor apropiate, fie cu scopul trecerii puterii din tată în fiu, fie din dorința de a avea în cercul restrâns al puterii oameni de încredere.

Exemple: Kim Ir Sen (întemeietor) – Kim Jong Il (fiu) – Kim Jong Un (nepot); Fidel Castro – Raúl Castro (frate); Todor Jivkov – Liudmila Jivkova (fică); Nicolae Ceaușescu – Elena Ceaușescu (soție), Nicu Ceaușescu (fiu).

Membru al familiei (selecție)	Funcții	SURSA B
Elena Ceaușescu	Membră a CC al PCR (1972–1989), a CEx/CPEX (1973–1989), președinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (1979–1989)	
Ilie Ceaușescu (fratele lui Nicolae)	Membru al CC al PCR (1984–1989), adjunct al ministrului apărării naționale (1983–1989)	
Nicu Ceaușescu (mezinul soților Ceaușescu)	Membru al CC al PCR (1982–1989), prim-secretar al CC al UTC (1983–1987), ministru pentru problemele tineretului (1983–1987)	
Valentin Ceaușescu (fiul cel mare al soților Ceaușescu)	Membru supleant al CC al PCR (1989)	
Gheorghe Petrescu (fratele Elenei Ceaușescu)	Membru al CC al PCR (1965–1987), vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor (din 1971); vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste	
Vasile Bărbulescu (cumnatul lui Nicolae Ceaușescu)	Membru al CC al PCR (1979–1989)	
Elena Bărbulescu (sora lui Nicolae Ceaușescu)	Șef al Inspectoratului Județean de Învățământ Olt, până în 1989	

Nicu și mama lui, Elena Ceaușescu, în timpul vizitei cuplului prezidențial în Moldova și Delta Dunării, 1976. Nicu era perceput înainte de 1989 ca „moștenitor” al Puterii.

Sursa: FOCR, fără cotă.

 TOTALITARISM	 DEMOCRAȚIE	SURSA C
• înființează sau se impune în partidul cu care obține puterea în stat	• ales în mod democratic, prin vot secret, în cadrul partidului, într-un sistem pluripartidist, apoi în funcții publice	
• conduce pe o perioadă nedeterminată	• are mandatul limitat în timp	
• nu admite nicio opoziție în partid sau în stat	• poate fi criticat în propriul partid și în societate	
• controlează toate palierele vieții publice și private	• puterea și autoritatea lui sunt limitate	

★ Nicolae Ceaușescu, cumul de funcții (1989): ★ membru al CC al PCR ★ membru al Secretariatului CC al PCR ★ secretar general al PCR ★ membru al CPEX al CC al PCR ★ membru al Biroului Permanent al CPEX al CC al PCR ★ președinte al RSR, președinte al Consiliului de Stat ★ președinte al Consiliului Apărării RSR ★ președinte al Biroului permanent al Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale ★ președinte al Consiliului Național al Oamenilor Muncii ★ președinte al Consiliului Național al FDUS ★ comandant suprem al Forțelor Armate ale RSR ★ președinte de onoare al Academiei de Științe Sociale și Politice ★ deputat în MAN

Fișă de observare a comportamentului civic

TOTALITARISM	A/F	punctaj	autoevaluare
1. Republica sovietelor a fost înființată în 1956.		1 p	
2. uniformizare ideologică, partid unic		2 p	
3. alegeri libere, libertate de expresie		2 p	
4. instituția cenzurii, Armata Roșie		2 p	
5. Secția de Propagandă și Agitație a CC; cultul personalității		2 p	1 p din oficiu punctaj obținut

SURSA A „Imn închinat tovarășului Gheorghiu-Dej” (1953)

„Din munți la Dunărea bogată,
Iubit e un nume între viteji,
Încântă inima înfocată,
Un nume scump: Gheorghiu-Dej. [...] Te cântă holdele în soare,
Te cântă apele-n vârtej,
Fiu drag al clasei muncitoare,
Tovarășe Gheorghiu-Dej! [...] Nu-s dușmani ca să ne înspăimânte,
Noi ținem sus al nostru steag,
Avem Partidul mare în frunte,
Conducătorul nostru drag.”

(George Klein)

SURSA B „Gheorghiu-Dej, căruia îi scriam din când în când, numindu-l iubite Tovarășe Dej, a pierit dintre noi, cu tinerețea, cu puterile și voiniciile lui [...]. Stau și plâng, condeiele al meu, pe un mormânt, revoltat, că ziua s-a stins și că pământul, care a primit în el unul după altul pe Domnitorii noștri, a cutezat să primească și tă-râna scumpului general al neamului românesc, scufundat în cea mai cumplită jale.”

(Tudor Arghezi, în *Scânteia*, 21 martie 1965)

ȘTIAI CĂ...?

• Până la 50 de ani, Gheorghiu-Dej a fost sărbătorit doar în cadru restrâns. Din 1951, a primit mii de telegrame și scrisori, s-au înființat burse purtându-i numele, a fost numit „Cel mai brav, cel mai treaz din cei pururea treji”, „stegar de popor, mult temut de dușman” etc.

ANALIZEAZĂ

1. Pe baza surselor A și B, precizează practica politică totalitară ce reiese din ambele texte.
2. Menționează, din sursele A și B, câte două expresii care se încadrează în această practică politică.
3. Compară-le din perspectiva genului literar în construirea imaginii conducătorului.

Studiu de caz: Gheorghe Gheorghiu-Dej

Cultul personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901–1965), muncitor, s-a format în anii 1950, sub influența celui dedicat lui Stalin. Fiind mai puțin cunoscut publicului larg, aparatul de propagandă al partidului a lucrat intens pentru a-i crește popularitatea. Diminuat ca intensitate între 1953 și 1958, sub efectele procesului de destalinizare declanșat de Nikita Hrușciov, cultul personalității lui Gheorghiu-Dej a atins apogeul după 1961.

Biografia oficială a celui numit „iubitul conducător al partidului și statului nostru” conținea câteva elemente esențiale:

- lider al grevelor de la Atelierele Grivița (1933);
- deținut politic la Doftana;
- artizan al loviturii de stat din 23 august 1944.

În broșurile, articolele de presă, poeziile, imnurile și tablourile dedicate lui era înfățișat în postura de muncitor însetat de dreptate socială, părinte iubitor al poporului, dascăl sfătos al comuniștilor mai tineri, „sprijinitor al științei și culturii”, ideolog, prieten al copiilor și tinerilor, om blând și hâtru, apropiat de oameni. Portretul său era expus pretutindeni, în timpul evenimentelor publice (întuniri, mitinguri, parade), în instituțiile publice (ministere, sfaturi populare, școli, grădinițe), în sediile partidului și organizațiilor de masă, în fabrici și uzine, cămine culturale și librării, pe afișe și panouri.

EȘECUL DESTALINIZĂRII

În raportul secret prezentat la Congresul al XX-lea al PCUS (februarie 1956), Nikita Hrușciov a denunțat cultul personalității lui Stalin. În România, doi membri importanți ai PMR, Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu, l-au acuzat pe Gheorghiu-Dej de practici staliniste și ignorarea principiului „conducerii colective”, aducând în discuție abuzurile Securității. Atacul lor a fost respins, iar cei doi au fost criticați pentru „oportunismul”, „intrigile” și contribuția lor la cultul personalității Anei Pauker, între 1945–1952. Tentativa de îndepărtare de la putere a lui Gheorghiu-Dej a eșuat, în vreme ce Chișinevschi (membru al Secretariatului) și Constantinescu (membru al Biroului Politic) au fost eliminați din funcțiile de partid în 1957.

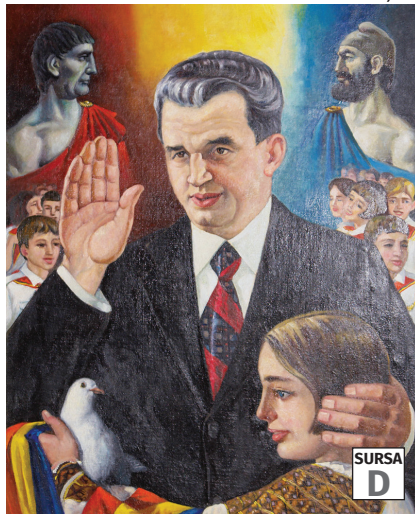

- Analizează ilustrațiile din sursa C, ținând cont de tehnicile de propagandă și caracteristicile cultului personalității. Ce mesaj crezi că vrea să transmită prin aceste imagini aparatul de propagandă al partidului?

Studiu de caz: Nicolae Ceaușescu

Nicolae Ceaușescu (1918–1989), muncitor, a preluat conducerea PCR în 1965. Colaborator apropiat al lui Gheorghiu-Dej, ocupase funcții importante – membru al Biroului Politic și al Secretariatului CC al PCR. Deși a continuat strategia predecesorului său în politica internă și externă, Ceaușescu i-a minimalizat constant rolul în istoria mișcării comuniste din România. Astfel, s-au creat premisele apariției cultului personalității lui Ceaușescu, mai ales după 1968, odată cu condamnarea publică a invadării Cehoslovaciei de către cinci state membre ale Organizației Tratatului de la Varșovia. O parte însemnată a societății l-a perceput atunci drept un lider capabil să asigure independența țării și o evoluție aparte față de restul blocului estic.

Insistând asupra ideii „unității partidului și poporului” în jurul secretarului general, aparatul de propagandă a cultivat o serie de reprezentări, precum: *tânărul revoluționar, arhitectul României moderne, campionul păcii mondiale, garantul independenței și unității naționale*. Ziua sa de naștere

(26 ianuarie) era celebrată în toată țara. Mijloacele de comunicare în masă (TV, radio, presa scrisă) difuzau și publicau materiale elogioase, organizau expoziții de artă și de istorie, lansau filme documentare în cinstea liderului comunist. Scriitorii se întreceau în epitețe, numindu-l „cel mai iubit fiu al poporului”, „strateg neîntrecut între strategii”, „eroul națiunii”, „titan ales între titani”, „erou al păcii”, „geniu polivalent”, „cel mai mare dintre toți Carpații istoriei române”, „erudit gânditor umanist”, „personalitate exponențială”, „cel din tăi soldat”. Cultul lui a fost exacerbat după adoptarea Tezelor din iulie 1971, un program de reideologizare în forță.

SURSA E „...Campania mediatică a avut ca scop justificarea puterii excepționale a liderului PCR prin supralicitarea acreditivelor sale revoluționare, a atributelor sale de conducător al partidului și statului, mergând până la a-l «transforma» pe Nicolae Ceaușescu într-o figură indispensabilă pentru supraviețuirea și evoluția materială a țării, el fiind cel care, prin omniprezența, omnipotența și omnisciența sa, coordona și reglementa funcționarea întregii vieți sociale, economice și politice interne.” (Manuela Marin, *Nicolae Ceaușescu. Omul și cultul*)

SURSA F „Realitatea istorică a României anului 1980 oferă o mărturie orbitoare a muncii titanice depuse de tovarășul Nicolae Ceaușescu de când a devenit șef de partid. Mergând pe urmele marilor eroi, făuritori de neam ai poporului nostru, precum Burebista și Decebal, Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu și Alexandru Ioan Cuza, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, primul președinte al Republicii Românilor, a ridicat numele patriei și al poporului la o glorie neatinsă în trecut.” („Investitura istoriei”, *Magazin istoric*, 1980)

- Studiază sursa D, citește cu atenție sursele E și F, apoi rezolvă cerințele:
- a. identifică personajele din sursa D; b. menționează motivul pentru care propaganda oficială a confecționat o „descendență nobilă” lui Ceaușescu;
- c. stabilește o legătură între sursele D, E și F; d. descrie tipul de limbaj folosit în sursa F.

DESCOPERĂ

1. Vizitează Palatul Primăverii, fosta reședință a familiei Ceaușescu din Bulevardul Primăverii (București), sau muzeul local de istorie. Notează impresiile și expune-le colegilor la clasă.
2. Vizionează filmul cu investirea lui Nicolae Ceaușescu în funcția de președinte al RSR. Realizează o fișă cu principalele trăsături ale cultului personalității, așa cum reies din film.

În 1974, Nicolae Ceaușescu a fost investit în funcția de președinte al RSR. La ceremonia de depunere a jurământului i s-au oferit un sceptru, în tradiția voievodală românească, și eșarfa tricoloră.

„Dacă mări de grâne, valuri de aur ridică,/ Dacă gigantice fabrici produc munți de mașini/ Înseamnă că tovarășul Nicolae Ceaușescu veghează/ Asupra viitorului patriei.”

(Mara Nicoară, în *Lauri pe stemă*, 1988)

„Ceaușescu și bunul lui popor [...] El ne învață lupta-mpotriva nepăsării/ Și nu e spirit critic mai critic ca al său./ Chiar cei ce văd în negru și-n lucrurile bune/ N-au cum să nege faptul de cel mai mare preț,/ Că înșăși libertatea de a gândi și spune/ Ne-a dat-o Ceaușescu, bărbatul îndrăzneț...” (Adrian Păunescu, în „Omul Națiunii”)

Manifestația pentru sărbătorirea zilei de 23 august 1989.

Sursa: comunismulinromania.ro

- Pe baza surselor din Studiu și a informațiilor dobândite, scrie un eseu de cel mult două pagini, cu titlul: „Nicolae Ceaușescu, între propagandă și realitate”.

Cultul lui Ceaușescu este interzis prin Legea nr. 217/2015, privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și a promovării cultului persoanelor vinovate de săvârșirea unor infracțiuni contra păcii și omenirii.

RECAPITULARE

[1] Elaborează un text de o pagină în care să utilizezi termenii: *proletariat, propagandă, destalinizare, organizații de masă, îndoctrinare, cultul personalității, comunism dinastic.*

- [2]** Completează enunțurile cu răspunsul corect:
- a) Partidul Comunist din România a fost înființat în anul ...
 - b) Sintagma „cultul personalității” a fost utilizată în 1877 de către ...
 - c) În Raportul secret prezentat la Congresul al XX-lea al PCUS ... a denunțat cultul personalității lui...
 - d) Uniunea Generală a Sindicatelor din România (UGSR) a fost o organizație de masă prin care ... a exercitat controlul asupra ...
 - e) Cultul personalității lui Ceaușescu s-a intensificat după anul ... când au fost adoptate Tezele din..., care au dus la o reideologizare a regimului comunist.

[3] Citește cu atenție sursa și răspunde la următoarele cerințe:

„Instituțiile economice, politice și culturale staliniste, precum și metodele de tip stalinist, au fost păstrate cu vigilență, atât în România lui Gheorghiu-Dej, cât și în cea a lui Ceaușescu. Pentru mai mult de două decenii (1940–1965), cariera lui Ceaușescu fusese garantată de protecția lui Gheorghiu-Dej, dar, spre deosebire de predecesorul său, Ceaușescu nu avea merite deosebite în biografia sa revoluționară. Odată «ales» secretar general, el s-a angajat într-o activitate febrilă de creare și consolidare a propriului mit. Istoria partidului a trebuit, prin urmare, rescrisă în beneficiul noului lider. Din moment ce faptele eroice lipseau în mod evident din trecutul său, Ceaușescu a pus bazele unui cult al personalității care avea drept scop să creeze o legătură între acțiunile sale și cele ale voievozilor medievali

și ale conducătorilor traco-daci care au sfidat Imperiul Roman.” (*Raport final*, p. 129)

- a) Menționează modul în care s-a păstrat stalinismul în România comunistă.
- b) Numește cei doi lideri politici din România comunistă și diferența dintre ei, în ceea ce privește biografia revoluționară.
- c) Precizează scopul cultului personalității lui Ceaușescu.
- d) Prezintă două motive pentru care Ceaușescu și-a construit o legitimitate istorică de lungă durată, pornind din Antichitate.

[4] Alcătuiți, utilizând surse online, un portofoliu cu imagini ale cultului personalității lui Ceaușescu în presă, televiziune, arte plastice, manualele școlare. Utilizați apoi metoda **Turul galeriei** pentru a organiza în clasă o expoziție. Prezentați produsele finale pentru vizitarea ei, evaluați rezultatele obținute și formulați concluziile.

[5] Privește cu atenție cele două imagini de la pagina 17 și răspunde la următoarele cerințe:

- a) Menționează două cauze ale înregimentării copiilor și tineretului în organizațiile României comuniste. Stabilește similitudini cu alte regimuri totalitare (Italia și Germania).
- b) Menționează drepturile omului încălcate prin obligativitatea participării la aceste acțiuni.

[6] Descoperă pe Internet imagini cu elevi care au participat la practica agricolă și alcătuieste un eseu nestructurat (de o pagină) în care să prezinți efectele folosirii de către autoritățile comuniste a muncii fizice a elevilor.

„Nicolae Ceaușescu vorbind la cea de a VI-a Conferință a Uniunii Asociațiilor Studenților din R.S. România (Sala M.A.N.) (20–21 II 1967).”

Sursa: FOCSR, Cota 103/1967

(AUTO)EVALUARE**I. Alege varianta corectă de răspuns:**

1. Partidul Comunist din România a fost scos în afara legii în anul:
a) 1944;
b) 1924;
c) 1921. | 2. În anul 1974, Nicolae Ceaușescu a fost investit în funcția de:
a) președinte al Consiliului de Stat;
b) comandant suprem al Forțelor Armate ale RSR;
c) președinte al RSR. | 3. Un important canal de transmitere a mesajelor propagandistice la nivel național a fost:
a) televiziunea;
b) gazetele de perete;
c) ziarele locale. | 4. Cultul lui Nicolae Ceaușescu este interzis prin legea din anul:
a) 2015; b) 1990;
c) 2010. | 5. Frontul Unității Socialiste (FDUS, din 1980) avea propriul ziar, numit:
a) <i>Scânteia</i> ;
b) <i>Scânteia Tineretului</i> ;
c) <i>România Liberă</i> . |
|--|--|--|---|--|

30 p (5x6 p)**II. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:**

„Oricum, odată asigurată docilitatea necondiționată a unui Comitet Central epurat de potențiali tulburători ai ordinii monolitice, Dej se dedică experimentului național-stalinist. După 1958 se configurează clar linia politică pe care o va continua și Ceaușescu după 1965: pe de o parte, o deschidere internațională și o despărțire de tutela sovietică; pe de alta, o închidere internă, o strângere periodică a șurubului. Fiecărei perioade de relativă relaxare îi urma un nou îngheț ideologic și politic. [...] Cea mai mică expresie de critică la adresa lui Dej trebuia înăbușită în fașă spre a împiedica orice coagulare a unei opoziții, fie înăuntrul, fie în afara partidului.” (V. Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*)

- 1.** Menționează o caracteristică a CC al PCR. **4 p**
- 2.** Precizează sensul expresiei „îngheț ideologic și politic”. **4 p**
- 3.** Scrie o relație cauză-efect, stabilită între două informații selectate din sursă. **7 p**
- 4.** Formulează un punct de vedere referitor la linia politică pe care a continuat-o Ceaușescu, susținându-l cu două informații selectate din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**
- 5.** Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia cultul personalității lui Ceaușescu s-a intensificat după anul 1971. **5 p**

30 p**III. Alcătuiește un eseu de aproximativ două pagini cu titlul „Partidul unic, propagandă și cultul personalității în România (1965–1989)”, după următorul plan:**

- 1.** menționarea unei structuri a partidului și a unei trăsături a comunismului dinastic; **2 x 3 p = 6 p**
- 2.** numirea a două instrumente ale propagandei și o consecință a acestei practici politice; **(2 x 3) + 2 p = 8 p**
- 3.** prezentarea unui fapt istoric care să exprime dimensiunile cultului personalității în România în comparație cu alte state din Europa de Est; **5 p**
- 4.** formularea unui punct de vedere referitor la legătura dintre practicile politice din anii 1980 și criza profundă a regimului comunist. Susține punctul de vedere printr-un argument istoric. **5 p**

30 p

Structura eseului (6 p): **2 p** pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, **1 p** pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; **2 p** pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, **1 p** pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.** **Total: 100 p**

Demonstrație a femeilor, organizată de PMR la Târgoviște, 1948.

Sursa: MNIR

Sugestii de rezolvare**Subiectul I:** 1. b ; 2. c; 3. a; 4. a; 5. c

Subiectul II: 1. „epurat de potențiali tulburători ai ordinii monolitice”; 2. Absența reformelor politice/consolidarea puterii conducătorului/autarhie/cultul personalității/metode totalitare de conducere; 3. cauză: „cea mai mică expresie de critică la adresa lui Dej trebuia înăbușită în fașă”, efect: „spre a împiedica orice coagulare a unei opoziții”; 4. Și după anul 1965, au existat multe elemente comune cu regimul Gheorghiu-Dej/ o deschidere internațională și o despărțire de tutela sovietică, pe de altă parte, o închidere internă, o strângere periodică a „șurubului”, fiecărei perioade de relativă relaxare îi urma un nou îngheț ideologic și politic. 5. După vizita în China și Coreea de Nord, Ceaușescu a adoptat Tezele din iulie 1971 (restalinizarea regimului comunist). Consecințe: intensificarea cultului personalității; fapt istoric relevant: după 1971, Ceaușescu concentrează tot mai multă putere (ex. funcția de președinte al RSR).

Subiectul III: 1. Comitetul Central/Biroul Politic; promovarea în funcții importante din stat sau din partid a membrilor familiei liderului sau a rudelor apropiate; 2. presa, radioul, televiziunea, învățământul politic; consecința: formarea omului nou, indoctrinat, aservit regimului comunist; 3. România – singura țară din Europa de Est unde cultul personalității a atins forme hiperbolizate, grotesti (se dau exemple); 4. Intensificarea cultului personalității, comunismul dinastic, amplificarea cenzurii, continuarea politicii de industrializare forțată, încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților au determinat criza profundă a regimului comunist, scăderea dramatică a nivelului de trai, ducând la declanșarea Revoluției din decembrie 1989.

TERMENI-CHEIE • raionare •
revocare • regiune autonomă •
separarea puterilor în stat

REPERE CRONOLOGICE

1948 adoptarea Constituției
1952 adoptarea Constituției
1961 înființarea Consiliului de Stat
1965 adoptarea Constituției
1968 reforma teritorial-administrativă
(reînființarea județelor)
1974 apariția funcției de președinte
al RSR
1982 numirea ultimului premier comu-
nist, Constantin Dăscălescu

Regiunea Autonomă Maghiară (RAM) a fost înființată la presiunea sovieticilor, imitând modelul stalinist. În planul inițial, teritoriul ei includea, pe lângă zonele locuite de secui, și părți din centrul Transilvaniei, inclusiv orașul Cluj. După desființarea regiunii, s-au creat trei județe: Covasna, Harghita și Mureș.

Fișă de navigare

1. Navighează pe <https://unde-vaincomunism.com/educatie/>
2. Citește următoarele versuri! Caută și alte poezii scrise după 1990, despre experiența personală în comunism.
3. Notează un aspect care te marchează, referitor la practicile politice și traiul înainte de 1989, comparativ cu nostalgia comunistă care se manifestă uneori în societatea actuală.

„Pe când ni se tăiau visurile cu
seceră
și ni se sfărâmau idealurile cu
ciocanul
[...]
cei din jurul meu priveau prin
mine
Privirile lor mă străpungeau
ca pe o sită//
Vei muri?
Mă întrebau ei insistent
Eu locuiam
de mult
în interiorul meu//
Cu cravata roșie la gât
Cu cheia la gât
Cu seceră
și ciocanul
la gât”

(Ionuț Calotă,
Cu seceră și ciocanul la gât)

Sedinta Consiliului de Stat, 18 octombrie 1973.

1. Instituții politice și organizarea administrativă

Conform constituțiilor din perioada comunistă, **Marea Adunare Națională** (MAN) era „organul suprem al puterii de stat”. Deputații erau aleși pe patru (apoi cinci ani) și se întruneau în două sesiuni ordinare anuale și alte sesiuni extraordinare. Selectați la nivel local prin trierea candidaților din rândurile membrilor de partid, sindicatelor, organizațiilor de masă etc., iar la nivel central dintre membrii CC și alte cadre importante ale partidului și statului, deputații alegeau un Prezidiu al MAN, al cărui președinte îndeplinea funcția de șef de stat – până în 1961, când s-a constituit Consiliul de Stat. Principala sarcină a MAN era adoptarea legilor inițiate de alte organe (CC al PCR, Consiliul de Miniștri, Consiliul Național al FDUS) și ratificarea decretelor emise de Prezidiu, proces mecanic, desfășurat fără dezbateri și cu unanimitate de voturi.

Considerat „organ suprem executiv și administrativ”, **Guvernul** era alcătuit din prim-ministru, viceprim-miniștri, miniștri și miniștri secreteri de stat. Componenta lui era hotărâtă de Comitetul Central, din ai cărui membri era constituit. Numărul ministerelor a variat între 16–17 și 30. Pe lângă ministerele obișnuite (Interne, Externe, Apărare, Sănătate, Învățământ și cultură, Finanțe, Justiție), în perioada comunistă s-a remarcat numărul mare al ministerelor cu profil economic (Industrie grea, Mine și energie electrică, Economie forestieră, Metalurgie și construcții de mașini, Industria petrolului și chimiei, Industrie alimentară și altele).

Describe drept „organe locale ale puterii de stat cu puteri depline pe teritoriul lor”, consiliile (sfaturile) populare erau ierarhizate de sus în jos, de la cele județene/ regionale, până la cele comunale. **Organizarea administrativă** a urmat modelul sovietic („raionare”, 1950–1968), prin împărțirea teritoriului în următoarele unități: comună, raion, oraș, județ/ regiune. Numărul regiunilor a scăzut treptat de la 28 la 16, până când, în 1968, au fost înlocuite cu 39 (apoi 40) de județe.

Primul Consiliu de miniștri al Cabinetului
Petru Groza, 6 martie 1945.

Sursa: FOCCR, Cota: 92/1945.

ANALIZEAZĂ

SURSA A „Încă de la început trebuie statuat că în doctrina comunistă principiul separării puterilor în stat era desființat, fiind înlocuit cu așa-numitul principiu al colaborării puterilor în stat. Acesta consta în realitate în subordnarea transformată în principiu constituțional a tuturor puterilor statului față de forța conducătoare în stat, Partidul Comunist.” (Mihaela-Cristina Verzea, *Partidul-Stat*)

SURSA B „Tov. Gheorghiu-Dej: Primul lucru: pentru luni este convocată MAN. Întrebarea este de ce îi dăm spre rezolvare. [...]”

Tov. Moghioroș: După cele 3 legi urmează propuneri de jos din partea deputaților de schimbare din Comisia de pregătire a noii Constituții a lui Luca și Teohari și înlocuirea lor cu Murgulescu și Mujic. Urmează ratificarea legilor și decretelor Prezidiului MAN. După scrisoarea președintelui Prezidiului MAN urmează alegerea unei comisii pentru prezentarea unei propuneri pentru funcția de președinte al Prezidiului MAN. În comisie propunem pe tovii: Parhon, Răutu, Moraru Stelian, Rozalia Moldovan, Racz Gheorghe. [...]

Tov. Gheorghiu-Dej: Cred că trebuie puse aici personalități.

Tov. Miron Constantinescu: Sadoveanu poate.

Tov. Moghioroș: Sau președintele Academiei, Săvulescu.

Tov. Chișinevschi: Poate să fie și fără femei. [...]

Tov. Moghioroș: După aceea urmează alegerea noului președinte al Prezidiului MAN. Urmează o scurtă ședință a Prezidiului, propunerea noului președinte al Consiliului de Miniștri. Urmează articolul unic în care se alege tov. Gheorghiu-Dej președinte al Consiliului de Miniștri. Tov. Gheorghiu-Dej depune jurământul.” (*Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR*, vol. IV, 1952)

1. Pe baza celor învățate și ținând cont de sursa din manualul digital, menționează principalele elemente care denotă cum-ul de funcții în cazul lui Gheorghiu-Dej și Ceaușescu. Există vreo diferență între ei? Exemplifică!

2. Precizează, din sursa A, pe ce se baza raportul dintre partid și stat.

3. Pornind de la sursa C, explică distribuția regiunilor între 1950–1968. Studiază comparativ cu hărțile de la paginile 122 și 123.

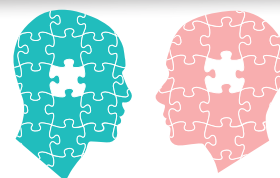
4. Identifică, în sursa B, elementele care denotă monopolul partidului unic asupra conducerii politice și administrative a statului.

Jurnal reflexiv

1. Reține trei membri din nomenclatura PCR despre care ai învățat în această lecție.
2. Notează două idei analizate (în cadrul lecției) care ți-au reținut atenția.
3. Semnalează ce ar necesita clarificare/aprofundare.
4. Descrie modul în care vei putea folosi în viitor ideile învățate în cadrul lecției.

„Lui Chivu [Ceaușescu] i-a promis că-l va promova președinte al Consiliului de Stat. Postul era vacant prin moartea lui Dej. Tot de la Apostol știu că a fost Chivu cu o seară înainte pe la el pe-acasă, să-l întrebe dacă, atunci când va fi ales în fruntea partidului, va menține și funcția aceea. Iar Apostol a răspuns că va face ce va hotărî Biroul Politic. Se vede că înainte Ceaușescu i-o garantase lui Chivu.” (Alexandru Bărlădeanu, în *Partea lor de adevăr*)

PROIECT DE GRUP

Cauzalitate, continuitate și schimbare

I. Grupul 1: stabilește cauzele care au dus la împărțirea țării pe regiuni, prin reforma administrativ-teritorială din 1952; **Grupul 2:** urmărește evoluția teritoriilor care au făcut parte din RAM, până în zilele noastre; **Grupul 3:** strânge informații despre motivațiile conflictelor interetnice și legătura cu regimul comunist; **Grupul 4:** selectează informații din documente publice, despre originea conflictelor și impactul deciziilor politice asupra societății, comunităților și indivizilor.

II. Rezultatele grupurilor vor fi reunite; se va elabora un Jurnal de proiect: **a.** concluzii ale celor patru demersuri; **b.** o concluzie generală despre consecințele măsurilor politic-administrative în timpul regimului comunist; **c.** eventuale consecințe recunoscibile după 1989.

III. Adăugați proiectul la portofoliul clasei.

ȘTIAI CĂ....?

- Lucrările MAN erau pregătite de conducerea partidului, care stabilea ordinea de zi, vorbitorii și documentele ce urmau a fi adoptate.
- Între 1952 și 1968, a ființat RAM (din 1960, Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară).
- A existat Regiunea Stalin, care a luat numele de la Orașul Stalin (denumirea Brașovului, în 1950–1960).
- N. Ceaușescu a instituit principiul „rotației cadrelor”: activiștii erau schimbați des din funcții și numiți în instituții cu profil diferit.

TERMENI-CHEIE • control total
• denunț • delațiune • rezistență
• complicitate • utopie comunistă
• duplicitate • conformism • Cei
Trei F • limba de lemn

Tactici de întărire a controlului/ falsificarea istoriei

- ➔ manipularea unor false sentimente „antifasciste” ale populației (trezirea subliminală a conștiinței vinovate)
- ➔ alianța temporară cu țărănimea (reforma agrară din martie 1945, urmată după câțiva ani de colectivizarea agriculturii)
- ➔ alianța cu clasa muncitoare; proclamarea instaurării dictaturii proletarietului = tehnici de falsificare a realității și a istoriei

PRACTICI COERCITIVE

- ➔ distrugerea vechii societăți, anihilarea opoziției politice și a unor întregi categorii sociale – proprietarii agricoli (mici, mijlocii și mari, prin desființarea proprietății individuale), întreprinzătorii particulari, intelectualitatea (epurarea învățământului), introducerea în anii 1950 în dosarele profesionale sau de admitere la facultate a criteriilor sociale, în defavoarea criteriilor de merit –, politizarea armatei (epurări, folosirea Diviziilor „Tudor Vladimirescu”, „Horea, Cloșca și Crișan”), încălcarea libertății religioase (desființarea Bisericii Greco-Catolice etc.)
- ➔ ura de clasă ca politică de stat, în numele „echității sociale”, inducerea ei în conștiința majorității = mijloc de represii psihologice, având ca rezultat pierderea libertății și a vieții
- ➔ dedublarea permanentă a practicii instituționale și a discursului oficial = mecanisme specifice represiunii

ȘTIAI CĂ...?

- La începutul anilor 1950, s-a înființat un curs central de propagandă, pentru formarea conducătorilor cursurilor de propagandăști din toate regiunile țării.
- Membrii de partid trebuiau să se denunțe între ei și să se autodenunțe (să-și facă autocritica), în numele intereselor superioare ale PCdR/ PMR/ PCR.

2. Relația stat–cetățean: coerciție, rezistență și acomodare

Regimul Gheorghiu-Dej: 1948–1965

Schimbările radicale impuse începând din 1948 au avut în prim-plan construirea prin teroare, violență și coerciție a unei noi identități politice și sociale. Transformarea societății s-a realizat prin adoptarea practicii sovietice a epurărilor politice, arestărilor în masă și întemnițării fără judecată a celor considerați potențiali „dușmani ai poporului”. Elitele politice, intelectuale și economice au fost marginalizate, arestate, condamnate la ani grei de detenție sau trimise la muncă forțată în lagăre și colonii. Regimul Gheorghiu-Dej a arestat mii de oameni doar pentru că aparțineau unor categorii sociale și politice considerate inamice.

Impunerea unor noi norme și coduri sociale a fost însoțită de ample campanii propagandistice, dublate de acțiunile aparatului de represiune. În anii 1950, „originea socială sănătoasă” a fost unicul criteriu de selecție pentru accesul și promovarea în structurile de partid și de stat. Controlul asupra societății s-a realizat prin teroare și frică. În categoria „dușmanilor poporului” intrau *spionii, sabotorii, agenții provocatori, trădătorii, bandiții, agenții afaceriști, diversioniștii, carieriștii, elementele declasate, exploataatorii, mic-burghezii* etc., adunați în *haite, clici, bande, agenturi*. Pentru slăbirea și ruperea coeziunii sociale, regimul comunist a încurajat în campanii publice denunțurile și delațiunile.

Reacțiile societății au variat de la rezistența deschisă (precum cea țărănească la colectivizare sau rezistența armată) la complicitate sau susținere deplină. Factorul sovietic a jucat un rol esențial în politicile de control și dominare a societății. Perioada cuprinsă între sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1960 este cea mai violentă din istoria regimului comunist din România. După moartea lui Stalin (1953), liderii de la București au renunțat treptat la universalitatea modelului sovietic prin relaxarea terorii și eliberarea deținuților politic (1962–1964), derusificarea culturii, stabilizarea economiei și îmbunătățirea condițiilor de viață.

PROIECT INDIVIDUAL

ÎNREGIMENTAREA CETĂȚEANULUI ÎN SLUJBA PARTIDULUI-STAT

STENOGRAMA ședinței cu activul CC al PMR din ziua de 3 septembrie 1953

„...Se cere din partea noastră de a intensifica munca politică în aparatul de partid cu fiecare om, orice funcție ar avea, oriunde lucrează. [...] Să le spunem tovarășilor că trebuie să ne ajute, să ceară lămuriri, dacă se face vreo greșală să vină la conducere, noi mulțumim tovarășilor care ne fac sesizări importante. Să intensificăm munca politică, să ne interesăm de oameni [...] acolo unde începe câtuși de puțin descompunerea morală, își vâra neapărat râul lui porcesc dușmanul. [...] critica să fie ascuțită, autocritica să fie cinstită și mai ales să ascultăm la critica de jos. Azi se cere mai mult ca oricând ascuțirea vigilenței politice, revoluționare [...] Noi avem o astfel de armă pe care nicio altă clasă decât a noastră n-a avut-o, marxism-leninismul, care ne dă posibilitatea să ne orientăm în orice condițiuni complicate. De aceea trebuie energic să folosim această armă, să nu diminuăm câtuși de puțin ura noastră neîmpăcată împotriva dușmanului, împotriva trădătorilor. [discursul lui Iosif Chișinevski, alintat «tovarășul loșca»]

[...] cât timp există clase exploatare, nu suntem feriți de strecurarea elementelor dușmane în rândul aparatului de partid, inclusiv și a[l] aparatului CC [comentariul lui Leonte Răutu]” (Sursa ANIC)

- Selectează, din text, în două liste diferite: **a.** termenii care exprimă specificul „muncii politice” a PMR în anii 1950; **b.** termenii care subînțeleg măsurile împotriva celor care gândeau și acționau diferit față de membrii de partid. Formulează o opinie!

Noul limbaj ideologic: limba de lemn

TRĂSĂTURI

1. „metamorfoză a limbajului în contact cu ideologia” (Fr. Thom, *Limba de lemn*); sciziune între gândire și limbaj – mutație lingvistică;
2.
 - ✓ violență verbală intensă, viziune maniheistă, exces de adjective;
 - ✓ imprecizie și confuzie, depersonalizarea prin apelative precum „un anume”, „un așa-zis” etc.;
 - ✓ inversarea criteriilor morale prin substituirea moravurilor vechiului regim, îndemn la delațiune și linșaj etc.
3. Teme predilecte ale noului limbaj:
 - ✓ tema purificării („salubritizarea morală”);
 - ✓ tema înfrățirii dintre muncitori și țărani;
 - ✓ tema voinței poporului (consecințe imediate: înființarea Tribunalului Poporului, dispariția Senatului);
 - ✓ tema recunoștinței (față de PCR, PCUS, URSS);
 - ✓ tema asediului permanent;
 - ✓ tema vigilenței permanente;
 - ✓ tema datoriei față de patrie.

FORME DE MANIFESTARE

1. „Trăiască prietenia nezdruncinată și veșnică între poporul român și marele popor sovietic!” / sugerează o prietenie istorică, în realitate inexistentă, pe baza căreia se construiește viitorul/
 „Victoria asupra reacțiunii la 6 Martie înseamnă desăvârșirea actului de la 23 August” / asumarea ilicită a trecutului, 23 august 1944 purtând în realitate marca „reacțiunii”/
- 2-3.
 - „stărpirea ultimelor rămășițe ale fascismului”, „bestii fasciste”, „năpârci”, „ucigașul/ călăul/ arestarea criminalului Rădescu”, „derbedei fasciști”, „elemente dușmănoase”, „partide așa-zis istorice”, „trădători nemernici”, „rămășițele teroarei fasciste”, „microbii patogeni ai unei boli infectioase aducătoare de moarte”, „operație de salubritizare morală”, „trebuie scos din organism orice focar de infecție”, „nu din ură, ci din grija de viitorul poporului și al Patriei ale cărei baze morale trebuie salvate”;
 - „recunoștință iubitorilor conducători”, „face[m] zid în jurul tău, iubită conducătoare [Ana Pauker] și în jurul celorlalți tovarăși din Comitetul Central”, „Uniunea Sovietică... nicio dată n-o vom putea răsplăti îndeajuns”;
 - „una dintre principalele noastre sarcini este aceea de a recunoaște reacțiunea sub orice formă s-ar ascunde, orice haină ar îmbrăca, orice armă ar întrebuința, orice mască și-ar pune”, „s-o recunoaștem [reacțiunea] și să-i dăm la cap”;
 - „poporul român, cu muncitorimea în frunte, este convinsă că țărănimea care și-a cucerit pământul cu ajutorul lui își va face datoria față de ea”;
 - „armata este din popor și pentru popor, pentru a apăra interesele acestui popor și patria”.

Al. Moghioroș, Iosif Chișinevski, Vasile Luca, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Stoica, Ana Pauker în prezidiul adunării solemne convocate în cinstea celei de a 30-a aniversări a întemeierii PCR – sala de expoziții din parcul de cultură și odihnă, 8 mai 1951.

1. Caută online informații despre funcțiile deținute de Iosif Chișinevski și Leonte Răutu în 1953. Explică rolul lor coercitiv. Argumentează!
2. Notează într-un organizator grafic trăsăturile cetățeanului din punctul de vedere al statului condus de partidul unic.
3. Explică, în maximum 150 de cuvinte, folosind argumente și limbaj istoric: „Limba de lemn este vehiculul ideologiei” (apud Fr. Thom, *Limba de lemn*)

Intrarea Diviziei „Tudor Vladimirescu” în București, 30 august 1944 (militari români luați prizonieri de sovietici, care au acceptat compromisul ideologic, pe bază de voluntariat și angajament scris, au fost organizați, sub supravegherea NKVD, de Ana Pauker în două divizii, cealaltă fiind „Horea, Cloșca și Crișan”); s-a întors în România odată cu Armata Roșie. După 1945, au fost încorporate în armata română, asigurând sovietizarea acesteia și transformarea în „armată populară”.

Sursa: FOCR, Cota: 71/1944

Mihai Stănescu

„ACUM NU E MOMENTUL...”

ANALIZEAZĂ

SURSA A „[Tezele din iulie,] un manifest declarat împotriva liberalizării, a competenței profesionale, a intelectualilor. Nu sunt discursuri de circumstanță, ci un program de măsuri care, dacă va fi aplicat întocmai, riscă să readucă România spre stalinismul integral.” (Monica Lovinescu, *Unde scurte. Jurnal indirect*)

SURSA B „Prăpastia dintre sinele public și cel particular, dintre limbajul oficial și cel neoficial, dintre conformismul exterior și disidența interioară [...] Trecerea de la un personaj la altul se face automat, chiar și în cazul copiilor. Sigur că această viață dublă implică o dublă măsură: aplaud cu un tip de comportament statul pe care nu l-aș aplauda niciodată în viața mea particulară.” (Timothy Garton Ash, *Foloasele prigoanei*)

SURSA C „Când trăiești în acest spațiu al unui comunism mediocru, de potenținadă, refuzul sistemului însemna retragerea în spațiul privat și în pasivitate [...] Oamenii își căutau o viață mai bună în afara oricărui teritoriu eroic, departe de ideologia oficială triumfalistă; compromisurile acceptate depind de nivelul ambițiilor, de capacitatea de risc.” (Catherine Durandin, *România mea comunistă*).

1. Menționează, din sursa A, trăsătura esențială a Tezelor din iulie.
2. Identifică în sursele B și C expresiile care trimit la spațiul public și la cel privat.
3. Pe baza surselor B și C, formulează o opinie despre discrepanțele dintre discursul oficial și cel particular, înainte de 1989 și după 1990. Exemplifică și argumentează!

Regimul Nicolae Ceaușescu

Regimul Ceaușescu a cunoscut două faze distincte: I. sfârșitul anilor 1960, când regimul a experimentat o scurtă perioadă de liberalizare internă, fiind conectat la tendințele și curente progresiste occidentale; II. anii 1970–1980, asimilați reînghețului ideologic (*Tezele din iulie* 1971), stagnării, regresului economic, înghețului ideologic și fricii difuze față de Securitate. Izolarea regimului Ceaușescu, excesele dictaturii personale, cultul personalității, scăderea drastică a nivelului de trai au obligat societatea la duplicitate și complicitate. Istoricul britanic Timothy Garton Ash definea sugestiv duplicitatea ca pe o „emigrație interioară”. „Evadarea interioară” era un refugiu sigur pentru toți cei care doreau să evite omniprezența regimului.

Societatea românească nu a fost în totalitate pasivă, ci a reacționat la măsurile politice și economice care i-au afectat condițiile de viață și i-au limitat libertățile. Formele de evadare au fost bancurile politice (multe difuzate de Securitate pentru a mai slăbi presiunea, dar și pentru a crea „dușmani”, pe care să-i aresteze), comentarii critice privind situația economică a țării, expedierea de scrisori și denunțuri anonime la adresa puterii, ascultarea posturilor de radio străine (în special, Europa Liberă și Vocea Americii), răspândirea de „înscrisuri cu conținut dușmănos”.

Momentele de vârf ale contestării regimului comunist:

➡ Mișcarea pentru drepturile omului (iarna–primăvara 1977) ➡ Greva minerilor din Valea Jiului (august 1977) ➡ Revolta muncitorilor de la Brașov (noiembrie 1987)

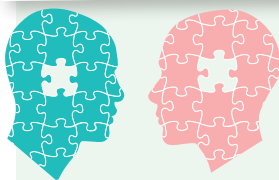
Acomodare și conformism. (Auto)cenzura

Întâlnirea lui Ceaușescu cu scriitorii, 6 aprilie 1970

„Consider și ca scriitor indicațiile trasate la Congresul al X-lea al partidului pozitive și principiale [...] înfățișate în primul rând de tovarășul Nicolae Ceaușescu, au autoritate tocmai pentru că sunt principii care vin în întâmpinarea direct și profund realistă a ceea ce numim aplicarea creatoare a marxism-leninismului în literatură, respectând particularitățile de existență socială și materială a poporului nostru, a României.” (Sursa ANIC)

„Din păcate, o prelungă și dură tiranie a cenzurii îl transformă pe cenzurat în cenzor al propriilor cuvinte. Experiența l-a învățat că nu-i este permis să dea glas anumitor adevăruri, așa că nici nu mai încearcă lucrul acesta.” (Paul Goma, „Cenzură, autocenzură, para-literatură”, *Die Zeit*, sept. 1972)

• Identifică în cele două surse elemente ale acomodării, conformismului și (auto)cenzurii.

PROIECT DE GRUP**„Mitul pericolului permanent – dușmanii interni și dușmanii externi – laimotiv al propagandei oficiale”.**

a. Împărțiți în grupe de doi elevi, realizați un proiect digital sau clasic; b. pentru aceasta, folosiți ilustrații de tip portret, „tăieturi” din ziare sau de pe alte platforme, titluri și intertitluri, metoda jurnalului cu dublă intrare etc.; c. comparați proiectele, argumentând alegerile; d. realizați un tur al galeriei.

Haz de necaz**SURSA D**

1. „Supa de pui în comunism: Pui apă, pui sare, pui morcovi, pui roșii, și pui nu mai pui, că ai pus de patru ori deja.”
2. „Bulă tocmai iese din sediul miliției județene și, epuizat, se sprijină de un pom. Un trecător se apropie de el:

- Nu vă supărați, nu știți unde se bate la mașină?
- Nu știu, pe mine m-au bătut manual.”
- 3. „Ce este Epoca de Aur? Epoca marilor prefaceri. Eu mă prefac, tu te prefaci, el se prefacă.”

Ce este poliția politică?

„... toate acele structuri ale securității, create pentru instaurarea și menținerea puterii totalitar-comuniste, precum și pentru suprimarea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.”
(Legea nr. 187/1999)

Securitatea a supravegheat îndeaproape manifestările neconforme ale populației, fiind preocupată de interceptarea mesajelor critice și de „destrămarea anturajelor” periculoase pentru stabilitatea regimului. Arhivele Securității păstrează un număr indefinit de documente din care reiese „grija” poliției politice pentru contabilizarea precisă a reacțiilor negative („starea de spirit a populației”).

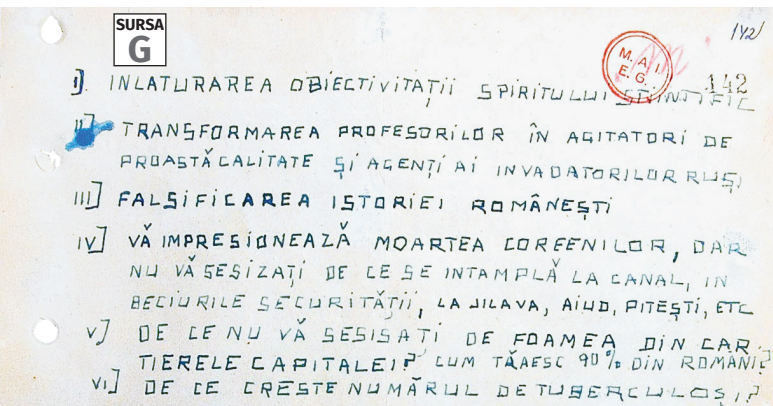
Societatea socialistă, anunțată triumfalist ca una a abundenței și a prosperității, s-a definit prin lipsuri, penurie și corupție, devenite endemice în anii 1980.

Sub Ceaușescu metodele Securității (ofiterii și subofiterii sunt acum școliți) devin mai elaborate, teroarea fizică, psihică și morală din perioada preluării și consolidării puterii fiind înlocuită cu tehnici mai mult sau mai puțin subtile de condiționare a victimei, care nu exclud însă tortura fizică, azilul psihiatric și detenția. Teama populației de a pierde totul, în orice clipă, este indusă treptat, culminând în anii 1980 cu sindromul

Celor Trei F: Frică-Foame-Frig. În ciuda acestei realități la limita neverosimilului, au existat și oameni care au avut curajul de a-și depăși frica.

SURSA E „Principalele probleme care au constituit conținutul cazurilor de înscrisuri cu caracter dușmănos rezolvate în cursul anului 1972 au fost: amenințări cu acțiuni de diversiune, afirmații profund dușmănoase împotriva regimului, injurii și calomnii la adresa conducerii de partid și de stat, manifestări dușmănoase și amenințări cu acte de violență îndreptate, în marea lor majoritate, împotriva secretarului general al PCR.” (ACNSAS, Fond Documentar)

SURSA F „...m-am hotărât la un demers îngrozitor, dar care este comun unui mare număr de români: emigrarea. De câțiva vreme am depus, împreună cu familia mea, o cerere de plecare definitivă din țară. [...] Copiilor noștri le dau șansa să nu mai treacă prin aceste ambiguități, să trăiască demn. Depinde de calitatea substanței lor intime ce vor face cu această posibilitate. Pot să mă întreb ce se va întâmpla dacă autoritățile îmi vor refuza plecarea? Desigur. În acest caz și atâta timp cât voi rămâne aici, voi fi alături de d-ta, solidar și activ, gata de sacrificiu. Dar poate că sortii și rațiunea celor ce dețin puterea vor hotărî, totuși, grabnica mea plecare.” (Ion Vianu, Scrisoare deschisă către Paul Goma, 1977)

• Descifrează documente emise de Securitate!

Sursa G este un fragment dintr-un „înscris dușmănos”, pe baza căruia un medic a fost condamnat la 20 de ani muncă silnică.

1. Pe baza punctului IV, stabilește cu aproximație anul în care a fost difuzat manifestul.
2. Pornind de la sursa H, caută pe Google „Dorin Tudoran”, plasează cronologic documentul și acțiunea.
3. Notează principalele idei desprinse din sursele G și H și detaliază cele două contexte.

ANALIZEAZĂ

1. Pe baza surselor B, C și D, redactează un scurt articol de ziar: „Eu, în oglindă”.
2. Pornind de la sursele A-D, identifică trei tipuri de probleme cu care se confruntau cetățenii români în anii 1980.
3. Stabilește cine sunt emițătorii surselor E și F, explică diferența dintre ei.
4. Pornind de la sursele E și F, încearcă să explici „frica de Securitate”. Menționează din sursa F o modalitate de exprimare publică.
5. Identifică în sursa E un mijloc de a scăpa de regimul represiv. Caută online date despre evenimentele anului 1977.

Finalul scrisorii lui DORIN TUDORAN clarifică în mod definitiv eforturile fundamentale ale exilatului politic:

SURSA H

„Renunțând la terorismul deținerii de ostateci nu respectați doar dreptul inalienabil al celor ce vor să trăiască în afara granițelor unei dictaturi, pe care nu au de ce să o accepte, ci dați țării șansa de a spera încă într-o posibilă treptată trecere de la dictatură la o formă de guvernământ democratică. Vă spune asta un om care, hotărându-se să trăiască demn în afara țării sale, nu o iubește mai puțin ca dv., om care, de fapt, nu părăsește o țară, lucru de altfel irealizabil la nivelul superior al conștiinței, ci părăsește o dictatură, opțiune absolut legitimă”.

DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR

Ideologie totalitară versus drepturile omului și valori democratice

PROIECT INDIVIDUAL

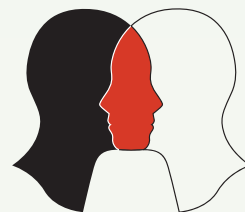

1. Completează în caiet un organizator grafic cu exemple de încălcări ale valorilor democratice, pornind de la ideile sintetizate de Constantin Maimuca în 1936.

2. Găsește cel mai potrivit titlu pentru organizatorul grafic de alături! Recitește capitolele 1-3 și argumentează alegerea!

- Pornind de la sursa A, elaborează un **eseu** de maximum două pagini, cu titlul: „Instaurarea comunismului în România, între propagandă și realitate”.

Vei ține cont de: **a.** folosirea unui limbaj adecvat din punct de vedere istoric; **b.** corectitudinea cronologică a evenimentelor și fenomenelor menționate; **c.** înălțuirea coerentă a ideilor; **d.** menționarea a cel puțin două surse bibliografice. **Folosește idei/informații-ancoră dobândite în anii trecuți la orele de Istorie și de Educație socială.**

Jurnal reflexiv

1. Reține trei informații istorice noi pe care le-ai învățat din lecțiile anterioare.

2. Care dintre ideile discutate ți s-au părut mai interesante? Necesită clarificări/aprofundare?

3. Ce sentimente și impresii ți-a îndus această lecție?

4. Descrie cum ai putea utiliza în viitor o asemenea experiență de învățare.

SURSA A „Planul stalinist pentru Europa de Est s-a bazat pe o strategie unică de transformare a culturilor politice naționale în copii la indigo ale celei din URSS. [...] În domeniul vieții intelectuale, scopul partidului comunist a fost acela de a anihila orice formă de creativitate autentică: literatura, istoria, arta și filosofia trebuiau să se subordoneze ideologic sferei politice. Întreaga tradiție culturală a fost reinterpretată pentru a se conforma noilor dogme: principalele personalități din literatura română au fost eliminate din publicațiile oficiale, cenzura a fost aplicată drastic pentru a elimina orice aducea a «naționalism», «cosmopolitism» sau alte forme de «decadență burgheză»”. (Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate*).

FIȘĂ DE OBSERVARE

Datele fișei	Observațiile profesorului
1. Contribuția elevului	<i>Exemplu:</i> Elevul 2 a fost implicat și a explicat corect ce înseamnă „acomodare și conformism”.
2. Cum a interacționat în timpul orei cu ceilalți colegi.	
3. Subiectele analizate în cadrul lecției i-au determinat o atitudine conflictuală/atitudine tolerantă și consensuală.	
4. Știe/nu reușește să gestioneze și să depășească stările conflictuale.	
5. Cum au reacționat ceilalți elevi.	

FIȘĂ DE DEZBATERE

Cerințe	Rezolvare
1. Definirea unor noțiuni, precum totalitarism, coerciție, rezistență, acomodare.	
2. Cauzele apariției și practicării lor în România.	
3. Pericolul reprezentat de urmările practicilor totalitare în mentalul colectiv.	
4. Importanța înțelegerii beneficiilor democrației.	

RECAPITULARE

[1] Elaborează un text de aproximativ o pagină în care să utilizezi următorii termeni: *denunț, delațiune, conformism, limba de lemn, autocenzură, poliția politică*.

[2] Folosind diagrama Venn, realizează o comparație între practicile coercitive și reacțiile societății în timpul regimurilor Gheorghiu-Dej și Ceaușescu, identificând două asemănări și două deosebiri.

[3] Vizionează filmul „Cel mai iubit dintre pământeni” (1993), după romanul omonim al lui Marin Preda. Descrie practicile utilizate de Securitate în cazul personajului Victor Petrini.

[4] Pornind de la explicațiile din manual (pagina 27), imaginați-vă că trebuie să redactați un articol de ziar cu tema „Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în județul/municipiul meu”. Utilizați, în realizarea articolului, limba de lemn. La sfârșit, realizați turul galeriei.

[5] Citiți cu atenție următorul text:
„Regimul totalitar se instalează prin teroare fizică și psihologică masivă, acompaniată de o propagandă pe măsură și, de regulă, cu o slabă participare a societății, dar se fortifică și se legitimează printr-un raport invers proporțional, prin creșterea colaborării populației, fie activă (colaboraționism formal), fie pasivă (tăcere, conformism/consens, absența solidarizării cu orice formă de nonconformism). Regimurile comuniste au fost întreținute la putere perioade îndelungate tocmai prin acest melanj în care victimele – cu diferite grade de afectare – susțin sistemul represiv. Susținerea este indusă irațional (în speță, din cauza unor factori de condiționare precum frica-foamea-frigul-întinericul fizic și spiritual) și/sau obținută conștient (în virtutea altor factori de condiționare/co-interesare, precum: obținerea slujbei, locuinței, pașaportului, a unei avansări, publicării, drepturilor de autor etc.).” (Paul Goma – *conștiință istorică și conștiință literară*)

1) Menționează, din text, metodele prin care s-a instaurat comunismul la putere.

2) Identifică metodele de colaborare ale populației. Explică expresia „colaboraționism formal”.

3) Prezintă o metodă de susținere irațională a regimului și o metodă de susținere rațională. Argumentează și exemplifică!

(AUTO)EVALUARE

I. Alege varianta corectă de răspuns:

1. Reforma teritorial-administrativă prin care s-au reînființat județele a fost adoptată în:

a) 1950; **b)** 1968; **c)** 1975

2. „Organul suprem al puterii de stat” a fost:

a) Consiliul de Stat; **b)** CC al PCR; **c)** MAN

3. Printre practicile coercitive în relația stat-cetățean s-a numărat și:

a) ura de clasă ca politică de stat; **b)** alianța temporară cu țărănimea; **c)** alianța cu clasa muncitoare

4. Supunerea față de autoritățile statului comunist, în condițiile încălcării de către acestea a drepturilor și libertăților constituționale, se numește:

a) conformism; **b)** delațiune; **c)** denunț

5. Termenul folosit pentru noul limbaj ideologic este:

a) salubritate morală; **b)** limba de lemn; **c)** protocronism.

30 p (5 x 6 p)

II. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:

„Securitatea era împărțită din punct de vedere administrativ în 10 departamente, numite «direcții», acoperind întreaga țară. Fiecare regiune avea să dispună de birouri raionale orașenești și comunale. [...] Rolul său, potrivit decretului de înființare nr. 221/ 30 august 1948, era de «a apăra cuceririle democratice și a asigura securitatea Republicii Populare Române împotriva complotului dușmanilor interni și externi». Apărarea «cuceririlor democratice» însemna menținerea comuniștilor la putere și, astfel, noua Republică Populară Română s-a autocertificat în mod oficial drept un stat polițienesc. [...] Brutalitatea a fost trăsătura caracteristică a oamenilor aleși de Moscova pentru a conduce Securitatea din România.” (M. Bărbulescu, D. Deletant ș.a., *Istoria României*)

1. Menționează o caracteristică a Securității, din punct de vedere administrativ. **4 p**

2. Precizează sensul expresiei „stat polițienesc”. **4 p**

3. Scrie o relație cauză-efect, stabilită între două informații selectate din sursă. **7 p**

4. Formulează un punct de vedere referitor la înființarea Securității, susținându-l cu două informații din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**

5. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia poliția politică a fost creată având la bază modelul sovietic. **5 p**

30 p

III. Alcătuiește un eseu de aproximativ două pagini cu titlul „Relația stat-cetățean: coerciție, rezistență și acomodare”, având în vedere:

1. menționarea a două practici politice prin care regimul Gheorghiu-Dej a impus noua identitate politică și socială; **2 x 3 p = 6 p**

2. precizarea unei expresii folosite de propaganda comunistă pentru a stigmatiza adversarii politici și a două metode de acțiune ale Securității pentru slăbirea și anihilarea coeziunii sociale; **2+(2 x 3) p = 8 p**

3. prezentarea unui fapt istoric referitor la reacția societății românești față de practicile coercitive; **5 p**

4. formularea unui punct de vedere referitor la practicile represive ale Securității, aducând un argument istoric. **5 p**

30 p

Structura eseului (6 p): **2 p** pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, **1 p** pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; **2 p** pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, **1 p** pentru respectarea limitei de spațiu.

Se acordă 10 p din oficiu.

Total: 100 p

TERMENI-CHEIE • hegemonie
• coexistență pașnică • oportunism
• revizionism • suveranitate
• mișcare de nealinie • aliniere
parțială • politica diferențierii

REPERE CRONOLOGICE

1947 Semnarea Tratatului de pace de la Paris

1953 Moartea lui Stalin, sfârșitul epocii staliniste

1955 Admiterea României în ONU

1961 România, membru nepermanent al Consiliului de Securitate al ONU (pentru 1962)

1964 Adoptarea *Declarației cu privire la poziția PMR în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*

1968 Prima vizită a unui șef de stat al Franței (generalul Charles de Gaulle) în România

1969 Prima vizită a unui șef de stat american (Richard Nixon) într-o țară comunistă după Al Doilea Război Mondial

1971 Turneul asiatic al cuplului Ceaușescu: China, Coreea de Nord, Vietnamul de Nord și Mongolia

1972 România, prima țară membră a CAER care a aderat la FMI și la BIRD

1975 Semnarea Actului Final de la Helsinki

1978 Nicolae Ceaușescu, primul șef de stat comunist într-o vizită de stat în Marea Britanie

Participarea delegației române la sesiunea a XV-a a ONU, septembrie-octombrie 1960, la bordul vasului „Baltica”

„Întoarcerea delegației de stat a R.S.R., după vizita întreprinsă în Liberia, Argentina și Guineea”, 12 martie 1974.
Sursa: FOCR, Cota 57/1974.

IV ROMÂNIA ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE POSTBELICE

1. Relațiile cu marile puteri în perioada 1944–1989

Regimul comunist român a înregistrat o evoluție unică în domeniul politicii externe, de la statutul de aliat loial la cel de contestatar al hegemoniei Uniunii Sovietice în lumea comunistă, păstrându-și mereu calitatea de membru al sistemului economic, politic și militar conceput la Moscova. În 1949, Uniunea Sovietică, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria și România au fondat CAER, organizație economică suprastatală. În 1955, aceste state împreună cu Germania de Est și Albania au înființat Organizația Tratatului de la Varșovia, suprastructura militară opusă NATO. Până în 1955, deciziile în relațiile internaționale ale statului român s-au luat sub supravegherea strictă a URSS.

După Conferința de la Geneva (iulie 1955), odată cu inaugurarea principiului coexistenței pașnice între cele două blocuri ale Războiului Rece, România comunistă a elaborat o strategie de politică externă axată pe dezvoltarea relațiilor cu statele occidentale. Distanțarea față de Moscova s-a produs într-un context istoric favorabil (tensiunile dintre Uniunea Sovietică și China, deschiderea manifestată de țările capitaliste față de o posibilă cooperare cu cele comuniste) și a fost declanșată de imixtiunile pronunțate ale sovieticilor în viața internă. Noua direcție oficială a fost dată de *Declarația din aprilie 1964* a CC al PMR, actul fondator al politicii externe românești până la dispariția regimului comunist, care stabilea principii precum egalitatea în drepturi a statelor comuniste, neamestecul în treburile interne, dreptul fiecărui partid de a-și decide singur politica internă și externă.

CONTESTAREA HEGEMONIEI SOVIETICE

★ Conflictul sovieto-iugoslav (1948) s-a produs în contextul proiectelor de federalizare a Balcanilor, elaborate de liderii iugoslav (Iosip Broz Tito) și bulgar (Gheorghe Dimitrov). Acuzată de antisovietism, oportunism și revizionism al marxism-leninismului, conducerea iugoslavă a fost aspru criticată de Stalin. PC Iugoslav a fost exclus din Cominform, în urma unei reuniuni desfășurate la București, în care Gheorghiu-Dej a ținut discursul de „condamnare” a Iugoslaviei.

★ În Ungaria, studenții au declanșat revolta împotriva regimului Rákosi Mátyás și a ocupației sovietice (1956). Preocupați ca tulburările să nu se propage

pe teritoriul românesc, liderii comuniști români și-au demonstrat devotamentul față de Moscova. Prim-ministrul ungar Nagy Imre, înlăturat de la putere în urma intervenției trupelor sovietice, a fost ținut în custodie la Snagov, apoi dus înapoi în Ungaria, condamnat la moarte și executat (1958).

★ Prin sciziunea sovieto-chineză (1961), liderul chinez Mao Tzedun a respins tezele „coexistenței pașnice” (între Occident și blocul comunist) și destalinizării, lansate de Nikita Hrușciiov. România a evitat să aleagă o tabără. Declarația din aprilie 1964 a pledat pentru respectarea egalității între state.

ACUZAȚII DE SPIONAJ

În anii 1950, relațiile României cu statele democratice din Occident s-au înrăutățit foarte mult, din cauza persecutării personalului reprezentanțelor diplomatice vest-europene și a cetățenilor români care stabiliseră contacte cu acesta. S-au intentat numeroase procese de spionaj, soluționate prin condamnări la ani grei de închisoare. De pildă, Nicolae Grigore Polizu-Micșunești și Ion Valjan (decedați în detenție) au fost arestați sub acuzația de spionaj în favoarea Marii Britanii. Împotriva ierarhilor Bisericii Catolice s-a intentat proces de spionaj în favoarea Vaticanului (1951). Doi ani mai târziu, au fost judecate aproximativ 100 de persoane, reunite în „lotul francez”, sub acuzația de spionaj în favoarea Franței.

1. Stabilește când a intrat în vigoare Concordatul cu Vaticanul.

2. Menționează numele regentului Nuntiatului Apostolic din România.

3. Menționează când s-au întrerupt relațiile României cu Vaticanul.

Mihail Romanescu – „Leul” (1899–1952), în 1941, când era căpitan-comandor, comandantul Flotei 1 Vânătoare; general de aviație, condamnat la moarte și executat la 28 februarie 1952 (penitenciarul Jilava), pentru „crimă de înaltă trădare”, acuzat că ar fi furnizat informații militare Ambasadei Marii Britanii la București.

Gheorghe Gheorghiu-Dej, șef al delegației României într-o vizită în URSS, iulie–august 1961, Moscova.

1. Nicolae Ceaușescu,
2. Ion Gheorghe-Maurer.

Sursa: ANR.

Eseu

Scrie un eseu de o pagină, în care să urmărești: **a.** strategia conducerii comuniste din România pentru a contracara hegemonia sovietică; **b.** cele două superputeri ale lumii comuniste; **c.** consecințele poziției României prin raportare la principalii actori implicați în politica externă. Dă-i un titlu!

STUDIUL DE IMAGINE

1. Caută pe Internet revista *Time*, din septembrie 1948, despre Ana Pauker, *the Iron Lady of Romanian Communism*.
2. Interpretează imaginea, pornind de la contextualizarea cronologică, internă și externă.
3. Bibliografie facultativă: Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*.

- II. Recunoaște personajul! Explică în șase-opt rânduri de ce crezi că textul este în limba rusă.

ANALIZEAZĂ

SURSA A LOIALTATE OARBĂ

„Ochii noștri se îndreaptă către Uniunea Sovietică nu ca spre un Stat oarecare, ci ca spre unicul Stat în care clasa muncitoare, dezrobindu-se, a dezrobii întregul popor, ca spre unicul Stat în care partidul conducător, Partidul Bolșevic, arată drumul atât propriului popor, cât și popoarelor din întreaga lume, ca spre unicul Stat Socialist din lume, Stat care apără independența și libertatea popoarelor.” (Ana Pauker, 3 noiembrie 1948)

SURSA B DECLARAȚIA DIN APRILIE 1964

„La baza politicii externe a statelor socialiste se află principiul coexistenței pașnice între țări cu sisteme sociale diferite. Acest principiu presupune rezolvarea problemelor internaționale litigioase pe calea tratativelor, fără a se recurge la război, pe baza recunoașterii dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, respectării suveranității și integrității teritoriale a statelor, deplinei egalități, neamestecului reciproc în treburile interne”. (Declarația din aprilie 1964)

SURSA C CHINA, MARELE ALIAT DIN EST

„Presat de sovietici să se hotărască ce parte susține în conflictul cu China, dar sprijinit în țară de un partid disciplinat, Dej a decis să se distanțeze public de poziția Moscovei. Rezultatul a fost «Declarația cu privire la poziția PMR în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale», publicată în organul de presă al partidului, *Scânteia*, 23 aprilie 1964. O pledoarie directă pentru neamestecul în treburile interne și libertatea de acțiune a fiecărei țări socialiste, în limbaj diplomatic [...] Vorbind despre China, declarația se referea, de fapt, mai mult la România. Recunoașterea dreptului Partidului Comunist Chinez de a menține bazele staliniste în China era o acțiune de natură să aducă sprijinul politic pentru liderii români din partea Beijingului.” (Cosmin Popa, *Istoria României. Compendiu*)

1. Precizează, din sursa A, motivele pentru care Ana Pauker considera Uniunea Sovietică unicul model politic pentru regimul comunist din România.
2. Pe baza sursei B, menționează principiile politicii externe românești incluse în Declarația din aprilie 1964. Realizează o comparație între modelul politic specificat în sursa A și principiile expuse în sursa B.
3. Precizează, pe baza sursei C, motivul utilizării Chinei de către conducerea României ca factor important în relația cu URSS. Menționează strategia românească, folosită la începutul anilor 1960, de apropiere de China și efectele noului curs în politica externă a României.

DESCOPERĂ

SURSA A „Loviturile abia începeau. Actul Final de la Helsinki s-a dovedit o armă mortală în discreditarea regimului Ceaușescu. În iulie 1987, Amnesty International a publicat un raport pe tema nerespectării drepturilor omului în România. Asupra aceluiași subiect, președintele Reagan îl atenționase pe Ceaușescu, în februarie 1988, printr-o scrisoare. Drept răspuns, liderul român a anunțat Casa Albă că renunță la clauza națiunii celei mai favorizate.” (Lavinia Betea, *Ceaușescu și epoca sa*)

SURSA B „Era foarte clar că Gorbaciov își dorea un alt conducător al partidului din România. Tot ceea ce critica el – se referea la timpul lui Brejnev în Uniunea Sovietică, un timp ce fusese considerat al stagnării, corupției, nepotismului – se potrivea să gândești că e pentru Ceaușescu. Critica trăgănarea de către «unii» a măsurilor de reformă și neglijarea necesităților populației, deficiențele democrației și îndepărtarea partidului de popor.” (Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr*)

1. Identifică în sursele A și B principalele critici aduse regimului Ceaușescu de marile puteri spre sfârșitul anilor 1980.

2. Explică, în câteva fraze, cum s-a produs izolarea României.

„Prețul succesului” în politica externă

În domeniul politicii externe, Nicolae Ceaușescu a continuat direcțiile fixate de Gheorghe Gheorghiu-Dej: autonomia în cadrul blocului comunist, intensificarea raporturilor politice, economice, culturale și științifice cu Occidentul, interesul crescând pentru țările Lumii A Treia (Africa, America Latină, Asia), colaborarea cu statele comuniste aflate în conflict cu Uniunea Sovietică (Albania, China, Iugoslavia), participarea activă în organisme internaționale. Apogeul s-a înregistrat în anii 1960–1970, când lideri importanți ai „lumii libere”, motivați de interese economice și politice, i-au primit în cancelariile occidentale pe Nicolae Ceaușescu și pe prim-ministrul Ion Gheorghe Maurer (1961–1974).

Situația s-a schimbat în anii 1980, pe fondul mai multor mutații geopolitice. Președintele american Ronald Reagan (1981–1989) a numit Uniunea Sovietică „imperiu al răului” și a impus o atitudine dură față de statele Tratatului de la Varșovia. Nerespectarea drepturilor omului, admise formal și la București prin semnarea Actului Final de la Helsinki, a atras numeroase critici în străinătate. Secretarul general al PCUS, Mihail Gorbaciov (1985–1991), a criticat regimul comunist român pentru respingerea reformelor economice și politice aplicate în Uniunea Sovietică (*perestroika*). Ultimii ani ai comunismului românesc se caracterizează printr-o izolare accentuată pe scena internațională.

1. Vizita cuplului Ceaușescu în Marea Britanie, iunie 1978. Sursa: ANR.

2. Vizita lui N. Ceaușescu la Vatican, mai 1973. Sursa: ANR.

3. Vizita lui N. Ceaușescu în RFG, 1973.

4. Vizita generalului Charles de Gaulle în România, mai 1968.

5. Vizita lui Mihail Gorbaciov la București, mai 1987. Sursa: ANR.

Fazele regimului comunist în politica externă

În funcție de raportarea la URSS:

I. 1945–1955: subordonare absolută

II. 1956–1962: subordonare asumată

III. 1962–1965: refuzul subordonării

IV. 1965–1975: apogeul politicii de autonomie, succese diplomatice

V. 1975–1985: creșterea tensiunilor cu Occidentul pe tema drepturilor omului

VI. 1985–1989: anii izolării

Completează în caiet un organizator grafic, după modelul:

POLITICA EXTERNĂ	CARACTERISTICI
România – SUA	
România – URSS	

POLITICA DE DIFERENȚIERE

În timpul administrației Nixon (1969–1974), SUA au inițiat politica de diferențiere, cu scopul de a submina influența URSS în regiune. Deschiderea administrației americane a favorizat strategiile diplomației de la București, care a reușit să obțină Clauza națiunii celei mai favorizate (1975), act pe care Ceaușescu l-a considerat unul dintre succesele programului său de politică externă. În timp, Clauza a fost folosită ca măsură coercitivă împotriva regimului Ceaușescu, obligat la o politică transparentă în chestiunea drepturilor omului.

SURSA C „... Romanians are complaining about the maltreatment of would-be emigrants, the thrust of their protest is against the violation of law and the secrecy which shrouds such violations. Although the Commission has not been able to publish an anthology of all the dissident documentation it has received, the following compilation is at least representative of the range of Helsinki issues which are of acute concern to the citizens of Warsaw Pact states. The reports touch on the freedom to preach, to write, to publish, to travel, to learn languages and to teach them, to hold unpopular views and to express them.” (THE RIGHT TO KNOW, THE RIGHT TO ACT, 1977)

ANALIZEAZĂ

1. Identifică în sursa C motivele pentru care România s-a îndepărtat de politica de diferențiere. Dacă nu te descurci, vezi traducerea în manualul digital!
2. Pe baza sursei C, explică în 8–10 rânduri diferențele dintre politica internă și politica externă a regimului Ceaușescu.
3. Completează în caiet, după modelul de mai jos, cu „Da” sau „Nu”, indicând astfel dacă România s-a conformat politicii sovietice:

Eveniment	An	Loialitate față de URSS
Disputa sovieto-iugoslavă	1948	
Revoluția maghiară	1956	
Schisma sovieto-chineză	1960	
Invadarea Cehoslovaciei	1968	NU
Intervenția militară din Afganistan	1979	

Politica externă a României, între adevăr și propagandă

- ➔ Din relația politică privilegiată cu Occidentul au decurs avantaje comerciale importante (obținerea de credite și reduceri vamale, procurarea de tehnologie modernă ș.a.). Programul nuclear românesc a avut la bază know-how-ul canadian, cu Franța s-a cooperat în domeniul industriei automobilelor (Oltcit), iar cu Marea Britanie în industriile aeronautică, grea, minieră și a exploatării maritime de petrol și gaze.
- ➔ În 1967, România a recunoscut oficial RFG, în ciuda opoziției URSS și a blocului comunist. Din dorința de a obține emigrarea etnicilor germani din Banat și Transilvania, răscumpărați cu câteva mii de mărci de persoană, autoritățile de la Bonn s-au ferit să critice deschis încălcarea drepturilor omului în România.
- ➔ Succesele diplomatice au atras prestigiul României, însă efectul lor secundar a fost cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu, abil întreținut de aparatul de propagandă.

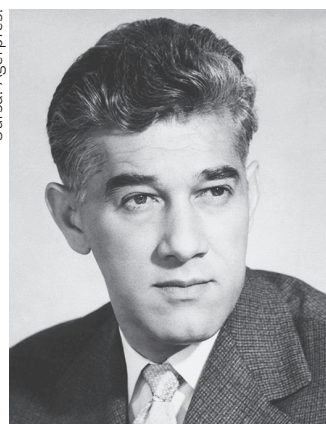

Ceaușescu în vizită în SUA, decembrie 1973

Sursa: ANR.

MINIBIOGRAFIE

Sursa: Agerpres.

Corneliu Mănescu (1916–2000), ministrul de externe cu cel mai lung mandat în perioada comunistă (1961–1972). Avea studii de drept și a deținut funcții importante în domeniul militar; singurul român președinte al unei sesiuni a Adunării Generale a ONU (a XXII-a, 1967–1968), prima oară când reprezentantul unei țări comuniste a fost ales într-o asemenea funcție; ambasador în Ungaria și Franța, reprezentant la UNESCO. Spre sfârșitul anilor 1980 a criticat regimul Ceaușescu, fără să iasă din paradigma comunistă.

ANCHETĂ SOCIALĂ

1. Întreabă bunicii, rudele vârstnice, vecinii despre principiile enumerate mai jos;
2. Scrie în caiet răspunsurile, pe scurt, apoi confruntă-le cu informațiile dobândite din lecție;
3. Împreună cu alți doi colegi, analizați rezultatele tuturor și formulați o concluzie.

Ministrul de externe Ștefan Andrei (1978–1985) a enumerat principiile politicii externe a României în perioada regimului Ceaușescu: „Respectarea egalității în drepturi, independenței, suveranității și neamestecului în treburile interne. Aceasta a fost cheia diplomației românești.” (I se spunea Machiavelli...)

ȘTIAI CĂ...?

- În 1988, România a renunțat la Clauza națiunii celei mai favorizate, obținută de la SUA în 1975, renegociată în 1977, chiar înainte ca americanii să anunțe acest lucru. Ceaușescu nu putea accepta condiționarea de către americani a prelungirii Clauzei de respectarea drepturilor omului, așa încât a anunțat că renunță, luând-o înaintea americanilor, în detrimentul intereselor românilor.

„Alianța Păcii și a Socialismului
Tratatul de la Varșovia”

Budapesta, 1956

Sursa: FORTEPAN

Praga, 1968

ȘTIAI CĂ...?

- În semn de solidarizare cu Revolta de la Budapesta, studenții români din principalele centre universitare s-au revoltat și ei, câteva mii fiind arestați și mulți condamnați pentru „agitatie publică”. Au strigat și afișat multe lozinci: „Unde este grâul nostru?”, „Vrem libertate!”, „Ne-am săturat de robie!”, „Jos mâinile de pe Ungaria!”, „Afară rușii din țară!”, „Jos rusa și marxismul!”, „Vrem știință, nu politică în universitate!”.

Studiu de caz: România în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia

În 1955, URSS, Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Germania de Est, Polonia, Ungaria și România au înființat Organizația Tratatului de la Varșovia (OTV), suprastructura militară opusă Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). Reunite sub coordonarea unui Comandament Unificat, condus de un înalt ofițer sovietic, forțele armate ale celor opt state membre garantau, prin tratat, întărirea capacității lor de apărare, inviolabilitatea frontierelor și teritoriilor și apărarea împotriva unei eventuale agresiuni. Între OTV și NATO nu s-a înregistrat niciun conflict militar direct.

La 23 octombrie 1956, odată cu izbucnirea Revoluției din Ungaria, tancurile sovietice au ocupat Budapesta. Guvernul lui Nagy Imre, instalat în toiul rebeliunii, a anunțat retragerea Ungariei din OTV și adoptarea neutralității. Prin intervenția în forță a armatei sovietice, revoluționarii au fost învinși la 11 noiembrie: 35 000 au fost arestați, iar câteva mii au murit.

În 1968, armatele a cinci state membre au invadat teritoriul Cehoslovaciei, l-au înlăturat pe liderul reformator local Alexander Dubček și l-au înlocuit cu un politician loial Moscovei. Albania și România nu au participat la această operațiune. După căderea comunismului și destrămarea Uniunii Sovietice, OTV și-a încetat oficial activitatea în 1991.

Rolul României în 1956

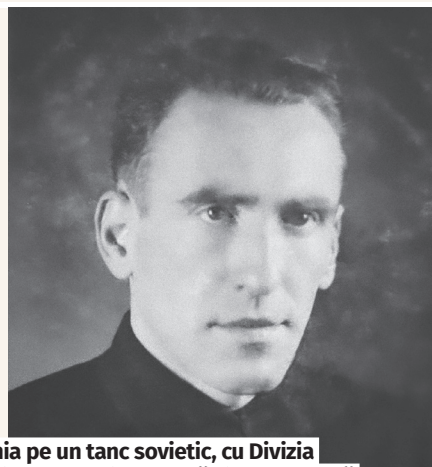
- ➔ Gh. Gheorghiu-Dej a optat pentru intervenția împotriva guvernului Nagy Imre.
- ➔ Emil Bodnăraș (ministrul transporturilor și comunicațiilor) a asigurat infrastructura tranzitării României de trupele sovietice; primele trupe care au intrat în Ungaria au fost cele sovietice de ocupație din România.

Emil Bodnăraș (1904–1976), ofițer în armata română, a executat misiuni speciale pe teritoriul României, însărcinat de spionajul militar sovietic. În închisoare s-a împrietenit cu Gheorghiu-Dej, iar după 1944 a avut un rol mare în instalarea comuniștilor la putere. Ca ministru al apărării, a sovietizat armata română. În 1956 a făcut parte din delegația care a fost la Budapesta.

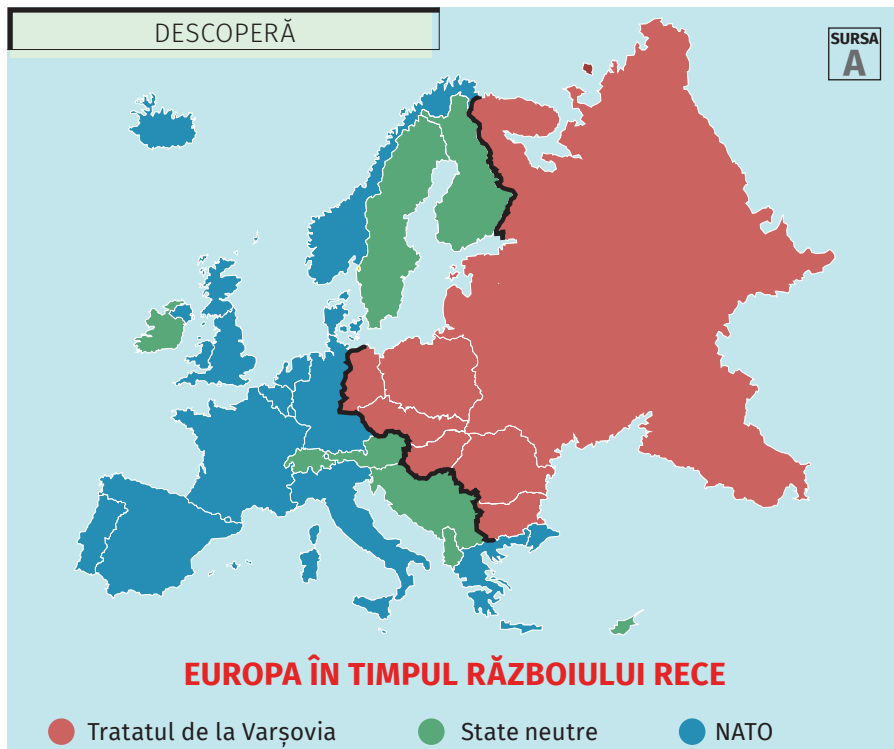
- ➔ Sute de agenți de origine maghiară ai Securității au fost trimiși la Budapesta pentru reorganizarea Serviciului Maghiar de Securitate (ÁVH), decimat în timpul revoluției.

- ➔ Nagy Imre a fost arestat de sovietici și adus într-o casă conspirativă a Securității (la Snagov), unde a fost interogată de Valter Roman.

Valter Roman (1913–1983) s-a întors în România pe un tanc sovietic, cu Divizia „Horea, Cloșca și Crișan”. A fost șef al Direcției de Educație, Cultură și Propagandă a Armatei (1946), apoi șef al Direcției Superioare Politice a Armatei (1947–1951). În 1953 a fost îndepărtat din funcții și „marginalizat” ca director al Editurii Politice, însă în 1956 a fost folosit pentru a-l interoga pe Nagy Imre, cel mai probabil pentru că era cunoscător al limbii maghiare și avea experiență ca veteran al brigăzilor comuniste internaționale din Războiul civil din Spania.

DESCOPERĂ

SURSA
A

EUROPA ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE

● Tratatul de la Varșovia ● State neutre ● NATO

1. Localizează pe sursa A țările aliate ale României din OTV. Ce crezi că reprezintă linia neagră?
2. Asociază corect termenii din cele două coloane:

Italia	Cehoslovacia	Austria	Franța	Polonia
Țară neutră	NATO		OTV	

JOC DE ROL

„Să terminăm odată cu **sentimentalismul mic burghez** care nu are ce căuta în facultățile noastre și trebuie să terminăm cu atitudinea de **împăciunitorism**. Toți studenții trebuie să înțeleagă că în facultate au venit să servească **interesele clasei muncitoare**, că sunt ținuti pentru a studia de clasa muncitoare și țăranimea muncitoare din fondul național produs de acestea, pentru că **ei nu produc nimic**, ci numai consumă și trebuie să slujească clasa muncitoare, pentru că de aceea îi plătește clasa muncitoare.” (N. Ceaușescu, Plenara a II-a a CC al UTM, ianuarie 1957, idei preluate din discursul de la 15 noiembrie 1956)

1. Stabilește la ce evenimente face referire N. Ceaușescu, adresându-se studenților.
2. Încearcă să te imaginezi student, în anul 1956. Cum te simți?
3. Formulează concluziile în caiet. Compară-le în clasă cu colegii. Scrieți apoi pe tablă o concluzie unanimă, care să țină cont de expresiile marcate în sursă.

ANALIZEAZĂ

Aplicând definiția conceptului de „alinieră parțială” la cazul românesc:

- a. Numește alianța din care a făcut parte România.
- b. Cum s-a manifestat opoziția ei în cadrul sistemului de alianțe?
- c. Explică schimbarea de atitudine a lui Ceaușescu în 1968, comparativ cu 1956.
- d. Enumeră cinci state din alte blocuri politice sau militare cu care România a cooperat.
- e. Identifică un stat actual european care practică politica „alinierii parțiale”.
- f. Numește fostele state membre ale OTV actualmente membre ale NATO.

APROFUNDEAZĂ

SURSA
B

RUPTURA DEFINITIVĂ

„Pătrunderea trupelor celor cinci țări socialiste în Cehoslovacia constituie o mare greșală și o primejdie gravă pentru pacea în Europa, pentru soarta socialismului în lume. Este de neconceput în lumea de astăzi, când popoarele se ridică la luptă pentru a-și apăra independența națională, pentru egalitatea în drepturi, ca un stat socialist, ca state socialiste să încalce libertatea și independența altui stat. Nu există nicio justificare, nu poate fi acceptat niciun motiv de a admite, pentru o clipă numai, ideea intervenției militare în treburile unui stat socialist frățesc.” (Nicolae Ceaușescu, 22 august 1968)

Tanc rusesc la Ostrava,
21 august 1968

© Miroslav Dvořák

SURSA
C

ALINIERE PARȚIALĂ

„[Alinierea parțială este] un sub-tip al comportamentului în domeniul politicii externe, caracterizat, pe de o parte, prin afirmarea frecventă a dorinței unui stat de a rămâne în cadrul unui anumit sistem de alianțe și de a coopera cu alte state membre ale aceluși sistem și, pe de altă parte, prin cooperarea limitată cu acele state și prin opoziția la politicile la care au aderat deja”. (Robert L. Farlow, *Romanian Foreign Policy*, 1971)

MĂ EVALUEZ CIVIC!

Bifează răspunsul corect:

1. Politica internă și externă a unui stat democratic nu încalcă drepturile și libertățile. ☐
2. Poziția României în cadrul OTV, până în 1989, a ținut cont de interesele cetățenilor. ☐
3. Intervenția autorităților împotriva studenților în 1956 a fost represivă. ☐

TERMENI-CHEIE • represiune

• genocid • teroare • crime

împotriva umanității • regim ilegal
și criminal • sistem concentraționar

REPERE CRONOLOGICE

(începutul represiunii)

1944 august: sovieticii iau prizonieri de război 100 000 de militari și civili români**1945 30 martie:** Legea nr. 217 – purificarea administrațiilor; **24 aprilie:** Legea nr. 312 – urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război**1947 5 decembrie:** Legea organizării judecătorești; **30 decembrie:** Abdicarea forțată a regelui Mihai, proclamarea republicii**1948 28 august** înființarea Securității**1949 15 ianuarie:** introducerea pedepsei cu moartea („trădare de patrie”, „trecere în slujba dușmanului” ș.a.)**1950:** înființarea Coloniilor de Muncă; internări și dislocări prin decizie administrativă a MAI**1952 19 iunie:** Legea înființării Procuraturii**1953 14 mai:** modificarea Codului Penal (reprimarea subminării economiei naționale; sabotajul contrarevoluționar)**1. Legislație și instituții represive: Securitate, Milizie, Trupe de Securitate, Justiția****Introducere în studiul represiunii**

Represiunea practică de regimul comunist din România a însemnat lichidarea prin abuz, violență și teroare a tuturor formelor de organizare, a acțiunilor sau intențiilor de nonconformism ideologic – rezistență activă, opoziție/disidență sau revoltă; totalitatea mijloacelor de constrângere (instituționale, fizice, economice, psihomorale) și de torturare folosite pentru a impune o viziune unică, planificată și centralizată asupra societății, în folosul unui grup restrâns care a acaparat ilegal puterea, în „numele poporului”, prin încălcarea programată și consecventă a drepturilor și libertăților constituționale ale individului. Represiunea a cunoscut intensități și forme diverse, de la teroarea din anii 1945–1950, la formele mai elaborate de după 1965. O trăsătură evidentă a fost colaborarea dintre principalele instituții represive. Pe măsură ce lucrătorii Securității s-au profesionalizat cu cadre tot mai specializate, sistemul concentraționar și controlul asupra societății au fost mai eficiente.

Termenul „represiune” este folosit în general pentru a indica pedepsirea adversarilor ideologici („dușmanii poporului”, „contrarevoluționarii”, „bandiții”), reali sau potențiali/presupuși/invențiați. *Raportul Final al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România* echivalează represiunea cu genocidul.

REFLECTEAZĂ

SURSA
A

„În prezenta Convenție, genocidul se referă la oricare dintre actele de mai jos, comise cu intenția de a distruge, în totalitate sau numai în parte, un grup național, etnic, rasial sau religios, cum ar fi:

a) omorârea membrilor unui grup; b) atingerea gravă a integrității fizice sau mentale a membrilor unui grup; c) supunerea intenționată a grupului la condiții de existență care antrenează distrugerea fizică totală sau parțială; d) măsuri care vizează scăderea natalității în sensul grupului; e) transferarea forțată a copiilor dintr-un grup într-altul.” (Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, 9 decembrie 1948)

• Menționează, pe baza informațiilor acumulate, împrejurările politice și militare care au făcut necesară adoptarea Convenției.

Ana Pauker

(n. Hana Rabinsohn, 1893–1960), lidera grupării/facțiunii externe („moscovite”) a PCR din ilegalitate, vicepremier și ministru de externe (1947–1952); epurată în 1952 sub acuzațiile de „deviere de dreapta”, „cosmopolitism”, „activități antipartinice”.

Gheorghe**Gheorghiu-Dej**

(1901–1965), liderul grupării/facțiunii interne (naționale) a PCR, secretar general/prim-secretar al partidului (1945–1954, 1955–1965), președinte al Consiliului de Stat al RPR (1961–1965). Pentru a-și întări puterea, în 1952 a îndepărtat din conducere grupul Ana Pauker-Teohari Georgescu-Vasile Luca.

Sursa: FOCD,
Cota 275/1945.

ANALIZEAZĂ

SURSA B „Noi nu ne războim cu persoane separate. Noi nimicim burghezia ca clasă, la anchetă să nu căutați probe materiale și dovezi că acuza-tul a acționat prin faptă și cuvânt împotriva sovietelor. Prima întrebare pe care trebuie să i-o puneți: cărei clase aparține, ce origini are, ce educație, ce studii ori profesie. Tocmai aceste întrebări trebuie să hotărască soarta acuzatului. În aceasta rezidă sensul și fondul terorii roșii.”

(Lenin, *apud* Aleksandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*, vol. 1)

SURSA C „Teroarea este o conduită socială agresivă, violentă, intenționată și complexă, fizică și psihică, exercitată de un centru de putere sau de către un grup de presiune motivat, de cele mai multe ori, ideologic, în mod discreționar, asupra unui individ, grup de indivizi sau asupra societă-ții. Astfel au acționat comuniștii asupra deținuților politici în închisorile și lagărele de muncă forțată, dar și asupra întregului popor român, urmărind disoluția persoanei umane, atomizarea și alienarea întregii populații, în vederea transformării omului în contrarul său, și comunizarea țării.”

(Dr. Nicu Ioniță, *Psihotrauma de detenție și urmările ei*)

SURSA D „Regimul comunist a avut o natură criminală, în sensul că a generat (instigat, ordonat, comis) crime împotriva umanității. S-a fondat prin violență după 1945. Natura sa a fost una violentă: a produs sute de mii de morți în închisori și lagăre. A distrus milioane de oameni în diferite forme de represiune, tratament inuman, atitudini criminale sau prin decizii cu efecte devastatoare asupra mediului, economiei și vieții umane în general. A fost un regim care a urmărit să reducă populația la condiția de sclavi, exploatând-o nemilos sub pretextul construirii unei societăți utopice, a egalității și libertății. Regimul a fost, pe toată durata sa, unul ilegal și în esență criminal, sfârșind la fel cum s-a născut și a trăit: prin violență.”

(*Raport Final*)

1. Pe baza sursei B, identifică sensul interogatoriului la care erau supuși „burghezii” de către regimul comunist. Argumentează!
2. Definește, pe baza sursei C, „teroarea roșie”. Scrie un text de opt-zece rân-duri în care să explici de ce este o caracteristică a modelului sovietic.
3. Pe baza surselor, argumentează ideea că scopul terorii a constat în distru-gerea ființei umane și comunizarea țării.
4. Menționează, pe baza sursei D, cinci trăsături ale caracterului ilegal și criminal al regimului comunist.
5. Pe baza sursei E și a informațiilor dobândite în anii anteriori, menționează cel puțin o prerogativă a șefului partidului unic, în același timp președinte al statului, care încalcă normele democratice.

„Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, rostindu-și cuvântarea la consfătuirea cu cadrele de bază de securitate, miliție și justitie”, 9 aprilie 1970.

Sursa: FOCSR, Cota: 13/1970.

Codul Penal comunist

„Urmând modelul sovietic, la ni-vel conceptual, doctrina penală românească de după 1948 a pre-zentat o puternică orientare ide-ologică prin sublinierea protejării nu a statului în sine, ca depozitar al valorilor fundamentale ale co-lectivității, ci a regimului politic, interpretat în mod abuziv ca păs-trător al acestor valori.”

(Alina Ilinca, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

- ✓ mijloc de represiune penală: armă împotriva „dușmanilor de clasă”/ „dușmanii poporului”/ „contrarevoluționari”
- ✓ în stabilirea condamnărilor, între cele mai invocate articole ale Codului Penal au fost: 209 – „(crimă de) uneltire contra ordinii sociale” și 193 – „crima de activitate contra clasei muncitoare”, folosit lângă alte articole ca articol agravant. Însoțit de indicele 1 (193) – „crimă de activitate in- tensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare”), a fost unul dintre articolele secrete fo- losite de justiția comunistă, vi- zând „persoanele care au ocupat efectiv funcțiuni de răspundere în formațiunile fasciste sau în alte formațiuni politice reacționare” și „instigatorii, complicii, favoriza- torii, precum și cei care au ajutat în orice mod pe aceștia”.
- ✓ adesea, justiția a încălcat prin- cipiul neretroactivității (o per- soană nu poate fi condamnată de două ori pentru aceeași faptă).

Completați organizatorul grafic, în caiet sau la tablă, după modelul de mai sus. Confrunțați ideile selectate și discutați.

Legislație și instituții represive

Principalele instituții represive ale regimului comunist din România au fost Ministerul de Interne, Ministerul de Justiție și organele administrației teritoriale, Procuratura – ca parte a autorității judecătorești –, Siguranța (devenită Securitate), Jandarmeria și Poliția (Miliția, din 1948), Propaganda, reorganizate după model sovietic, avizate de consilieri sovietici. În a doua parte a anilor 1940, sistemul judiciar al aparatului represiv a fost impregnat de metode și reglementări de tip sovietic. Atunci au funcționat Tribunalele Poporului, acuzatorii publici și alte categorii de proveniență sovietică. De exemplu, instituția asesorului – de tip bolșevic, funcțională în Rusia din 24 noiembrie 1917 – a fost introdusă în sistemul juridic românesc prin Legea organizării judecătorești din 1947.

Instituirea terorii prin **Tribunalele Poporului** (emanație a **Justiției populare**), înființate pentru judecarea prezumtivilor criminali de război: *Completul de judecată* era format din nouă membri – doi magistrați numiți și șapte *judecători ai poporului* trași la sorți de ministrul justiției, care depuneau jurământul de credință al corpului judecătoresc înaintea ministrului justiției, pentru a marca formal practica judiciară, deși nu aveau pregătire în domeniu. Completele de judecată au făcut parte din aparatul represiv, camuflând procesele politice în litigii penale. „Procesul de supunere a justiției începe imediat după preluarea puterii politice de către comuniști, acesta fiind unul dintre obiectivele prioritare ale noului regim. Instanțele de judecată au fost subordonate, succesiv”, atât prin Legea nr. 312/1945 privind judecarea criminalilor de război, cât și prin legea de organizare a justiției din 24 noiembrie 1947. (*Raport final*)

Boxa acuzaților în procesul lotului Iuliu Maniu, ultimul cuvânt adresat instanței, 1947.

Sursa: FOCCR, Cota: 19.

SURSA B

SCOPUL REPRESIUNII

SCOPUL FINAL: crearea „omului nou”; ideologizarea tuturor domeniilor, prin dislocuire instituțională și înlocuirea mentalităților, convingerilor etc.

- **Anihilarea dușmanului ideologic** (intern/ „reacțiunea internă”: „dușmanii poporului”, „chiaburii”, „burghezo-moșierii”, legionarii etc. și extern/ „reacțiunea externă”)

- **Reeducarea totală a societății** prin reeducarea carcerală (a. violentă, de tip Pitești/„fenomenul Pitești”; b. nonviolentă/prin „autoanaliză”, de tip Aiud).

Gheorghe Pintilie
(1902–1985),
spion sovietic,
general de
Securitate,
a condus
DGSP/DGSS
în perioada
1948–1963.
Ca lider al

principalei instituții represive, poartă răspunderea pentru toate atrocitățile petrecute în mandatele lui (arestări, anchete inumane, deportări, internări administrative, crime).

Col. magistrat Alexandru Petrescu (1895–1977) a dat cele mai multe sentințe grele în marile procese. Într-acestea, procesul fruntașilor PNT (lotul Tămădău sau Maniu), primul lot al „sabotorilor” de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, procesul organizației anticomuniste Sumanele Negre ș.a.

APROFUNDEAZĂ

Iuliu Maniu a fost condamnat la temniță grea pe viață și a murit la 5 februarie 1953 în condiții de exterminare, în penitenciarul Sighet, la vârsta de 80 ani. În ultimul cuvânt adresat instanței, a spus:
„Vă puteți Dvs. închipui că nu este un lucru ușor pentru mine ca eu, care o viață întreagă de om am sacrificat-o pentru prosperitatea acestei Țări, să fiu acum acuzat cu următoarele drăgălășenii: înaltă trădare, spionaj, complot, răzvrătire, război civil, război contra Rusiei, instigate de mine. [...] Toate acestea sunt pure neadevăruri.”

- Pornind de la sursele A și B, analizează mesajul transmis de Iuliu Maniu la procesul liderilor PNT.
- Află mai multe despre represiune, pe pagina CNSAS: **Ancheta PCR din 1968 privind abuzurile SECURITĂȚII.**

JUSTIȚIA: PĂRGHIE A DICTATURII

SURSA C „Este necesar să se facă un instructaj cu **foștii judecători** pe linie profesională pentru ca tehnica expunerilor atât în rechizitorii, cât și la pronunțări, să aibă un caracter educativ, faptele să fie **politizate**, din care să reiasă **demascarea dușmanului, reprimarea hotărâtă a tuturor infracțiunilor în spiritul luptei de clasă.**” (Raport al CC al PMR, decembrie 1950)

SURSA D „MAI aproviziona organele sale cu numeroase mandate de arestare de acest fel – **semnate în alb** – creându-și astfel posibilitatea ca pe baza unor simple bănueli sau denunțuri și informații neîntemeiate să treacă, fără aprobarea procurorului sau a instanței de judecată, la arestarea unor persoane, ca apoi, în stare de arest, prin **metode de constrângere** fizică și morală,

să producă dovezi de **vinovăție falsă** împotriva celor arestați.” (Procurorul Augustin Alexa, la Plenara CC al PCR, iunie 1967)

SURSA E „De la **execuții sumare**, trimeri în pușcării, lagăre, domiciliu forțat, confiscări de bunuri, exmatriculări din școli și universități sau pierderea locului de muncă, Securitatea superviza practic toate **politicile represive** ale regimului, un regim care nu ar fi supraviețuit nici 24 de ore fără ea, fără o gestionare aproape științifică a fricii operate de aceasta, care i-a împiedicat pe oameni să se revolte împotriva **injustiției** comise în numele justiției, a crimei în numele partidului, a obidirii și exploatării celor mulți chiar în numele lor, căci totul se întâmpla în numele clasei muncitoare.” (Marius Oprea, *Banalitatea răului*)

• Încadrează contextual sursele C, D, E. Menționează ce diferențe există între emițătorii și conținutul lor.

Discurs

Pe baza surselor din lecție, redactează și susține în fața clasei un discurs de punere în discuție a atitudinilor care valorizează regimul comunist. Vei folosi un limbaj adecvat din punct de vedere istoric și cât mai neutru.

Organizați în două grupuri, trasați o linie verticală pe centrul tablei.

1. Fiecare grup trimite la tablă un reprezentant, care va scrie rezultatele transmise în unanimitate de către grupul său.
2. Primul grup reprezintă Avocatul apărării, al doilea grup reprezintă Procurorul.
3. Alegeți împreună o persoană care a fost condamnată politic înainte de 1964, pe care o veți apăra/inculpa, folosind argumente istorice și juridice.
4. Alegeți colegul care va ține discursul final, respectând cerințele de mai sus.

COMUNISMUL ȘI NAZISMUL: ETAPELE INSTITUIRII TOTALITARISMULUI

Instituirea terorii:

- „exterminarea adevăraților dușmani” – poliția politică și partidul care a preluat puterea vizează exterminarea adversarilor secreți și a opozanților;
- vânătoarea „dușmanilor obiectivi”, moment în care „teroarea devine conținutul real al regimurilor totalitare” și se rupe de tradiția poliției secrete a vechiului regim prin ștergerea diferenței dintre „suspect” și „inamic obiectiv” (definit de nevoia regimului de a crea dușmani și nu de o vină reală); nu mai există suspecti, ci doar „dușmani ai poporului”. (Sursa: H. Arendt, *Originele totalitarismului*)

Hannah Arendt (1906–1975), istoric și filozof, și-a lăsat amprenta asupra analizei teoretice a ideologiilor totalitare în secolul al XX-lea.

SURSA F I. Imagini din filmul „Binecuvântată fi, închisoare!” (după volumul de memorii omonim al fostei deținute politic Nicole-Valéry Grossu). Regia: Nicolae Mărgineanu, 2002. Credit foto: Dinu Lazăr, © AGER FILM.

1. Studiază imaginile cu atenție! Vizionează online filmul (sau fragmente).
2. Reconstituie, pe scurt, traseul instituțional represiv al deținutei, de la arestare până la eliberare.

II. Pe baza ideilor lui H. Arendt, răspunde la următoarele cerințe:

1. Identifică trăsătura definitorie a conținutului real al regimurilor totalitare.
2. Menționează caracteristicile inamicului obiectiv în concepția totalitară.
3. Numește caracteristica acțiunii poliției politice din regimul comunist care o diferențiază de poliția vechiului regim.
4. Menționează o asemănare și o deosebire între sistemul concentraționar comunist și cel nazist. Argumentează!
5. Prezintă două asemănări și două deosebiri între comunism și nazism.
6. Menționează criteriile folosite de regimurile comunist și nazist în definirea celor supuși represiunii.

SECURITATEA: înființată pe structurile fostei Siguranțe (Direcția Generală a Siguranței Statului), după model sovietic și sub directă asistare a consilierilor sovietici. În perioada 1948–1989, a fost reorganizată de câteva ori: DGSS, MSS, DSS, în funcție și de statutul de subordonare față de MAI/MI. A fost structurată în Direcții: Servicii, Secții, Birouri, cu corespondențele lor regionale. Eficiența represivă a structurilor Securității a crescut și s-a diversificat de la un stalinism bazat pe teroare fizică și psihică (Gheorghiu-Dej), la acapararea societății prin instalarea fricii de Securitate, mijloace de șantaj, intimidare, dezinformare, internări în azile psihiatrice, violență fizică fiind în parte înlocuită de metode de psihologie subliminală și psihiatrice (Nicolae Ceaușescu). Numărul lucrătorilor Securității a ajuns la 15 000 și al informatorilor la peste 135 000 în anii 1980, comparativ cu începutul anilor 1950 (circa 3 000 de lucrători, în jur de 42 000 de informatori).

La 3 aprilie 1968 s-a înființat CSS, „organ central al administrației de stat”, desprins total de MAI.

„...a fost implicată în toate acțiunile inițiate de PCR, de la neutralizarea oponenților politici din cadrul partidelor politice dizolvate (Mișcarea Legionară, PNT, PNL, PSD) sau a luptătorilor din rezistența armată, până la transpunerea în practică a reformelor inițiate de partid în vederea edificării statului socialist, colectivizarea agriculturii, reforma învățământului, reforma cultelor religioase și asigurarea îndeplinirii obiectivelor economice, precum construirea Canalului Dunăre-Mare Neagră, politica de industrializare, colectarea produselor agricole etc.”. (*Enciclopedia Represiunii...*, vol. 4)

ETAPE

- I. 1948–1958:** prima etapă de represiune, de tip stalinist;
- II. 1958–1968:** delimitată de ultimul mare val represiv (1958–1959/1960), determinat de retragerea trupelor sovietice;
- III. 1968–1978:** Partidul condamnă formal represiunea de tip stalinist de la sfârșitul anilor 1940 și din anii 1950, angajații Securității sunt mai școliți și practicile represive depășesc stadiul contondent prin măsuri mai elaborate;
- IV. 1978–1989:** crește numărul angajaților și al informatorilor, structura aparatului represiv se birocratizează excesiv.

OBIECTIVE

- I.** cele mai multe și mai mari confruntări cu „dușmanul de clasă”: legionari (reali și inventați), mișcarea de rezistență, clerici de toate confesiunile, țărani, intelectuali, vechea clasă politică etc.;
- II.** în special împotriva foștilor legionari, intelectualilor, țăranilor care se mai împotriveau colectivizării;
- III.** aparatul Securității urmărește în special „probleme” care aduc atingere controlului ideologic intern și imaginii regimului și conducătorului (N. Ceaușescu) pe plan extern, pe fondul invadării Cehoslovaciei (1968), al Mișcării pentru drepturile omului și Grevei minerilor din Valea Jiului – 1977;
- IV.** supravegherea și controlul ating cote maxime, în contextul creat de evenimentele anterioare, care atrag alte mișcări, precum SLOMR (1979) sau Revolta muncitorilor de la Brașov (1987).

MILITIA: „Organul de stat care are drept scop menținerea ordinii și a securității publice, prin apărarea proprietății socialiste, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor”. Înființată prin Decretul nr. 25/23 ianuarie 1949 – Direcția Generală a Militei, structură a MAI care înlocuia Poliția și Jandarmeria (ale cărei unități au trecut la DGM); vechii jandarmi au fost înlocuiți cu „elemente cu origine socială sănătoasă”, cu o pregătire școlară și profesională slabă; în 1968, DGM a fost înlocuită cu Inspectoratul General al Militei (IGM). A constituit una dintre pârgurile de control asupra românilor, în colaborare cu Securitatea. În anii 1970–1980 a participat la reprimarea revoltelor anticomuniste și la punerea în aplicare a politicii demografice a regimului (în baza Decretului nr. 770/1966) etc.

TRUPELE DE SECURITATE: înființate prin Decretul nr.

163/7 februarie 1949; prin Decizia ministerială nr. 84/24 martie 1949, Secretariatul General pentru Trupe din MAI a devenit Comandamentul Trupelor MAI, în cadrul căruia s-a creat Comandamentul Trupelor de Securitate.

În perioada de maximă represiune, trupele de Securitate au participat la reprimarea revoltelor țărănești, a rezistenței din munți, la asigurarea pazei în penitenciare și colonii de muncă etc.

Experții IICC(ME)R susțin, pe baza documentelor din arhiva Securității, că sublocotenentul Liviu Pangrațiu a condus plutonul care i-a executat pe Dumitru Toader, fostul primar din Rebra, Ioan Burdeț, proprietarul unui local din sat, și Leonida Bodi, fost căpitan în garda Regelui Mihai, membri ai grupării de partizani „Garda Albă”. Acesta a recunoscut că a fost de față, dar a negat implicarea în asasinat. (<https://evz.ro/interviu-cu-un-securist-reconstituirea-unui-asasinat-849241.html>)

Leonida Bodi (1916–1949), victimă.

JUSTIȚIA (POPULARĂ): în timpul regimului comunist a

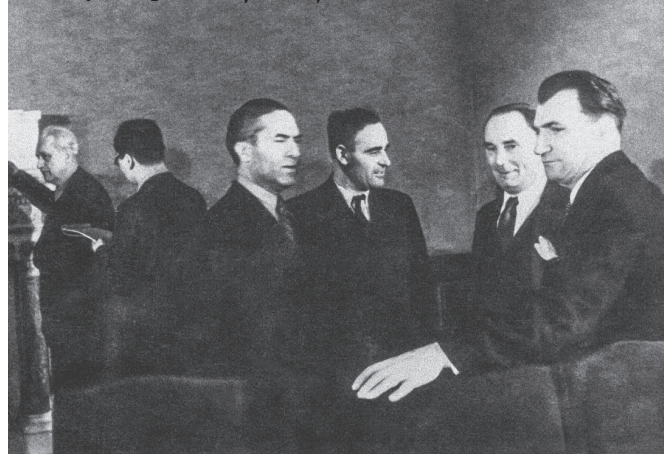
fost subordonată „dictaturii proletarietului”, în totală contradicție cu principiul separării puterilor în stat; după modelul sovietic, justiția s-a transformat și în România într-un mijloc de control social, devenind un instrument al represiunii.

Lucrețiu Pătrășcanu (1900–1954), avocat și licențiat în științe economice, unul dintre puținii intelectuali ai PCR la începuturi, primul ministru comunist al Justiției; în mandatul său a fost adoptată legislația pentru instituirea tribunalelor populare, legislația implementării justiției populare în România și au fost instrumentate primele mari procese de tip stalinist. Arestat el însuși în 1948, a fost condamnat la moarte și executat în noaptea de 16/17 aprilie 1954.

ETAPELE STALINIZĂRII JUSTIȚIEI

- I. 1944–1946:** epurarea magistraților vechiului regim; tribunalele populare (ministru al Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu);
- II. 1947–1952:** noua Justiție populară este construită cu ajutorul consilierilor sovietici.

Primul Consiliu de Miniștri procomunist, prezidat de Petru Groza. În dreapta imaginii, Lucrețiu Pătrășcanu, 6 martie 1945.

Copiii deținuți politic și „dușmani ai poporului”

Mihnea și Ruxandra Berindei.

Sursa: <https://www.memorialsighet.ro/>

1. Ioana Berindei, din a cărei familie (Hudiță și Berindei) au fost închise 22 de persoane, a născut-o pe **Ruxandra** în penitenciarul Văcărești, în 1951, apoi a ținut-o cu ea la Jilava.

„Ruxandra avea 11 luni când am trimis-o... cererea mea de a o trimite acasă și cererea lui Dan de a o lua s-au întâlnit... Eu muream de frică să nu mi-o ducă într-un orfelinat sau într-o creșă a Ministerului de Interne!”

2. Profesoara de istorie Iuliana Constantinescu Preduț a născut-o la 18 septembrie 1958 în închisoarea Văcărești pe **Libertatea-Justina**, al cărei bunic, preotul Ioan Constantinescu, a fost condamnat la moarte și executat în 1959 pentru rezistență armată anticomunistă.

Libertatea-Justina Preduț, la orfelinat

„Mi-au luat-o, după două luni, și au dus-o la Casa Copilului nr. 1 din București... Lipsită aproape doi ani de dragostea de neînlocuit a mamei, după ce a fost «descoperită» întâmplător acolo, în urma unor căutări disperate ale celor din neam rămași în libertate, fetița va simți în casa surorii mele, Cornelia, și a soțului ei... căldura căminului familial, crescând împreună cu fiul lor, Dănuț, ca niște frați buni, ocrotită cu o grijă părintească rar întâlnită...”

3. Ileana Samoilă a născut-o la 10 februarie 1954, în închisoarea Văcărești, pe **Ileana**, după un travaliu de 72 de ore în ger și fără asistență medicală, nevoită să doboare sloiurile de gheață cu un vâtrai:

„și mă lăsa singură și nu mai născusem în viața mea, și nici n-am văzut pe nimeni nicio dată să nască [plânge]. Nu știu dacă vă puteți închipui...”. Înainte de a împlini un an, fetița a fost dată în grija unui cumnat. Rudele au crescut-o, până la eliberarea mamei, cu fotografia acesteia sub pernă.

Ileana (Ilenuța), la 2 ani.

Sursa: Arhiva personală Ileana Budimir

4. Profesoara de franceză Dorina Potârcă, soția „dușmanului poporului” Virgil Potârcă – fost ministru al justiției, al agriculturii, al lucrărilor publice și comunicațiilor, arestat cu **Lotul demnitarilor** în noaptea de 5/6 mai 1950 (a murit în penitenciarul Sighet, la 6 iunie 1954) –, a fost încărcată în camion cu cei doi copii minori și dusă de Securitate în DO în cartierul Crucea de piatră din București. În noaptea de 14/15 aprilie 1952 a fost arestată cu **Lotul familiilor foștilor demnitari**. **Tudor** –

13 ani și **Voica** – 9 ani – au rămas în grija bunicii. Băiatul a fost dat afară din toate școlile din România și obligat să devină muncitor la rangă în metalurgie, la numai 13 ani. După executarea condamnării administrative de 24 luni, mama a ieșit din penitenciarul pentru femei Dumbrăveni.

„O societate se frânse. O parte va coborî mereu și se va prăbuși, și alta, mult inferioară, formată din «les bas-fonds», se va ridica peste ruinele ei”. (Dorina Potârcă, *Amin-tirile unui „element dubios”*)

Dorina Potârcă și cei doi copii, Tudor și Voica, înainte de arestarea mamei

5. Fiica luptătorilor anticomuniști din Grupul de la Nucșoara, locotenentul Toma Arnăuțoiu și Maria Plop, **Ioana-Raluca Voicu Arnăuțoiu** s-a născut în 1956 într-o grotă din zona Râpele cu brazi/„Râpele dracului” din Munții Făgăraș. La 20 mai 1958 membrii grupului au fost arestați, în frunte cu tatăl și unchiul ei, Toma și Petre Arnăuțoiu, iar mama ei s-a predat pentru a-și salva fetița. Maria Plop a fost somată de trupele de Securitate să coboare cu copilul în brațe pe o scară improvizată. A murit în 1962 în penitenciarul Miercurea Ciuc, iar Ioana a fost înfiată de la orfelinat la vârsta de 4 ani.

Maria și Ioana, după arestare

Sursa: ACNSAS

ANCHETĂ ORALĂ

Realizează o anchetă orală în localitatea ta și în împrejurimi, cu tema: *Copiii – victime ale represiunii comuniste*. Chestionar: întreabă localnicii mai în vârstă **a)** dacă au cunoștință despre copii născuți în închisoare sau care au avut de suferit din cauza statutului de deținut politic al tatălui/mamei; **b)** anul sau perioada cu aproximatie când s-au petrecut evenimentele; **c)** dacă au cunoscut direct victimele sau au auzit de la alții; **d)** încearcă să scrii un eseu de o pagină care să ilustreze experiența ta de recuperator al istoriei orale.

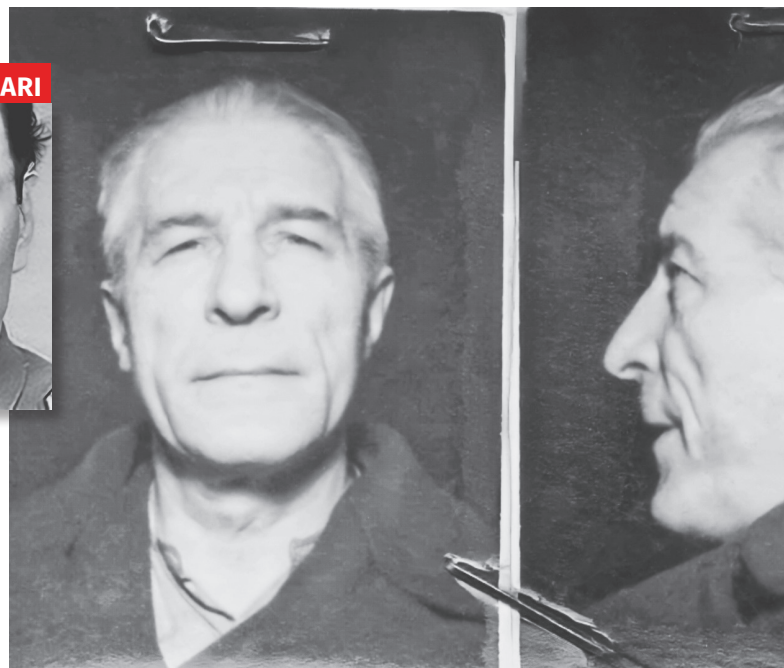
Au mai născut în detenție Alexandrina Teglariu-Voinea, Ana Bazilescu, Valentina Ecobici, Adela Herișescu-Gesticone, Olimpia Puiu și multe alte femei deținute politic.

VICTIME ȘI TORTIONARI

Alexandru
Vișinescu
(1925–2018)

Aurora Dumitrescu-Ille (1932–2016), arestată la 13 decembrie 1951, sub învinuirea de „uneltire contra ordinii sociale”, deoarece în 1948, „am făcut parte dintr-un lot de tineri, elevi și studenți, care încercau să se organizeze la o luptă împotriva comunismului”. Condamnată la 6 ani de închisoare corecțională, a fost închisă în penitenciarele Oradea, Văcărești, Jilava, Mislea. Atât la Jilava, cât și la Mislea a avut confruntări directe cu Alexandru Vișinescu (director) și de fiecare dată a fost pedepsită:

„Câți ani ai? Eu am spus 20 de ani, credeam că mă-ntreabă câți ani am eu, adică mi-am imaginat că se poate întâmpla să-mi acorde cineva atenție. Or, el mă întreba câți ani de pușcărie am de făcut, ce condamnare am, la ei nu exista comunicarea aceasta, înțelegi, nici nu se putea glumi... Eu am zis 20, că atâtia aveam. Și el a-nceput să mă-njure, să mă facă bestie capitalistă... Și eu când mi-am dat seama că nu-nțelege: *Pardon, am 6 ani, dar nu-i fac!* Eh, atât mi-a fost, el zice: *Te-ai gândit poate că vin americanii?* Și eu, ca deșteapta, zic: *Mai mult te gândești dumneata la ei decât mă gândesc eu!*” (Interviu, 28 octombrie 1998)

Ilie Lazăr (1895–1976), fruntaș național-tărănist, condamnat în 1946 la 7 luni de închisoare corecțională și în 1947 la 12 ani de temniță grea, a fost bătut în august 1958, în penitenciarul Râmnicu Sărat, de directorul Alexandru Vișinescu și de gardieni:

„...s-a repezit cu o furie și înjurături, el directorul personal, aplicându-mi câțiva pumni de boxer în cap și față... înfometat fiind, cu mâinile și picioarele inflamate, am căzut jos... Văzând că mă asasinează și fiind deja într-un lac de sânge, am început să strig să se audă în întreaga închisoare: «Fraților, mă asasinează șapte inși în frunte cu directorul!» ...mă loveau cu călcâiul bocancilor și cizmelor în față și în piept, după care istovit de puteri, cu întregul corp într-un lac de sânge, sunt ridicat de jos și întins pe patul de fier și, din ordinul directorului, mi se pune fier la mâini și la picioare, încât 72 de zile am stat în completă neputință. ... Fierul de la picioare era atât de greu încât nu puteam să mă întorc dintr-o parte în alta, decât cu foarte mare efort și dureri.” (Memorii)

1. Caută pe Internet informații despre Alexandru Vișinescu și Ion Ficior, cei doi comandanți de locuri de detenție care au fost judecați și condamnați la sesizarea IICMER.

2. Realizează pentru unul dintre ei o scurtă fișă biografică: **a.** nume, data și locul nașterii; **b.** pregătire profesională și funcții deținute; **c.** motivele condamnării; **d.** data și locul decesului; **e.** cum este perceput public.

3. Ai cunoscut un fost deținut politic? Dar părinții și bunicii tăi? Prezintă-i povestea în câteva fraze!

4. Realizează o bibliografie digitală pe tema sistemului concentraționar din România. Selectați surse de istorie orală (link-uri) și tipărite (interviuri, memorii, jurnale, documente, analize). Respectați normele de redactare: autor, titlu, editură, localitate, anul apariției. Adăugați-o la portofoliul clasei.

SURSA A „Analiza mecanismelor de administrare a actului de **poliție politică** în regimul totalitar comunist din România arată că brutalitatea a fost ridicată la rang de politică de stat, în numele «luptei de clasă», și a provocat un reflex de lungă durată, o **«banalizare» a răului**, întreținută cu ajutorul aparatului poliției politice.” (Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1948–1989*)

SURSA B „Mecanismele represive folosite de structurile comuniste, interne și externe (moscovite), pentru preluarea și consolidarea puterii ideologice au creat o **legitimare falsă**, care în patru decenii și jumătate a piratat până la aneantizare structuri politice, constituționale, instituționale și mentale construite în aproape o sută de ani, dacă luăm ca reper Revoluțiile de la 1848.” („Represiunea”, în *Panorama comunismului în România*)

Eseu

Scrie un eseu pornind de la afirmațiile: **1.** „Organele nu au mâncat niciodată pâinea degeaba” (Aleksandr Soljenițin), **2.** „Nu se poate să moară 40 de milioane de oameni, fără ca acest lucru să nu se observe.” (Vladimir Bukovski), **3.** „Securitatea este Răul absolut” (Paul Goma).

Pentru aceasta:

a. interpretează expresiile subliniate în sursele A și B; **b.** stabilește cine sunt Soljenițin, Bukovski și Goma; **c.** folosește ca bibliografie câte o carte sau un text aparținând fiecăruia.

SURSA C

Metode de tortură folosite în anchetă/detenție

- „bomba atomică”/ „morișca”/ „rotisorul” (bătaia pe rangă);
- bătaia cu săculețul de nisip, bătaia la tălpi (varianta cu încălțări fiind mult mai dureroasă decât cea fără), bătaia cu un bețișor peste testicule, strângerea sânilor sau a mâinilor la ușă; bătaia la palme; smulgerea unghiilor;
- spânzurarea cu capul în jos; spânzurarea de păr (de cozi, a femeilor); șocuri electrice; controlul ginecologic forțat;
- șantajul (amenințarea cu pedepsirea celorlalți membri ai familiei etc.);
- violul, simularea violului și a uciderii prin împușcare;
- privarea de somn, aer (viețuirea în aceeași încăpăre cu tinetele, care se revărsau), lumină (ferestrele acoperite cu obloane), apă, hrană, igienă, asistență medicală;
- izolarea;
- mersul în manej; folosirea câinilor-lup pentru supraveghere;
- folosirea unui limbaj trivial.

SURSA D

„Sunt condamnată la 12 ani închisoare. Procesul a durat 6 zile. Ancheta – cinci ani. Deci, am executat până azi, cinci ani de închisoare. Singură. Într-o celulă de 5 m², 1 827 de zile. Singură 43 848 de ore. Într-o celulă unde fiecare oră are, inexorabil, 60 de minute, fiecare minut, 60 de secunde. Una, două, trei, patru, cinci secunde, șase, șapte, opt, nouă, zece secunde, o mie de secunde, o sută de mii de secunde. Am trăit singură, în celulă, 157 852 800 de secunde de singurătate și de frică. E un lucru care nu se spune, se urlă! Mă condamnă să mai trăiesc încă 220 838 400 de secunde. Să mai trăiesc atâtea secunde sau să mor din atâtea secunde.” (Lena Constante, *Evadarea tăcută*)

MINIBIOGRAFIE

Iuliu Maniu (1873–1953), jurist, fost președinte al Partidului Național Român (1919–1926) și al Partidului Național-Țărănesc (1926–1933; 1937–1947), prim-ministru (noiembrie 1928–ianuarie 1933, cu întreruperi), membru de onoare al Academiei Române. Condamnat la 11 noiembrie 1947 la temniță grea pe viață, sub învinuirea de „crimă de înaltă trădare”, motivul real fiind apartenența sa la o lume care trebuia distrusă și înlocuită. A murit în condiții inumane în penitenciarul Sighet, la 5 februarie 1953.

Sursa: FOCR, Cota 8.

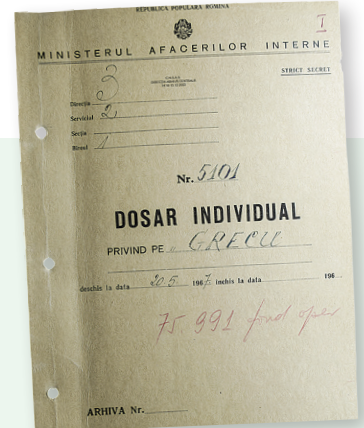

ANALIZEAZĂ

1. Pe baza sursei A, menționează efectul de lungă durată al activității poliției politice în România. Argumentează!
2. Citește cu atenție sursa B. Precizează în ce a constat legitimitatea falsă creată de mecanismele represive comuniste.
3. Pe baza celor învățate, identifică trei metode folosite de anchetatori, cu urmări psihomorale. Argumentează!
4. Menționează drepturile încălcate deținuților politic în anchetele din anii 1950.
5. Pe baza sursei D, identifică o metodă de pedeapsă folosită în sistemul de detenție.

ȘTAI CĂ...?

- Securitatea era numită și „brațul înarmat al partidului”.
- Înainte de 1989 se spunea că dintr-un grup de trei români unul este informator al Securității.
- Deținuții politic nu aveau voie să dețină niciun obiect, în afară de gamela personală și de haine. La perchezițiile inopinate, obiectele găsite (de obicei, ascunse în saltele: sârme folosite ca ace pentru cusut, piese de șah făcute din miez de pâine, petice pe care erau cusute poezii, peisaje sau chipuri, versete din Biblie etc.) erau confiscate, iar deținuții, pedepsiți cu „Neagra”.

DUI – dosar de urmărire informativă. Au fost urmăriti atât „dușmanii” regimului, cât și urmăritorii lor (agenți, informatori, colaboratori), pentru a crea psihoza supravegherii totale. Fiecare urmărit/urmărit primea nume de cod secret. „Grecu” este numele de obiectiv (de urmărit) al ziaristului Nicolae Carandino, condamnat în lotul Maniu la 6 ani de temniță grea; a fost recondamnat în 1956 la 8 ani și 4 luni.

Sursa: ACSAS.

Corneliu Coposu, fotografie de filaj a Securității.

2. Sistemul concentraționar (1945–1964): închisori, lagăre, colonii de muncă, deportări

SURSA A Sistem concentraționar: „Ansamblu de idei, instituții, proceduri și mecanisme sociale utilizate de un stat dictatorial/totalitar pentru controlul și/sau distrugerea grupurilor și persoanelor considerate a fi adversarii săi. [...] În sens metaforic, statele de tip totalitar reprezintă prin ele însele un imens sistem concentraționar, după cum o arată, printre altele, lucrarea *Întineric la amiază*, a lui Arthur Koestler, sau romanul politic *distopic* al lui George Orwell, 1984. Cartea care a marcat cel mai profund conștiința oamenilor în legătură cu sistemul concentraționar de tip comunist este *Arhipelagul Gulag*, scrisă de disidentul rus Aleksandr Soljenițin.” (*Enciclopedia Represiunii*, vol. 4)

1. Amintește-ți care sunt cele două tipuri de ideologii totalitare ale secolului XX.
2. Definește cu vocabularul tău cei doi termeni marcați în sursa A.
3. Informează-te și rezolvă următoarea cerință: identifică o diferență între lucrările lui Orwell și Soljenițin.
4. Redactează, folosind termeni istorici, o definiție de cel mult 40 de cuvinte pentru sistemul concentraționar românesc.

ANALIZEAZĂ

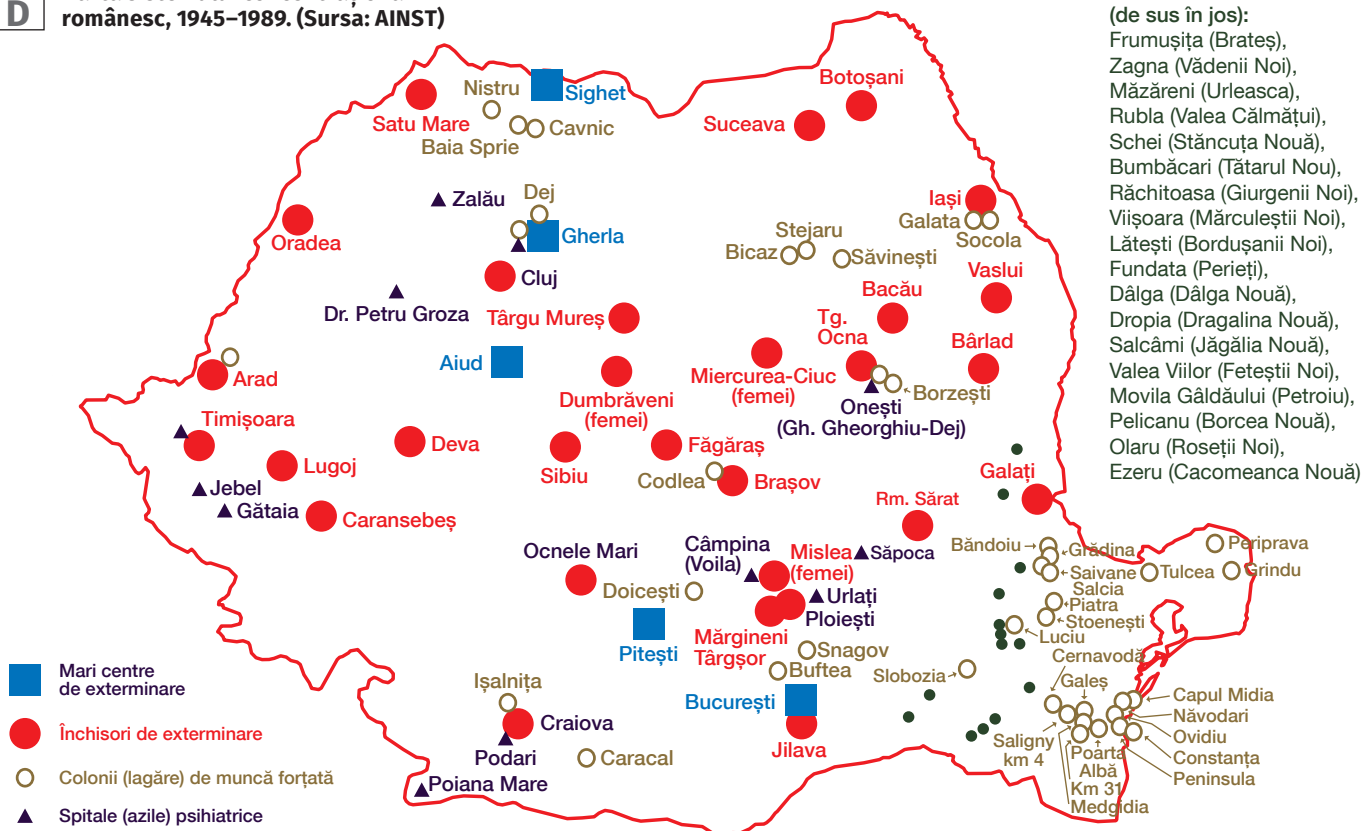
SURSA B Deținut politic: „Persoană privată de libertate prin arestare și detenție, urmată sau nu de judecarea și pronunțarea unor sentințe ale instanțelor militare. În multe cazuri, deținuții politici au fost privați de libertate numai pe baza unor «condamnări administrative», care sancționau opinii sau acțiuni cu caracter politic, neacceptate de regimul aflat la guvernare.” (*Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

SURSA C Detenție: „Sistemul juridic al regimului comunist a păstrat o aparentă legalitate asupra mecanismelor punitive. Ceea ce îl deosebește însă în mod fundamental de sistemul democratic este tocmai utilizarea normelor legale în scopul consolidării aparatului ideologic. Încă de la instalare, regimul comunist s-a concentrat pe arestarea și deținerea unui mare număr de oameni, oponenti politici sau «dușmani» virtuali. Regimul penitenciar aplicat deținuților cu statut politic în perioada 1945–1964 a fost drastic, în comparație cu cel aplicat deținuților de drept comun, cei dintâi fiind supuși unui regim de exterminare.” (*Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

Clasificarea locurilor de detenție respectă, în general, mărturiile supraviețuitorilor și perspectiva revistei *Memoria*:

I. Mari centre de exterminare; II. Închisori de exterminare

SURSA D Harta sistemului concentraționar românesc, 1945–1989. (Sursă: AINST)

DESCOPERĂ

SURSA E Fortul 13 Jilava a făcut parte din cele 18 forturi de apărare ale capitalei, construite sub Carol I, săpat la 10 metri sub nivelul pământului. Între 1948–1964 a fost penitenciar de executare a pedepsei, depozit al Securității și centru de triere pentru deținuți.

„În beciurile din Jilava noi nu eram alimentați, ci eram furajați: orz, hoaspe de fasole, bașca porumbul urluit, sub formă de turtoi. Intensul jeg acumulat de luni de zile în straturi suprapuse și întrepătrunse care, din cauză de transpirație, mereu lipsiți de aer, intra în fermentație...”. (Pr. Tertulian Langa, *Trecând pragul tăcerii*)

• Descrie, pornind de la sursa E, condițiile de detenție din Fortul 13 Jilava.

Celulă de pedeapsă (izolare, „Neagra”)

© F. Bălanescu

GEOGRAFIA REPRESIUNII ȘI REGIMUL PENITENCIAR

- Localizează, pe sursa D, penitenciarul Mislea. Elaborează o fișă în care să descrii condițiile de detenție de la Mislea. Bibliografie orientativă: *Dicționarul penitenciarelor din România comunistă (1945–1967)*; *România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea, vol. II (F–O)*; <https://www.youtube.com/watch?v=PtP0c1ULGn0>.
- Poți alege de pe hartă alt loc de detenție/muncă forțată/domiciliu obligatoriu/deportare.

APROFUNDEAZĂ

Sighet (detaliu – celular)

Sighet – „închisoarea demnitarilor” Este situată în orașul Sighetu Marmăției. Până în 1955, când au fost contopite, au existat două penitenciare: Raional și Principal. Au fost închiși aici țărani maramureșeni care au refuzat plata cotelor obligatorii, tineri din Frățiile de Cruce, foștii demnitari (două loturi mari: 5/6 mai și iulie 1950), episcopi și preoți greco-catolici (transferați la 26 mai și 26 octombrie 1950), episcopi și preoți romano-catolici (1951–1952) etc. Au murit la Sighet, din cauza foamei, frigului, izolării, lipsei asistenței medicale și igienei, Iuliu Maniu, Gheorghe și Dinu Brătianu, Constantin Argetoianu, Alexandru Lapedatu, Mihail Manoilescu, episcopul romano-catolic Anton Durcovici, episcopii greco-catolici Tit-Liviu Chinezu, Ioan Suci, Valeriu Traian Frențiu și mulți alții.

GHEORGHE BRĂȚIANU (1898–1953). Avea licență în studii juridice la Universitatea din Iași, în litere la Sorbona (Paris) și doctorat în filozofie la Universitatea din Cernăuți. A fost membru titular al Academiei Române, calitate pe care a pierdut-o la 9 iunie 1948. În 1930 a creat o facțiune liberală. Unele dintre cele mai importante lucrări istorice ale sale au apărut postum, precum *Marea Neagră*. A fost arestat cu lotul foștilor demnitari în noaptea de 5/6 mai 1950 și a murit în detenția politică, la Sighet, în aprilie 1953.

REGIMUL PENITENCIAR

- alimentație la limita supraviețuirii fiziologice (bărbații ajungeau la 35–40 kg);
- privarea de: asistență medicală și tratament, igienă, aer, pachete, vizite sau corespondență (rar și în condiții speciale);
- pedeapsa cu izolare limitată sau totală.

ȘTIAI CĂ...?

- A existat un serviciu de contrainformații penitenciare, direct subordonat Securității și a purtat mai multe nume conspirative: Serviciu operativ; Serviciu de inspecții; Serviciul K – Contrainformații Miliție și Penitenciare.
- Norma regulamentară de hrană pentru un deținut era de 2 400 calorii. În anii 1950, la Jilava, un deținut primea 800–1 000 calorii/zi, iar la Aiud 700–800.
- Locul de sub priciuri (paturi), direct pe podeaua de ciment, era numit de către deținuți „la Șerpărie”.
- Gardienii erau numiți de către deținuți „caralii”.
- Numele unor locuri de detenție au devenit substantive comune („Dacă nu ești cuminte, te dau la gherlă!”).

„Spaima deținuților politic, sergentul-major Perju”, Balta Brăilei, 1962–1963, desen de Radu Bercea. © AINST

MEMORIA REPRESIUNII

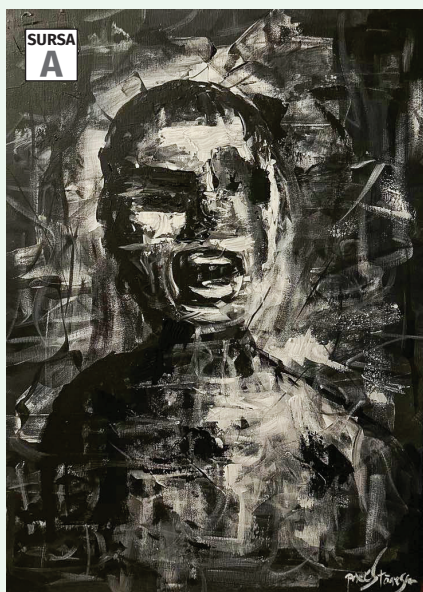
REEDUCAREA DE TIP PITEȘTI

În 1947 s-a configurat o formă de reeducare în penitenciarul Suceava, unde influența fostului student la drept Eugen Țurcanu a crescut. În închisoarea Pitești, unde, alături de studenții legionari arestați încă din 1941, au fost transferați toți studenții și cei care s-au declarat studenți, arestați între 1948–1949, autoritățile au organizat proiectul „pe baze noi”. Sub coordonarea Serviciului Operativ/Serviciul Inspecții (Securitatea închisorilor, înființată în martie 1949), sistemul penitenciar era parazitat de Securitate.

În primăvara anului 1950, experimentul a fost „exportat” la Brașov, Gherla, Peninsula, Târgu-Ocna, Ocnele Mari, Jilava. Stoparea definitivă s-a produs la 19 decembrie 1951, după aflarea secretului: la 11 iulie, când medicul deținut Ion Simionescu, torturat la Peninsula de reeducații transferați de la Pitești, s-a aruncat în sârmele ghimpate, nemaisuportând teroarea, și a fost împușcat de soldatul din pază. Experimentul a fost mușamalizat prin organizarea a două procese: al reeducaților (1954) și al administrației închisorilor (1957), în urma cărora au fost condamnați la moarte și executați 17 deținuți, în timp ce responsabilii din aparatul administrativ inferior au fost grațiați de ministrul de interne la scurtă vreme. MAI și PMR nu au asumat nicio responsabilitate și nu au plătit pentru organizarea celui mai monstruos experiment din sistemul concentraționar românesc. Au murit în reeducare în jur de 40 de oameni și au fost maltratați câteva mii.

FORMULEAZĂ PROPRIA OPINIE: Între „autodemascare” și „autobiografie”

I. DEMASCAREA EXTERIOARĂ		II. DEMASCAREA INTERNĂ	III. POST-DEMASCARE
A. Demascarea din interior = anihilarea voinei; ruperea de trecut; informarea despre toate faptele lor și ale altora, care ar fi putut fi împotriva regimului (verbală).	B. Demascarea din exterior = confirmarea desprinderii de trecut: „autodemascarea”, declararea activității din exteriorul închisorii; informații care puteau fi de folos regimului (în scris, pe tăblițe de săpun); confruntarea de către Țurcanu a declarațiilor.	A. Redactarea „Autobiografiei”: „momentul ficțiunii [...] acum erau obligați să producă doar falsul: să spună despre ei și familiile lor că sunt cei mai mari criminali, incestuoși, desfrânați și ticăloși”; B. Ideologizarea: discuții despre doctrina și practicile comuniste.	Redactarea Analizei de evoluție = definitivarea ruperii de trecut, pe baza unui fundament doctrinar. (Sursa: M. Stănescu, <i>Procesele reeducării, 1952–1960</i>)

„Voices in my head” (1).
© Pavel Stănescu, 2025

SURSA B „Nikolski este acela care a inițiat acolo o operație de distrugere psihică a deținuților, slujindu-se de ambiția nemăsurată și de spiritul demonic al unui deținut, care făcuse o vreme parte din Frățiile de Cruce, dar care trecuse repede la comuniști [...] Scopul Securității, inițiind reeducarea de la Pitești, nu era numai de a doborî forțele vii ale unei mișcări politice – oricare ar fi fost ea – ci și de a anihila metodic, și fără posibilitate de recuperare, forța de opoziție a totalității tineretului deținut. Avantajele imediate sau mai îndepărtate erau următoarele: mai întâi, a completa ancheta prin denun-

țurile obținute sub tortura neîntreruptă și a îngădui arestarea atâtor opozanți rămași în libertate. Apoi, a lega pe deținuții-torționari între ei, prin complicitatea crimei.”
(Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*)

SURSA C „Tăblițele erau ciorna acestor deținuți, dar ele nu se aruncau după utilizare. [...] Am intrat în această teribilă bibliotecă a crimei și a morții în luna mai 1951, după ce trecusem prin primele trei faze ale așa-zisei reeducări din Camera 4 Spital. [...] A mai rămas ceva? Smulge-l și, sângărând, aruncă-l pe jarul minciunii. Cu cât mai mare e pustiul rămas în urmă, cu atât mai bine. Mamele, surorile, tărfe și ele, sunt aplaudate la scenă deschisă. Invocarea sodomiei stârnește hohote. Răgăitul celor de pe priciul de sus capătă gust și miros de tămâie pentru răturile struțo-cămilelor, ale rinocerilor-căprioare, ale șerpilor-miriapozi, ale călăilor-victime. [...] Isus Piteșteanul a intrat călare în Ierusalimul din camera 4 Spital. Am luat astfel parte, în patru labe, la un dezmăț și o orgie scârbavnică, la o liturghisire neagră în care șobolanii au chițait osanale

în cinstea mai marelui lor, proslăvindu-i pofta de sânge și de suflete tinere, nevinovate.” (Mihai Buracu, *Tăblițele de săpun de la ITȘET-IP*)

SURSA D „Procesul grupului Țurcanu a fost unul tipic comunist, în care inculpații au fost selectați cu grijă dintre deținuții cu trecut legionar [...] Scopul său a fost triplu: 1) de a oferi un răspuns la scandalul internațional declanșat de difuzarea în Occident a informației despre demascările prin tortură; 2) de a muta responsabilitățile pentru crimele și torturile din demascări de pe umerii oficialilor regimului comunist pe cei ai deținuților înșiși, în speță legionari; 3) de a-i lichida fizic pe cei mai reeducați dintre deținuți, în tentativa de a nega că acțiunea avea ca sursă conducerea Partidului și fusese pusă în practică de Organele sale secrete (Securitatea), deci de a-i elimina pe cei mai informați martori și de a șterge urmele. [...] final previzibil: executarea executanților de la ultimul eșalon al acțiunii.” (M. Stănescu, *Procesele reeducării, 1952–1960*)

1. Elaborează o **fișă de analiză** a reeducării de tip Pitești: **a.** scopul; **b.** fazele reeducării; **c.** metode de tortură fizică, psihică, morală; **d.** autorii morali ai experimentului reeducării; **e.** responsabilitatea proiectului; **f.** reprezentări artistice. Poți consulta și: <http://www.cnsas.ro/reeducarea.html>; <https://mircea-stanescu.blogspot.com>; <https://www.pitestiprison.org/>.

2. Stabilește curente de opinie actuale despre reeducarea de tip Pitești, într-un eseu liber, în care vei ține cont și de expresii asociate reeducării: „torționari”, „victime-călăi”, „desființarea omului”, „Brainwashing” ș.a. Compară cu reeducarea nonviolentă de tip Aiud (vezi manualul digital).

Deportarea

SURSA A **Deportare (modelul sovietic):** „Măsura are caracter represiv, cu rolul de a-i izola de restul societății pe cei considerați **indezirabili**. În regimul comunist, deși era cel mai adesea o operațiune cu caracter politic, d. s-a sprijinit pe hotărâri și reglementări cu caracter juridic, fără ca victimele să fie parte într-un proces. Deciziile privind d. erau luate în funcție de necesitățile ideologice ale regimului comunist. [...] În URSS, d. a devenit una dintre măsurile represive cele mai eficiente de luptă împotriva opozanților reali și inventați, subsumată celor două logici complementare – teroarea și **profilaxia**. Deportarea a fost o soluție de «**pacificare**» a zonelor îndărătnice față de colectivizare, de îndepărtare a «**dușmanilor poporului**», a «**antisovieticilor**» etc.” (*Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

SURSA B „Cel mai amplu și tragic episod al acestui fenomen represiv a avut loc în iunie 1951, când aproximativ 44 000 de persoane, care locuiau pe o rază de 25 de km de la granița cu Iugoslavia, au fost deportate în Bărăgan într-una dintre cele mai secrete, rapide și opresive acțiuni organizate de autoritățile comuniste. Germani, cei mai mulți șvabi din Banat, unguri, bulgari, sârbi, evrei, români bănățeni și olteni, basarabeni, bucovineni, aromâni, vlahi, megleno-români etc. au fost deportați din zona lor de origine sau de «dislocare» în plin câmp, unde au fost obligați să își construiască, pornind de la zero, o nouă viață.” (V. Antonovici, C.-F. Dobre, *Deportați în Bărăgan: Amintiri din Siberia românească*)

SURSA C

Fostul deținut Mircea Stancu în DO, locuind în casa ridicată de deportați, Răchitoasa, 1959. Sursa: Mara Radu.

Istoria Orală a comunismului

SURSA D „10 noiembrie [1952] N-aș dori nici dușmanilor mei – pe care nu știu să-i am – viața pe care o ducem noi! [...] 9 decembrie... Am uitat să scriu că ieri Dna Reihtenwald, vecina, ne-a adus o bucată de cârnăcior proaspăt. Virgil, de bucurie, a și sărutat-o! [...] 6 martie [1953] La copii le-am dat puțin lapte rămas de dimineață, iar noi câte o bucată de pâine, dar eu oricât aș mânca pâine, tot flămândă rămân, căci sunt profund flămândă! [...] 7 martie... Acasă n-am mai avut cu ce prăji o mâncare, am vrut să facem schimb pe țărâte, dar umblarea și căutarea de așa amator m-a umilit în așa măsură că până la urmă am izbucnit în plâns fără oprire!” (Elena Spijavca, *Munci și zile în Bărăgan*)

Preotul Bucur și familia Spijavca, în fața casei ridicate de aceștia în Bărăgan.

REPERE CRONOLOGICE

1950–1951 măsuri pentru deportare și DO; înființarea a 18 sate noi, construite de deportați

1951 iunie 44 000 de oameni sunt dislocați din zona de frontieră cu Iugoslavia și deportați în Câmpia Bărăganului; la operațiune au luat parte 22 000 de soldați în termen

1953 5 februarie moare Iuliu Maniu în penitenciarul Sighet; **5 martie**: moare I.V. Stalin

1955 încep să fie aduși în Bărăgan deținuți politici „nereeducați” în detenție, cu regim de DO

1956 februarie noul lider sovietic Nikita Hrușciov critică politica de teroare a regimului Stalin, reafirmand idealurile comuniste de extracție leninistă

1958 retragerea trupelor sovietice de ocupație din România

1958–1964 sunt rase cu buldozerul majoritatea satelor noi din Bărăgan

ANALIZEAZĂ

1. Citește cu atenție sursa A. Analizează specificul deportării în cadrul politicii represive a regimului comunist.
2. Pe baza sursei B, menționează măsurile adoptate de regimul comunist la frontiera cu Iugoslavia. Precizează categoriile etnice supuse deportării și cauza esențială a acestei acțiuni represive.
3. Studiază harta de la p. 46 și sursa C, apoi explică motivele înființării localităților pentru deportați în Câmpia Bărăganului și nu în altă zonă.
4. Menționează, din sursa D, o trăsătură caracteristică vieții cotidiene a celor deportați.
5. Realizează, pe baza sursei D, o listă cu neajunsurile vieții de deportat, explicitate în sursă, dar și cu cele subînțelese.

Jurnal

Țineți timp de o săptămână jurnal, aplicat la viața voastră de zi cu zi, folosind ca punct de pornire sursa D. La următoarea oră de istorie, comparați jurnalele și discutați despre ele.

Lecturi opționale: Lăcrămioara Stoenescu, *De pe băncile școlii în închisorile comuniste*; Traian Bodea, *Adolescenți în zeghe*; Anca Ștef, Raul Ștef, „*Dragă Sisiliu, noi pe lumea asta nu o să ne mai vedem*”.

Domiciliul obligatoriu (DO)

Domiciliu obligatoriu: „D.o. reprezintă o variantă intermediară, din punctul de vedere al intensității represiunii, între tortură sau alte metode de presiune fizică și psihică aplicate în detenție și deportare sau alte forme de recluziune. În principiu, d.o. este o formă a exilului intern prin care indivizi sau grupuri erau deportați în scopul dezrădăcinării socioculturale, dar și al unui control mai eficient asupra celor supuși unei asemenea forme de represiune.” (*Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

- În a doua parte a anilor 1950, DO a vizat și deținuții politic eliberați din închisori, considerați nereeducați în timpul detenției.
- „Deoîștii” aveau voie să se miște doar într-un perimetru de 15 km în jurul localității. Depășirea perimetrului atrăgea sancțiuni foarte dure.

MEMORIA DOCUMENTULUI FOTOGRAFIC

Interpretează sursa A în contextul istoric care a generat-o.

Pentru aceasta: **1.** stabilește cronologia și natura regimului politic; **2.** motivul prezenței personajului la Lătești; **3.** interpretează detaliile din planul secund și stabilește legătura cu personajul. **4.** Realizați portofolii digitale cu imagini din deportare și DO. Comparați-le!

Lectură complementară: Radu Surdulescu, *O formă de tinerețe. 1956–1962. Anii contrarevoluționari.*

SURSA
A

Scriitorul Paul Goma, internat după detenție în regim de DO pentru 36 de luni, suplimentate cu încă 24 de luni, Lătești, 1959. Sursa: Mara Radu

ACTIVITATE COMPLEMENTARĂ – DEZVOLTAREA SPIRITULUI CRITIC

GRUPUL NOICA-PILLAT

Context extern și intern

- ➔ reprimarea brutală a Revoluției Maghiare (1956) – ➔ blocarea politicii de destindere (politica de coexistență) între blocul estic și cel vestic
- ➔ destalinizarea anunțată de Hrușciiov – ➔ Gheorghiu-Dej decide să-și întărească poziția națională în linie stalinistă (eliminarea de la conducere a lui Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi)
- ➔ retragerea trupelor sovietice din România (1958) – ➔ Hrușciiov arată că dorește destinderea, regimul de la București a aplicat măsuri profilactice pentru a evita o revoltă ca în Ungaria

„Funcția de terorizare a intelectualității, îndeplinită de procesul Noica – Pillat, este pusă în lumină de caracterul anodin al «delictelor» săvârșite de cei judecați și condamnați: lectura unor cărți și manuscrise de filozofie, discuții pe marginea lor, difuzarea, prin copiere a acestor lucrări [...]. Anchetatorii s-au străduit – folosind tortura și amenințările – să smulgă celor arestați declarații care să dea imaginea unor activități subversive de mare gravitate. Dacă unor anchetatori mărginiți Hegel sau Goethe, Cioran sau Eliade puteau să le pară ca o amenințare pentru regimul comunist, factorii de decizie, organizatori ai procesului, știau că acești intelectuali, chiar dacă opozați ai regimului, nu-l periclita prin criticile și glumele lor...” (Florin Constantiniu, în *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat...*)

1. Aflați din surse complementare informații despre intelectualii din Grupul Noica – Pillat.

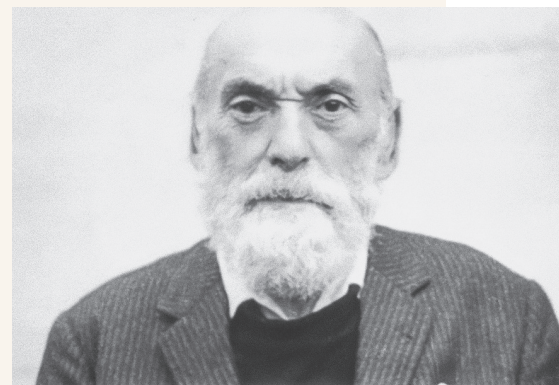
2. Împărțiți în două grupuri, identificați un motiv al autorităților pentru arestarea și condamnarea Grupului.

Situația 1: Motivul celor două grupuri coincide sau motivele nu sunt opozabile; un elev va scrie pe tablă argumentele pentru libertatea de expresie, libertatea de conștiință și manifestarea neîngrădită a spiritului critic. **Situația 2:** Motivele sunt opozabile; fiecare grup își va argumenta alegerea, folosind

termeni istorici și atitudine fair-play. La final, vor fi scrise pe tablă cele două concluzii sau o singură concluzie, în cazul în care grupurile ajung la o singură opinie.

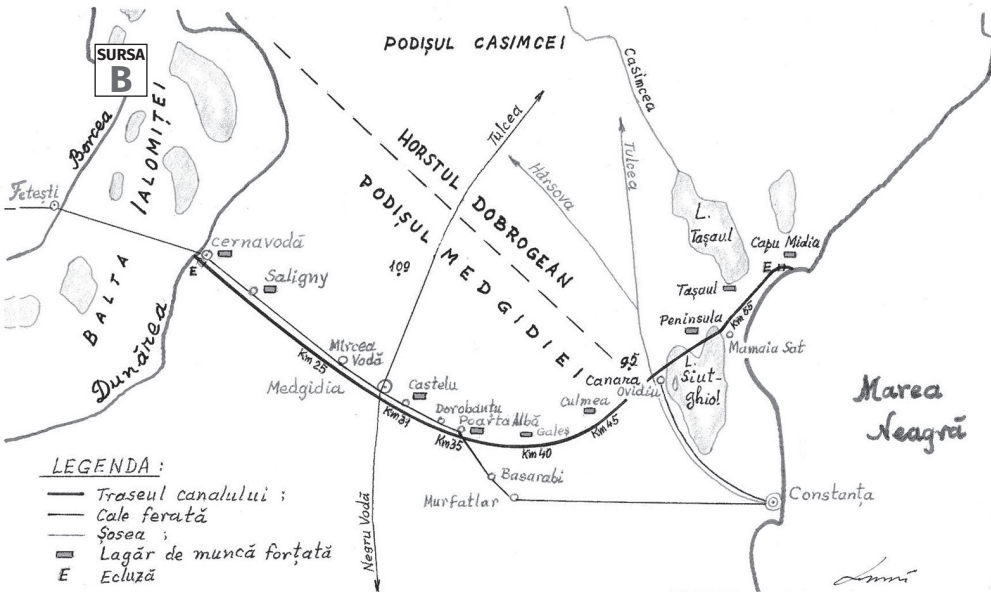
Nicolae Steinhardt (1912–1989), doctor în drept, scriitor, critic literar și publicist, exclus din barou în 1947, după eliberare s-a călugărit. A fost ultimul arestat în lotul Noica – Pillat (a refuzat să fie martor al acuzării); condamnat la 12 ani de muncă silnică, pentru „uneltire contra ordinii sociale”; botezat ortodox în închisoarea Jilava (1960), de către călugărul Mina Dobzeu, experiență care l-a marcat profund, inspirând *Jurnalul*

fericirii, o capodoperă de gen, difuzată în serial la REL de Monica Lovinescu, între 1988–1989.

LAGĂRELE DE MUNCĂ FORȚATĂ DE LA Canalul Dunăre–Marea Neagră

Șchiță desenată în martie 1955 de Adrian Brișcă

Sursa: ANST

CANALUL. SINTEZĂ

- Cale de navigație artificială care leagă Dunărea de Marea Neagră, prin Dobrogea.
- Trei categorii de muncitori: 1. liberi (din toată țara); 2. „arma specială construcții” (militari) și 3. „munca forțată” (deținuți politic, administrativi și de drept comun); în octombrie 1952, numărul deținuților politic de la Canal a atins cifra de 22 877.
- Cifrele oficiale ale morților (6 355) sunt negate de alte surse, deoarece nu conțin mii de morți neînregistrați.

Reportaj

Sărbătoarea de Paște la Canal, 1952

„Domnule sergent, sunt plantonul schimbul doi, în baraca E4. În timpul schimbului meu a înviat Hristos!” (Andrei Ciurunga, *Memorii optimiste. Evocări și versuri din închisori*). Pornind de la amintirea lui Andrei Ciurunga, pe baza informațiilor din lecție și celor suplimentare, scrie un reportaj de 2 000 de semne (o pagină standard/o pagină de caiet), intitulat: *Canalul Dunăre-Marea Neagră, „mormântul burgheziei române”*.

Canalul Dunăre-Marea Neagră (1949–1953)

SURSA C „Canalul Dunăre-Marea Neagră s-a construit pentru că așa i-a cerut Stalin lui Dej. Era și aceasta o politică după model rusesc. Era o modă a construcției de canale în URSS determinată nu atât de necesități economice, cât politice. Ca să elimini orice împotrivire, trebuia să sperii oamenii, iar pentru asta era bine să-i închizi pe cât mai mulți. Dar unde să-i duci și ce să faci cu ei, a fost întrebarea care s-a pus. Atunci sovieticii au construit canalul Belomor cu țărani ce se împotriveau colectivizării.” (Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României)

SURSA D „Deținuții politici, considerați în acte «forță de muncă pentru completarea efectivelor muncitorești», au reprezentat compartimentul uman supus celor mai dificile munci de pe șantierele Canalului [...] Consecințele construcției Canalului [...] au fost politice, economice și socio-umane. Lucrările au produs și mutații în structura populației zonei, afectată de numeroase exproprieri făcute pe traseul Canalului [...] au distrus în bună parte nu doar zecile de reprezentanți ai «trecutului viu», ci și numeroase situri arheologice ale spațiului dobrogean.” (Enciclopedia Represiunii, vol. 1)

Direcția Generală a Lucrărilor Canalului Dunăre-Marea Neagră (DGLCDMN) – manifestație propagandistică sub semnul Moscovei (Stalin).

Ziarul Scântea: „Inscripția de la cantina șantierelelor Cernavodă vădește convingerea că azi construim pentru noi, pentru pace, bunăstare și socialism”.

Redactează un reportaj, ținând cont de:

1. Menționează categoria cea mai afectată de munca pe șantierele Canalului. Explică de ce.
2. Pe baza cunoștințelor dobândite și a surselor, menționează legătura dintre data morții lui Stalin și suspendarea lucrărilor Canalului.
3. Șantierele Canalului au fost reluate în anii 1970. Află din alte surse când a fost finalizat și ce forțe de muncă au fost implicate.

APROFUNDEAZĂ

Principalele colonii (lagăre) de muncă din Balta Brăilei. Sursa: AINST

„Toată ziua eram înjurați și băuți. Așa au apărut ei, pinguinii. Oamenii epuizați fizic, cu deznădejdea în suflet și priviri, își târau pașii și zilele prin noroiul din Salcia. Imbrânchiți și înjurați, nu erau capabili să riposteze nimănui. Mulți dintre ei au ajuns în Agaua. Așa a apărut zicala: *Pinguinule, se vede Agaua prin urechile tale!* – moartea.

Eram atunci în Salcia cca 1500 de deținuți și au murit cca 250. [...] La început, unul câte unul, puși într-o ladă și îngropați la Agaua. Mai pe urmă, câte patru, pentru că nu mai aveau scânduri suficiente. (Mihai Murgu, în *Arhivele Totalitarismului*)

Mihai Murgu, deținut politic

NOTE DE LECTURĂ / BIBLIOTECA VIRTUALĂ

Memoria ca formă de justiție. Comunicări prezentate la Seminarul de la Sighetu Marmației (10–12 iunie 1994), Alianța Civică – Departamentul de Istorie Orală, 1994.

A doua ediție a simpozionului *De la adevărul istoric, la judecata istoriei*, organizat de Alianța Civică, a fost structurat pe patru teme: *Memoria ca formă de justiție*; *Formele și mecanismele totalitarismului*; *Țăranul român, victimă a represiunii comuniste*; *Istoria orală, o șansă de salvare a adevărului*. Au participat peste 150 de persoane din România, Franța, Anglia, Germania, Polonia, Bulgaria și Ungaria, printre acestea numărându-se Dennis Deletant (*Influența sovietică asupra Securității române. 1944–1953*), Șerban Rădulescu-Zoner (*Rolul presei comuniste: 1944–1948 în pregătirea genocidului*), Doina Cornea (*Mecanismele terorii în vederea distrugerii sistemului instituțional democrat*), Dumitru Șandru (*Comisia Aliată (Sovietică) de Control și regimul de detenție din România*).

- Sintetizează în fața clasei principalele idei ale unei cărți despre comunism, după modelul de mai sus.

ANALIZEAZĂ ȘI COMPARĂ!

Poezia carcerală

A circulat în tot sistemul concentraționar, transmisă prin pereți (Morse) și uneori transcrisă (de ex., cu albastru de metilen sustras de la infirmerie) cu instrumente improvizate (sârme găsite în curtea penitenciarului), pe fâșii din haine. Hârtia, creionul etc. erau interzise. Descoperirea obiectelor improvizate era aspru pedepsită. Deținuții eliberați au salvat prin memorare mii de versuri, al căror efect este apreciat de supraviețuitori esențial pentru supraviețuire. Așa cum mărturisesc foarte mulți dintre ei, poezia carcerală nu a avut culoare politică, purtând un mesaj universal inspirat de suferință.

Cântec de jale și desnădejde (Liliana Protopopescu)

„Hoo! Gândurile mele, haită de lupi, năpustită în mine;
Cum mă cutreieră, cum mă urlă,
cum mă înhață, cum mă înfulecă!
Hoo! Sufletul meu, cimitir părăsit,
fără cântatul cocoșilor;
Care mă bântuie, neostoiti, strigoi
amintirilor!
Oh! Lacrimă; cum îmi înjunghii
tu iezii albi ai nădejdlor
pe lespedeza păgână a
deznădejdi...”

- Stabilește contextul istoric și ideologic al creării celor două poeme.
- Identifică o asemănare și o deosebire din punct de vedere literar.
- Analizează, pe scurt, câte o metaforă din fiecare poem.

„/.../Atât de cumplite au fost suferințele,/ Atât de năprasnică urgia,/ Încât în noaptea aceea unii și-au pierdut mințile,/ Alții și-au pierdut veșnicia./.../”

- Caută online poemul „Amin”, de Sergiu Mandinescu. Realizează o fișă de lectură: **a.** date sumare despre autor; **b.** împrejurările conceperii poemului **c.** la ce se referă în versurile marcate.

Canalul (Andrei Ciurunga)

„Aici am ars și-am sângerat cu anii,
aici am rupt cu dinții din țărână,
și aici ne-am cununat, cu bolovanii,
câte-un picior uitat sau câte-o mână./.../

Aprinși sub biciul vântului fierbinte,
bolnavi și goi pe ger și pe ninsoare,
am presărat cu mii de oseminte
meleagul dintre Dunăre și Mare. /.../

Istoria, ce curge-acum întoarsă,
va ține minte și-ntre foi va strânge
acest cumplit Danubiu care varsă
pe trei guri apă și pe-a patra sânge.”

3. Forme de supraveghere și represiune (1965–1989): generalizarea supravegherii, procese de drept comun motivate politic, psihiatrie punitivă, instituționalizarea forțată a minorilor

După 1965, mijloacele de supraveghere și control s-au diversificat și perfecționat, în special după ce Școala Militară de Ofițeri de Securitate de la Băneasa, înființată în iunie 1968, a început să producă primele generații de cadre. Dacă în prima perioadă a comunismului românesc, Securitatea a avut ca obiective anihilarea unor largi categorii de „probleme”, precum: legionarii, rezistența armată anticomunistă, studenții revoltați în 1956, țărani care se opuneau colectivizării etc., în timpul regimului Ceaușescu, a crescut ponderea supravegherii tuturor celor care sugerau potențialitatea „dușmanilor interni” și existența „dușmanilor externi”. Regimul era mult mai preocupat de imaginea externă, în tandem cu supravegherea informativă generală practică în interior, având mai ales caracter preventiv. Deși numărul deținuților pe criterii politice a scăzut (majoritatea „dușmanilor interni” fusese anihilată până în 1964), după 1965, din motive de prevenție și „profilaxie socială”, mulți indezirabili au fost închiși abuziv și ilegal în instituții psihiatrice. După 1971 (*Tezele din iulie*), a crescut spectaculos numărul celor condamnați la muncă forțată.

TERMENI-CHEIE • supraveghere
• dosar de obiectiv • dosar de problemă • sistem informativ general • psihiatrie

Vasile Paraschiv (1928–2011), muncitor, membru al PCR, disident, a criticat decenii la rând abuzurile și ilegalitățile, s-a solidarizat cu Mișcarea pentru drepturile omului, cu Doina Cornea, a fost membru fondator al SLOMR etc. A fost bătut, răpit, arestat, internat în azile psihiatrice. În anul 2008, în ceremonia de la Palatul Cotroceni, a refuzat decorația Ordinul Național „Steaua României” în grad de cavaler, oferită de statul român „în semn de apreciere deosebită pentru înalta ținută morală și patriotismul de care a dat dovadă, pentru devotamentul și atașamentul față de valorile democrației”, considerând că urmările comunismului sunt încă prezente. Ion Vianu scria despre acesta:

„Un om singur care înfruntă teroarea (și ceva care este încă și mai terifiant decât teroarea: disprețul din partea masei, târârea în derizoriu) este echivalentul moral al geniului intelectual: un geniu etic”.

„Deși în perioada care a urmat relaxării din 1964, numărul persoanelor încarcerate pe motive politice s-a diminuat semnificativ, fenomenul nu a dispărut însă în totalitate. La Aiud, Poarta Albă și Jilava au existat deținuți politici și în anii 1980, iar sistemul a început să mascheze arestările pe criterii politice, prin încadrări juridice de drept comun. Printre cazurile rezonante ale dizidenților încarcerati în anii 1980 îi menționăm pe Gheorghe Ursu, Radu Filipescu sau Petre Mihai Băcanu.” (Sursa: IICCMER)

• Dacă vrei să aprofundezi metodele folosite de Securitate, consultă și manualul digital!

Neculai Z. Popa (1931–2019), fost deținut politic, condamnat la 25 ani de muncă silnică, din care a executat 13, urmărit de Securitate (filat), după eliberarea din 1964, în „problema catolică”, deoarece în detenție s-a convertit la greco-catolicism (ACNSAS).

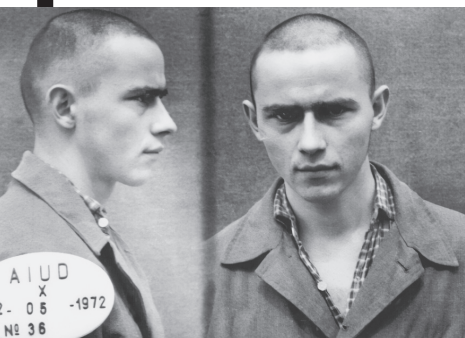

Scriitorul Alexandru Monciu-Sudinschi, avertizat în anii 1970 de Securitate pentru „poziție necorespunzătoare”, supravegheat prin DUI, aici urmărit de ofițerii de filaj (ACNSAS).

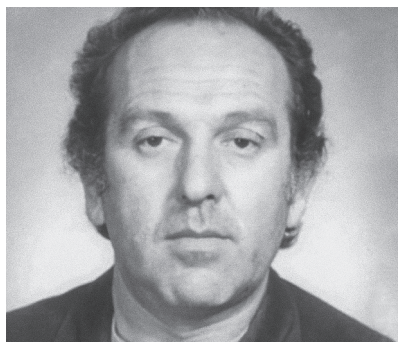

Destrămarea anturajului

Regimul Ceaușescu s-a confruntat cu tot mai multe cazuri de tineri nemulțumiți, care se reuniau pentru a asculta muzică occidentală, la Radio Europa Liberă (emisiunea „Metronom”), și a discuta despre încălcarea libertăților, purtau corespondență, inclusiv cu străini etc. Pentru a-i izola ca potențială sursă de revoltă, instituțiile represive i-au „avertizat”, „influențat” sau condamnat la închisoare, sub acuzații care să ascundă adevărata motivație politică.

Emil Hidoș (1950–2025) a fost arestat în iulie 1970, fiind soldat în termen, pentru că „a adresat scrisori cu caracter dușmănos la adresa statului nostru postului de radio «Europa Liberă»”. (Sursa: ACNSAS)

Inginerul **Gheorghe Ursu (1926–1985)** a fost arestat la 21 septembrie 1985 pe motiv că deținea ilegal valută (era interzisă posesia altei monede decât cea națională), motivul real fiind politic: confiscarea unui jurnal în care făcea notații despre regimul de la București. Securitatea a intrat în posesia lui în urma denunțului unei colege a inginerului. Închis în centrul de anchete din Calea Rahovei, București, cu doi recidiviști de drept comun, Gh. Ursu a fost bătut de aceștia și anchetat zilnic prin „metode specifice” de ofițeri de Securitate. A murit la 17 noiembrie 1985, cauza oficială fiind „peritonită”.

- Completează-ți online lectura despre „Cazul Ursu”. Argumentează expresia „deținut de drept comun versus victimă politică”.

Metode de supraveghere informativ-operativă

- ➔ strângerea de informații (prin Agentură – agenți, surse, informatori);
- ➔ supraveghere preventivă: influențarea pozitivă, fie prin intermediul informatorilor, colaboratorilor și persoanelor de sprijin ale Securității, fie prin „atenționare” directă de către ofițerul de obiectiv sau de problemă;
- ➔ supraveghere calificată: recrutarea și dirijarea celor mai experimentați informatori și colaboratori aflați în anturajul „obiectivului”; filajul (pe jos, din autovehicule, din posturi fixe ori mobile); interceptarea corespondenței și comunicațiilor, percheziții secrete domiciliare sau la serviciu etc.

SURSA A Pentru executarea lucrării, se va proceda astfel:

1/ Acțiunea va fi coordonată de Col. NICOLAE MIHAI, Șeful Serviciului 5 din cadrul Direcției I, care se va afla la telefoanele : B.C.502, interior 2788 și direct 13.90.95.-

2/ În locuință va acționa o echipă formată din Lt.col. CHIRTAS, Șeful Serviciului "T" de la I.J. Prahova, împreună cu doi ofițeri din colectivul său, un ofițer de la Unitatea Specială "T", iar de la Direcția I - Lt.col. DOBRESCU H. și Mr. ACHIM VICTOR. Pătrunderea se va efectua seara.-

Pentru a ușura acest lucru, vom organiza ca, timp de 15', curentul din zona respectivă să fie întrerupt. Lucrarea se va efectua după camuflarea geamurilor.-Ieșirea

Fragment dintr-o Notă-raport cuprinzând măsurile ce urmau a fi aplicate într-o operațiune secretă în locuința celui urmărit. Sursa: ACNSAS

- Citește cu atenție sursa A! Cu ajutorul informațiilor din lecție, identifică operațiunea pregătită de Securitate. Dacă vrei să aprofundezi, studiază manualul digital.

PSIHIATRIE PUNITIVĂ

Orice voce care distona față de politica oficială a fost tratată ca indezirabilă (nedorită), opozantă, disidentă și trebuia îndepărtată pentru a nu se înmulți și crea breșe în unitatea de monolit a sistemului. Una dintre metodele folosite masiv în a doua perioadă a regimului comunist a fost internarea în azile psihiatrice. Între acești „prizonieri de conștiință”, cel mai cunoscut este Vasile Paraschiv.

SURSA B „...nu văzusem aspectul potențial represiv al psihiatriei... Puțin câte puțin, am început să înțeleg că nu psihiatria în sine era malefică, ci că sistemul politic o utiliza în favoarea lui: interesul pacientului nu este întotdeauna primordial [pentru regimul politic]... Cei mai mulți psihiatri au rezistat; jocul conformist a fost folosit sub nivelul așteptărilor... Psihiatria ideală, repet, este în folosul pacientului.” (Ion Vianu, *Între violență și compasiune. Amintirile unui psihiatru*)

SURSA C „Fapte referitoare la Spitalul Psihiatric «Petru Groza» (oferite de cineva care dorește să rămână anonim)

În acest spital sunt trei sute de bărbați și 100 de femei. Cei din motive politice reprezintă 40%, 5% sunt pentru infracțiuni mărunte (huliganism, trafic de aur, *frontierism* – încercarea de a traversa granița ilegal –, boli incurabile); 55% sunt infractori ...” (*Dreptul de a ști, Dreptul de a acționa. Documente Helsinki în dezacord cu Uniunea Sovietică și Europa de Est*, mai 1978)

1. Menționează, din harta de la pagina 46, trei azile psihiatrice. Descoperă din surse alternative locurile în care a fost internat Vasile Paraschiv.

2. Pornind de la sursele B și C, descrie *Internarea psihiatrică – metodă de pedeapsă în regimul comunist*. Aprofundează expresia șefului KGB, Iuri Andropov, care a etichetat disidența ca „boală mintală”. În elaborarea descrierii, vei ține cont de: **a.** încadrarea cronologică a temei; **b.** definiția psihiatriei; **c.** folosirea acesteia ca mijloc de coerciție din motive ideologice.

APROFUNDEAZĂ

CE ESTE PROCESUL POLITIC

- ➔ Proces juridic influențat masiv de factorul politic în pregătire, desfășurare și finalizare.
- ➔ În timpul regimului comunist, instituțiile represive (Securitatea – Direcția de Anchete Penale, Miliția, Procuratura) conlucrau pentru pregătirea și definitivarea procesului politic.
- ➔ Cei judecați nu beneficiau de principiul prezumției de nevinovăție.

**1. Legitimarea
represiunii prin
încadrarea ei în
forme legale, pentru
condamnarea
opozanților politici,
reali sau inventati.**

2. Manipulare;
inducerea
sentimentului de
frică pentru a obține
comportament pasiv
din partea populației.

3. Compromiterea adversarilor regimului comunist, reali și potențiali, din interior sau din exterior.

**„Procesul Bandei de sabotori și diversioniști
de la Canalul Dunăre-Marea Neagră” (29 august – 1 septembrie 1952)**

Trăsături

- Proces-spectacol, după modelul celor sovietice din anii 1930, preluat de țările-satelit ale Moscovei (Procesul Rajk în Ungaria, 1949; Procesul Slanski în Cehoslovacia, 1952).
- Înscenare prin care regimul puneă eșecul proiectului economic al Canalului pe seama unor „burghezi”.

Finalitate

- Condamnați la moarte: Gheorghe Georgescu-Topuslău, Dumitru Nichita, Aurel Rozei-Rozemberg, Nicolae Vasilescu-Colorado, Petre Cernătescu. Georgescu și Cernătescu au fost grațiați prin schimbarea pedepsei în muncă silnică pe viață, ceilalți trei au fost executați la 13 octombrie 1952.

Nicolae Vasilescu (1910–1952), inginer, zis și Colorado (a absolvit Școala de Mine din Colorado, SUA); șeful Direcției Tehnice a Canalului Dunăre-Marea Neagră; acuzat de „crimă de sabotare a propășirii economiei naționale” și de „crimă de amenințare a păcii popoarelor”; executat, potrivit fișei matricole penale, la 13 octombrie 1952, decedul a fost înregistrat la Sfatul Popular Constanța abia la 9 august 1957.

SURSA
F „O realitate sumbră, cu foame, frig, delincvență, accidente, nefericire, absolut firești în condițiile în care 35 de mii de oameni aduși din locurile lor de baștină de nevoile mizeriei de după război – și nu de «elanul revoluționar» – lucrează laolaltă (deși desparțiti de împletituri de sârmă ghimpată) cu alți 35 de mii privați de libertate, în condiții primitive și cu mijloace rudimentare, la spart stâncă, scobit lutul îmbibat cu apă, cărat piatră, îndiguit marea, secăt bălți bântuite de malarie, fără să li se fi asigurat, în prealabil, condiții minime de viață, adăpost, utilaje, asistență medicală, hrană, cunoștințe profesionale. Se petrec aici, printre salariații «civili», omoruri, furturi, jafuri, beții, violuri, epidemii. E o realitate în care nu mai este nevoie și de sabotori. Iată motivul pentru care în «fichiuinea» despre sabotori nu era nevoie de realitate.” (Doina Jela, *Cazul Nichita Dumitru*)

- 1. Descrie, pe baza surselor D și F, cum se desfășura o zi din viața unui deținut la Canal. Menționează, din sursa F, în ce a constatat regimul de exterminare aplicat deținuților.**
- 2. Citește, din sursa E, titlurile articolelor de ziar și menționează trei cuvinte care exprimă acuzații de tip stalinist, prin care erau stigmatizați, conform propagandei, „dușmanii de clasă”.**

SURSA **D** „Regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej a pus deficiențele de proiectare și organizatorice de pe șantierele Canalului Dunăre-Marea Neagră pe seama sabotajelor «dușmanului de clasă», pe acțiunile oponentilor regimului de democrație populară. A fost înscenat un proces public cu așa-zisul sabotaj de la Canal [...] Deținuții de la Canalul Dunăre-Marea Neagră munceau 12 ore pe zi. Timpul de odihnă le era redus deoarece la orele de muncă prestate se adăuga drumul lung, pe jos, până la locul de muncă și înapoi, numărătoarea la care trebuiau să stea, diferitele corvezi.” (Nicoleta Ionescu-Gură, *Munca forțată din România în regimul comunist*)

Procesul bandei de sabotori și diversioniști dela Canalul Dunăre-Marea Neagră

Din sala de judecată

POARTA, ALBA (dela trîmîsul nostru)
Vîntul seara au continuat interogatoriile acuzaţilor în procesul bunetii da sabotori şi divergenţilor dela Canalul Dunare-Marea Neagră. Sala de judecată e tîlîia de comeni al muncii, lă afara, în faţa meşagilor, ale soţei de constructori urmăresc dezbaterile.

Veche şloşă a imperialismului, fostul capitalist şi tînist activ, sabotorul Aul Ruzel e nevoit să recunoască faptul că în 1948 a căutat să se angajeze în planificarea cu ajutorul lui Gheorghe Dumăan al poporului muncitor, Al. Iacob, unul din elementele contra-revoluţionare pe care V. Luca şi le-a girat în jurul său.

Cele două de Nicolae Văntulescu

castigat prin minci, și peia boierii. În
secură înclinată. Același a fost religio-
nastră, a tuturor celor disolate".

Find petele cu fațetile lui Mihailache,
nepută să înțeleagă că în anul 1902 plecase
la studii în Statele Unite.

În timpul crâcnului război antioctiv
fașistilor devine omul de casă al in-
dustriei din România.

„În epoca imediat după 23 August
1944” recunoaște acumulați „Mala-
chescu” în România, la Ștefan Ne-
lăe, o sumă de 50 mii lei de aur pe co-
le și le trimis prin secretaria lui, apăsând
pe un buton ca să scrie: „Către domni-
cu ficești moie”.

Lepturi diferite Văstaciu spunea
măsurate erau înaintate de către
... la 18 milioane...

Acumulari declară că pentru a produce
prezintă și deservirilor muncii, lărgirea
sa mod voit cu limită excluderea sarcinilor
care le erau încredințate, întocmai ră-
purtat și situații false.

"Mi s'a cerut un tabel asupra consumu-
rului probabil de exploare pe 1952.
Am dat o cifră, iar a doua zi, când a tre-
buit să confirm în serios, am dat o cifră ca
3,5% mai mare în aștrăria și cu 25%
mai mică în înșelăciune. După aceste ma-
surări de cifre nu s'ar fi observat, s'ar fi
crezut greșită în i
... în înșelăciune
... un număr de
... cu aceste for-
... nu, noi trebuia
..."

Con

agă

gaze munitiilor și tehnicienilor de pe
sanitare care își depășeau sarcinile de
plan.

Este audiat apoi marșalul Călinescu Ni-
cusea, funcționar al sectorului de planifi-
care al D.G.C., care aduce deasupra sa o
serie de fapte în legătură cu activitatea sa
subitoare a lui Frangopol și Rozei. El
arată că la muncă sa a putut să constate
nevrozele care în planșurile lucrărilor
pe sanitare. „Am atras atenția la repetate
rânduri, în primul rând lui Frangopol —
deci, marșalul. Dar acesta îmi amu-
na

**ntinuarea inter-
vaziil
nterogatoriul acuzat**

pe mâi strânsă să facă cu ea la fel, să baie
mai multe cifre, să se încurcăm în cifre.
Amfel ca nimeni să nu poată să le mai
descurece".

În trimestrul II al anului 1951 —
când mai departe scriorii — difuzarea
cimentului pe cantitate a intrat în milt. În-
trebându-l pe Frangopol de ce nu da pînă
mai repede, mi-a răspuns că are dispoziție.
Că, oare ajor, să lăsa în pace ca toată
viața la timpul său. Am repetat aceste în-
trebări și lui Roșci care mi-a răspuns la
fel, să mi mă amestec în aceste chestiuni.

rogatoriuului
or
lui Rozei Aurel

Continuarea interogatoriului acuzatilor

Interogatoriul acuzatului Rozei Aurel

În secolul al XX-lea, Vinerii după amiază, se înalță întregul oraș acoperit de norii de fum și de aer condiționat răcoros. Într-o zi de vară, la ora 14, din aer se simțea în România și la Ierusalim în Israel, că era ora de vară. Într-o zi de vară, la ora 14, din aer se simțea în România și la Ierusalim în Israel, că era ora de vară. Într-o zi de vară, la ora 14, din aer se simțea în România și la Ierusalim în Israel, că era ora de vară.

1. Descrie, pe baza sursei F, cum se desfășura o zi de deținut la Canal. Menționează sursa F, în ce a constă interdicția de exterminare aplicată de Securitate.

2. Citește, din sursa E, un fragment dintr-un articol de ziare care exprimă o opinie negativă față de stalinismul sovietic. Citește, din sursa E, un fragment dintr-un articol de ziare care exprimă o opinie pozitivă față de stalinismul sovietic. Citește, din sursa E, un fragment dintr-un articol de ziare care exprimă o opinie negativă față de stalinismul sovietic. Citește, din sursa E, un fragment dintr-un articol de ziare care exprimă o opinie pozitivă față de stalinismul sovietic.

urselor D și F, din viața unui
ntonează, din
iat regulul de
ținuturilor.

Construcții **Canalului Dunăre-Marea Neagră**
înfierăază cu mânie
banda de sabotori și diversioniști

[illegible]

Instituționalizarea forțată a minorilor în instituții „de ocrotire”

- în aproximativ 700 de orfelinate au fost instituționalizați cca 100 000 minori cu deficiențe nerecuperabile, perfect sănătoși sau cu deficiențe minore, orfani, abandonați sau din familii dezorganizate; „o bună parte dintre acești minori prezentau întârzieri în dezvoltare, sau diverse afecțiuni cronice, tocmai din cauza regimului de viață din leagănele în care erau internați până la vârsta de trei ani”;
- numărul estimat al minorilor morți în căminele-spital, spitalele și secțiile de neuropsihiatrie infantilă, între 1967–1990, este de peste 15 000;
- după decembrie 1989, reporterii străini și misiunile umanitare au fost șocați de descoperiri, ei folosind expresii precum „lagăre”, „exterminare”, „genocid”, „masacru”, „gulag al copiilor”, „camere ale morții”, „noaptea civilizației”. (Surse: IICCMER, UNICEF)
- Între 2017 și 2023, IICCMER a depus la Parchet denunțuri privind tratamentele inumane și degradante aplicate minorilor internați în Căminele-spital din Cighid, Păstrăveni și Sighetu Marmăției, în Spitalul pentru copii neuro-psihici cronici Siret în perioada 01.01.1980 – 22.12.1989 (au murit 340 de minori) și copiilor din Căminul-spital nr. 4 Plătărești (au decedat 436, iar unui număr cel puțin la fel de mare le-au fost cauzate suferințe de neimaginat).

SURSA A „În 1990 am mers cu un coleg de la revista la care lucram la un orfelinat din București în ajunul Crăciunului. Copiii au tăbărit pe dulciurile și hainele cumpărate cu sprijinul colegilor, trăgeau de pulovere, de pantaloni, de ciorapi, cei care reușeau să pună mâna pe un obiect de îmbrăcăminte fugeau și se ascundeau sub paturile de fier roase de rugină. Și nu mai ieșeau de acolo. Mulți dintre ei erau dezbrăcați, goi-puşcă, numai piele și os. Când am vrut să plecăm, au tăbărit pe noi ciorchine, ne țineau de haine, se rugau să mai stăm. «Ia-mă în brațe, ia-mă cu tine acasă», se rugau. Unii se leagănau întruna pe paturile ruginite, sufereau de autism, de tulburări de comportament sau de alte boli psihice.” (George Arun, *Orfelinatele, ghetouri comuniste*)

SURSA B „Tragedia copiilor orfani din România comunistă nu se datorează restricționării avortului la cerere în 1966–1989, ci efectelor comunismului asupra societății. Lipsa de dragoste între oameni și ura de clasă au generat și numărul record de avorturi în România și în celelalte state comuniste, și numărul de orfani, și lipsa de îngrijire acordată copiilor orfani. [...] viața în orfelinatele din România era ca viața din orfelinatele din Uniunea Sovietică, unde avortul era nerestricționat, URSS fiind campioana mondială la rata avortului.” (Alexandra Nadane, <https://stiripentruviata.ro/>)

MEMORIA TRAUMATIZATĂ A REPRESIUNII

SURSA C „Scotocim întreaga grămadă de gunoi. Ne umplem buzunarele cu lucruri pe care nu le-am avut niciodată și asta ne sporește bucuria. [...] Știm că peste câteva ore din mormanul de gunoi nu mai rămâne nimic. Copiii din Instituție sunt niște drăcușori mereu flămânzi, în stare să curețe carnea de pe oase în câteva clipe. Orice lucru, cât de mic și de neînsemnat, e păstrat cu sfințenie. Și cu dinții. Nu contează dacă e un ciob de sticlă colorată, un capăt ordinar de creion sau o bucată de sârmă. Pentru noi, totul e strălucitor. Din ziua aceea viața noastră capătă culoare. Avem pentru ce să trăim.” (Nicolae Avram, din volumul *Mamé*)

Grup de minori instituționalizați, Casa de copii din Beclean, înainte de 1989. Copiii de aici erau numiți peiorativ *federei* (de la „federeu”, un regionalism indicând groapa de gunoi a orașului). Sursa: Franc Buda, *federeu*

1. Menționează motivele instituționalizării minorilor.

2. Identifică, în sursele A și C, o trăsătură comună a regimului de viață al minorilor instituționalizați.

3. Pe baza sursei B, formulează două fraze despre cauza principală a regimului aplicat orfanilor și despre modelul sovietic.

4. Pe baza cunoștințelor de literatură, stabilește dacă sursa C este un text: **a.** de ficțiune; **b.** istoric; **c.** autobiografic; **d.** autoficțiune. Consultă sursele D și E din digital! Argumentează alegerea!

5. Investighează, în sursele online, cum au fost soluționate de către Curtea Constituțională plângerile depuse de IICCMER.

DEZVOLTAREA COMPETENTELOR

Destructurarea societății românești

Prin distrugerea partidelor politice și a societății civile (așa cum poate fi configurată la nivelul anului 1945, după o perioadă interbelică marcată de progres democratic și de regimuri autoritare), regimul comunist a uniformizat întreaga societate. Individul a pierdut drepturile și libertățile, partidul unic a instituit monopolul ideologic, în numele unei false democrații populare, în centrul căreia propaganda oficială situa „clasa muncitoare”, „poporul”, ca entități colective.

- Pe baza informațiilor acumulate în anii anteriori, definește, folosind terminologie istorică adecvată, conceptul de „societate civilă”.
- Realizați o expoziție virtuală, intitulată „Manifestări colective ale libertății în România: 1945–1989”. Folosiți imagini, documente, citate din discursuri, apeluri publice, scrisori deschise etc. Adăugați-o la portofoliul clasei sau distribuiți pe pagina clasei/liceului.

CONTEXT EXTERN/ INTERN

SURSA D „Dacă avem de a face cu o «măsură de apărare socială», atunci e limpede – la război ca la război – că individul trebuie ori împușcat, ori ținut la pușcărie. [...] în 1924 au fost elaborate noile «Principii fundamentale ale legislației penale», temelia noului Cod Penal din 1926 (care ne-a ros ceafa vreme de treizeci și cinci de ani), dar proaspăt descoperitele principii, cum că nu există «vină» și «pedeapsă», ci «pericol social» și «apărare socială», au fost păstrate...”

(Aleksandr Soljenițin, Arhipelagul Gulag)

SURSA F „15. Guvernul Român se obligă să dizolve imediat toate organizațiile pro-hitleriste de tip fascist aflate pe teritoriul românesc, atât cele politice, militare sau paramilitare, cât și orice alte organizații care duc propagandă ostilă Națiunilor Unite și în special Uniunii Sovietice; nepermițând în viitor existența unor organizații de acest fel.” (Convenția de Armistițiu cu Națiunile Unite, 12 septembrie 1944)

SURSA G „Început în 1947, acest proces prin care diverse asociații își încetează activitatea a fost continuat până la începutul decadei următoare. Poliția, Jandarmeria, mai apoi Securitatea și Miliția, realizau descinderi la sediile legale ale acestor asociații, ridicau actele, rețineau pe cei responsabili, și în urma anchetelor obțineau autodizolvarea formală a acestora. Diverse și având un grad de reprezentare socială și un impact public diferențiat, structurile asociative dispăreau, lăsând locul noilor canale de organizare și mobilizare socială, definite ideologic și menite a realiza integrarea socială în cadrul a ceea ce autoritățile au imaginat a fi națiunea socialistă.” (Raport final)

Manifestația de la 8 noiembrie 1945, din Piața Palatului (București), este considerată prima manifestație anticomunistă de masă din România. Intervenția în forță a Ministerului de Interne s-a terminat cu 11 morți, sute de răniți și arestarea altor sute, în special tineri liberali și țărâniști.

Manifestația atrăgea atenția asupra:

- ➔ simpatiei de care se bucura Regele Mihai I în conștiința publică;
- ➔ discrepanței dintre regimul monarhic constituțional și noul regim impus de ocupația sovietică;
- ➔ pedepsirii opoziției democratice;
- ➔ construirii prin abuz și manipulare a unei legitimități false pentru comuniști.

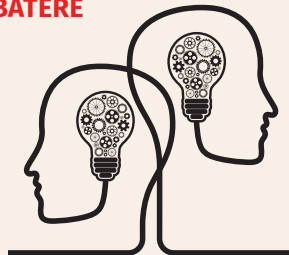
SURSA E

APROFUNDEAZĂ

1. Pe baza sursei G și a cunoștințelor acumulate, definește practicile represive ale partidului unic față de societatea civilă, începând din anul 1947.
2. Pornind de la sursele D și F, folosind surse suplimentare de informare, argumentează ideea că instalarea guvernului de la 6 martie 1945 s-a făcut după model sovietic.
3. Menționează, pe baza sursei E, o cauză și un efect al primei manifestații de masă anticomuniste.
4. Citește cu atenție sursa F. Încearcă să surprinzi în 8–10 rânduri noțiunea de „profilaxie socială”, din perspectiva modelului sovietic.

DEZBATERE

I. Pregătește-te pentru dezbateri printr-o investigație în cadrul familiei (părinți, bunici, unchi etc.) și vecinilor mai vârstnici. Întreabă-i care este cel mai vechi eveniment istoric din perioada regimului comunist pe care și-l amîn-

tesc. Reține aspectele relevante pentru dezbaterile în grupuri.

II. Formați două grupuri. Pornind de la sursa F, puneți în oglindă conceptele de „vină”, „pedeapsă”/„pericol social”– „apărare socială”. Fiecare grup va asuma câte o perspectivă asupra raportului cauză/efect în privința impactului controlului instituit de regimul comunist asupra societății și individului.

III. La finalul dezbaterii, treceți într-o fișă cele două perspective, argumentele folosite de fiecare grup și concluzii.

RECAPITULARE

[1] Elaborează un text de aproximativ o pagină în care să utilizezi următorii termeni:

• Securitate • Miliție • Trupe de Securitate • Justiție.

[2] Cu ajutorul surselor online, alcătuiește o bază de date care să conțină între opt-zece mărturii ale supraviețuitorilor sistemului concentraționar din România (1945–1964).

Pornind de la aceste mărturii, răspunde la următoarele cerințe:

Scenă de anchetă din filmul „Binecuvântată fi, închisoare!”, regia Nicolae Mărgineanu, 2002.

Credit foto: Dinu Lazăr, © AGER FILM.

a) menționează tipurile de metode represive la care se referă fiecare sursă menționată;

b) indică pe harta de la pagina 46 locurile din sistemul concentraționar precizate de supraviețuitori;

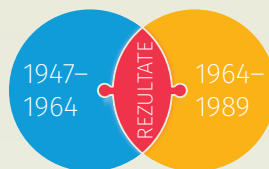
c) descrie regimul de anchetă și de detenție aplicat deținuților politic, folosind cel puțin trei expresii utilizate de către memorialiști;

d) identifică cel puțin trei drepturi ale omului încălcate de regimul represiv comunist.

[3] Menționează locuri ale memoriei rezistenței anticomuniste din România. Vizualizează spațiul detenției din închisoarea Sighet (Memorialul Sighet – celula în care a fost deținut Iuliu Maniu) și închisoarea Pitești (Camera 4 Spital). Cu ajutorul informațiilor din lecție și din surse suplimentare, descrie condițiile de detenție.

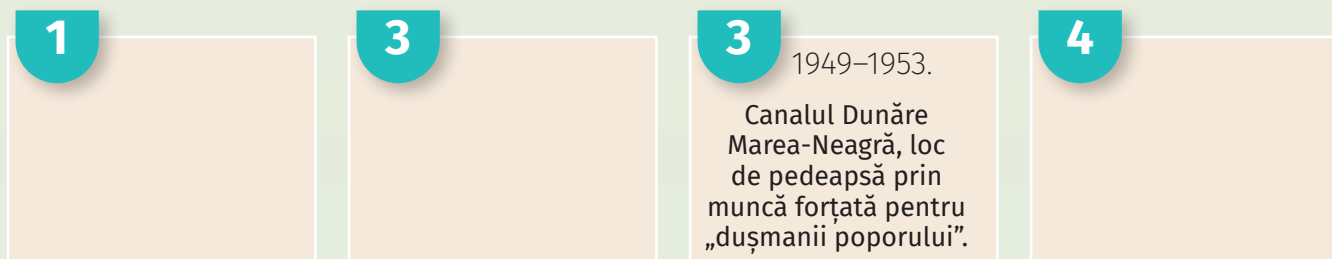

[4] Menționează, apoi descrie trei forme ale represiunii în perioada 1965–1989. Pornind de la textul despre inginerul Gheorghe Ursu (pagina 54), explică la ce se referă expresia „metode specifice”.

[5] Pe baza diagramei Venn, compară represiunea din perioada 1947–1964 cu cea din perioada 1964–1989. Stabilește două asemănări și două deosebiri.

[6] Realizează o friză/ axă cronologică vizuală care să cuprindă între opt și zece dintre cele mai importante fapte/ evenimente istorice din timpul represiunii politice din România. Pentru fiecare fapt istoric include și explicațiile asupra acestuia. Folosește următorul model:

[7] Utilizați metoda Acvariul!

a) Temă: „Biografii ale românilor în timpul regimului comunist (1948–1989)”, având în vedere patru categorii socio-profesionale:

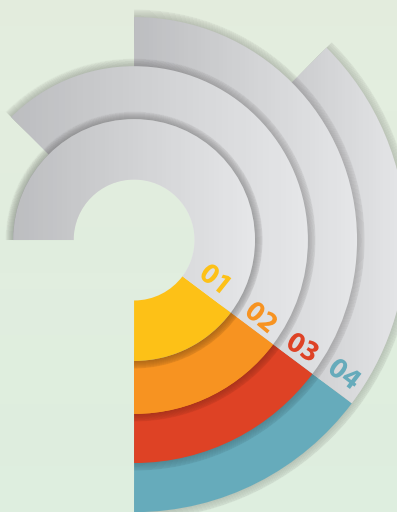
Grupa I Care a fost traseul biografic al unui muncitor?

Grupa II Care a fost traseul biografic al unui țăran?

Grupa III Care a fost traseul biografic al unui intelectual?

Grupa IV Care a fost traseul biografic al unui activist de partid?

b) Surprindeți relația cu sistemul politic (partid, conducător, instituții represive), sistemul de învățământ, regimul muncii, impactul ideologiei asupra celor patru categorii so-

cio-profesionale, viață privată, petrecerea timpului liber.

c) Elevii clasei se așază în patru cercuri concentrice: în cercul din interior elevii Grupei I. Ei vor forma primul grup de discuție și vor dezbate, timp de 8–10 minute, tema propusă. Ceilalți elevi, din cercurile exterioare (grupuri de observatori), ascultă cu atenție discuțiile și formulează opinii/observații.

d) Elevii inversează rolurile, devenind, pe rând, grupe de observatori care vor dezbate tema (corespunzătoare grupei lor).

e) La sfârșitul dezbaterii, elevii clasei se reunesc într-un singur cerc și prezintă concluziile activității celor patru grupe.

(AUTO)EVALUARE

Ion Ioanid (1926–2003), arestat fiind student la Drept, pentru „origine socială nesănătoasă”; a făcut parte din grupul care a evadat de la Mina Căvnic (6 iunie 1953), a executat circa 12 ani de detenție. În exil, a lucrat la REL, iar după 1990 a publicat unele dintre cele mai amănunțite memorii de detenție: *Închisoarea noastră cea de toate zilele*.

I. Alege varianta corectă de răspuns:

- Tribunalele Poporului, prin care se instituia teroarea, s-au înființat prin punerea în practică a Legii din:
 - 14 mai 1953
 - 24 aprilie 1945
 - 15 ianuarie 1949
- Reeducarea prin „autoanaliză” („nonviolentă”) a avut loc între anii 1959–1964 la:
 - Pitești
 - Sighet
 - Aiud
- „Procesul Băndei de sabotori și diversioniști de la Canalul Dunăre-Marea Neagră” a avut loc în anul:
 - 1953
 - 1952
 - 1955
- „Închisoarea demnitarilor” se afla la:
 - Sighet
 - Jilava
 - Gherla
- Deportarea masivă din 1951 s-a făcut în:
 - Balta Brăilei
 - Maramureș
 - Câmpia Bărăganului

30 p (5 x 6 p)

II. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:

„Deportările și dislocările de populații au fost în perioada anilor 1945–1964 o practică politică obișnuită, care a afectat un număr imens de persoane. Prin ele se viza distrugerea existenței unei categorii largi de oameni, a unor familii și comunități. De inspirație stalinistă, ele au reprezentat forme de violentare, din rațiuni politice, a unor drepturi fundamentale ale oamenilor (dreptul la proprietate, la o viață normală, la libertate de mișcare etc.). Ele vizau o sporire a controlului asupra societății, trebuiau să genereze frică, erau menite să intimideze, să sporească sentimentul insecurității, să destructureze comunitățile [...]”
(Raport final)

- Menționează, din sursă, scopul deportărilor și dislocărilor de populație. **4 p**
- Menționează, din sursă, două drepturi fundamentale ale omului, încălcate prin această măsură represivă. **4 p**
- Scrie o relație cauză-efect între două informații selectate din sursă. **7 p**
- Formulează un punct de vedere referitor la consecințele deportării, susținându-l cu două informații din sursă. **4+(2 x 3) p=10 p**
- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia deportarea a fost o soluție de îndepărtare a „dușmanilor poporului”, a „antisovieticilor”. **5 p**

30 p

III. Realizează un eseu de aproximativ două pagini cu titlul „Represiunea politică în România comunistă”, având în vedere:

- menționarea unei instituții represive și a unui obiectiv al acesteia; **2 x 3 p= 6 p**
- precizarea sensului expresiei „dușmani ai poporului” și exemplificarea cu cel puțin trei categorii desemnate cu această expresie de către organele represive; **2+(2 x 3) p= 8 p**
- prezentarea unui caz concret de lucrare publică ce nu a avut un rol economic, în primul rând, ci a vizat exterminarea prin muncă a deținuților politic; **5 p**
- formulează un punct de vedere despre reeducarea prin teroare fizică și psihică, drept formă extremă a represiunii, aducând un argument istoric. **5 p**

24 p

Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, 1 p pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; 2 p pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, 1 p pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.**

Total: 100 p

TERMENI-CHEIE • societate civilă
• drepturi și libertăți • democrație
• limba de lemn • partid unic
• monopol ideologic • rezistență

REPERE CRONOLOGICE

1944 primele grupuri rezistente anticomuniste, în Bucovina

1945 Poliția, Jandarmeria, Siguranța (din 1948, Securitatea) au preluat sarcina reprimării rezistenței și opoziției

1948 15 decembrie se înființează patru „zone teritoriale” în scopul neutralizării oricărei forme de împotrivire

1949 ianuarie înființarea Trupelor de Securitate; **martie** atribuțiile fostei Jandarmerii sunt preluate de Comandamentul Trupelor de Securitate

1948–1953 apogeul rezistenței anti-comuniste

începutul anilor 1960 prinderea ultimilor luptători anticomuniști

SURSA A **Aurel Aldea (1887–1949)**, general. În august 1945, când Regele Mihai I a inițiat „greva regală”, generalul a luat în calcul declanșarea unei mișcări de rezistență în București, stabilind legătura cu organizația „Haiducii lui Avram Iancu”. La proces, a declarat: „între cămașa verde și steagul roșu și cel românesc am preferat tricolorul”. La 18 noiembrie 1946, a fost condamnat la „muncă silnică pe viață pentru crima de complotare întru distrugerea unității statului”, „3 ani închisoare corecțională și 200 000 lei amendă corecțională pentru faptul de procurare de documente publice interesând ordinea în stat” și la „10 ani detenție riguroasă, 5 ani degradare civică și 50 000 lei cheltuieli de judecată pentru răzvrătire”, urmând să execute pedeapsa cea mai grea. A murit în penitenciarul Aiud.

(Dicționarul rezistenței..., vol. 1)

Preliminarii Încercările societății civile de a limita ofensiva ideologică a ocupantului comunist nu au dat rezultate. Prin măsuri represive, libertățile civile, deși garantate de constituție, au fost tot mai încălcate. Astfel, dreptul cetățenilor de a se asocia, fie în organizații neguvernamentale, fie pur și simplu de a ieși în stradă pentru a manifesta împotriva abuzurilor și ilegalităților instituțiilor statului, avea să dispară curând ca practică democratică. Sistemul pluripartidist, societatea civilă – ca tip de reacție cetățenească la neregulile și abuzurile instituțiilor statului – au fost desființate. Ținta noului regim era instituirea unor structuri și gândiri unice, al cărei „vehicul” a fost limba de lemn. Așa a apărut partidul unic, care a impus monopol ideologic asupra întregii societăți.

Mișcarea Națională de Rezistență Se referă generic la ansamblul grupărilor și organizațiilor armate anticomuniste din România, deși denumirea a fost folosită inițial pentru a indica grupările identificate de autorități ca fiind coordonate de generalul Aurel Aldea, în strânsă legătură cu Palatul regal. MNR – Aldea a fost neutralizată în urma a două mari procese, cunoscute ca procesul „Sumanelor Negre” sau al „organizațiilor subversive” (1946) și procesul lotului „Popp-Bujoiu”, „procesul MNR” sau „procesul grupului de spioni, complotiști și sabotori”, „procesul mării finanțe” (1948). Acesta a fost urmat de mai multe „proces-e-anexă”. Primele grupuri de rezistență (partizani) au apărut încă din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial în zona Bucovinei, odată cu înaintarea frontului pe teritoriul României, fiind susținute de comandamentul româno-german.

DESCOPERĂ

1. Amintește-ți ce a însemnat „greva regală”! Pornind de la sursa A, menționează două repere de istorie contextuală pentru anul 1945, în legătură cu situația politică internă.

2. Caută informații suplimentare pentru a organiza o fișă de lucru cu titlul: „Mișcarea Națională de Rezistență din România, între dovezi istorice și scenariul autorităților”. Vei ține cont de: **a.** contextul intern și extern al preluării puterii de către comuniști; **b.** motivele implicării generalului Aurel Aldea.

3. Stabilește reperele geografice și politico-militare ale apariției mișcării de partizani. Accesează codul alăturat.

4. Identifică principala deosebire dintre grupul de rezistență condus de Vladimir Macoveiciuc și grupurile apărute după 1945. Folosește și harta de la codul alăturat.

Grupurile armate anticomuniste În realitate, nu a existat un centru coordonator al rezistenței armate, în ciuda numeroaselor încercări de coagulare. Potrivit arhivelor Securității, între 1945–1959, au fost 1 196 de grupuri și organizații, dintre care numai în 1949 fuseseră identificate 200 de „grupări subversive” și 33 de „bande teroriste”, care acționau în „19 centre principale de rezistență armată” (Sursa: CNSAS). Oamenii le spuneau partizani, iar instituțiile represive îi etichetau ca „fugari”, „bandiți”, „teroriști”. Potrivit Securității, lichidarea rezistenței armate a însemnat condamnarea la închisoare a 13 279 de persoane și trimiterea în DO a 463, fără a menționa numărul celor morți în anchete sau execuții sumar, în afara judecării și condamnării de către o instanță. Cifrele nu îi includ nici pe membrii familiilor care au fost judecați în alte procese, au fost deportați sau au suferit alte forme de represiune (internări în azile psihiatrice, interdicția pentru copii de a urma licee mai bune sau învățământul superior etc.). Numai în anul 1951, Trupele de Securitate au îndeplinit 16 misiuni pentru capturarea luptătorilor din munți, în care au fost implicați peste 4 300 de militari. Mii de ofițeri, subofițeri, trupă și civili au acționat timp de peste un deceniu împotriva unor grupuri care însumau, în fiecare zonă, sute de oameni.

ESEU STRUCTURAT :

„Trecutul reflectat în prezentul meu”

Se dau următoarele surse scrise și audio-vizuale:

A. Memorialul Durerii: *Povești de iubire în infern – Maria și Constantin Cenușă (@TVR1)*

B. „Începutu’ amarului. Epopeea lui Constantin Cenușă și a soției sale Marioara (scrisă de cea din urmă)”

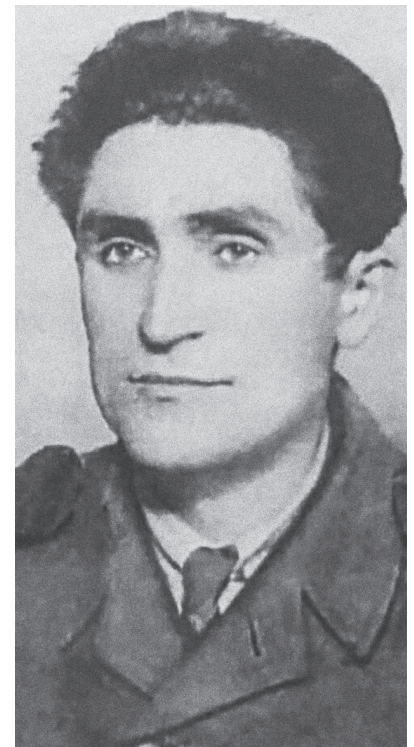
I. Redactează un eseu de maximum 900 de cuvinte, în care să urmărești:

1. informațiile din sursele date și din surse complementare;
2. folosirea unor informații obținute din chestionarea cunoșcătorilor mai vârstnici;
3. reflecțiile personale, pe baza celor acumulate din lecturi, la orele

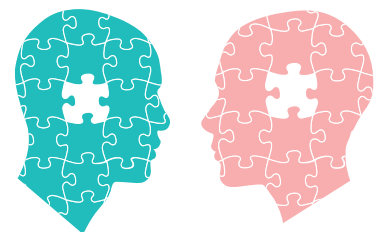
de istorie, din discuții cu diverse persoane, din jurnalul personal sau din jurnale și memorii publicate.

II. În elaborarea eseului, vei avea în vedere:

1. încadrarea temei studiate, în funcție de criteriul cronologic și de contextul istoric;
2. limbajul specific surselor studiate și transpunerea lui în terminologie istorică;
3. selectează din surse elemente ale viziunii despre lume a celor implicați, prin raportare strict la contextul vieții și activității lor;
4. sintetizează propria ta viziune despre lume, prin raportare la modalitățile în care se reflectă trecutul lor în lumea contemporană;
5. motivația pentru cele două titluri ale surselor.

Vladimir Macoveiciuc (1906–1946), comerciant, fără apartenență politică, avea pregătire militară. Din cauza abuzurilor și crimelor făcute de soldații sovietici în Bucovina, după înaintarea frontului, între martie – septembrie 1944, a devenit partizan, în subordinea Comandamentului germano-român de la Câmpulung Moldovenesc. Grupul armat anticomunist organizat de el după 23 august 1944 a fost constituit din cel puțin 40 de oameni, majoritatea țărani din fostul județ Rădăuți. A stabilit legături cu alte grupuri din țară și aștepta izbucnirea războiului sovieto-occidental. La 8 iulie 1946, rănit de glonț într-o ambuscadă, s-a împușcat în tâmplă pentru a nu cădea în mâinile autorităților.

PROIECT DE GRUP

1. Imaginați-vă România anilor 1945–1947 ca pe un imens puzzle. Realizați un afiș clasic sau digital cu imagini din diverse domenii ale societății aflate sub presiunea instalării comunismului.
2. Organizați o expoziție a clasei, denumită: „România, 1945–1947: încotro?”
3. Realizați Turul galeriei.

PRINCIPALELE GRUPURI DE REZISTENȚĂ (SELECȚIE)

- Grupurile Ion și Vladimir Macoveiciuc (1944–1946), Bucovina
- Grupul Constantin Cenușă (1944–1951), Bucovina
- Grupul Iosif Capotă – Alexandru Dejeu (1946–1957), Munții Apuseni
- Grupul Spiru Blănaru – comandor Petru Domășneanu (1946–1949), Banat
- Grupul col. Ion Uță (1947–1962), Banat
- Grupul general Ioan (Iancu) Carlaonț – Radu Ciuceanu (1947–1948), Oltenia
- Grupul Gavril Vatamaniuc (1948–1955), Bucovina
- Grupul Nicolae Dabija (1948–1949), Munții Apuseni
- Grupul lt. Toma Arnăuțoiu – col. Gheorghe Arsenescu (1948–1958), Sudul Munților Făgăraș

Preotul Ion Constantinescu, persoană de sprijin în organizația Arnăuțoiu, a fost condamnat la moarte și executat la 18 iulie 1959, ora 22.30, în penitenciarul Jilava. Soția sa, Iustina, a fost condamnată la 15 ani de muncă silnică, iar fiica,

Iuliana Preduț, însărcinată în luna a șasea, a fost condamnată la 12 ani de muncă silnică.

- Grupul Nicolae Fudulea – Gogu Puiu (1948–1950), Dobrogea
- Grupul Nicolae Pop – Atanase Oniga (1949–1953), Munții Apuseni
- Grupul Teodor Șuşman (1948–1958), Munții Apuseni
- Gruparea Ioan Gavrilă-Ogoranu, Grupul Carpatin Făgărașan (1949–1956)

„Armamentul bandei teroriste din munții Făgărașului, descoperit de organele de Stat” (ACNSAS)

REZISTENȚA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ, 1944–1962

Cauze interne și externe

- Ofițerii deblocați și foștii prizonieri, precum și țărani care luptaseră în URSS erau speriați de fenomene precum ideologizarea armatei, naționalizarea, colectivizarea etc.
- Desființarea partidelor politice, cotele obligatorii impuse țăranilor, epurările etc.
- „Vin americanii!” – o expresie care a creat așteptare în societatea românească, fiind un imbold pentru retragerea luptătorilor în zonele muntoase și organizarea lor în așteptarea unui nou război între statele occidentale și Uniunea Sovietică; ipoteza „venirii americanilor” nu s-a confirmat.
- Parașutarea în România a unor români pregătiți de americani și de occidentali pentru a culege informații în sprijinul declanșării viitorului război și a lua legătura cu rezistenții.

Principalele trăsături

- urmare a ocupației sovietice și a măsurilor abuzive și neconstituționale;
- acționau în zonele înalte, muntoase, unde se puteau retrage, ascunde și organiza împotriva instituțiilor statului comunist, îndeosebi împotriva trupelor de Securitate și Milicie și se puteau feri de informatorii și colaboratorii acestora;
- membrii erau: foști ofițeri și subofițeri ai armatei regale, avocați, comercianți, notari, țărani, intelectuali, preoți, studenți aflați politic sau nu, unele grupuri având mai mulți membri ai fostei Mișcări Legionare, altele foști țăraniști etc., alături de persoane fără culoare politică;
- coeziunea în grupuri era asigurată de anticomunism;
- pe lângă aceștia, acționau mulți locuitori din zonele respective, ca persoane de sprijin (aprovizionarea cu hrană, muniție, bani, haine).

Teodor Șuşman (Senior) și soția sa, Catrina (ACNSAS). Supranumit „Tatăl Moșilor”, fostul primar din Răchițele, jud. Cluj, și soția sa au avut cinci copii, dintre care trei fii (Teodor Jr., Traian și Avisalon) l-au urmat în munți.

prima variantă: „Agenții înconjoară șura și deschid focul fără somație, ciuruind-o. Câteva gloanțe mușcă și din trupul neînsuflit. Militienii vor consemna că Teodor Șuşman seniorul era «împușcat în tâmpla dreaptă cu un pistol Staer [sic!] [Steyr – n.n.] ce se afla lângă capul lui»”. (<https://www.podul.ro/articol/22366/culisele-unei-morti-indelung-controversate>)

a doua variantă: În iunie 2010, după mai multe săpături, o echipă de la Centrul pentru Investigarea Crimelor Comunismului a identificat osemintele lui Teodor Șuşman. Probele infirmă ipo-

teza sinuciderii: „În scheletul lui Teodor Șuşman, cercetătorii au găsit șase gloanțe de calibru 9 mm.” (<https://evz.ro/luptatorul-anticomunist-susman-executat-de-militie-899010.html>)

• Realizează propria anchetă! Vei avea în vedere: **a.** pe ce tip de surse se bazează fiecare variantă; **b.** formulează propria opinie despre cauza morții lui Teodor Șuşman (Senior); **c.** caută surse online pentru a afla ce s-a întâmplat cu restul membrilor familiei Șuşman.

ROMÂNII PARAȘUTAȚI ÎN ROMÂNIA

Sursa: ACNSAS

CONTEXT

→ zvonurile bine întreținute de serviciile secrete occidentale despre iminența unui război între Vest și Est au constituit un stimulent pentru rezistența armată din România;

„...Al Doilea Război Mondial tocmai se încheiase, însă un altul stătea să înceapă: relația dintre foștii Aliați se deteriora, evoluând spre ceea ce avea să fie Războiul Rece. Iar statele occidentale sau, mai bine spus, serviciile lor secrete se pregăteau pentru noi operațiuni, inclusiv cele care aveau în centrul lor țările est-europene și comunitățile lor de exilați”. (Lucian Vasile, *Războiul spionilor. Acțiuni secrete ale exilului românesc la începutul comunismului*)

OPERAȚIUNI

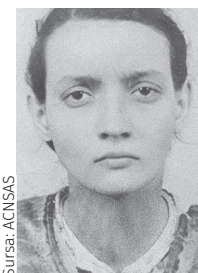
→ români „fugiți” în Occident instruiți în special de către americani și francezi în câteva centre (Austria, Franța, Grecia ș.a.) spre a fi parașutați în România pentru culegere de informații și susținerea rezistenței în vederea unui nou război, între Est și Vest;

→ infiltrarea agenților occidentali de informații de către serviciile sovietice a dus la eșec; deși ajutați de mulți localnici, parașutiștii au fost prinși de Securitate, care știa deja detaliile fiecărei parașutări;

→ cel mai răsunător proces: octombrie 1953 – condamnați la moarte și executați 13 români (12 parașutiști și o persoană de sprijin, student).

APROFUNDEAZĂ

Vizionează filmul documentar „Ține, Doamne, partizanii, până vin americanii!”.

Sursa: ACNSAS

Aristina Pop-Săileanu (1931–2019) a luptat alături de tatăl ei, conducătorul grupului omonim Nicolae Pop. A fost condamnată la 20 de ani muncă silnică,

din care a executat 11.

• Completează o **fișă de vizionare**:

- cine sunt Aristina Pop, Nicolae Pop și Atanase Oniga;
- contextul activării în rezistență;
- statutul social al membrilor grupului;
- scopul grupului;
- cum a fost anihilat grupul;
- concluzii.

MEMORIA DOCUMENTULUI FOTOGRAFIC

„În jurul datei de 15 iulie 1948, Radu Ciuceanu pentru prima dată ia legătura cu generalul de rezervă Carlaonț Iancu, în casa dr. Cărașu Gheorghe, în fața căroră Ciuceanu Radu expune scopul organizației care urmărește retragerea tuturor elementelor grupate în organizația subversivă în masivul muntos dintre Jiu și Dunăre și de acolo cu armament în munți și cu alimente prin parașutarea sau aterizarea de către anglo-americani, să se ducă o acțiune de terorism și sabotaj în regiunea de nord a Olteniei. [...] declanșarea unei acțiuni de insurecție din Craiova și întreaga Oltenie bazată pe elemente recrutate din Craiova și în special din mediul rural...” (Sursa: ACNSAS).

- Stabilește contextul intern și internațional presupus de sursa citată.
- Explică de ce grupurile de rezistență armată au ales să activeze în zonele muntoase.
- Caută din surse online detalii despre câțiva membri ai Grupului: general Iancu Carlaonț, studenții Radu Ciuceanu și Vlad Drăgoescu, col. Ștefan Hălălău.

ASCULTĂ cele 2.24 minute cu Ioan Florea. Transcrie o nemulțumire a lui și încearcă să explice cauza acesteia.

▶ 0:00 / 2:24

Florea Ioan - Arestat Grupul Șuşman

<https://www.istoriaorala.ro/ro/arhiva-audio>

Jurnal reflexiv

- Reține trei idei care te-au impresionat în această lecție.
- Indică noțiunile care ar necesita explicații detaliate.
- Describe sentimentele pe care le-ai trăit parcurgând lecția.
- Ai putea utiliza în viitor cunoștințele învățate în această lecție? Cum?

Misiune de recunoaștere, Grup de partizani români în Masivul Retezat, februarie 1948: arh. Constantin Dimitriu (centru), ing. Ștefan Ciuceanu (stânga-jos), studentul Vlad Drăgoescu (dreapta-sus); în spatele aparatului de fotografiat, studentul Radu Ciuceanu; altitudine: 2 280 m; temperatura: -28 grade C; obiectivul misiunii Grupului: Platforma Borăscu.

Sursa: Arhiva Radu Ciuceanu

INVESTIGAȚIE

PORTOFOLIU

ANALIZEAZĂ

În noaptea de 7/8 februarie 1949, Direcția Regională a Securității Timișoara a desfășurat trei operațiuni împotriva grupurilor din Banat, conduse de Petru Grozăvescu, Petru Domășneanu și Ion Uță.

Confruntarea din zona Borlovenii Noi, prin prisma unui martor al vremii și a Securității

I. „Căzut arestat, lancu a fost executat în incinta penitenciarului Caransebeș, la 13 august 1953, iar Fus va fi găsit împușcat în pădurea de lângă Văliug, la 22 noiembrie 1954, circumstanțele morții rămânând învăluite în mister. În dimineața de 8 februarie 1949, când securiștii i-au înconjurat pe colonelul Uță și pe cei câțiva luptători care-l urmaseră la sălașul de lângă Borlovenii Noi, lancu și Fus au fost singurii care au reușit să scape cu viață. Restul au murit în luptă sau au căzut arestați. [...] s-au luptat cu îndârjire, la disperare, dar erau într-o zdrobitoare inferioritate numerică și nici zona nu i-a avantajat. Securiștilor le reușise împresurarea. Ion Uță, Ilie Voica, Mircea Vlădescu și Dumitru Mutașcu au încercat să răzbească de mai multe ori prin cordonul fixat de Securitate, dar le-a fost

imposibil. La cea din urmă încercare, colonelul a rămas în urmă, acoperind retragerea camarazilor cu rafale de pistol-automat.”

(Răzvan Gheorghe în dialog cu Nicolae Ciurcă despre rezistența armată anticomunistă din Munții Banatului și ai Mehedințiului)

II. „...în urma acțiunii duse, au fost împușcați mortal următorii: 1. UTZĂ ION, colonel în rezervă, fost prefect de Severin și în prezent **șeful bandei** compuse **în majoritate de [din] infractori de drept comun**. [...] Raportăm că împușcarea indivizilor și reținerea unora s-a efectuat în urma unui schimb de foc de circa 45 de minute și în care trupa și ofițerii au dat dovadă de mult spirit de sacrificiu, având o comportare frumoasă. Au reușit să dispară circa 3 indivizi care s-au retras în pădure.” (ACNSAS)

1. Stabilește, pe baza doc. I, împotriva cărui grup a acționat Securitatea și zona de desfășurare.

2. Interpretează expresia marcată în doc. II.

3. Analizează cu atenție Directiva transmisă de ministrul de interne Alexandru Drăghici, în iulie 1952.

Completează, apoi, o fișă: **a.** cui se adresează; **b.** scopul; **c.** pe cine vizează; **d.** tipuri de măsuri; **e.** selectează o listă de termeni specifici din limbajul Securității. Adaugă fișa la portofoliu.

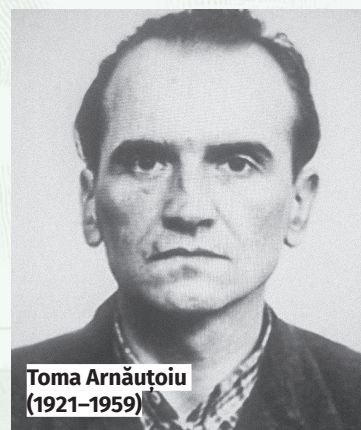
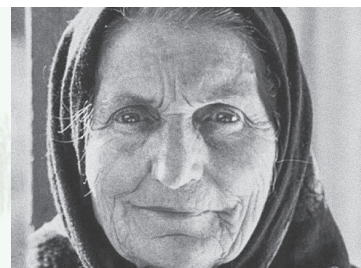

ROLUL FAMILIILOR DE INTELLECTUALI LA SATE

Familia învățătorului Ion (lancu) Arnăuțoiu din comuna Nucșoara a jucat un rol important în coagularea grupului de rezistență condus de fiul său, Toma. A fost implicată întreaga familie, alături de peste alte 30 de familii. Elisabeta Rizea a fost între cei mai devotați și fideli sprijinitori ai grupului. Schingiuită în anchete, cu părul smuls („Coadă mi-a rămas în cârlig și eu am căzut la pământ”) și zdrobită, Elisabeta nu a divulgat nimic: „Îmi făceam cruce cu limba în cerul gurii și mă rugam la Dumnezeu să mă ajute să nu spun nimic”, „Dacă vorbeam, omorau jumătate de sat”. A executat 12 ani de detenție.

„Datorită bunului renume al familiei Arnăuțoiu și având asigurarea lui Arsenescu privind existența unei rezistențe la scară națională, mulți s-au alăturat organizației și s-au oferit să sprijine Grupul. Alături de T.A. și Gheorghe Arsenescu, 16 oameni au urcat în zona muntoasă din sudul Făgărașului, unde au stabilit primele adăposturi.” (Dicționarul rezistenței..., vol. 1)

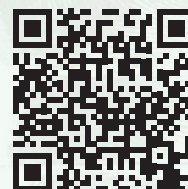

Toma Arnăuțoiu
(1921–1959)

ACNSAS

• Scrie un eseu de circa 350 de cuvinte (o pagină), cu tema: „Destinul familiei Arnăuțoiu în memoria colectivă”.

• Documentează în surse mass-media, scrise și audiovizuale, experiența Elisabetei Rizea (1912–2003) din Nucșoara, persoană de sprijin a Grupului Arnăuțoiu. Explică afirmația ei: „Trei zile dacă mai trăiesc, dar vreau să știu că s-a limpezit lumea”.

ÎN CONTEXT

LUPTA DE PE MUNTELE MARE, comuna Bistra, Valea Arieșului: martie 1949

Cele cinci victime din Grupul Dabija au fost deshumate de la locul bătăliei în septembrie 2015 de o echipă a IICCMER, în prezența echipei de filmare a TVR.

„Nicolae Dabija și frații Traian și Alexandru Macavei au hotărât să se retragă în Munții Apuseni și să formeze un grup de rezistență în această zonă, cu ajutorul căruia să treacă la «acțiuni armate» de împotrivire față de noul regim (primăvara anului 1948). În munți au găsit mai multe organizații de rezistență deja formate, de exemplu cele conduse de Alexandru Maxim, Ștefan Popa și Leon Șușman, încercând să își unească forțele în această luptă.”

ACNSAS

I. Caută pe Internet „Arheologia crimei: Lupta de pe Muntele Mare (@TVR1)”, <http://cnsas.ro/documente/judete/Alba/1.pdf> și un articol de ziare. Rezolvă următoarele cerințe:

1. motivația înființării Grupului condus de maiorul Nicolae Dabija;
2. menționează alte grupuri de rezistență din zona Munților Apuseni;
3. descrie cel puțin o operațiune a Grupului Dabija;
4. mijloacele prin care a fost descoperit și anihilat;
5. explică un motiv al nepotrivirii între surse.

II. Identifică o trăsătură comună Grupurilor Dabija și Uță, precum și o deosebire. Adaugă la portofoliu.

„Calea Partizanilor”, inaugurată în munți

Traseul este presărat de nouă popasuri, dar nu doar pentru odihnă, ci și pentru informare. La fiecare popas a fost montat un astfel de panou care cuprinde secvențe și informații din povestea Grupului Șușman. În plus, pentru a înțelege mai bine prin ce au trecut moții care s-au opus dictaturii comuniste, fiecărei opriri îi e alocat un fișier audio, reconstituire a întâmplărilor de atunci. (<https://observatornews.ro/>)

• Vizualizează și ascultă cele nouă popasuri ale traseului aici: <https://izi.travel/ro/ea92-calea-partizanilor-din-apuseni/ro>.

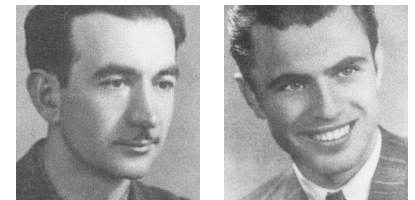
Mașina de scris marca „Hermes Baly” la care a multiplicat Iosif Capotă „manifestele contrarevoluționare” (ACNSAS).

Grupul Capotă – Dejeu

Medicul veterinar Iosif Capotă și medicul de circumscripție Alexandru Dejeu au activat în perioada 1946–1957, în zona orașului Huedin și a satului Valea Drăganului, jud. Cluj, abordând un anticomunism nonviolent. Făceau parte din Frontul Național Creștin „Iuliu Maniu”, Gruparea pentru Libertate, Patrie și Cruce, nume ales de Capotă în 1949. Au redactat și difuzat în jur de 5 000 de manifeste anticomuniste, cu referire la: desființarea Bisericii Greco-Catolice, colectivizarea agriculturii, rebeliunea antisovietică a lui Tito etc. Unii membri ai grupului erau înarmați.

• Află din surse online ce s-a întâmplat cu cei aproximativ 50 de membri ai grupului. Formulează o concluzie, în care să folosești limbaj istoric. Pentru detalii, poți consulta sursa din manualul digital.

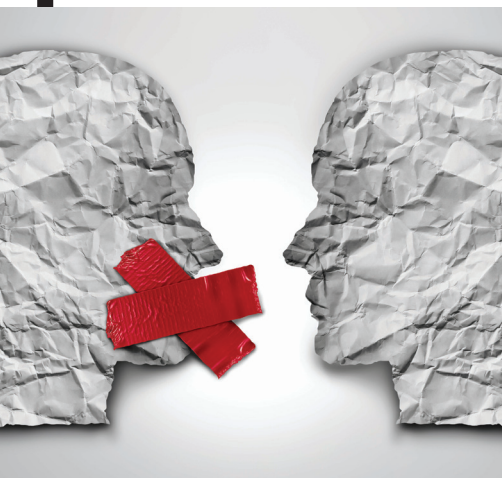
Iosif Capotă și Alexandru Dejeu au fost executați în penitenciarul Gherla, la 2 septembrie 1958.

ACNSAS

ȘTIAI CĂ...?

- Există un curent de opinie care consideră că rezistența armată din România a fost un fenomen unic? Au acționat mișcări similare în Ucraina, Polonia, statele baltice.
- Un alt curent de opinie, purtând amprenta Securității, neagă existența acestui fenomen.

CENZURA

„Mecanismul era alcătuit din mai multe instituții (aranjate piramidal); sus, în vârful piramidei, se aflau șeful statului (marele cenzor) și partidul, de unde veneau ordinele, urma Securitatea, apoi Cenzura (DGPT – Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, care s-a desființat în 1977, multe atribuții fiind preluate de Consiliul Culturii și Educației Socialiste). Cenzura dădea dispoziții și ordine (permise de la partid) către redacții și edituri. Prima treaptă a ierarhiei (baza piramidei) era autocenzura, care era și cea mai eficientă...”

(Liliana Corobca, despre Cenzură)

REPERE CRONOLOGICE

1965–1968 Manifestații publice ale opoziționarilor ruși

1975 România semnează Actul Final de la Helsinki

1977 ianuarie Carta 77, manifestul inițiativei civice cehoslovace, pentru drepturile omului; **februarie – martie** Mișcarea pentru drepturile omului din România; **august** Greva minerilor din Valea Jiului

1979 SLOMR

1980 septembrie Polonia: Solidarność (Solidaritatea)

1987 15 noiembrie Revolta muncitorilor de la Brașov

1989 2 martie Corneliu Babeș se autoincendiază pe pârtia de schi din Poiana Brașov

ȘTIAI CĂ...?

- 1977 a fost declarat Anul drepturilor omului.
- Virgil Ierunca a caracterizat atmosfera anului 1977 ca „primăvară a frigului moral și civic”.
- Jurnaliștii francezi au supranumit Mișcarea Goma – „Cutremurul oamenilor”, cu trimitere la cutremurul produs ulterior începerii Mișcării, și care a zguduit pământul la 4 martie 1977.

2. Disidența

Definirea disidenței. Context extern

În înțelegerea comună, disidentul și disidența trimit la membrii de partid și la acțiunile lor reformatoare din interiorul partidului, disidența fiind o reacție legitimă în raport cu politica partidului. Potrivit definițiilor de dicționar, disidentul este „persoana care are păreri sau opinii deosebite față de colectivitatea, organizația etc. din care face parte”, iar disidența este „sciziune formată prin acțiunea unui astfel de grup”. Cu toate acestea, opoziții recunoscuți ai regimurilor comuniste au respins eticheta de „disidenți” tocmai pentru a nu fi confundați cu membrii de partid care propuneau ameliorarea controlului ideologic, în vreme ce opoziții practicau mai degrabă diverse tipuri de rezistență, împotrivire, opunere la controlul ideologic.

Încadrarea opozițiilor în categoria largă a disidenței s-a produs odată cu apariția primelor voci publice neconforme cu ideologia oficială în Uniunea Sovietică. Principalii promotori au fost jurnaliștii occidentali, care scriind despre aceștia ca disidenți au încercat să-i protejeze de represiune, prezentându-i ca reformatori, în comparație cu „opoziții”, care se împotrivseau regimului și erau susceptibili de pedepse grave. Dacă șeful principalei instituții represive sovietice (KGB), Iuri Andropov, a numit disidența „boală mintală”, președintele american Jimmy Carter a transformat problematica drepturilor omului într-o prioritate a administrației sale, reflectată în diplomație. Odată cu Actul Final de la Helsinki, în țările aflate sub controlul ideologic al Moscovei, tot mai mulți opoziți și disidenți, fie individual, fie în grup, au cerut public respectarea drepturilor și libertăților.

CE SUNT DISIDENȚII?

SURSA A „Activiștii disidenți din Europa de Est provin din stratul educat al societății, ceea ce se numește inteligența. Ei sunt femei și bărbați de toate vârstele, dedicați politic, idealști, pe care zelul și angajamentul lor îi predispun la a plăti regimului pentru comportamentul deschis, nonconformist, un preț personal substanțial.”

(Raport CIA, „Weekly Summary”, 27 aprilie 1977)

SURSA B „Cei pe care îi numiți «disidenți» nu sunt decât niște oameni ca toți ceilalți, care însă au învățat să raționeze cu mintea lor, și nu bazându-se pe vreo schemă prestabilită [...]. Ceea ce face din cineva un disident este armonia dintre cuvintele și viața lui, pe de o parte, și convingerile lui, pe de altă parte.” (Vladimir Bukovski, disident rus, 1978)

SURSA C „O stafie bântuie Europa de Est: stafia a ceea ce în Occident se numește «disidență». Năluca aceasta nu a apărut din neant. Este consecința firească și inevitabilă a etapei istorice a obsedantului sistem actual. [...] Cine sunt acești așa-ziși disidenți? De unde vine punctul lor de vedere și care este acela? Are vreo importanță? [...] Este potrivit să ne referim la «disidenți ca opoziție»? Dacă da, ce anume este o astfel de opoziție în cadrul actualului sistem? Ce face? Ce rol joacă în societate? Care sunt speranțele și pe ce se bazează ele? Este în puterea disidenților – ca o categorie de subcetățeni din afara sistemului puterii – să aibă vreo influență asupra societății și sistemului social? Pot ei să schimbe ceva?”

(Václav Havel, *Puterea celor lipsiți de putere*, 1978)

SURSA D „Intellectualul înseamnă *libertate* de gândire fără tabuuri, de expresie, fără constrângeri, de circulație, fără bariere ș.a.m.d.; atitudinea critică este de asemenea o caracteristică intrinsecă a neliniștii intelectuale. [...] Intellectuali au fost și sunt, prin definiție, critici ai societății în care trăiesc.”

(Mihai Botez, *Intellectualii din Europa de Est...*)

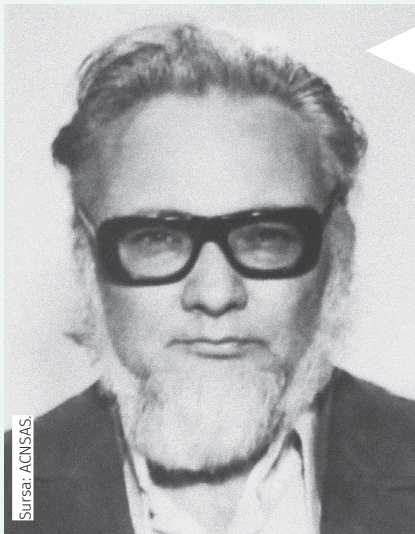
1. Identifică în sursele A–D și scrie în caiet trăsăturile disidenților.
2. Explică într-o frază, folosind vocabularul propriu, ce înseamnă „a raționa cu mintea ta”.
3. Aplică ideile reieșite din sursa C la cazul românesc.
4. Reține ideea de bază din sursa D și formulează o concluzie generală pe baza surselor A–D, folosind limbaj istoric.

Mișcarea pentru drepturile omului din România

Numită și Mișcarea Goma, s-a înfiripat în contextul Actului Final de la Helsinki, după modelul Cartei 77 cehoslovace. Documentul său constitutiv este *Scrisoarea deschisă adresată participanților la Conferința de la Belgrad*, la 8 februarie 1977, semnată inițial de opt persoane, între care Paul Goma și soția sa. Acest prim gest colectiv de opoziție din România anilor 1970 a fost pregătit individual de solidarizarea publică a lui Goma cu mișcarea cehoslovacă și prin scrisori deschise adresate lui Ceaușescu.

Scrisoarea (Apelul Goma) adresată CSCE de la Belgrad (4 octombrie 1977–8 martie 1978) a fost semnată de peste 430 de cetățeni români, identificați de Securitate. Alte sute au obținut pașapoarte pentru a pleca din România doar amenințând că vor semna Apelul Goma și își vor face publice semnăturile. Aderenții proveneau din toate mediile profesionale și culturale, muncitori, profesori, elevi, studenți, preoți și pastori de diverse confesiuni. Cei mai cunoscuți semnatarî au fost psihiatrul Ion Vianu și criticul literar Ion Negoitescu.

În ciuda lichidării de către Securitate, Mișcarea Goma a continuat să producă efecte (Grup Canal 77, Grup Balta Brăilei, Greva minerilor din Valea Jiului ș.a.). Așa cum aprecia Vlad Georgescu, la Radio Europa Liberă, în 1987: „Ele apar mereu, una după alta. Goma avea dreptate, principalul lucru este să nu-ți mai fie frică. Fără frică ești liber, fără frică, puterea represiunii este frântă”.

Paul Goma (1935–2020), scriitor interzis în România după 1971. Condamnat pentru protestele studentești din 1956 (1956–1958); DO (1958–1962); arestat la 1 aprilie 1977, s-a încercat asasinarea lui prin otrăvire în închisoare; eliberat la presiunea opiniei publice internaționale, la 6 mai 1977; hărțuit de Securitate, s-a exilat cu familia în Franța (20 noiembrie 1977); în 1981 și 1982 Securitatea a plănuțit asasinarea sa în Franța, prin intermediul teroristului internațional Carlos Șacalul, cu un colet-bombă, apoi cu otrăvă prin ofițerul Matei Haiducu, rezident al Securității la Paris (ambele au eșuat); refugiat politic.

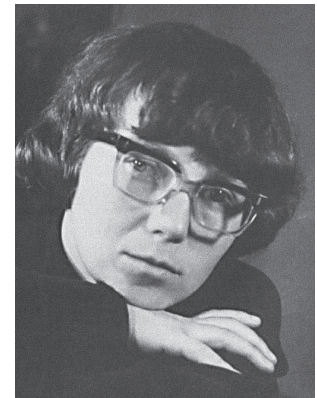
Ion Vianu (1934–2024), psihiatru, scriitor; a aderat la Mișcarea Goma printr-o scrisoare deschisă și l-a susținut necondiționat, împreună cu medicul fost deținut politic Ion Ladea și cu alții. Securitatea l-a hărțuit până când a reușit să emigreze. A denunțat public folosirea psihiatriei ca armă politică.

„În dictaturile contemporane formele esențiale ale manifestărilor individuale și sociale (artă, cultură, știință, crezurile politice și religioase, conștiința națională) devin cuvinte goale în slujba propagandei ideologice a dictaturilor respective. Pe de altă parte, drepturile garantate prin legile interne și convențiile internaționale ratificate de guvernele statelor totalitare nu sunt respectate; articolele din Constituția R.S.R. referitoare la drepturile civice (art. 17); dreptul la muncă (art. 18); dreptul la instruire (art. 21); la asociere (art. 27); libertatea cuvântului, a presei, a întrunirii, a mitingurilor, a demonstrațiilor (art. 28); libertatea conștiinței (art. 30); inviolabilitatea persoanei (art. 31); a domiciliului (art. 32); secretul corespondenței și al convorbirilor telefonice (art. 33). De asemenea, nu este respectat dreptul la libera circulație a persoanelor, a ideilor, a informației, iar dreptul la cetățenie este transformat într-o obligație care nu servește cauzei progresului.” (Scrisoarea adresată Conferinței de la Belgrad)

• Scrie un eseu de o pagină, intitulat: *Mișcarea pentru drepturile omului din România și reșezarea României pe „harta demnității europene”*.

„Armele” disidenților

- ✓ Cuvântul – exprimat liber
- ✓ Scrisoarea deschisă (publică)
- ✓ Protestul pașnic
- ✓ Greva foamei
- ✓ Samizdatul

Natalia Gorbanevskaja (1936–2013), opozantă anticomunistă, poetă; internată în 1968 într-un azil psihiatric, forțată să emigreze în Occident; fondatoarea unei publicații samizdat despre abuzurile sovietice.

Eu n-am salvat nici Varșovia, nici Praga.

Eu, eu sunt vinovată, eu sunt cea de neiertat!

Bătute fie-i ușile și ferestrele-n scânduri blestematei mele de case!

Casă a răului, a crimei și a minciunii!

Te-am legat cu un lanț nevăzut,
Încât să n-ai odihnă și bucurie decât în ăst loc oribil,
În cotlonul ăsta plin de fum, plin de bețivani,
Unde poporul meu trăiește fără Dumnezeu și fără căință.

(Natalia Gorbanevskaja, 1978; trad. de O. Nimigean)

- Identifică și analizează tema exprimată în versurile de mai sus.
- Compară poezia ei cu poezia lui Mircea Dinescu, „Doamne-fereste”, din volumul *Moartea citește ziarul*, 1989.

AUTOEVALUARE

Ce sunt disidenții: Bifează activitățile pe care le-ai realizat. Calculează-ți punctajul! Ai un punct din oficiu!

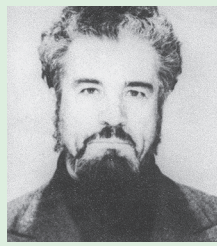
	Identifică	☐ ☐	1p
	Răționează	☐ ☐	2p
	Analizează	☐ ☐	3p
	Reține	☐ ☐	1p
	Concluzie	☐ ☐	2p

MEMORIA UNUI TIMP

OPOZIȚIA/ DISIDENȚA DIN ROMÂNIA (REPREZENTANȚI)

VLAD GEORGESCU (1937–1988), ISTORIC. În primăvara anului 1977 a scris „Programul mișcării disidente din România”, un text pentru care a fost arestat la 29 martie 1977. Ulterior a emigrat și a devenit director al departamentului românesc al REL.

GHEORGHE CALCIU (1925–2006), PREOT ORTODOX. În 1978 a ținut o serie de predici care au atras studenți de la diverse facultăți, motiv pentru care a fost eliminat din învățământul teologic; arestat în contextul SLOMR, a fost eliberat de la Aiud în 1984, la presiunea unor organisme, biserici și personalități internaționale.

PAVEL NICOLESCU (N. 1936), PASTOR BAPTIST. Urmărit din 1965 pentru „manifestări ostile”; în 1976, REL a difuzat o înregistrare în care pastorul „tratează calomnios despre «lipsa posibilităților de exprimare a convingerilor religioase în țara noastră»”. Aderent al Mișcării Goma.

DORIN TUDORAN (N. 1945), POET.

În 1984, REL a difuzat eseuul său „Frig sau frică? Sau despre condiția intelectualului român de astăzi”. Autoritățile au refuzat să-i dea pașaport, determinându-l să intre în 1985 în greva foamei 40 de zile. La protestul lumii libere (REL, Liga pentru apărarea drepturilor omului de la Paris etc.), familia Tudoran a plecat din România la 25 iulie 1985.

MIHAI BOTEZ (1940–1995), MATEMATICIAN. Textele lui din anii 1970–1980 „indicau faptul că opțiunea de dezvoltare economică aleasă de regimul comunist din România era greșită și că ducea inevitabil spre o criză profundă. În acest sens, evoluțiile anilor 1980 i-au dat dreptate. Aceleași

analize au arătat totodată că, deși stabil, sistemul comunist așa cum fusese el impus în Europa de Est nu putea fi reformat”. (Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății...*)

RADU FILIPESCU (N. 1955), INGINER. În 1982–1983, a confecționat o matriță de tipar la care a multiplicat 11 000 de manifeste cu mesaje anticomuniste, pe care le-a difuzat în București. La 7 mai 1983 a fost prins și condamnat la 10 ani de închisoare pentru „propagandă împotriva orânduirii socialiste”; eliberat din penitenciarul Aiud (1986), în urma unei campanii internaționale.

Greva minerilor din Valea Jiului

Începând din 29 iulie 1977, minerii de la mai multe mine (Aninoasa, Lupeni, Paroșeni ș.a.) au cerut clarificări asupra Legii nr. 3/30 iunie 1977, privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistența socială. De la nemulțumiri de tip sindical s-a ajuns la o revoltă cu caracter politic. Convins să vină el însuși în Valea Jiului, Nicolae Ceaușescu a fost huiduit de mineri. Soluția adoptată a fost una combinată: rezolvarea câtorva revendicări și represiunea graduală. Circa 900 de subofițeri și ofițeri de Securitate și Miliție au fost aduși în Valea Jiului. Au fost condamnați 15 greviști, pentru infracțiuni de drept comun (ultraj contra bunelor moravuri, instigare publică), la pedepse între 2 și 5 ani de muncă corecțională, 50 au fost internați în azile psihiatrice. „Pentru manifes-

tări ostile și activitate tendențioasă”, au fost verificați 45 277 de salariați, din care 197 au fost forțați să părăsească Valea Jiului.

• Pe baza sursei A și ținând cont de cele învățate despre regimul comunist în anii 1980, realizează o mică anchetă socială în interiorul comunității tale despre ce au însemnat principalele evenimente ale anului 1977: Mișcarea Goma, cutremurul de pământ, Greva muncitorilor din Valea Jiului.

DISIDENȚA DE PARTID: SCRISOAREA CELOR ȘASE

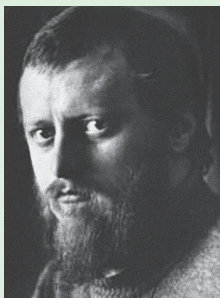
Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Corneliu Mănescu, Grigore Răceanu, Constantin Părvulescu și Silviu Brucan, percepuți ca disidenți ai PCR, rămăneau fideli idealurilor comunismului, dar îl acuzau pe Ceaușescu de eșecul regimului comunist. Ei încercau umanizarea tardivă a regimului, în contextul tulburărilor din blocul sovietic. A fost difuzată la 11 martie 1989 și atrăgea atenția asupra unor realități mediatizate deja de alți opozanți români: nerespectarea Actului Final de la Helsinki, sistematizarea satelor și orașelor, pierderea Clauzei națiunii celei mai favorizate. Semnatarii au fost puși în regim de arest la domiciliu.

DAN PETRESCU (N. 1949), SCRITOR DIN GRUPUL DISIDENT DE LA IAȘI, format în preajma revistelor studentești *Dialog* și *Opinia studentească*, în ale căror texte ar fi plasat „idei periculoase pentru regimul comunist”, preluate din literatură și de la posturile de radio occidentale. Peste 20 dintre aceștia au fost arestați la 18 mai 1983: Alexandru Călinescu, Liviu Antonesei, Dan Petrescu, Luca Pițu, Dan

Alexe și alții, pentru „propagandă destabilizatoare”; considerat „vârful icebergului”, în 1988 a scris, împreună cu Liviu Cangeopol, o carte-dialog, transmisă fragmentar de Dorin Tudoran la Vocea Americii și în revista *Agora* din SUA. Foto: Dumitru Ungureanu

ROLF BOSSERT (1952–1986), POET DIN GRUPUL DE ACȚIUNE BANAT (Aktionsgruppe Banat, 1972–1975), alături de Albert Bohn, Werner Kremm, Johann Lippert, Gerhard Ortinau, Anton Sterbling, William Totok, Richard Wagner, Ernest Wichner, tineri scriitori de limba germană din Timișoara, care criticau realitățile comuniste dintr-o

perspectivă ideologică de stânga. Hărțuit de Securitate, Bossert a obținut pașaport și a plecat cu familia sa în Germania. După numai șase săptămâni, s-a sinucis. Poeta Nora Iuga consideră că poetul „nu și-a găsit nicăieri, nici în România, nici în Germania, un «acasă», acel «home sweet home», indispensabil oricărei vieți”.

GABRIEL ANDREESCU (N. 1952), FIZICIAN, CERCETĂTOR. În anii 1980 i-au fost difuzate la REL texte despre încălcarea drepturilor omului în România. Din decembrie 1987 a fost anchetat pentru „trădare”. Până la căderea regimului comunist, a publicat în presa internațională scrisori de protest. Sursa: ACNSAS.

PETRE-MIHAI BĂCANU (N. 1941), JURNALIST. Împreună cu colegul său de la *România Liberă*, Mihai Creangă, și Anton Uncu (critic de teatru la *România pitorească*), a intenționat tipărirea clandestină la începutul anului 1989 a ziarului „România” în care urmau să apară

un articol al lui Mihai Eminescu despre tiranie și demagogie și un articol împotriva regimului Ceaușescu. Arestați înainte de a reuși să-și publice ziarul, Băcanu a fost eliberat la 22 decembrie 1989.

MIRCEA DINESCU (N. 1950), POET.

În martie 1989 l-a acuzat pe Ceaușescu în ziarul *Libération* de încălcarea Constituției și terorizarea populației. Eliminat de la revista *România Literară* și din PCR, a fost pus în arest la domiciliu. Alți șapte scriitori au semnat un

apel adresat Uniunii Scriitorilor în apărarea poetului: Geo Bogza, Ștefan Augustin Doinaș, Dan Hăulică, Octavian Paler, Andrei Pleșu, Alexandru Paleologu și Mihai Șora.

CONTEXT EXTERN „Nu mai puțin semnificativă, disidența altor scriitori precum Mircea Dinescu, Dan Petrescu, Liviu Cangeopol și chiar Dan Deșliu se va petrece totuși într-un context internațional mult schimbat prin venirea la conducerea URSS a lui Mihail Gorbaciov și declanșarea unui val de reforme în cea mai mare parte a țărilor din Europa Răsăriteană. Din documentele redactate de aceștia, precum și din luările de poziție publice, transpare imaginea regimului dogmatic de la București, în opoziție cu deschiderea din Uniunea Sovietică și din alte țări ale blocului, dar și speranța într-o «contaminare» a României cu *perestroika* și *glasnost*.” (Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății...*)

- Amintește-ți din anii anteriori ce înseamnă „perestroika” și „glasnost”.
- Identifică cel puțin două motive pentru care regimul comunist din România nu a acceptat reforme în anii 1980.

SURSA A „Pentru prevenirea propagării revendicărilor din Valea Jiului în restul țării au fost utilizate toate mijloacele muncii speciale de Securitate și Miliție: verificarea oamenilor, filajul, folosirea mijloacelor criminalistice și de fotografiere, interceptări telefonice, pe linia compartimentului «S», fiind confiscate 3 371 de scrisori ce conțineau «comentarii negative» cu privire la evenimentele ce au avut loc în Valea Jiului.” (Raluca Nicoleta Spiridon, *Enciclopedia Represiunii*, vol. 2)

SURSA B „Disidentul este un cetățean care nu e de acord cu fundamentele ideologice, politice, economice ori morale pe care se întemeiază societatea în care trăiește, proclamându-și în mod deschis acest dezacord și demonstrându-l în fața compatrioților săi și a statului.” (Roy Medvedev, *disident rus*)

SURSA C „Știm toți: **teroarea și mizeria**, cele două calamități care sugrumă societatea românească în ultimii ani, au dus la atrofierea aproape completă a instinctului democrației, la **dispariția normalității în relațiile dintre oameni**, de la cele publice până la cele de familie. [...] Masa verbalizează în **gestica disperată a supraviețuirii**, de la **registru gros al bancului politic** până la subtilitățile și **rafinamentele sterpe ale intelectualilor** închiși între patru pereți.” (D. Petrescu, L. Cangeopol, *Ce-ar mai fi de spus*, 1988)

1. Pornind de la sursa B, menționează două trăsături ale disidentului. Completează, din alte surse, informațiile despre cei prezentați în lecție.
2. Menționează principalele domenii și medii din care provin disidenții.
3. Realizează o clasificare a principalelor idei desprinse din sursele A și C. Trece-le într-o fișă de portofoliu.

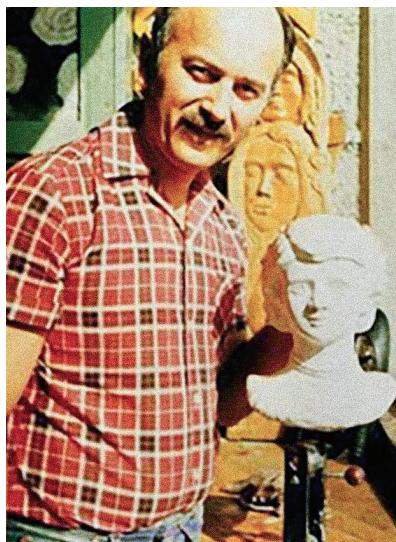

Gheorghe Brașoveanu (1915–?), economist, și Ionel Cană (n. 1945), medic, condamnați pentru „trădare de patrie” la 3 și 5 ani de închisoare, au fost eliberați prin grație la 7 și 10 noiembrie 1980.

INTERPRETEAZĂ IMAGINEA

1. Caută informații online despre SLOMR, al cărui principal scop era protejarea drepturilor omului, în mod special cele derivate din relațiile de muncă.
2. Dezvoltă în 8–10 rânduri legătura dintre Acordul de la Helsinki și mișcările pentru drepturile omului din Europa comunizată.

Liviu Cornel Babeș (1942–1989), electrician la Trustul de Prefabricate din Brașov și pictor. Pentru a atrage atenția opiniei publice interne și internaționale, a ales să protesteze împotriva comunismului prin autoincendiere, un fenomen destul de întâlnit în spațiul comunist. A purtat un carton pe care scria în germană: „STOP MÖRDER! AUSCHWITZ = BRAȘOV”.

Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România

Primul sindicat liber din România comunistă a luat ființă în februarie 1979, după modelul sindicatelor neoficiale din URSS, Polonia, Cehoslovacia, fiind fondat în urma discuțiilor dintre medicul Ionel Cană, preotul Gheorghe Calciu și economistul Gheorghe Brașoveanu. Declarația de constituire a fost citită la microfonul REL la 2 martie 1979. Cei trei au fost arestați la 10 martie. Deși Gheorghe Calciu nu era membru al SLOMR, a fost condamnat la 10 ani de închisoare, fiind considerat periculos, ca vechi „client” al sistemului represiv. Datele despre numărul aderenților la SLOMR sunt încă neclare, cercetările arătând că numărul real a fost destul de redus. Situația se poate explica prin măsurile de prevenire represive aplicate de Securitate după „pacificarea” Mișcării pentru drepturile omului și a Grevei minerilor.

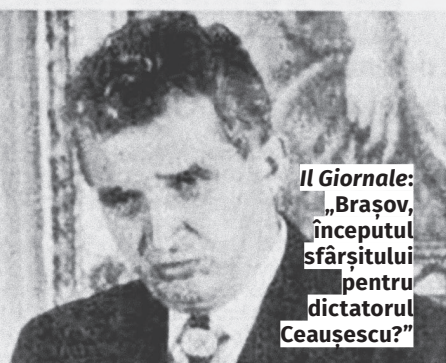
„Valul de represiune declanșat de autoritățile comuniste împotriva aderenților SLOMR a determinat proteste din partea celor mai importante sindicate din Franța [...] autoritățile române au «finanțat» cercetarea «independentă» și publicarea în limba engleză a unei lucrări în care să fie expusă «situația reală» în legătură cu respectarea drepturilor omului.” (Ana-Maria Cătănuș, *Enciclopedia Represiunii*, vol. 4)

Revolta muncitorilor din Brașov

Brasov, l'inizio della fine per il dittatore Ceausescu?

I drammatici avvenimenti di Brasov sono una

„Acțiune spontană de protest, izbucnită la întreprinderea de Autocamioane Brașov (IABv) și continuată pe străzile orașului, până la sediile locale ale Partidului Comunist, în ziua de 15 noiembrie 1987. Pe traseu, muncitorilor de la IABv li s-au alăturat locuitorii ai Brașovului.”
(*Enciclopedia Represiunii*, vol. 3)

Il Giornale:
„Brașov, începutul sfârșitului pentru dictatorul Ceausescu?”

CONTEXT

- Criza generalizată din anii 1980: lipsa alimentelor, economisirea exagerată a energiei electrice, gazelor naturale, apei etc.; datorii externe mari.
- Nerespectarea contractelor de export a dus la reducerea salariilor.
- În 15 noiembrie 1987 erau alegerile pentru deputații din consiliile populare.
- Cultul personalității lui Ceaușescu era la apogeu, orașul fiind împânzit cu portretele lui.

CAUZE

- Plata salariilor condiționată de „îndeplinirea planului” (nu se realiza din cauza economiei centralizate care nu asigura materii prime etc.)
- Salarii diminuate: Sofia Postelnicu, participantă: „În ziua respectivă ne-a dat lichidarea – șase lei... Și mă gândeam: «Cum mă duc acasă cu șase lei?» – aveam doi copii, aveam fetița de cinci ani și băiețelul de doi ani jumate”. (M. Oprea ș.a., *Ziua care nu se uită*)

URMĂRI

- Refuzul spontan de a nu mai lucra.
- Protestul sindical s-a transformat pe străzile Brașovului în protest politic antigovernamental:
 - ➔ „Vrem banii înapoi!”, „Vrem duminica înapoi!”, „Vrem mâncare la copii!”, „Vrem lumină și căldură!”, „Vrem pastile la bolnavi!”
 - ➔ „Jos Ceaușescu!”, „Jos comunismul!”
- 26 de persoane au fost condamnate între 6 luni și 3 ani pentru „ultraj contra bunelor moravuri și tulburarea gravă a liniștii publice”, desfacerea contractelor de muncă și muncă corecțională în alte unități, toți fiind deportați, alături de alți 35, în localitățile de origine, iar brașovenii la sute de km.

- Pentru a-ți completa informațiile și a înțelege împrejurările revoltei de la Brașov, vizionează *Memorialul Durerii: Totul despre 15 noiembrie 1987* (@TVR1) la <https://www.youtube.com/watch?v=a-XfO31phbQU>
- Menționează numele câtorva participanți la Revolta din 15 noiembrie 1987 și urmările traumelor la care au fost supuși.

Studiu de caz: Impactul Actului Final de la Helsinki asupra României. Doina Cornea

Dezbaterile în cadrul CSCE de la Helsinki, desfășurate pe parcursul a trei ani (iulie 1973–august 1975), pentru ameliorarea relațiilor dintre blocul estic și cel vestic, s-au încheiat prin semnarea de către reprezentanții a 35 de state, la 1 august 1975, a documentului intitulat Actul Final de la Helsinki. Acesta era o declarație de 10 principii, structurate în „trei coșuri” (capitole): I. Inviolabilitatea frontierelor europene; II. Cooperarea europeană între blocul comunist și cel capitalist; III. Respectarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale. Actul Final de la Helsinki a constituit

principalul suport extern pentru mișcările disidente din blocul comunist.

În 1977, România a renegociat acordarea Clauzei națiunii celei mai favorizate, care avea la bază amendamentul Jackson-Vanick (1974). Principala condiție era respectarea dreptului de emigrare, care a devenit cu atât mai evidentă, pe fondul Actului Final de la Helsinki, care prevedea respectarea drepturilor omului. În România, după 1971, cenzura, autocenzura exacerbată și cultul personalității lui Ceaușescu făceau tot mai dificilă opțiunea pentru contestarea publică a abuzurilor.

libertăților fundamentale

8. Egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele

9. Cooperarea între state

10. Îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate conform dreptului internațional”

(Principiile Actului Final de la Helsinki)

SURSA B „Statele participante vor respecta drepturile omului și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de gândire, conștiință, religie sau de convingere pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. Ele vor promova și încuraja exercitarea efectivă a drepturilor și libertăților civile, politice, economice, sociale, culturale și altele care decurg toate din demnitatea inerentă persoanei umane și sunt esențiale pentru libera și deplină dezvoltare.” (Actul Final de la Helsinki)

SURSA C „Impusă la Helsinki, problematica drepturilor omului își va găsi un sprijin în noua administrație americană instalată la Washington în 1976. Politica drepturilor omului promovată de Jimmy Carter a reprezentat un sprijin pentru disidenții din Europa de Est, dar și un mijloc de condiționare pe care SUA l-au folosit în relațiile cu statele din blocul sovietic.” (Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății. Forme de disidență...*)

1. Identifică, pe baza surselor A, B și C, principiul fundamental menționat în Actul Final de la Helsinki. Care este semnificația politică a prevederilor Actului Final în contextul Războiului Rece?

2. Menționează efectul prevederilor Actului Final asupra opoziției și disidenței din România și o acțiune inspirată de Actul Final.

SURSA A „1. Respectarea drepturilor inerente ale suveranității
2. Nerecurgerea la amenințarea sau la folosirea forței
3. Inviolabilitatea frontierelor
4. Integritatea teritorială a statelor
5. Reglementarea pașnică a diferendelor
6. Neintervenția în afacerile interne
7. Respectarea drepturilor omului și a

APROFUNDEAZĂ

Doina Cornea (1929–2018)

SURSA D „Lipsea exercițiul spiritual al solidarității. [...] Comunismul nu trece pe lângă oameni fără să lase urme. Revoluția, în fond, nu ne-a putut schimba peste noapte.” (Doina Cornea, *Fața nevăzută a lucrurilor, 1990–1999*)

SURSA E „Sunt câteva lucruri esențiale care [...] au făcut-o să reziste în comunism, să se opună totalitarismului și să devină un model etic [...] Obstinația de a spera și a crede că se poate schimba ceva și că regimul comunist poate fi fisurat. Curajul de a asuma o atitudine radical-critică față de dictatura lui Nicolae Ceaușescu. Credința în Dumnezeu și în destin, în paralel și prin interferență cu liberul-arbitru pe care fiecare om trebuie să îl asume: a alege să faci ceva împotriva unui regim totalitar, a ști că opțiunea și opoziția ta ar putea fi împărtășite și de alții sau i-ar cataliza și pe alții să se opună.” (Ruxandra Cesereanu, în *Doina Cornea. Dincolo de zid*)

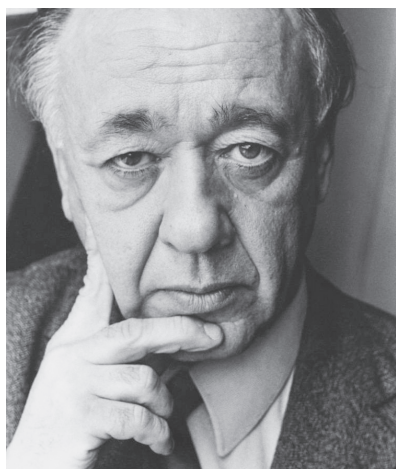
• Pe baza surselor A, B, C, D, E și a cunoștințelor însușite, caută surse alternative pentru a realiza o **fișă biografică**: **a.** profesia Doinei Cornea; **b.** cum a devenit cunoscută românilor în anii 1980; **c.** principalele acte opozante; **d.** legătura dintre atitudinea sa și Actul Final de la Helsinki.

Regele Mihai I și Regina Ana, în exil.

Nicolae Rădescu, (1874–1953), general și om politic, ultimul prim-ministru democrat înainte de instaurarea comunismului. A demisionat forțat la 28 februarie 1945, sub presiunea directă a trimisului Moscovei, Andrei Vișinski. Condamnat în lipsă la 2 ani de închisoare (procesul MNR), în exil a condus timp de un an Comitetul Național Român, apoi a înființat Liga Românilor Liberi.

Eugen Ionescu (1909–1994)
Ani la rând, trimișii Securității au eșuat în încercarea de a-l convinge pe „părintele teatrului absurdului” să revină în România, cel puțin în vizită. Toată viața, dramaturgul și-a exprimat convingerile antitotalitare, de dreapta și de stânga.

3. Exilul românesc

Comunitatea exilului românesc de după Al Doilea Război Mondial a fost constituită de toți românii plecați cu statut asumat de indezirabili în raport cu noua orientare ideologică totalitară. Spre deosebire de masa emigranților, plecați din motive strict sociale și economice și implicați în țările de adopție numai în integrare și asigurarea propriei bunăstări, exilul politic și cultural a rămas în permanență implicat activ în problemele românilor de acasă. Primul val de români exilați l-au constituit diplomații, urmați de militari cu grade superioare și studenți, numitorul lor comun fiind că se aflau deja în Occident și nu s-au mai întors în țară. Au urmat cei care au reușit să plece în anii de preluare a puterii de către comuniști, 1945–1947/1948. După proclamarea republicii și instituirea legislației cu caracter represiv, plecările din România au devenit tot mai rare. Cel mai important membru al exilului a fost Regele Mihai, numit și „părintele exilului”.

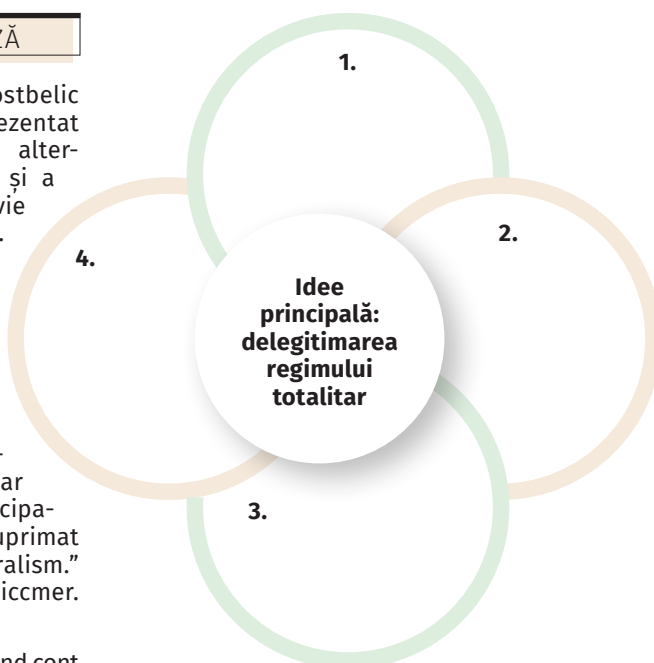
Noul exil a început să se organizeze în timpul lui Gheorghiu-Dej. S-au înmulțit acțiunile de luptă împotriva regimului comunist, în marea lor majoritate pașnice (manifestații publice stradale, congrese, activități culturale și editoriale). Cele mai multe exemple de implicare le-a dat exilul din Europa, în special din Franța, dar și din Germania Federală, Italia sau Spania. În afara Europei, a fost mai bine organizat în SUA, Canada, dar și în unele țări din America de Sud.

Două dintre trăsăturile exilului românesc au fost: greutatea de a găsi mijloace de trai stabile, slujbe permanente, locuințe adecvate etc. și starea de dezbinare, în ciuda tuturor organizațiilor, asociațiilor înființate și îndemnurilor la unitate lansate de către cei mai reprezentativi membri, în frunte cu Regele Mihai. Un motiv al fărâmițării și lipsei de unitate a fost aducerea de către exilați în Occident a dezbinărilor de dinainte de război. Pe de altă parte, membrii familiei regale exilate (Regele Mihai, fostul rege Carol al II-lea și Principele Nicolae) promovau viziuni diferite. Regimul comunist de la București, prin direcția externă a Securității, a urmărit și supravegheat în permanență manifestările exilului și pe membrii săi, care au fost deseori victime ale planurilor de măsuri represive.

APROFUNDEAZĂ

„Exilul românesc postbelic anticomunist a reprezentat ideea unei Români alter-native, democratice și a reflectat conștiința vie a tuturor românilor. Supraviețuirea «Ro-mâniei democrati-ce», pluraliste, în exil are nu doar o semnificație istori-că, politică, ci și una simbolică. Aceasta înseamnă delegitima-rea unui regim totalitar care a înăbușit participa-rea și opoziția și a suprimat toate formele de pluralism.” (Sursa: <https://www.iiccmer.ro/exil/>)

- Pe baza lecției și ținând cont de cele două surse, completează în caiet diagrama cu patru idei secundare.
- Formulează un paragraf din ideea principală și cele patru idei secundare, folosind termeni istorici.

„Caracteristic pentru Paris era existența unei multitudini de organizații și grupuri reacționare române. Reacțiunea franceză dă posibilitatea și sprijin în înființarea și activitatea a tot felul de asociații politice, culturale, științifice, ziaristice etc.” (document AMAE, în *Exil și rivalități. Principele Nicolae*)

SURSA
A

Glasul PATRIEI

Anul V Nr. 12 (158)

Berlin

20 aprilie 1960

Organ al Comitetului
Romin pentru Repatriere

În neagră străinătate

Măsurî împotriva exilului

- **propagandistice:** de ex., revista *Glasul Patriei* (care publica texte menite să influențeze exilul, prezentând o Românie progresistă, democratică etc.);
- **informativ-operative:** urmărire, „influențare pozitivă” (în special în vederea „repatrierii” – operațiunea „Recuperarea”), atragerea la colaborare, dezinformare, cultivarea neîncrederii, suspiciunii și stărilor conflictuale între membrii exilului etc.;
- **teroriste:** răpiri ale unor exilați din statele occidentale, tentative de asasinare individuale și în grup.

ATACUL LEGAȚIEI ROMÂNIEI DE LA BERNA

Cinci tineri români din exil au atacat și ocupat sediul Legației române de la Berna, Elveția, între 14–16 februarie 1955.

PRINCIPII ȘI CONTEXT

„La începutul anilor '50, cinci tineri care părăsiseră România după instaurarea regimului comunist aveau să se întâlnească în Occident și să formeze, pentru scurt timp, un grup pe care Securitatea, în 1955, îl va numi «grupul terorist» sau «grupul Beldeanu», după numele conducătorului [...] toți aveau același ideal: să lupte împotriva comunismului, folosind orice mijloace pe care le-ar fi avut la îndemână...” (Stejărel Olaru, *Cei cinci care au speriat Estul*)

SCOPUL ACȚIUNII

- eliberarea de către autoritățile române a unor deținuți politic (generalul Aurel Aldea, episcopul greco-catolic Ioan Suciu ș.a.);
- punerea regimului de la București într-o lumină defavorabilă față de opinia publică occidentală;
- implicit, tragerea unui semnal de alarmă față de natura represivă a regimului comunist instalat în România după război.

URMĂRI

- Oliviu Beldeanu a fost condamnat de autoritățile elvețiene la 4 ani de închisoare; eliberat în 1957;
- atras prin înșelăciune în zona controlată de sovietici (Berlinul de Est), a fost răpit de agenții Securității în 1958, cu sprijinul STASI (poliția politică est-germană);
- condamnat la moarte pentru „trădare”, executat în penitenciarul Jilava la 18 februarie 1960.

SURSA
B

„[...] întreprinderea de măsuri speciale în scopul paralizării activității obiectivului «EUROPA LIBERĂ» și al neutralizării unor angajați, prin avarierea și distrugerea unor clădiri și instalații ale postului, a locuințelor și mijloacelor de transport personale, precum și prin producerea de vătămări corporale asupra celor mai activi angajați și colaboratori ai «EUROPEI LIBERE»”. (Plan de măsuri, 18 august 1980. Sursa: ACNSAS)

Atacul – 21 februarie 1981, ora 21.47:

- executat la comanda Securității, prin Gruparea teroristului sud-american Ilich Ramirez Sanchez, supranumit Carlos Șacalul („Operațiunea Tango München”);
- dintr-o eroare, bomba de 15 kg de explozibil de tip „plastic” (producție românească) a distrus departamentul cehoslovac al REL (au fost răniți patru angajați, doi locatari din apropiere; s-au spart geamurile locuințelor pe o rază de 100 metri, explozia a fost înregistrată de seismografe; daune: peste 2 milioane dolari).

„Statele libere ar trebui să-și amintească că nu întotdeauna comunismul are succes pentru că este mereu majoritar sau din cauza votului [...] Țările libere trebuie să știe că nimic nu trece dincolo de Cortina de Fier; nu există un schimb de idei, teama indusă de comunism duce la lipsa de lideri.” (Principesa Ileana, conferință, 1955, Massachusetts, în D. Mandache, *Ileana, Principesa României*)

Her Royal Highness
PRINCESS ILEANA
OF ROMANIA

Princess ILEANA is a daughter of the world famous Queen Marie and a grand daughter of Queen Victoria of England. During World War II, she became a nurse in the Romanian Red Cross and spent a hospital in her native Rumania. She was the mother of the first child of the Soviet Rumanian Emperor, King Michael, who was killed in 1947. She was the mother of the first child of the Soviet Rumanian Emperor, King Michael, who was killed in 1947. She was the mother of the first child of the Soviet Rumanian Emperor, King Michael, who was killed in 1947.

SUBJECT: "HOW ROMANIA LOST HER FREEDOM"
MONDAY, FEBRUARY 25 - 8:20 p.m.
(Show Address: \$100.00)
KMC BUILDING - ELEVENTH and CENTRAL

COMING "SIAM" Absorbing Interest - Exotic Beauty - March 3
An All-Celebrated Feature Story of the Daylight, Central Kingdom
Traveling: By HERBERT KNAPP
(Show Address: \$100.00)
KMC BUILDING - ELEVENTH and CENTRAL

Order: Tickets for Any Program, by Telephone, by Mail, or in Person at Town Hall Office
Office: 1016 Baltimore Telephone: Victor 0636
THE KANSAS CITY TOWN HALL FORUM

- Selectează din sursă două consecințe ale instaurării comunismului în Europa.

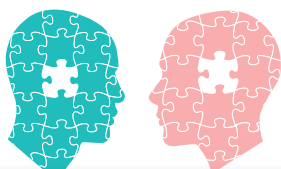
„De ce părăsesc românii România?”

„Mișcarea devine în ochii Puterii nu doar o ignorare a «liniei», ci o vină, o crimă. Orice critică la adresa acestei împietririi este considerată «act dușmănos», «trădare de țară», «acțiune dirijată de oficinele imperialiste», «negare a sistemului socialist». [...] Cu tot numărul mic al plecărilor, pierderile de oameni reprezintă un procent îngrijorător, nu numai pentru Putere, ci și pentru țară (două noțiuni distincte, chiar antagoniste). Guvernul a luat măsuri de reducere a «scurgerilor» – însă acestea, fiind măsuri coercitive, nu au făcut decât să amplifice, să prefacă în obsesie dorința românilor de a pleca din România.” (Paul Goma, text difuzat în Occident, februarie 1977).

- Pe baza celor învățate și a textului, explică într-o frază: Puterea și țara = „două noțiuni distincte, chiar antagoniste”.

ȘTIAI CĂ...?

- La 4 februarie 1981, Securitatea a încercat eliminarea, prin intermediul teroristului internațional Carlos Șacalul, cu colete-bombă, a lui Paul Goma (Paris), Nicolae Penescu (Paris) și Șerban Orescu (Köln), care criticaseră regimul Ceaușescu la CSCE de la Madrid în noiembrie 1980–ianuarie 1981.
- La 28 iulie 1981, un interlop francez plătit de Securitate a încercat să-l elimine pe Emil Georgescu, prezentatorul „Actualității Românești” de la REL, prin aplicarea a 22 de lovituri de cuțit.
- În 1982 Securitatea a plănuțit asasinarea scriitorilor Virgil Tănase și Paul Goma. Planul a eșuat în urma defecării ofițerului însărcinat cu operațiunea, Matei Haiducu.

PROIECT DE GRUP

- I. În grupuri de doi elevi, treceți într-o fișă ideile din fiecare sursă, apoi formulați o frază cuprinzătoare pe baza acestor idei.
- II. Adăugați o frază cu propria voastră idee, rezultată din analiza surselor.
- III. Confrunțați fișele în clasă.

- ➔ Activitatea exilului românesc a fost strâns legată de posturile de Radio Europa Liberă și Vocea Americii, unde au lucrat mulți români refugiați din cauza comunismului.
- ➔ Acestea au transmis românilor de acasă cele mai importante informații despre evenimente majore (Mișcarea Goma, Greva din Valea Jiului, SLOMR, Revolta de la Brașov, Revoluția Română ș.a.), despre intruziunile politicii represive în viața lor zilnică, abuzurile asupra confesiunilor religioase, demolări etc., dar și despre acte culturale care se abăteau de la linia oficială.

1 „În general, rolul exilului românesc a fost de a păstra tradiția culturală românească și spiritul valorilor democratice transmise prin intermediul unor publicații, mai ales prin posturile de radio Europa Liberă, BBC și Vocea Americii, de a atrage atenția lumii libere asupra ilegalităților, încălcării drepturilor omului și crimelor făcute de regimul comunist de la București împotriva cetățenilor săi.” (Mihaela Toader, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

2 „Exilurile celor doi frați au avut o perioadă comună, desfășurată pe timpul a treisprezece ani. [...] Ei au inițiat unele demersuri politice importante, mai ales în anii 1940, când a avut loc conectarea îndeosebi cu o parte a refugiaților politici, într-un efort vizibil, în speranța de a se pune în fruntea unor mișcări sau organizații ale românilor din afara granițelor, numite și comitete ale românilor liberi.” (Diana Mandache, *Exil și rivalități. Principele Nicolae*)

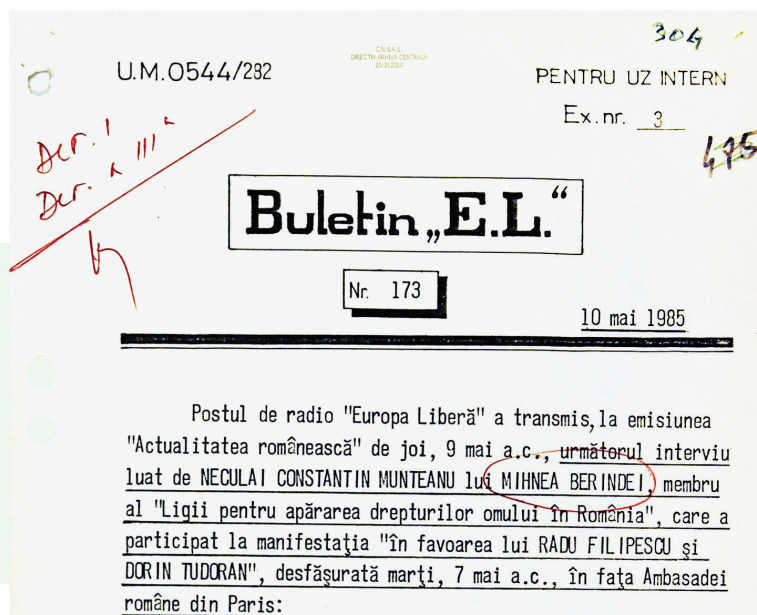
3 „O sută de intelectuali, francezi și străini, sub președinția lui Eugen Ionescu (dintre români Paul Goma și Dumitru Țepeneag se află printre membrii fondatori), s-au reunit nu doar pentru a semna actul de deces al dogmei marxiste, dar și pentru a readuce pe harta europeană țările cufundate în aberația totalitarismului și în rușinoasa uitare a Occidentului. [...] La acest congres, un singur slogan, lansat de Eugen Ionescu: «Solitari din toate țările, uniți-vă!» și un moto din Jean-Jacques Rousseau: «Libertatea și odihna sunt incompatibile: trebuie ales.»” (Monica Lovinescu, despre primul Congres al CIEL)

4 „– Un comentariu al lui Paul Goma intitulat «dialog cu țara», încercând să răspundă la întrebarea «ce ar putea să vadă un exilat dacă ar vizita România», comentatorul a minimizat în mod vădit tendențios o serie de realizări și succese obținute de poporul român în ultimii ani, de fapt intenția comentatorului a fost de a-i renega pe acei exilați care se constituie, din diverse motive și interese personale, în purtătorii de cuvânt ai regimului din România, care de fapt ar fi cauza fugii ori plecării lor din țara de origine.” (Analiză a Securității în „Acțiunea Eterul”, ianuarie 1985)

PROIECT INDIVIDUAL

1. Descifrează un document emis de Securitate!
2. Trece pe o fișă cât mai multe detalii!
3. Caută în surse online informații despre Neculai Constantin Munteanu și Mihnea Berindei.
4. Schimbă idei cu colegii!

Studiu de caz: Radio Europa Liberă (REL)

În 1949, guvernul SUA a înființat Radio Free Europe (Radio Europa Liberă), aflat sub egida Comitetului Național pentru o Europă Liberă. Ca reflex al dominației sovietice în Europa, se urmărea asigurarea unei surse alternative de informare pentru cetățenii din statele vizate, dincolo de cenzura comunistă. Cu sediul central în Europa, la München (Germania Federală), postul a avut cca 1 000 de angajați din numărul total de 1 750. Restul erau personalul tehnic al stațiilor de emisie și angajați ai secțiilor și redacțiilor din Washington și din câteva capitale europene. A început să emită în 1950 pentru cinci țări: Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia și România.

În 1951, Comitetul American pentru Eliberarea Popoarelor din Rusia a înființat Radio Liberty (Radio Libertatea), care se adresa spațiului sovietic, cu emisiuni în limba rusă și alte circa 17 limbi ale diverselor popoare din URSS. Cele două posturi au fuzionat în 1976: Radio Free Europe–Radio Liberty (RFE–RL). Din 1973, finanțarea a trecut de la CIA la Congresul SUA, ceea ce se va reflecta în schimbarea viziunii asupra realizării și difuzării emisiunilor.

Ascultă „Aici Radio Europa Liberă!”

https://www.youtube.com/watch?v=OoDDA_HVAHw

Misiunea REL în 1953/ viziunea CIA

„Scopul postului de radio Europa Liberă este de a contribui la eliberarea națiunilor captive din spatele Cortinei de Fier prin susținerea moralului lor și stimularea lor în spiritul necooperării cu regimurile controlate de sovietici, care le conduc deocamdată”.

Sursa: Liviu Tofan, *Ne-au ținut în viață. Radio Europa Liberă, 1970–1990*

Misiunea REL-RL în 1976/ viziunea Congresului SUA

„Misiunea Radio Europa Liberă și Radio Libertatea este de a încuraja un dialog constructiv cu popoarele din Europa Răsăriteană și Uniunea Sovietică prin îmbunătățirea cunoștințelor lor despre evoluțiile din lumea largă și din propriile lor țări. Prin comunicarea deschisă de informații și idei către popoarele supuse cenzurii, RFE și RL contribuie la menținerea unei opinii publice informate în URSS și Europa Răsăriteană.”

REL s-a aflat permanent sub stricta supraveghere a Securității, după cum o arată multe operațiuni, așa cum a fost „Acțiunea Eterul” (până în 1980, „Melița”), prin care se încerca stoparea „scurgerii de informații” din și spre România. Mii de români au fost anchetati, mulți arestați și condamnați, pentru că ascultau „posturile de radio imperialiste”. De REL se ocupa Securitatea Externă – Unitatea Militară 0544, prin celebra „225” („doi și-un sfert”). A fost cea mai eficientă modalitate de a asigura informarea cetățenilor români în comunism despre ceea ce se întâmpla în mod real în țara lor, dar și în lumea liberă.

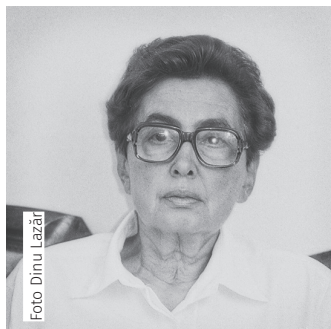

Foto Dinu Lazăr

Monica Lovinescu (1923–2008), critic literar, voce inconfundabilă auzită de români de la microfonul Europei Libere, foarte incomodă pentru regimul comunist, în special prin emisiunea „Teze și antiteze la Paris”. A fost între cei mai activi susținători ai lui Paul Goma, astfel încât Securitatea a plătit teroriști străini pentru „a-i închide gura”, în noiembrie 1977. Alături de Virgil Ierunca, a militat toată viața pentru drepturile românilor, pentru susținerea culturii nealiniată viziunii oficiale.

• Scrie o pagină despre „Monica Lovinescu – vocea inconfundabilă a Europei Libere”. Folosește surse online și stai de vorbă cu adulți care își amintesc de emisiunile sale.

NOËL BERNARD (1925–1981), jurnalist, analist politic. Stabilizat din 1953 la München, a fost un an redactor, apoi director al departamentului românesc al REL (1955–1958, 1965–1981). A deschis un canal de comunicare cu ascultătorii români, a înființat rubrica despre drepturile omului în România, lărgind perspectiva abordării problemelor românești prin deschiderea la Paris a unui studio pentru emisiunile Monicăi Lovinescu („Teze și antiteze la Paris”) și Virgil Ierunca („Povestea vorbe: pagini uitate, pagini cenzurate, pagini exilate”). A murit din cauza unui cancer galopant, asemenea altor angajați ai REL. Cercetări recente confirmă suspiciunea asasinării sale de către Securitate.

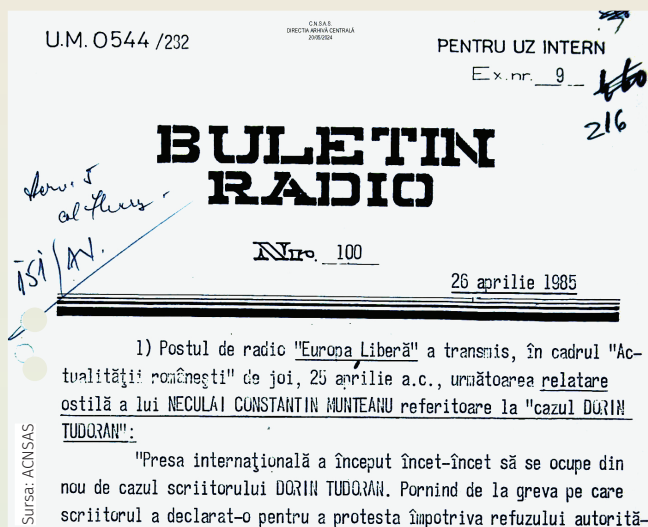
CORNEL CHIRIAC (1942–1975), inițiatorul și animatorul emisiunii muzicale Metronom. Autoritățile comuniste au interzis-o. Rockul, recunoscut ca formă de contestare a limitării libertății de exprimare și de manifestare a individului, influența tineretul din România, aflat în „pericol” de a dobândi conștiința libertății. Chiriace a reușit să se refugieze la München, unde a reluat emisiunea la REL, începând din 2 iunie 1969. A contribuit masiv la creșterea audienței Departamentului românesc, milioanele de ascultători (români și din toate țările blocului sovietic, chiar din țări occidentale) ascultând în fiecare zi, de luni până vineri, după buletinul de la ora 16, ora Münchenului, cea mai bună selecție de muzică, prin Metronom. A influențat tinerii din România și prin comentariile politice pe care le făcea.

RECAPITULARE

[1] Elaborează un text de aproximativ o pagină în care să utilizezi termenii: *rezistență armată, partizani, disidență, Mișcarea Goma, represiune, grevă, revendicări, Valea Jiului, Exil, Radio Europa Liberă*.

[2] Realizează o friză/ axă cronologică vizuală care să cuprindă între 8 și 10 dintre cele mai importante fapte istorice referitoare la formele de rezistență, opoziție, contestare din România comunistă și exilul anticomunist. Pentru fiecare fapt istoric, include și explicațiile asupra acestuia.

[3] Pe baza textelor din manual și a surselor online, alege trei personalități ale exilului românesc și descrie activitatea acestora în susținerea drepturilor omului în România comunistă. Argumentează alegerea!

[4] Citește următorul text: „O elită purtătoare de cultură și de tradiție intelectuală a fost de la început brutal reprimată. Consecințele acestei crime (comisă în anii '50, dar și în continuare, sub forme mai atenuate) față de poporul nostru se fac simțite acum din ce în ce mai mult.” (Doina Cornea, *Scrisoare către cei care n-au încetat să gândească*, trimisă la Europa Liberă, 1982)

• Pe baza textului și a cunoștințelor dobândite, elaborează un eseu de aproximativ o pagină în care să explici consecințele acțiunilor represive asupra elitelor din România în timpul regimului comunist.

[5] Citește următoarele texte:

A. „De o lună de zile de când, la Praga, a fost dată publicității «Charta '77», mă străduiesc să-mi conving cunoscuții să se solidarizeze cu acțiunea cehilor și a slovacilor. Dar fără succes. Unii au refuzat, net, recunoscând cinstit că asta – adică solidarizarea – cade sub articolul cutare al Codului Penal; alții nu cunoșteau articolul pe dinafară, dar cunoșteau, pe dinăuntru, Securitatea; alții, ceva mai curajoși, s-au declarat gata să semneze o scrisoare de solidaritate, dar indescifrabil; în fine, alții mi-au propus să mai aștep-

tăm nițel. Românii noștri se gândesc numai la ce vor pierde dacă va afla Securitatea, nu la ceea ce vor câștiga – în ciuda Securității. [...] V-am mai spus: românii se tem de Securitate. Rezultă că, în România, doi înși nu se tem de Securitate: Domnia Voastră și cu mine.” (Paul Goma, *Scrisoare deschisă către Nicolae Ceaușescu*, februarie 1977)

B. „Sunt ani de când afirmația că dintre toți intelectualii lagărului comunist-totalitar al Europei răsăritene românul e cel mai pasiv și mai obedient a devenit unul dintre cele mai bătute locuri comune ale presei occidentale. Ce n-a mai reușit aceeași presă liberă a fost să-l explice (nicio sinonimie cu a justifica!) pe-acest intelectual român. [...] La urma urmelor, presa semnalează, atrage atenția, trage – cum se spune – semnalul de alarmă, asta-i rostul ei.” (Dorin Tudoran, *Frig sau frică? – sau despre condiția intelectualului român de azi*, 1984)

- Încadrează contextual emiterea celor două texte.
- Stabilește o asemănare între cei doi emitenți ai textelor și o deosebire între cele două texte.
- Indică un motiv plauzibil pentru care Goma considera că numai el și președintele Ceaușescu nu se temeau de Securitate.
- Menționează, pe baza celor învățate, motive pentru care românii se temeau atât de mult de Securitate. Argumentează!
- Explică modul în care se informau românii în anii 1970–1980. Argumentează pornind de la textul lui Tudoran.
- Menționează o diferență între politica internă și politica externă a regimului Ceaușescu.

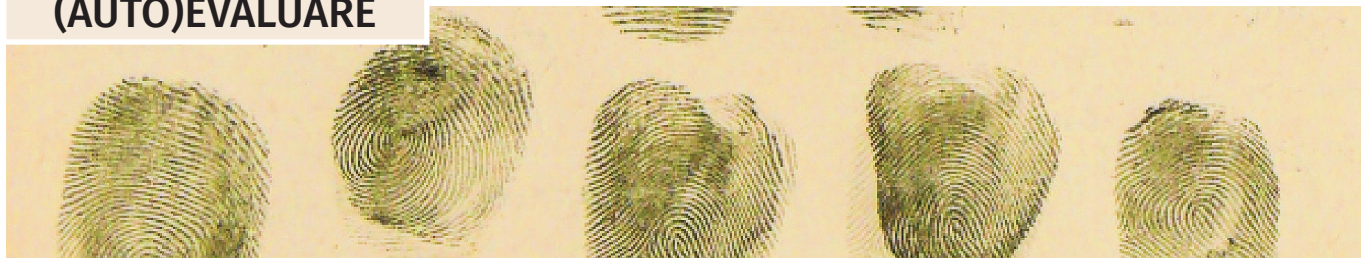
[6] Folosind diagrama Venn, stabilește două asemănări și două deosebiri între formele de opoziție din perioadele Gheorghiu-Dej și Ceaușescu.

[7] Realizați un proiect de grup cu temă la alegere: „Rezistența armată anticomunistă din România: context extern și context intern” sau „Reprezentanți ai disidenței în România”, folosind metoda *turul galeriei*. Căutați informații (fotografii, interviuri, memorii, jurnale, afișe) despre tema aleasă, apoi organizați în clasă o expoziție.

Pentru realizarea proiectului, parcurgeți etapele:

- formarea grupelor de lucru și distribuirea sarcinilor;
- realizarea activităților: documentarea, colectarea surselor, stabilirea formelor de prezentare și realizarea produselor finale;
- prezentarea produselor finale pentru vizitarea ei: turul galeriei, evaluarea rezultatelor obținute și formularea concluziilor.

[8] Alcătuiește un portofoliu cu tema „Opoziția față de regimul Ceaușescu în anii 1970–1980”. Folosește surse scrise și digitale: apeluri, scrisori deschise, memorii, afișe etc., emise de cei implicați și difuzate în România (subversiv) sau în Occident (ilegal, din perspectiva regimului comunist).

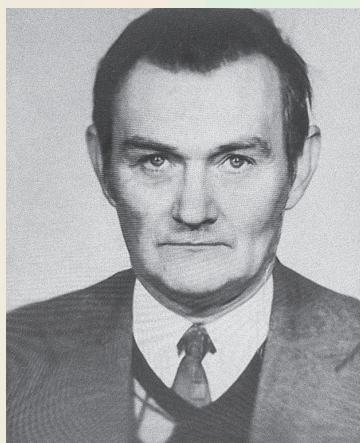
(AUTO)EVALUARE**I. Alege varianta corectă de răspuns:**

1. Primele grupuri ale rezistenței armate anticomuniste s-au format în Bucovina, în anul:
a) 1945
b) 1944
c) 1947
2. Grupul de rezistență armată locotenent Toma Arnăuțoiu – colonel Gheorghe Arsenescu (1948–1958) a luptat în zona:
a) Dobrogea
b) Oltenia
c) Sudul Munților Făgăraș
3. Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România (SLOMR) s-a înființat în:
a) 1979
b) 1977
c) 1981
4. Atacul asupra Legației României, între 14–16 februarie 1955, a avut loc la:
a) Berna
b) Paris
c) Londra
5. Prima emisiune în limba română, la Radio Europa Liberă, a fost difuzată în:
a) 29 noiembrie 1950
b) 1 august 1975
c) 3 februarie 1981

30 p
(5 x 6 p)**II. Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:**

„Revolta muncitorească de la Brașov a constituit un moment de cotitură, mai ales prin numărul impresionant de reacții interne și externe. În primul rând a provocat imediat o sporire semnificativă a luărilor de poziție și a contestațiilor individuale, în special din partea intelectualilor critici, unii dintre ei ieșind în disidență deschisă abia după această revoltă de proporții. Apoi, pe termen lung, revolta a determinat reapariția unor acțiuni colective și a mișcărilor sindicale, inițiative care nu mai apăruseră după reprimarea brutală a SLOMR.” (Raport final)

Werner Somerauer (1936–2014), participant la Revolta de la Brașov, condamnat la 3 decembrie 1987 pentru „ultraj contra bunelor moravuri și tulburarea gravă a liniștii publice”, deportat la Tulcea („Pentru că sunt sas, rușii nu m-au lăsat nici să-mi termin școala. În 1949 sau în 1950, eu a trebuit să spun «radio!» școlii, așa că toată viața mea am fost un autodidact.”).

1. Menționează, din sursă, „momentul de cotitură”. **4 p**
2. Menționează, pe baza sursei, două consecințe imediate ale acestei revolte muncitorești. **4 p**
3. Formulează o relație cauză-efect între două informații selectate din sursă. **7 p**
4. Elaborează un punct de vedere referitor la consecințele, pe termen lung, ale acestei revolte, susținându-l cu două informații din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**
5. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, afirmația conform căreia anul 1987 a reprezentat „începutul unui val de mobilizare împotriva regimului”, culminând cu Revoluția din decembrie 1989. **5 p**

30 p**III. Realizează un eseu de aproximativ două pagini cu titlul „Rezistență, opoziție și contestare în România comunistă”, având în vedere:**

1. menționarea unei forme de rezistență și a unui obiectiv al acesteia; **2 x 3 p = 6 p**
2. precizarea unei trăsături și a trei cauze (interne și externe) ale acestei forme de rezistență; **2+(2 x 3) p = 8 p**
3. prezentarea unei acțiuni de opoziție/ disidență din România anilor 1970–1980; **5 p**
4. formularea unui punct de vedere referitor la căile de protest (scrisoare deschisă, greva foamei, grevă sindicală, revoltă etc.) ca forme de contestare a regimului comunist, aducând un argument istoric. **5 p**

30 p

Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, **1 p** pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; **2 p** pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, **1 p** pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.**

Total: 100 p

TERMENI-CHEIE • colhoz
 • colectivizare • proletariat agricol
 • chiaburi • dușman de clasă
 • întovărășiri • cote obligatorii

REPERE CRONOLOGICE

1949 2 martie Decretul nr. 83 – baza expropriilor și confiscărilor; **3–5 martie** Plenara CC al PMR: înființarea primelor structuri collectiviste; înființarea Comisiei Agrare (Secția Agrară a CC al PMR, din 1950, condusă de Ana Pauker); introducerea sistemului cotelor obligatorii

1949–1952 cca 80 000 de țărani au fost închiși pentru rezistență la colectivizare (30 000 au fost judecați în procese publice)

1957 ianuarie desființarea sistemului cotelor

Fazele colectivizării:

I. 1949–1953, primele structuri collectiviste;

II. 1953–1956, o ușoară relaxare, prin reducerea fiscalității asupra gospodăriilor țărănești;

III. 1957–1962, accelerarea procesului, folosirea intensă a mijloacelor violente.

Activiștii partidului făceau propagandă pentru colectivizare, deplasându-se în camioane.

ANALIZEAZĂ

1. Observă sursa A. Stabilește o relație între document și anii menționați în cele patru colțuri.

2. Pe baza sursei B, precizează două obiective ale reformei agrare din 1945.

3. Identifică, pe baza surselor B și C, legătura dintre reforma agrară din 1945 și declanșarea colectivizării.

4. Alege un obiectiv politico-ideologic, dintre cele menționate în sursa D. Alcătuieste un eseu de o pagină în care să descrii metodele prin care regimul comunist a realizat acest obiectiv totalitar.

Țăranii din Castranova, jud. Dolj (fostul jud. Romanați) întâmpină prima gospodărie colectivă din județ, 1949.

1. Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare

Reforma agrară din 1945. Preliminariile colectivizării

La începutul anului 1945, situația politică din România devenise instabilă din cauza încercărilor comuniștilor de a prelua puterea. Guvernul pro-comunist condus de Petru Groza a anunțat realizarea reformei agrare, care a fost adoptată la 23 martie 1945 (Legea nr. 187). Falsa dezbatere a proiectului a durat 10 zile, iar contextul în care a apărut denotă scopul ideologic și propagandistic al măsurii.

Abuzurile comisiilor de împrumut și încălcarea dispozițiilor legii aveau să conducă la un eșec economic și social. Principalele motive ale eșecului reformei au fost: • însușirea de către stat a 25% din terenurile expropriate în scopul împrumutării celor fără pământ sau cu pământ puțin; • fărâmițarea terenului agricol în loturi mici (60% din noile proprietăți aveau în medie 1,20 ha); • dublarea cotelor obligatorii către stat pentru proprietățile de 10–20 ha; • marea foamete din 1946–1947, în special în Moldova. Toate acestea au determinat producții foarte slabe, transformarea exploatareii agricole în muncă de subzistență și falimentul reformei agrare.

Țărănimea și colectivizarea agriculturii

Preluată din experiența sovietică a colhozului, colectivizarea agriculturii a produs una dintre cele mai dramatice transformări a satului românesc tradițional. Prin Planul general pentru „organizarea socialistă a agriculturii” s-a decis înființarea primelor structuri collectiviste: gospodăriile agricole de stat (GAS), stațiunile de mașini agricole și tractoare (SMT) și gospodăriile agricole colective (GAC).

Au fost stabilite trei categorii de țărani: cei săraci, majoritari, așa-numitul *proletariat agricol*, lipsiți de pământ sau cu pământ puțin, *mijlocașii*, cei înstăriți, și *chiaburii* (*culacii*, după model sovietic), identificați ca „exploatare” și „dușmani de clasă”. Regimul comunist a urmărit să spargă coeziunea comunităților, să rupă legăturile tradiționale și să divizeze lumea satelor prin etichetarea chiaburilor și uneori chiar a țăranilor săraci ca *dușmani de clasă*. Colectivizarea avea de depășit trei mari obstacole: imaginea negativă a colhozurilor sovietice, larg răspândită în lumea satului românesc, situația economică precară a satelor după anii de secetă și foamete din 1946–1947 și atașamentul față de pământ al țăranului român. Pierderea proprietăților a dus la sărăcirea accentuată a unei categorii însemnate a populației și a încurajat procesul de migrare către marile orașe, prin absorbirea în activitățile industriale a unei mari mase de muncitori necalificați.

ȘTIAI CĂ...?

- În aprilie 1962, din cele 15 milioane de hectare de teren agricol, 60% aparțineau gospodăriilor colective, 30% fermelor de stat și 9% proprietarilor privați. În această ultimă categorie, intrau terenurile din zonele de munte care nu au fost incluse în acțiunea de colectivizare.
- Agricultura colectivizată din România a fost cea mai puțin productivă din întregul bloc comunist.

APROFUNDEAZĂ

Vizionează filmul documentar „Suferințele colectivizării”, disponibil la <https://www.youtube.com/watch?v=1cO-gixQfPM&t=4s>. Completează o fișă de vizionare:

- stabilește contextul geografic și cronologic;
- menționează intriga;
- explică de ce țărani au fost condamnați pentru „acte de teroare”.

Sistemul de aprovizionare a populației cuprindea magazine alimentare (substituzat **alimentară**), **apozare** (derivat din contopirea termenilor apro[visionare] + zar[zavat]) și **gostate** (derivat din gospodărie (agricolă) de stat).

„Au băgat marfă la Gostat”, asta era cea mai tare veste care circula cu viteza luminii printre blocuri. Nu sună prea poetic, dar când o auzeam ne activam cu mic, cu mare și o tuream la coadă.”

Pentru mai multe detalii, navighează pe **Muzeul Amintirilor din Comunism**: <https://madc.ro/>

Înființarea unei GAC. Material propagandistic.

Sursa: FOCR, Cota 2/1949.

Sursa: FOCR, Cota 19/1945.

Titlu de proprietate dat cu ocazia Reformei agrare din 1945 țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin.

SURSA B „Era un act cu puternice motivații politice, menit, pe de o parte, să atragă simpatia țăranilor față de cei care l-au adoptat și, pe de alta, să îi pedepsească pe cei care din perspectivă ideologică erau «inamici», mari moșieri sau persoane responsabile de susținerea efortului de război alături de Germania nazistă.” (V. Târău, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 3)

SURSA C „După ce în 1945 a anunțat înfăptuirea reformei agrare ca pe un act de dreptate față de țărănime, după ce în timpul campaniei electorale din 1946 a negat zvonurile că ar intenționa să treacă la colectivizare, în martie 1949 conducerea partidului a decis să se alinieze modelului sovietic. O decizie politică ce va fi aplicată în toate țările din Europa Centrală și de Est controlate de sovietici, dar și în Asia...” (O. Roske, în *Panorama comunismului...*)

SURSA D „Între obiectivele colectivizării, eficiența economică, care ar fi fost generată de mecanizare și constituirea unor gospodării colective pe mari suprafețe, deținea un loc secundar, în comparație cu obiectivele politico-ideologice, și anume ruperea relațiilor socio-economice din zona rurală, impunerea unor noi valori în locul celor tradiționale, modificarea «mentalității individualiste de mic-propietar», transformarea țăranilor în muncitori agricoli, lucrători în structuri colectiviste de tip fabrică agricolă.” (*Colectivizarea agriculturii...*, Vol. I, 1949–1953, INST)

REFLECTEAZĂ

COTELE OBLIGATORII

Gospodarii erau obligați să predea statului cantități de produse fixate prin planul de stat, indiferent de recolta obținută. Cantitățile impuse depășeau producțiile obținute și țărani erau obligați să cumpere produsele pentru a scăpa de arestări sau de noi impozități. Cei care nu puteau sau refuzau să predea cotele erau obligați fie la plata unor amenzi foarte mari, fie erau condamnați la ani grei de închisoare. Măsurile represive au determinat mulți țărani să semneze cererile de aderare la gospodăriile colective.

SURSA A „... Toader avea o situație și mai puțin confortabilă: 3 065 kg grâu, 409 kg floarea soarelui, 4 797 kg porumb, 572 kg ceapă, 1 000 kg fân, 562 litri lapte de vacă, 122 litri lapte de oaie, 207 kg carne de bovină, 41 kg carne de porc – toate pe anul 1953, la care se adăugau rezanțe din 1952: 2 743 kg grâu, 1 422 kg ovăz, 302 kg floarea soarelui, 2 148 kg porumb.” (Enciclopedia rezistenței..., vol. 2)

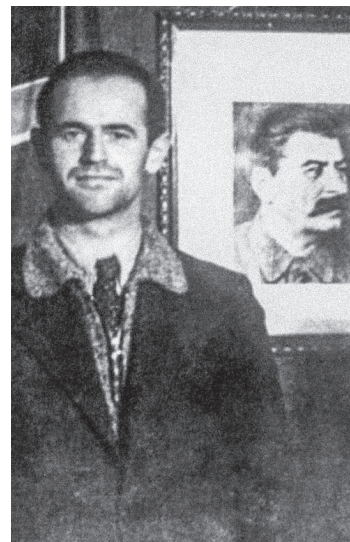
„Colectarea cerealelor”, pictură propagandistică de Ștefan Barabăș

Nicolae Toader era membru al PNT, avea 9 copii, deținea 11 ha de pământ, fiind etichetat „chiabur” de către autorități. A fost condamnat pentru că „s-a manifestat dușmănos regimului din RPR. A calomniat colhozurile din Uniunea Sovietică. A avut atitudine dușmănoasă față de organele puterii de stat”, „s-a manifestat dușmănos împotriva hotărârii guvernului referitor la campania de treier și colectări”. (Sursa: CNSAS)

- Descrie, în aproximativ 100 de cuvinte, contextul și motivația reală a arestării și condamnării țaranului Nicolae Toader.
- Interpretați comparativ în clasă sursele A și B. Scrieți concluziile în caiet.

Direcții divergente în partid

Încă din 1949, s-au confruntat două direcții: **aripa radicală** (Gheorghiu-Dej, Alexandru Moghioroș, Iosif Chișinevschi) – colectivizare rapidă, indiferent de costurile economice și sociale; **aripa moderată** (Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu) – proces gradual pentru a permite acomodarea satelor românești cu noile realități economice. „Erorile” Anei Pauker (alternarea represiunii cu stoparea bruscă a procesului) în relansarea colectivizării au fost speculate de Gheorghiu-Dej, care le-a folosit pentru a regla conturile în lupta pentru putere în partid. **Alexandru Moghioroș (1911–1969)** a emis ordinul pentru arestarea „chiaburilor”, iar în 1953 a condus comisia de partid care a cercetat-o pe Ana Pauker.

REPRESIUNEA – „cheia” transformării socialiste a agriculturii

➔ Cea mai eficientă metodă de convingere a fost represiunea (confiscări de bunuri, arestări, asasinat, procese publice, deportări). În vara anului 1950, cca 30 000 de familii au fost obligate să se înscrie în gospodării agricole, iar țărani mijlocași forțați să-și cedeze pământurile și inventarele agricole. Rezistenții au fost supuși procesului de „deschiaburizare” (desculacizare) prin exproprierea pământurilor, confiscarea animalelor și bunurilor din gospodării.

➔ Trupele de Securitate, Miliție și Armată au restabilit ordinea în satele răsculate prin forța armelor, închisorile au devenit neîncăpătoare. După moartea lui Stalin (martie 1953), presiunea asupra satelor a scăzut.

➔ Creșterea cotelor, Revoluția din Ungaria (noiembrie 1956) și teama propagării revoltelor în România au încetinit din nou ritmurile colectivizării. În 1957, campania a fost reluată în forță, iar țărani au răspuns prin revolte stopate violent. În satul Vultur, din raionul Focșani, au fost împușcați țărani, iar alții din satele din jur au fost închiși. Un alt episod dramatic s-a produs, în decembrie 1957, la Vadu Roșca, regiunea Galați, răscola fiind reprimată de Nicolae Ceaușescu, la acel moment șef al Direcției Superioare Politice a Armatei și adjunct al Ministrului Forțelor Armate.

Nouă oameni au fost uciși, iar alți 17 răniți. Revolte s-au produs și în alte părți ale țării, reprimate prin intervenție armată.

➔ Ultimul mare val de arestări care i-a vizat și pe țărani s-a produs în 1958. Mulți au fost internați în colonii de muncă, iar membrii familiilor au fost sancționați administrativ prin concedieri sau exmatricularea copiilor.

În 1949, în comuna Șomoșcheș, jud. Bihor, au fost arestați 49 de țărani revoltați. Au fost executați pe loc Ioan Faur (54 ani, în imagine) și Gheorghe Margine (43 ani). Sursa: ACNSAS

SISTEMATIZAREA RURALĂ

Obiective

- ➔ stoparea construirii haotice, în afara vetrei satelor;
- ➔ modernizarea tuturor localităților: înființarea unor centre civice (cu sediile politico-administrative, unități culturale, de învățământ și ocrotirea sănătății, de prestări de servicii și comerciale, locuințe); în mediul rural, blocuri-tip cu două niveluri; program de modernizare a localităților urbane și rurale prin extinderea liniilor de electrificare, telecomunicații și transport, construirea rețelelor de alimentare cu apă, canalizare, străzi etc.
- ➔ Conferința națională a PCR (iulie 1972): obiectivele și direcțiile programului de sistematizare a satelor și orașelor în următorii 15–20 de ani; 300–350 de noi centre urbane;
- ➔ 1973: primele schițe de sistematizare a comunelor din jurul Bucureștiului; 125 de localități din județul Ilfov, considerate „fără perspective de dezvoltare”, urmau să fie regrupate prin demolări și reconstruirea de noi centre formate din blocuri-tip, încălzite cu sobe; cca 7 300 ha urmau să intre în circuitul agricol.
- ➔ Legea nr. 58/1974: organizarea unitară a tuturor localităților; restrângerea perimetrului constructibil al localităților la strictul necesar, eficientizarea economică a teritoriului și transformarea unor sate „cu perspective de dezvoltare” în centre economice și sociale cu caracter urban.

Factori determinanți

- ➔ inundațiile din vara anului 1975: amploarea distrugerilor a evidențiat o profundă criză a infrastructurii. România era deficitară la amenajarea bazinelor hidrografice;
- ➔ cutremurul de pământ din 4 martie 1977: prăbușirea și avarierea clădirilor vechi mai ales în zona de sud a țării. Amploarea distrugerilor din București a determinat insistența lui Ceaușescu pentru demararea proiectelor de sistematizare urbană și rurală și decizia de a reconfigura centrul Capitalei (construirea centrului civic) cu prețul demolării monumentelor istorice.

ANALIZEAZĂ

„Încercați să vă imaginați jalea acestor oameni izgoniți din casele lor, din satul lor! Oamenii nu sunt obiecte. O așezare omenească nu este o conglomerare de blocuri locuite de ființe impersonale, adunate acolo la voia întâmplării. Un sat este o comunitate spirituală care s-a înghebat de-a lungul secolelor. [...] Opiți dărâmarea și distrugerea satelor țării! Evaluați consecințele grave ce vor decurge din aceste dispoziții! Este limpede că prejudiciile spirituale, sociale și chiar economice care vor decurge din aceste măsuri vor fi mult mai mari – și ireparabile – decât incertele beneficii momentane scontate.” (Doina Cornea, *Scrisori deschise și alte texte*)

1. Identifică în text principalele idei.
2. Pe baza lor, realizează o scurtă anchetă socială printre membrii mai vârstnici ai familiei.
3. Pe baza răspunsurilor, completează apoi o fișă pentru portofoliu.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a examinat, vineri, în cadrul unei vizite de lucru, modul în care se realizează programele de sistematizare teritorială a sectorului agricol

În timpul vizitei, s-a înfățișat că, pornindu-se de la specificul și tradiția acestor locuri, în sectorul agricol Ilfov

„Opération Villages Roumains”: reacția lumii libere

Conform rapoartelor Securității, programul radical al sistematizării a produs nemulțumiri. Criticile au venit mai ales din lumea liberă, regimul de la București fiind acuzat de distrugerea patrimoniului rural și relocarea forțată a câtorva milioane de oameni. „Operațiunea Satele Românești” își propunea să mediatizeze situația dramatică a satelor românești și să atragă atenția comunității internaționale asupra a ceea ce se întâmpla în România regimului Ceaușescu. Satele românești aflate pe lista sistematizării au fost „adoptate” de o serie de localități occidentale.

- Amintește-ți din clasele anterioare detaliile înființării OVR! Explică importanța ei în contextul de atunci.

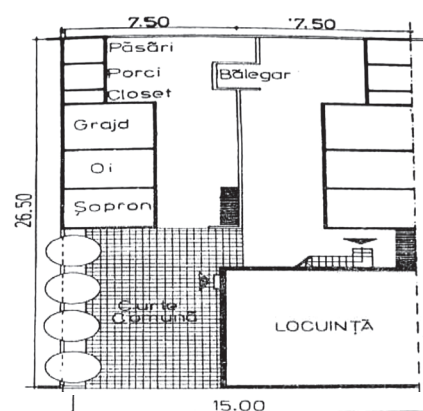
<https://satulromanesc.iicmer.ro/>

Citiți textul „Ce se intenționa de fapt prin sistematizarea satelor”.

- Împărțiți în două grupuri, discutați argumentat despre „omogenizarea societății și crearea accelerată a omului nou”.

Exemplu de locuință rurală din planul de sistematizare

**Suprafața locuinței la sol – 100 m²
revine pe apartament: 50 m²**

Anexe gospodărești: 50 m²

- Șopron – 12 m² • Adăpost oi – 12 m²
- Grajd 12 m² • Păsări – 6 m² • Closet – 2 m² • Coteț porci – 6 m² • Spații de depozitare (coceni, lemne) – 12 m²
- Total : 112 m²**

- Imaginează-ți practicarea activităților specifice și traiului cotidian rural în această locuință!
- Compară dimensiunile cu necesitățile unei ferme agricole în proprietate privată, bazată pe producție de consum și asigurarea pieței.

REPERE CRONOLOGICE

1974 Legea nr. 58 (Legea sistematizării)

1988 3 martie Ceaușescu anunță trei etape ale sistematizării: 1990, 1995, 2000 („reorganizare administrativă”): dispăreau cca 7–8 000 de sate din cele 13 000 existente, numărul comunelor se reducea la 2 000, construirea a 558 de centre orașenești agroindustriale
1989 3 februarie „adoptarea” primelor cinci sate: Livada (jud. Satu Mare), Bragadiru (Sectorul Agricol Ilfov), Ghermănești (Sectorul Agricol Ilfov), Teiuș (jud. Alba), Tibănești (jud. Iași);
15 februarie 200 de primari belgieni anunță „adoptarea” altor sate românești, urmați de primari din Franța (20), Elveția (5), Olanda (1);
19 aprilie raport științific asupra consecințelor sistematizării prezentat în Statele Unite de istoricul Dinu C. Giurescu, emigrat în 1988, martor al campaniilor de demolare a monumentelor istorice din București.

Sistematizarea

Industrializarea și schimbările socio-economice au adus în prim-plan necesitatea sistematizării și reconstrucției atât a zonelor urbane, cât și a celor rurale. Potrivit statisticilor oficiale, la nivelul anului 1967, 72,7% din totalul așezărilor rurale aveau mai puțin de 1 000 de locuitori, iar aproape 44% sub 500. Existau 989 de sate cu mai puțin de 100 de locuitori. Scăderea populației rurale era strâns legată de migrația masivă către marile centre industriale din cauza colectivizării. În mediul rural continuau să trăiască 11,8 milioane de locuitori, adică 61,8% din totalul populației țării. Satele urmau să fie organizate în comune, cu aproximativ 4 500–5 000 de locuitori, legate între ele prin interese economice, social-culturale și tradiții.

Din cele 13 123 de sate existente la nivelul întregii țări urmau să fie păstrate doar 9 192. Sistematizarea a cuprins și satele care nu intrau în planul inițial de „dezafectare” prin reducerea suprafeței de locuire de la 625 258 hectare la 285 839 hectare. La nivelul întregii țări au fost identificate cca 1 863 417 gospodării aflate în afara „perimetrelor construibile” și care urmau să fie strămutate. Terenurile eliberate erau „redate agriculturii”. Alte 275 755 gospodării construite în preajma orașelor urmau să fie demolate.

Autoritățile comuniste au dispus ca oamenii să fie strămutați în blocuri de locuințe care nu respectau niciun standard de confort. Canalizările nu erau funcționale, apartamentele erau încălzite cu lemne, iar în unele cazuri grupurile sanitare se aflau în spatele blocurilor.

DESCOPERĂ și analizează în context

În București, centrul civic urma să fie construit pe Dealul Arsenalului prin demolarea cartierului Uranus, la care s-au adăugat biserici și mănăstiri vechi de câteva secole. În marile orașe, clădirile istorice urmau să fie dărâmate pentru a face loc noilor edificii publice marcate de amprenta realismului socialist. Sistematizarea din anii 1980 a avut ca rezultat ghetozarea urbană prin construirea masivă a blocurilor de locuințe.

„Moștenirea arhitecturală tradițională nu este negociabilă. Ea trebuie menținută și păstrată. Această moștenire este o condiție esențială a individualității naționale și europene.” (Dinu C. Giurescu, *Distrugerea trecutului României*)

1. După ce te-ai documentat despre ansamblul mănăstiresc Văcărești, formulează un paragraf istoric, în care să folosești expresiile: **sistematizare, demolări, conservarea patrimoniului cultural și istoric**.

2. Menționează principala clădire ridicată pe locul fostului cartier Uranus. Care este destinația ei actuală?

Demolarea
bisericii
Mănăstirii
Văcărești

SURSA A „Câte 600–800 de ap./comună înseamnă circa 100–120 de blocuri în fiecare comună aleasă, o adevărată aberație, unică în lume. În spatele caselor cu cele 6–8 apartamente se prevede pe un teren liliputan și grajd pentru 2–3 vaci și coteț de porc și cotețe de găină și fânar și loc pentru colectat dejecțiile animale [...] O înghesuială și o lipsă de rațională inimaginabilă, o rușine aberantă, ucigătoare în totalitate a satului românesc.” (Gh. Leahu, *Arhitect în „Epoca de Aur”*)

- Pe baza surselor A și B, menționează principalul motiv al organizării unor gospodării cu teren diminuat.
- Interpretează, cu argumente: „Colectivizarea a distrus lumea satului”.

ȘTIAI CĂ...?

- Sistematizarea a însemnat distrugerea și reconstruirea a cel puțin 29 de orașe, precum București, Suceava, Botoșani, Pașcani, Iași, Roman, Piatra-Neamț, Bacău, Vaslui, Huși, Bârlad, Tecuci, Focșani, Galați, Râmnicu Sărat, Buzău, Mizil, Ploiești, Pitești, Slatina, Craiova, Râmnicu Vâlcea, Giurgiu, Slobozia, Călărași, Medgidia, Tulcea, Constanța, Mangalia, Baia Mare etc.

Locuitorii din cartierul Uranus, mutați noaptea din casele lor, care urmau să fie demolate, cca 1982. Sursa: © Dinu Lazăr.

Salvează memoria locului! / PORTOFOLIU

1. Folosește ca inspirație ilustrațiile din lecție și interviul următor: „Dan Vartanian – Fotograful Bucureștiului dispărut”, la https://www.youtube.com/watch?v=fp8L0885_G0.
2. Participă la salvarea locului în care te-ai născut, immortalizează un obiectiv de patrimoniu național, o casă veche, un monument istoric etc.
3. Realizați în grupe de trei elevi planșe cu fotografiile rezultate și alegeți un titlu semnificativ. Treceți pe planșă ziua, luna, anul, localitatea (sau liceul).
4. Comparați planșele cu celelalte grupe de colegi.

TERMENI-CHEIE • proletariat
• industrializare masivă • urbanizare
• sistematizare • centre civice

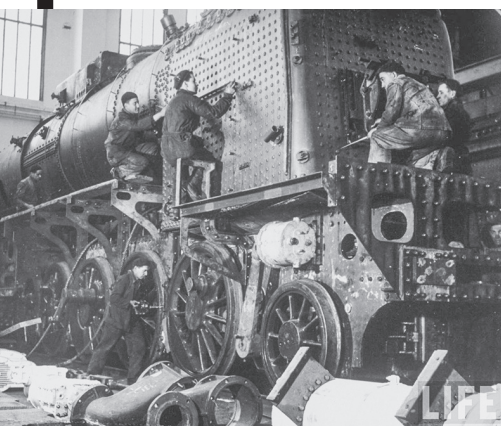
Planul cincinal – material propagandistic

- Află din alte surse ce este „planul cincinal”.
- Explică mesajul afișului.

SURSA A Populația ocupată în industrie (1950–1989)

Anul	Milioane persoane	% din total populația ocupată
1950	1,00	12,0
1960	1,44	15,1
1970	2,28	23,0
1980	3,68	35,5
1989	4,17	38,1

(Sursa: Bogdan Murgescu, 2010)

Muncitorii de la „Malaxa” asamblează o locomotivă, 1940. Sursa: Margaret Bourke-White, LIFE.

Între 1923–1927, Nicolae Malaxa a construit cea mai performantă uzină de material rulant din Europa vremii. De la locomotiva cu abur (1928), în 1936 „Malaxa” produce prima locomotivă Diesel, recunoscută internațional. După naționalizare, uzina s-a numit „23 August”, apoi „Faur”.

2. Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare

Proletariatul

Odată cu instalarea regimului comunist, termenul „proletariat” este identificat cu clasa muncitoare. Datele statistice indică o creștere graduală a acesteia între 1950–1989, în corelație cu fenomenele de industrializare și urbanizare accelerate. Recensământul din 1966 arăta că 59% din populația urbană era formată din oameni care nu se născuseră în orașe la momentul recensării, cei mai mulți stabilindu-se aici în anii 1960. Migrația proletarilor a continuat în anii 1970, odată cu dezvoltarea marilor platforme industriale (Galați, Brașov, București, Pitești) sau a bazinelor miniere din Valea Jiului. Muncitorilor industriali li se acordau vize de flotanță, locuințe în căminele de nefamiliști sau apartamente de bloc care le ofereau dreptul de a obține râvnitul „buletin de oraș”.

Până la sfârșitul anului 1989 una din două persoane cu studii superioare era inginer. Industrializarea a dus la îmbunătățirea standardelor de viață pentru o parte însemnată a populației rurale, transformată din proprietari de pământ în masă de muncitori industriali, care-și vor pierde, în timp, obiceiurile tradiționale și mentalitatea specifice proprietarului de pământ.

Industrializarea

După război, industria românească a avut un recul, cauzat de condițiile împovărătoare impuse prin Convenția de Armistițiu (septembrie 1944) și de naționalizările de după 1948, precum și ca urmare a ingerințelor sovietice în afacerile interne românești.

În 1953, ca urmare a recomandărilor Moscovei și pentru a evita o criză, Gheorghiu-Dej a reevaluat planurile de dezvoltare a economiei. Au fost reduse investițiile pentru apărare și industria grea, s-a renunțat la construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră, toate resursele fiind redirecționate către agricultură și industria ușoară. După 1956, regimul de la București a început să se distanțeze de cel sovietic, promovând o politică economică axată pe industrializarea forțată. Conducerea de la București a respins încercările sovietice de a coordona economiile statelor din blocul comunist prin CAER. Destinderea internațională a fost folosită de liderii români pentru a promova o agendă economică vizând atragerea de investiții occidentale și acces la tehnologie avansată care să-i susțină programul de industrializare.

Urbanizarea

Realismul socialist de inspirație sovietică, caracterizat prin clădiri monolitice și uniforme, ca expresie a egalității de clasă, a fost impus ca normă estetică pentru întreg teritoriul României. Începând cu anii 1950, în toate orașele țării s-au construit ansambluri de locuințe, clădiri socioculturale și obiective industriale.

Dacă în timpul regimului Gheorghiu-Dej s-au construit cartiere noi, mai ales la marginea orașelor, după 1965, sub pretextul sistematizării, regimul Ceaușescu a demolat masiv cartierele vechi din interiorul orașelor, locul lor fiind luat de centrele civice în care se regăseau clădirile emblematice pentru regimul comunist: sediul local de partid, sediul consiliului popular local (primăria) și birouri oficiale. Numărul orașelor a crescut de la 152 în 1948, la 236 în 1980.

Industrializarea accelerată a antrenat migrația masivă de la sat la oraș, ceea ce a dus la creșterea ponderii populației urbane. La aceasta s-au adăugat și modificările administrative prin transformarea unor localități rurale în orașe sau încorporarea comunelor urbane în structura administrativă a marilor orașe, așa cum s-a întâmplat în cazul Bucureștiului.

Suprafața Capitalei s-a extins prin construirea „cartierelor dormitor” în apropierea marilor platforme industriale de la „23 August”, Dudești, IMGB, Progresul, Militari sau „Casa Scânteii”. Așa au apărut marile complexuri de locuințe din zonele Titan-Balta Albă, Berceni-Sud, Giurgiului, Drumul Taberei, Armata Poporului, Jiului și Pajura.

EXPLOATAREA INDUSTRIEI ROMÂNEȘTI DE CĂTRE URSS

Sovieticii au înființat societăți mixte prin intermediul cărora s-au exploatat în folosul URSS resursele economice și industriale ale României. „Sovromtransport”, „Sovrompetrol”, „Sovromtractor”, „Sovrombanc” sunt câteva societăți mixte prin care sovieticii au exploatat economia românească. Desființate după moartea lui Stalin (1953), ultimele au fost lichidate în 1956.

Tractorul IAR-22 în fața halei de la uzinele „Sovromtractor” din Brașov.

Sursa: FOCSR, Cota 1/1948.

SURSA
B

Criza spațiului locativ

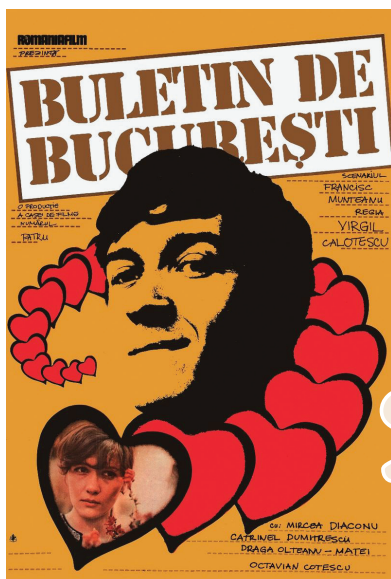
- ➔ Naționalizarea locuințelor, din aprilie 1950, care i-a depozat de proprietăți pe „exploatare” nu a rezolvat criza locativă.
- ➔ Ceaușescu nu era dispus să crească investițiile pentru noi construcții sau îmbunătățiri edilitare: „De ce noi să împingem să facem investiții într-un singur cincinal sau chiar în două cincinale pentru lucruri care nu dau producție și grevează foarte mult asupra nivelului general de viață? Oamenii au stat și fără băi și cu WC-uri în curte și au stat bine”.
- ➔ Mii de cereri nu și-au găsit rezolvarea nici până la căderea regimului comunist. Pentru diminuarea presiunilor a fost închis accesul în orașe (în special migrația de la sat la oraș).

SURSA
C

„Mutatul la bloc”

Creșterea și diversificarea populației urbane a dus la probleme legate de adaptarea la un nou context social:

- ✓ campanii publice pentru „modelarea culturală” (coduri de conduită pornind de la igiena personală, vestimentație, comportamentul în spațiul public, renunțarea la violența domestică etc.);
- ✓ nou-veniții în marile orașe, sau cei de la periferii, au păstrat modul de viață tradițional (minifermă, grădini de legume între blocuri);
- ✓ îmbunătățirea standardelor de viață (facilități ca: apă curentă, încălzire centrală, electricitate);
- ✓ dezvoltarea industriei de consum – dotarea gospodăriilor individuale cu electrocasnice (mașini de spălat, frigidere, aspiratoare), mobilier modern, aparate de radio și televizoare.

1. Vezi online această comedie realizată în 1982, în maniera permisă de cenzura comunistă.

2. Formulează în câteva rânduri „morală” filmului, pornind de la următoarele detalii: **a.** protagoniștii principali sunt inginer zootehnic și medic veterinar; **b.** în ciuda pregătirii specifice, unul dintre ei vrea să rămână în București; **c.** în timpul regimului comunist angajările absolvenților de facultate se făceau pe bază de repartitie în funcție de media de absolvire (meritocrația fiind devansată de practica „Pile-Cunoștințe-Relații”, prescurtată PCR!); **d.** menționează soluția de final găsită de regizor; **e.** opinia unui comentator din zilele noastre:

„Filmul se vrea o satiră a micilor învârteli din perioada comunistă și o pledoarie pentru frumusețea vieții la țară. Evident că este vorba de o comandă politică. Cu toate acestea, «Buletin de București» este o comedie plăcută datorită interpretărilor dezinvolve ale lui Mircea Diaconu și Catrinel Dumitrescu, secondată cu succes de Draga Olteanu Matei și Octavian Cotescu.”

(Sursa: <https://www.cinemagia.ro/>)

Deschiderea către pietele occidentale a asigurat o creștere industrială ascendentă, apropiind România de țări cu tradiție industrială, precum Germania de Est și Cehoslovacia. S-au dezvoltat spectaculos industria energetică și extractivă, a construcțiilor de mașini, metalurgică, chimică, textilă, a celulozei și hârtiei, industria textilă (confecții de îmbrăcăminte, industria pielăriei, blănăriei și încălțăminte).

ȘTIAI CĂ...?

- În 1950, au fost naționalizate toate imobilele care aparținuseră „foștilor exploatare” (moșieri, bancheri, comercianți, mari burghezi). Proprietarii au fost evacuați sau obligați să împartă spațiul cu chiriași repartizați.
- Luarea în spațiu contra cost și încheierea unor căsătorii fictive au fost metodele folosite de cei care voiau să se stabilească în orașe.

ANALIZEAZĂ

1. Pe baza surselor A, B, C, menționează două motive ale creșterii populației urbane și două diferențe între proletarul agricol și cel urban.
2. Pe baza celor învățate, scrie un eseu intitulat „Proletariatul – între pierderea valorilor tradiționale și fenomenul urbanizării forțate”. Vei folosi termenii: *colectivizare forțată, industrializare forțată, naționalizare, proletari, țărani, urbanizare*.

TERMENI-CHEIE • centralizare
• planificare • întreceri socialiste
• deviere de dreapta • stagnare
• raționalizare • alimentație
rațională • corupție • comerț paralel

REPERE CRONOLOGICE

1952 ianuarie reformă monetară
1953 19–20 august Plenara CC al PMR: „Noul curs” în economie
1955 iulie Conferința de la Geneva: destinderea relațiilor internaționale
1957 retragerea consilierilor și a specialiștilor sovietici
1958 retragerea trupelor sovietice din România
1964 aprilie Planul Valev
1968 „Legea ilicitului”
1971 România aderă la Acordul General de Tarife și Comerț (GATT)
1972 România aderă la FMI și BIRD
1975 Clauza națiunii celei mai favorizate: acces la împrumuturi cu dobânzi avantajoase și tehnologii avansate
1977 reluarea lucrărilor la Canalul Dunăre-Mare Neagră
1981 9 octombrie Decretul nr. 109: măsuri pentru combaterea faptelor care afectau buna aprovizionare a populației

Aleksei Stahanov (1906–1977), miner din Donbass; la 31 august 1935 a depășit planul de lucru de peste șapte ori, prin extragerea a 102 tone de cărbune în 5 ore și 45 de minute, în timp ce media normală era de 14 tone pe schimb. Câteva săptămâni mai târziu, Stahanov își depășea propriul record (122 de tone). Legenda stahanovistă a fost fabricată de propaganda sovietică pentru promovarea superiorității economiei centralizate sovietice și stimularea productivității muncii.

• Ai auzit vreodată expresia „X este/se comportă ca/ un stahanovist”? „Stahanovism” și „stahanovist” au devenit termeni comuni, fiind folosiți și în zilele noastre.

3. Crizele economiei de comandă: raționalizarea alimentară, penuria bunurilor de consum, comerțul paralel, corupția

Modelul sovietic

Restructurarea economiei naționale după modelul celei sovietice a debutat în iunie 1948, odată cu naționalizarea mijloacelor de producție (întreprinderi industriale, bănci, societăți de asigurare, mine, societăți de transport) și trecerea lor în proprietatea statului. Centralizarea și planificarea au intrat în atribuțiile Comisiei de Stat a Planificării (Comitetul de Stat al Planificării, 1952), care elabora strategiile de dezvoltare ale economiei naționale. Primele planuri anuale au fost puse în aplicare în 1949 și 1950, iar din 1951 și până în 1989, economia națională a funcționat numai pe baza planurilor cincinale.

Economia socialistă a avut în prim-plan industrializarea forțată, investițiile fiind direcționate către electrificare, dezvoltarea industriei grele (siderurgie, construcții de mașini), automatizarea producției. Regimul comunist a orchestrat o amplă propagandă în jurul beneficiilor pe care le asigura economia socialistă, precum modernizarea, echitatea socială și creșterea nivelului de trai. Costurile masive ale industrializării, reformele monetare (1947 și 1952) și colectivizarea au dus în anii 1950 la scăderea nivelului de trai al populației. Consumul intern a fost raționalizat, fiind introduse cartele pentru alimente, îmbrăcăminte, metraje, săpun, lemne, gaz lampant etc. Cartelele au fost înlăturate după Plenara CC al PMR din august 1953, dar măsura nu a îmbunătățit semnificativ condițiile economice ale populației.

Reforma monetară din 1952 și „devierea de dreapta”

Pentru a preveni intrarea în colaps economic și a diminua inflația, regimul comunist a impus în ianuarie 1952 o nouă reformă monetară, după cea din 1947, și a scăzut prețurile la o serie de produse alimentare și industriale. Cerută de sovietici, reforma însemna confiscarea masei monetare aflate în circulație, unele categorii de populație (țărani și micii întreprinzători) fiind defavorizate.

Vina a fost atribuită unor figuri importante ale conducerii comuniste, acuzate de „deviere de dreapta”: Ana Pauker, ministru de externe, Vasile Luca, ministru de finanțe, Teohari Georgescu, ministru de interne. Pentru a-și întări poziția de lider al comunismului național, Gheorghiu-Dej a folosit reforma ca pretext pentru înlăturarea celor trei, la ordinul Moscovei.

• Află din alte surse ce proces a avut loc în Cehoslovacia, în 1952, și care a fost implicarea Moscovei.
• Încearcă să explici de ce a susținut Stalin îndepărtarea Anei Pauker, în favoarea lui Gheorghiu-Dej.

„Noul curs”: reevaluarea planurilor economice

➔ După moartea lui Stalin (martie 1953), noii lideri sovietici au impus țărilor din blocul comunist revizuirea planurilor de dezvoltare economică. Construirea forțată a socialismului adusesese aceste țări la limita colapsului social și economic. În opinia liderilor sovietici, epuizarea resurselor economice și scăderea nivelului de trai al populației puneau în pericol stabilitatea regimului. ➔ A fost lansat în cadrul Plenarei CC al PMR din 19–20 august 1953, conform directivelor sovietice de a reduce investițiile în apărare și industria grea, de a renunța la construirea Canalului Dunăre-Marea Neagră și a direcționa resursele economice către agricultură și industria ușoară.

„CE SE DĂ AICI?” FENOMENUL SOCIAL AL „COZILOR”

În 1980 începea un deceniu sub semnul celor trei R: recuperare, recondiționare, refolosire. Pentru a reduce consumul de carne, Ceaușescu a dispus realizarea unor sortimente de mezeluri cu conținut de soia. Sub lozinca „Nicio masă fără pește!” s-au distribuit cantități uriașe de pește conservat și congelat în toate magazinele alimentare, care a dispărut la finalul anilor 1980, când au apărut cartelele la alimentele de bază și au fost impuse legi care interziceau traficul și specula cu produsele alimentare.

În iulie 1982, a fost lansat programul de alimentație științifică a populației. Ceaușescu a invocat necesitatea alinierii la recomandările OMS (consum mediu de 2 800 de calorii/persoană). Statisticile oficiale indicau un consum fals de 3 300 de calorii. Plata datoriilor externe, prin exacerbară exporturilor, a dus la penuria alimentelor și produselor de uz comun, iar „alimentația științifică” a înfometat populația, cu efecte grave asupra sănătății și modului de trai.

Foto Dinu Lazăr

ANII 1980: „Ce se dă aici?” Oamenii întreabau și se așezau la coadă, având mereu o sacoșă în buzunar, „pentru orice eventualitate”. Dacă aveau noroc, puteau nimeri la o coadă pentru carne, brânză, salam, fasole, ciocolată, hârtie igienică sau vată. Orice „se dădea”, ar fi fost de folos.

SURSA A „Pentru a preveni bolile cauzate de consumul neconform de alimente și pentru a asigura populației o stare bună de sănătate [...] s-a stabilit necesarul fiziologic de nutrienți al populației – pe grupe de vârstă, sexe, stări fiziologice și categorii de efort – exprimat în calorii, proteine, lipide, glucide, elemente minerale și vitamine, pentru cinci grupe de copii (până la 12 ani), două grupe de adolescenți și două grupe de adolescente (de la 12 la 19 ani), trei grupe de bărbați și trei grupe de femei, în funcție de vârstă [...]. Pentru populația de vârstă activă, au fost stabilite patru categorii de efort pentru bărbați (mic, mediu, mare și foarte mare) și trei categorii de efort pentru femei (mic, mediu și mare). [...] Fiecăreia dintre aceste categorii îi corespund ocupații: efort foarte mare: mineri, sudori, muncitori în furnale înalte, siderurgisti, [...] dulgheri, muncitori în beton armat, muncitori forestieri etc.; efort mare: strungari, rabotori, tâmplari, muncitori în industria textilă (filatură, țesătorie etc.), tipografi, tractoriști, morari, brutari etc.; efort mediu: tapițeri, blănari, lucrători în piele, zugravi, telefonisti, telegrafisti etc.; efort scăzut: diverse meserii și ocupații sedentare [...]” (Proiect pentru hrănirea științifică a populației, *Scântea*, 14 iulie 1982)

ȘTIAI CĂ...?

- La manifestațiile comuniste s-au strigat lozinci precum „Ana, Luca, Teo, Dej/ Bagă spaima în burgheji” (lozinca inițială nu conținea numele lui Teohari Georgescu).

Limitarea controlului sovietic din anii 1960

- ➔ menținerea unei relații amiabile cu Uniunea Sovietică pentru furnizarea de materii prime și tehnologie necesare construirii Combinatului Siderurgic Galați;
- ➔ dezvoltarea relațiilor economice cu țările occidentale pentru achiziționarea de tehnologie performantă și dezvoltarea relației cu China pentru menținerea unui echilibru în interiorul lumii comuniste și neutralizarea presiunilor sovietice;
- ➔ respingerea planurilor sovietice de „specializare și integrare economică” a României, prin argumentul încălcării suveranității naționale.

INTRĂ ÎNROL!

1. Citește cu atenție sursa A, imaginează-ți că ești elev în anul 1987 și părinții tăi lucrează la Întreprinderea de Autocamioane Brașov. În 15 noiembrie au ieșit pe poarta întreprinderii și au strigat: „Noi nu mai vrem să mâncăm lături!”
2. Revino în realitate. Compară programul de alimentație rațională din 1982 cu modul în care tu și familia ta vă procurați alimentele și vă hrăniți.
3. Numește o categorie profesională și una de vârstă care lipsesc din sursa A. Care este relevanța acestei absențe?
4. Discută concluziile cu cei apropiați și cu colegii de clasă. Ia în calcul și tabelul din manualul digital.

MĂ EVALUEZ CIVIC!

Bifează răspunsul corect:

1. Colectivizarea agriculturii a încălcat dreptul la proprietate. ☐
2. Cotele obligatorii și sistemul cartelelor alimentare au înfometat populația. ☐
3. Sistematizarea rurală a afectat identitatea țăranilor. ☐
4. „Alimentația științifică” a fost un program politic democratic. ☐

Existența cotidiană

- ➔ Lipsa bunurilor de larg consum – constantă a vieții cotidiene, mai ales în anii 1980.

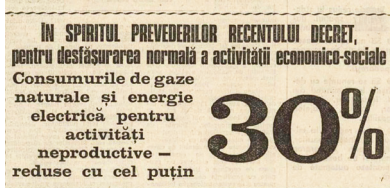

Foto: © Dinu Lazăr

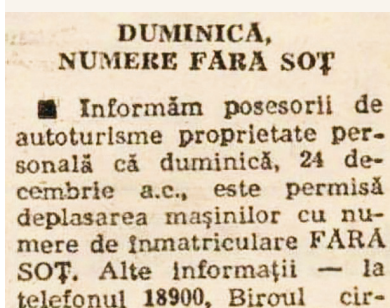

Foto: © Dinu Lazăr

- ➔ Goana permanentă pentru procurarea alimentelor și a bunurilor de strictă necesitate.
- ➔ Raționalizarea consumului de combustibili, energie electrică și gaze naturale prin Decretul nr. 272/1987.

- ➔ Din 1988, reducerea completă a iluminatului public din sate, comune, aproape în totalitate în orașe și cu circa 50% în municipii.
- ➔ Restricții pentru circulația mașinilor de proprietate personală.

Corupția. Comerțul paralel

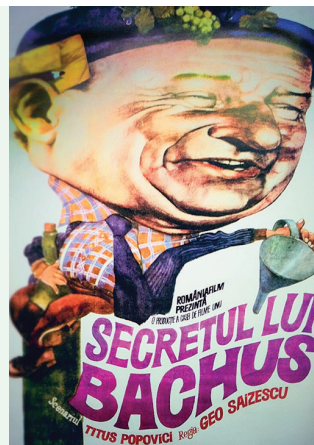
Mita, favorurile, traficul de influență, abuzul de putere, furturile și delapidările au fost fața nevăzută a construirii socialismului în România. „Legea ilicitului” din 1968 încerca să limiteze economia subterană practică de birocrăția de partid și de stat, precum și fenomene ca acumularea de averi și „tendențele de căpățuială” în dauna proprietății socialiste. În fruntea piramidei infracționale se situau adeseori membri de partid. Corupția sistemică a fost unul dintre motivele eșecului economiei planificate. Agricultură colectivizată a fost o sursă inepuizabilă pentru dezvoltarea micii corupții și pentru generalizarea furturilor. În România rurală se trafica aproape orice: îngrășăminte chimice, materiale de construcții, cherestea, var, ciment, țevi pentru instalații de apă, cereale, animale domestice, furaje, combustibili, băuturi alcoolice.

Excluderile din partid sau sancțiunile pe linie administrativă (amenzi, obligații pentru plata daunelor), pedeapsa cu închisoarea nu i-au descurajat pe cei care vedeau în economia planificată singura sursă de bunăstare. Implicarea Miliției economice și a Securității în combaterea corupției nu a dat rezultatele așteptate, rețelele de corupție fiind patronate de membrii celor două structuri de forță, Partidul și Securitatea.

Prin Decretul nr. 109/1981 se preconiza buna aprovizionare a populației cu produse alimentare prin oprirea furturilor, distrugerilor, degradarea produselor agricole, deoarece „stocarea peste nevoile de consum a unor produse alimentare creează perturbări în aprovizionare și afectează interesele generale ale cumpărătorilor”. Specula cu produse alimentare (ulei, zahăr, făină, mălai, orez, cafea) era pedepsită cu închisoare de la șase luni la cinci ani. Populația era somată ca la trei zile de la intrarea în vigoare a decretului să predea statului produsele care depășeau necesarul pentru consumul familial timp de o lună. În realitate, regimul nu avea soluții pentru redresarea situației economice, povara fiind aruncată direct asupra populației. Efectul a fost diversificarea fenomenului speculei.

Specula

Generalizarea penuriei a generat diferite forme de răspuns din partea populației, precum crearea de stocuri alimentare și specula cu cereale și produse din cereale. Cei mai avantajați au fost lucrătorii din comerț și sistemul de aprovizionare, care au construit rețele și au alimentat piața ilegală. Averile celor implicați în comerțul ilicit și bișniță depășeau adeseori ordinul milioanelei de lei, sume imense pentru austeritatea socialistă (în care salariul mediu pe economie de la mijlocul anilor 1980 nu depășea 2000 lei). Un „rege al coniacului” la Focșani sau un „stăpân al cărnii” în Dâmbovița reproducea cu fidelitate personajul din „Afacerea Bachus”, ilustrat în cinematografia vremii cu cazul real al lui Gheorghe Ștefănescu, administratorul unui depozit de vinuri din București, condamnat la moarte și executat la 4 decembrie 1981. Statul ar fi fost păgubit cu 5 milioane de dolari, iar la sfârșitul anchetei au fost închise alte 284 de persoane. Filmul regizat de Geo Saizescu în 1984 prezintă afacerea în manieră satirică-propagandistică și, totodată, ca o lecție de etică socialistă, având în vedere că în rețeaua ilicită a lui Ștefănescu intraseră oameni cu funcții în partid, directori de IAS etc.

- Vizionează filmul și exprimă-ți propriile păreri! <https://www.youtube.com/watch?v=-cQqsOxLQ4&t=4163s>
- Discută cu părinții, bunicii, prieteni de familie mai vârstnici și află cum se trăia în anii 1970–1980. Întreabă-i despre „bișniță”, „PCR = Pile, Cunoștințe, Relații”, „nechezol”, „adi-dași și calculatoare” etc. Caută apoi informații din surse online.

DESCOPERĂ

1. Află din surse online ce a presupus „Planul Valev”.
2. Ordonează cronologic următoarele fenomene politico-economice, după modelul:

a	Colectivizarea agriculturii	
b	Retragerea trupelor sovietice	
c	Pierderea Clauzei națiunii celei mai favorizate	
d	Naționalizarea	2
e	Desființarea Sovromurilor	
f	Revolta de la Brașov	
g	Proclamarea republicii	1
h	Mișcarea pentru drepturile omului	

3. Pe baza cunoștințelor din anii anteriori și a informațiilor din lecție, menționează două caracteristici ale economiei planificate contrare economiei de piață.

4. Menționează motivul înființării CAER și Tratatului de la Varșovia.

SURSA B Într-una din scrisorile adresate lui N. Ceaușescu se consemna ironic că „socialismul începe acolo unde se termină carnea”: „Nu v-a cutremurat sau nu v-a dat de gândit faptul că singurele aplauze spontane, nedirijate, neorchestrate, din timpul cuvântării tov. N. Ceaușescu la Conferința Națională a PCR au izbucnit când s-a anunțat sporirea cantităților de carne ce vor fi livrate pe piață?” (Sursa: ANIC)

SURSA C „Da, ne îngrășăm, dar nu de mâncare, ci umflându-ne de foame, de lipsa alimentelor strict necesare pentru a exista. De exemplu, cartofii, ceapa, fasolea, ba chiar și zarzavaturile au dispărut din magazinele statului [...] Faceți bine și scuțiți pe mai departe poporul acesta de foame și de goana după alimente”. („Un grup de femei din 12 județe” către N. Ceaușescu, prin REL)

SURSA D „Dimineața la lapte. Îmi place mai mult să stau la coadă decât să lucrez. La câte un minut două, înaintez cu un pas. Mic pentru omenire, dar care îmi dă un rost. Mă întorc acasă cu ceva concret. Am și sentimentul aventurii: din trei zile, în una laptele se termină înainte să ajung.” (Livius Ciocârlie, *Cu dinții de lână*. Jurnal, 1978-1983)

SURSA E „De la o vreme, de mai bine de un an, cozile formate din cetățeni de diferite vârste sunt permanente. Uneori, încep să se formeze de la două noaptea. Cozi la carne, la făină, la ouă, la lapte, la mezeluri, la unt, la cartofi, la fructe, la săpun, la detergenți”. (George Macovescu, fost ministru al afacerilor externe)

ANALIZEAZĂ

1. Pornind de la sursa A, precizează cărei organizații economice aparținea România. Argumentează legătura acestuia cu Războiul Rece. Menționează organizația economică opusă celei din care făcea parte România.
2. Numește, din sursa B, motivul singularității aplauzelor spontane. Argumentează!
3. Pe baza surselor C, D și E, precizează trei aspecte ale crizei alimentare din anii 1980.

Pornind de la sursele D și E, identifică o persoană (rudă, vecini, cunoștințe) care a trăit în anii 1980 și poate împărtăși din experiența cozilor la alimente. Realizează un interviu cu această persoană și prezintă la clasă, în cadrul unei activități de tipul turul galeriei, integrând și fotografii din epocă.

Apogeul și falimentul economiei planificate

MĂSURI

- ➔ accelerarea industrializării, diminuarea caracterului agricol al economiei și reducerea dependenței economice de Uniunea Sovietică;
- ➔ tehnologii moderne și resurse de pe piețele vestice;
- ➔ credite și împrumuturi occidentale avantajoase (FMI, BIRD, Clauza națiunii celei mai favorizate);
- ➔ debutul „cincinalului revoluției tehnico-științifice” (1976) prin care regimul Ceaușescu preconiza obținerea independenței tehnologice;
- ➔ neîndeplinirea indicatorilor economici din planul cincinal și intrarea economiei planificate în declin.

Vizita lui Nicolae Ceaușescu, a altor conducători de partid și de stat, la expoziția consacrată noutăților în domeniul tehnologiei și materialelor de construcții. Complexul din Piața Scânteii, 9 decembrie 1976.

Sursa: FOCSR: Cota 347/1976.

REZULTATE

- ➔ construirea de centrale termoelectrice și hidroelectrice (Doicești, Borzești, Paroșeni, Fântânele, Bicaș, Sadu, Lotru, Mintia – Deva, București Sud);
- ➔ neatingerea indicatorilor economici ai revoluției tehnico-științifice;
- ➔ reluarea lucrărilor la Canalul Dunăre-Mare Neagră (1977), inaugurat la 26 mai 1984;
- ➔ creșterea exporturilor, reducerea importurilor, direcționarea investițiilor către industria grea (dezechilibre la nivel macroeconomic);
- ➔ deficit de materii prime pentru industria grea, uzură tehnologică, creșterea datoriei externe, finanțări haotice, linii de producție nemodernizate = neperformanța industriei;
- ➔ falsa independență economică a României = exporturi excesive (spolierea resurselor interne), politică drastică de raționalizare a consumului intern și sărăcirea accentuată a populației;
- ➔ datorii externe mari, tăierea accesului la creditele și piețele occidentale;
- ➔ industrie energofagă, uzată tehnologic.

ACTIVITATE DE CONSOLIDARE ➔ Perioada stalinistă ➔ Relativa liberalizare ➔ Regimul Ceaușescu

PROFESORUL COORDONATOR:

- prezintă proiectul
- criterii de notare, relevanță a surselor, corectitudinea și structurarea informației istorice, utilizarea limbajului
- originalitatea prezentărilor

A.

Prezentarea detaliilor organizatorice și temele investigației.

B.

Planul de lucru și etapele: posibilități de documentare; criterii de evaluare.

C.

Colectarea de date și informații din surse istorice edite și inedite, istorie orală, legislație etc., și interdisciplinare (literare, mass-media etc.); selectarea celor mai potrivite surse pentru fiecare subtemă.

D.

Redactarea prezentării; alegerea formei de expunere (orală, prin aplicații online sau platforme digitale): discurs/ eseu/ articol de presă/ joc de rol.

„Nicio masă fără pește, niciun pește fără masă!”

Astfel a fost adaptat sloganul oficial „Nicio masă fără pește” de anecdota anonimă a vremii. Încearcă să explici de ce!

GRUPA 1 Tema „Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare – a. condiția țăranului în perioada comunistă; **b.** colectivizare: cauze, etape, consecințe; **c.** sistematizarea satelor – cauze, desfășurare, consecințe”.

GRUPA 2 Tema „Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare – a. evoluția proletariatului în perioada comunistă; **b.** industrializare – cauze, industria grea – industria bunurilor de consum, consecințe; urbanizarea – cauze, evoluție, consecințe”.

GRUPA 3 Tema „Crizele economiei de comandă: raționalizarea alimentară, penuria bunurilor de consum, comerțul paralel, corupția – a. evoluția economiei în perioada comunistă; **b.** raționalizarea alimentară și penuria bunurilor de consum; **c.** comerțul paralel, corupția”.

GRUPA 4 Tema „Structuri socioeconomice în comunitatea locală: a. specificul economiei locale – agricultură, industrializare, turism; **b.** reconstituirea universului agroalimentar al localității: alimentară, aprozar, gosit; **c.** o zi din viața unui țăran/muncitor din România.”

RECAPITULARE

[1] Elaborează un text de aproximativ o pagină în care să utilizezi termenii: *colectivizare, chiaburi, cote obligatorii, sistematizare, industrializare forțată, urbanizare, raționalizare alimentară, comerț paralel*.

[2] Pe baza cunoștințelor dobândite și a surselor online descrie trei răscoale ale țăranilor față de colectivizare și trei acțiuni represive la care au fost supuși țăranii.

[3] Vizionează filmul documentar „Memorialul durerii: Colectivizarea în Vrancea (episod 18)”. Rezolvă următoarele cerințe:

- Numește acuzațiile aduse țăranilor de către propaganda comunistă.
- Menționează metode de teroare folosite pentru arestarea țăranilor. Descrie-le, pornind de la măturile acestora.
- Ce sentimente îți induc aceste mărturii? Enumeră trei trăsături ale psihologiei țăranilor români din acea perioadă.

Vizitează Memorialul Sighet!

<https://turmemorialsighet.ro/5-rezistenta-rascoale/>

[4] „Lipsa de respect a lui Ceaușescu pentru moștenirea arhitectonică a României a fost adusă la cunoștința opiniei publice occidentale prin materiale care s-au strecurat peste hotare la începutul anilor '80. Acestea evocau ștergerea de pe fața pământului a centrului Bucureștiului pentru a face loc unui nou complex administrativ de proporții ciclopice. Piesa de bază a acestui proiect era un palat prezidențial al cărui nume inițial «Casa Poporului» a căpătat rezonanțe orwelliene, dat fiind că 40 000 de cetățeni nefericiți au fost dați afară cu forța din casele lor pentru a face loc construcției.” (Mihai Bărbulescu ș.a., *Istoria României*).

- Pe baza sursei, scrie un eseu de aproximativ o pagină în care să explici consecințele sistematizării asupra Bucureștiului, menționând cel puțin cinci monumente istorice care au fost demolate. Atașează fotografii ale acestor monumente și folosește, la sfârșit, în clasă, metoda „turul galeriei” sau „cubul”.

(AUTO)EVALUARE

I. Alege varianta corectă de răspuns:

- Folosirea intensă a mijloacelor violente în cadrul colectivizării a avut loc în perioada:
a) 1953–1956; b) 1949–1953; c) 1957–1962.
- Societățile mixte româno-sovietice s-au numit:
a) CAP; b) Sovrom-uri; c) GAC.
- Naționalizarea locuințelor a avut loc în:
a) 1950; b) 1948; c) 1962.
- În 1974 a fost adoptată de către Ceaușescu:
a) Legea ilicitului; b) Reforma monetară; c) Legea sistematizării.
- Clauza națiunii celei mai favorizate se referă la:
a) împrumuturi cu dobânzi avantajoase; b) dezvoltarea agriculturii; c) plata datoriei externe.

30 p (5 x 6 p)

II. Răspunde la următoarele cerințe:

„Se poate vorbi, așadar, de o represiune totală, care, prin caracterul său demonstrativ, a dorit să minimalizeze riscul unor eventuale defecțiuni interne care ar fi pus în primejdie autoritatea Partidului Comunist. Prin intensitate și eficiență, represiunea totală și-ar putea găsi un analog doar în anii terorii staliniste din Uniunea Sovietică. La fel ca acolo, în anii 1937–1938, în România erau vânați toți virtualii opozanți, țăranii nemulțumiți de nivelul de trai, îngrijorați de spectrul înfometării, dornici să părăsească chingile GAC-ului, sau prea puțin grăbiți în a semna cererea de adeziune.” (O. Roske, „Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală”)

- Menționează, din sursă, caracterul represiunii. **4 p**
- Precizează două consecințe ale represiunii. **4 p**
- Scrie o relație cauză-efect între două informații selectate din sursă. **7 p**
- Sușține cu două informații din sursă un punct de vedere despre consecințele represiunii. **4 + (2 x 3) p = 10 p**
- Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, că represiunea în colectivizare s-a bazat pe modelul sovietic. **5 p**

30 p

III. Scrie un eseu de două pagini cu titlul „Satul și orașul între 1945–1989”, având în vedere:

- menționarea unei practici politice prin care s-a desființat proprietatea privată în agricultură și o consecință a acesteia; **2 x 3 p = 6 p**
- precizarea unei trăsături și a trei consecințe ale sistematizării; **2 + (2 x 3) p = 8 p**
- prezentarea unei caracteristici a raționalizării alimentare din anii 1980. **5 p**
- formularea unui punct de vedere despre crizele economiei planificate sub Ceaușescu. **5 p**

30 p

Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, 1 p pentru structurarea eseului – introducere, cuprins, concluzie, 2 p pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, 1 p pentru respectarea limitei de spațiu).

Se acordă 10 p din oficiu.

Total 100 p

REPERE CRONOLOGICE

1956–1968 apar cele cinci romane ale seriei *Cireșarii* de Constantin Chiriță
1961 începe construirea stațiunilor Mamaia, Neptun, Saturn, Venus, Jupiter, Cap Aurora, Olimp

1965–începutul anilor 1980 între 130 000 și cca 7 milioane de turiști occidentali în România

1967 înființarea Automobil Clubul Român (ACR); Biroul de Turism pentru Tineret (BTT), pentru membrii UTC
1968 prima mașină „Dacia” (licență Renault)

1969 Consiliul Național al Organizației Pionierilor și revista *Cutezătorii* lansează „Expedițiile Cutezătorilor”

1972 februarie Ministerul Turismului relansează revista *România Pitorească* pentru a încuraja turismul intern de masă

PROIECT INDIVIDUAL

Cu siguranță, ai fost în excursii, tabere și vacanțe, cu părinții sau colegii. Dacă nu ai ținut un jurnal, poți construi din memorie o filă în care să compari modul în care petreci timpul liber cu modul în care își petreceau timpul liber și vacanțele tinereții de vârsta ta, înainte de 1989. Ține cont în concluzia ta de trăsăturile trecutului recent. Stai de vorbă cu părinții și bunicii.

1. Viața cotidiană: petrecerea timpului liber

După 1948, petrecerea timpului liber a reflectat transformările impuse de regimul comunist. Timpul liber al populației a fost controlat fie prin obligativitatea participării la acțiuni oficiale (muncă voluntară, marșuri, manifestații oficiale, sărbătorirea liderului), fie prin înregimentarea în formele de turism oficiale. Infrastructura turistică – hoteluri, cabane, vile de vacanță, restaurante – construită în perioada interbelică a fost naționalizată (1948–1950), fiind trecută în administrarea Oficiului Național de Turism (ONT). Chiar dacă propaganda oficială promova turismul pentru masele muncitoare, în anii 1950, ca urmare a condițiilor economice precare, erau puțini cei care se bucurau de vacanțe și concedii. Oferta turistică internă cuprindea stațiuni montane, balneoclimaterice și litoralul Mării Negre. În condițiile închiderii granițelor, călătoriile în afara țării erau o excepție, ele fiind rezervate numai celor din nomenclatură sau delegațiilor oficiale.

La începutul anilor 1960, odată cu redresarea economică s-au diversificat și modalitățile de petrecere a timpului liber. Oamenii au devenit tot mai interesați de excursii, vacanțe și mici escapade. În această perioadă, regimul comunist a investit cu precădere în turism balnear și baze de tratament. În iunie 1960, Gheorghiu-Dej declara la Congresul al III-lea al PMR că peste 400 000 de adulți și 100 000 de copii își petrecuseră anual vacanțele în stațiunile balneoclimaterice. Turismul intern a beneficiat de o dezvoltare spectaculoasă, fiind construite atât la Malul Mării Negre, cât și în stațiunile montane, noi hoteluri și spații de agrement. Destinderea politică a permis și o timidă deschidere a granițelor și relaxarea sistemului de acordare a vizelor. Deveneau posibile călătoriile în și dinspre România socialistă, fiind încurajate în această primă etapă destinațiile turistice din blocul comunist. Călătoriile în Occident au continuat să rămână limitate și atent supravegheate de Securitate.

În anii 1980, din cauza degradării condițiilor de viață, România a devenit destinația favorită numai pentru turiștii din țările blocului comunist, cu precădere polonezi și cehoslovaci. Ei au creat adevărate rețele de aprovizionare clandestină cu bunuri care lipseau din magazinele românești: banalul lac de unghii, parfumuri ieftine, săpun, obiecte de vestimentație umpleau rulotele polonezilor care tranzitau România spre litoralul Mării Negre.

Recomandări de navigare online:
<https://www.ciresarii.com/despre-ciresarii/>
<https://jurnalul.ro/scinteia/special/expeditiile-cutezatorii-515705.html>
<https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/taberele-scolare-reteaua-timpului-liber-2374765.html>

VACANȚE PENTRU OAMENII MUNCII

Organizarea de excursii, în care erau cuprinși deopotrivă școlari, elevi de liceu, studenți, muncitori, țărani, a fost una dintre cele mai populare activități de petrecere a timpului liber. Oficiile județene de turism organizau excursii tematice de o zi sau două, la prețuri accesibile. Programul a devenit foarte popular mai ales în rândul celor din mediul rural, care aveau astfel ocazia să călătorească, unii dintre ei pentru prima dată, la o distanță mai mare de 100 de km de localitatea lor de origine. Excursiile erau un mijloc de propagandă foarte eficient pentru a arăta realizările regimului socialist: modernizarea orașelor, progresele industrializării, diversitatea bunurilor de larg consum.

ȘTIAI CĂ...?

- Cea mai cunoscută stațiune pentru tineret de la Marea Neagră a fost Costinești, percepută de generații întregi de tineri ca „esență a libertății”. Din 1973, a început să emită aici Radio Vacanța Costinești.
- În 1971, Ministerul Turismului a pus în vânzare un circuit de șapte zile cu trenul pe traseul Sinaia-Brașov-Poiana Brașov-Sibiu-Râmnicu Vâlcea-Curtea de Argeș-Pitești. Varianta pentru străinătate era cu trenul și autocarul, prin Cehoslovacia și Polonia: 16 zile prin țara lui Chopin, Sienkiewicz și Marie Curie pe ruta București-Crăciunova-Katowice-Wrocław-Poznań-Toruń-Gdańsk-Varșovia-București.

- 2 Mai și Vama Veche au fost locurile preferate ale scriitorilor și artiștilor din toate domeniile, intelectualității nonconformiste, locuri izolate în care aceștia erau lăsați să ironizeze regimul, să-l critice și să experimenteze forme de libertate individuală.

PORTOFOLIU

Pornind de la sursele A și B, realizați jurnale, afișe, expoziții – pe platforme online: <https://www.canva.com> sau clasice – pe o temă la alegere: 1. „Ce înțeleg eu prin timp liber”; 2. „Prima mea tabără cu școala”; „În excursie la muzeu (memorial etc.)”. Folosiți imagini (peisaje, portrete, instantanee cu colegii/ familia, ilustrații de tip carte poștală), citate din cărți sau presă, care v-au marcat; sub titlu treceți o cugetare personală, ca o concluzie de impact a aventurii.

TABERELE DE VARĂ PENTRU ELEVII ȘI STUDENȚII

Planurile activităților turistice pentru tineret erau analizate și aprobate de către conducerea PCR. Chiar și în timpul liber, tinerii nu trebuiau să abandoneze principiile educației și moralei socialiste.

SURSA A „Trebuie avute în vedere problemele muncii educative în aceste tabere. Să se excludă și acolo chefurile și petrecerile noaptea. Să se organizeze serbări, dar nu petreceri noaptea, ca să-i apuce dimineața.” (Nicolae Ceaușescu)

SURSA B „ECHIPAJELE CU TEZĂTORII au străbătut țara cu proiecte îndrăznețe din toate domeniile culturii, artei și științei și în parte le-au realizat. [...] Muzeele școlilor s-au îmbogățit cu piese noi, inedite, valoroase. Ce au lăsat proiectele «Cutezătorilor», indiferent de comoara identificată, sunt pentru toate echipajele: cultivarea virtuților de patriotism și de voință; voința de a întreprinde acțiuni, de a le duce la capăt în ciuda obstacolelor și de a spori vigoarea, rezistența și imaginația. Ce se cere pentru echipaj, se cere și pentru omul de știință, pentru artist sau creator, se cere pentru cetățeanul României Socialiste.” (Mircea Malița, Ministrul educației și învățământului, *România pitorească*, 1972)

REPERE CRONOLOGICE

1948 19 iulie Denunțarea Concordatului cu Vaticanul, Decretul nr. 151; **3 august** Decretul-lege nr. 175: toate școlile confesionale și particulare deveneau școli de stat, Decretul nr. 176: statul naționaliza bunurile bisericilor, congregațiilor etc.; **4 august** reorganizarea Cultelor religioase, Decretul nr. 177; **1 octombrie** Sinodul clericilor greco-catolici aderă la BOR („unirea”); **1 decembrie** Decretul nr. 358: desființarea BGC

1950 28–30 iunie judecarea Lotului Nunțiaturii Apostolice din București („spionaj în favoarea Vaticanului”, „uneltire contra regimului de democrație populară”), expulzarea personalului Nunțiaturii din România

Decretul nr. 177/**4 august 1948**

- ➔ Prelua formulărilor din legislația sovietică. Statul garanta formal „libertatea conștiinței” și „libertatea religioasă”, cu condiția respectării Constituției, securității, ordinii publice și a bunelor moravuri (art. 6), prelua în totalitate controlul asupra problemelor ecleziastice.
- ➔ Școlile confesionale au fost desființate și trecute în patrimoniul statului.
- ➔ Laicizarea și naționalizarea școlilor confesionale, înlăturarea bisericilor din viața comunităților de credincioși; scoaterea icoanelor din școli și înlocuirea lor cu portrete ale liderilor comuniști.

Culte neoprotestante

În anii 1970–1980, presiunea asupra cultelor religioase a crescut, fiind supuse unui proces constant de decredibilizare, mai ales după ce în 1977 unii lideri și credincioși s-au solidarizat cu Mișcarea pentru drepturile omului. Ceaușescu solicita în 1986 o implicare mai activă a BOR pentru neutralizarea „sectelor”, care ar fi amenințat ordinea socială.

Vizitele unor pastori străini în România au fost interzise. Nerespectarea drepturilor religioase a dus la tensionarea relațiilor româno-americane și la presiuni exercitate de Senatul SUA, care lega prelungirea Clauzei națiunii celei mai favorizate de relaxarea politicilor interne. Cultele neoprotestante au fost supuse la atacuri constante, intimidări și tăierea legăturilor externe, iar Securitatea a întreținut suspiciunea populației majoritare față de acestea.

2. Culte și practici religioase**Persecuțiile religioase în timpul regimului Gheorghiu-Dej**

„Noua ordine socială” a cuprins și sfera cultelor religioase, o primă măsură constând în numirea preotului Constantin Burducea, președintele Uniunii Preoților Democrați, la conducerea Ministerului Cultelor. Trecutul controversat (legionar) nu l-a împiedicat să anunțe măsuri pentru „desfascizarea” preoțimii și „democratizarea” instituțiilor de învățământ teologic. Legile epurării s-au îndreptat și împotriva clerului, înființându-se comitete de verificare a instituțiilor ecleziastice. Primii vizați au fost preoții, teologii și studenții suspectați că erau membri sau simpatizanți ai Mișcării Legionare. Circa o sută de preoți (ortodocși, greco-catolici, luterani) au fost arestați în 1945 și închiși în lagărul de la Caracal. Acuzația de legionarism, deși nu a putut fi dovedită în foarte multe cazuri, a fost folosită pentru arestarea preoților. Arestările și anchetele au continuat și în anii următori, determinând, potrivit dicționarului *Biserica întemnițată, România, 1944–1989*, reținerea a peste 1 600 de clerici din diverse culte, implicați fie politic, înainte de 1945, fie în sprijinirea grupurilor de rezistență armată sau în protestele contra colectivizării etc.

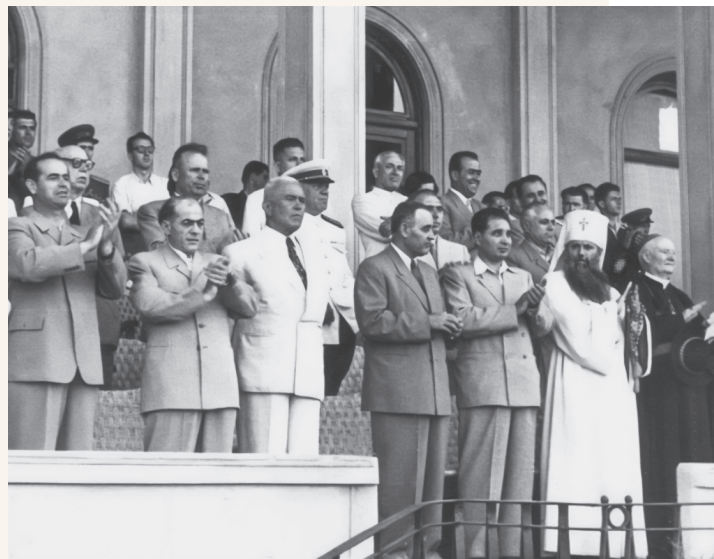
Culte religioase în timpul regimului Ceaușescu

La mijlocul anilor 1960, ideologia oficială, știința și religia coabitau, datorită evoluțiilor politice din interiorul sistemului și capacității bisericilor de a se adapta. Capitalul simbolic al BOR a fost folosit ca strategie de legitimare, între 1960–1977 fiind restaurate și redat serviciului religios 79 de biserici. Mănăstirile au fost redeschise și revalorizate prin includerea în circuitele turistice folosite de regim pentru educația patriotică a populației.

Secția Propagandă și Agitație, școlile de cadre, presa, editurile, radioul și televiziunea au fost mobilizate pentru a răspândi „cunoașterea obiectivă asupra lumii”, pentru a înlătura nevoia de miracol din mințile oamenilor. Astfel, din 1986–1987, la liceele pedagogice și sanitare devenea obligatorie *Educația materialist-științifică și umanist-revoluționară*. Sistematizarea centrului Bucureștiului și construirea „Casei Poporului” au dus la demolarea a peste 20 de biserici, unele dintre ele monumente istorice. Din cauza protestelor internaționale, unele biserici nu au fost demolate, dar au fost ascunse în spatele blocurilor.

„Patriarhul Roșu”

După moartea patriarhului Nicodim Munteanu în 1948, la conducerea BOR a fost numit Justinian Marina, apropiat de cercurile puterii comuniste. În perioada preoției la Râmnicu Vâlcea l-a adăpostit pe Gheorghiu-Dej, după ce a evadat din lagărul de la Târgu Jiu (august 1944). Regimul comunist a mizat pe subordonarea deplină a BOR, odată cu numirea patriarhului Justinian Marina, cel mai longeviv patriarh în funcție (1948–1977). Acesta a militat pentru „revenirea” la ortodoxie a credincioșilor greco-catolici. Cei care nu au acceptat să se „unească” aveau să fie hărțuiți de Securitate și au sfârșit în închisorile politice.

Al. Moghioroș, I. Chișinevschi, P. Groza, Gheorghiu-Dej, Gh. Apostol, Justinian Marina, în tribuna oficială de pe stadionul „23 August”, București, la deschiderea Festivalului Mondial al Tineretului, 2 august 1953.

Sursa: FOCR, Cota: 50 (52)/1953.

Denunțarea Concordatului cu Vaticanul și desființarea Bisericii Greco-Catolice

- ➔ Încheiat, în 1927, între Regatul României și Sfântul Scaun, actul garantează libertatea religioasă pentru credincioșii greco-catolici. BGC se subordona spiritual și canonic Sfântului Scaun, ceea ce intra în opoziție cu noua ordine politică instaurată după 1948.
- ➔ După modelul sovietic, România a denunțat Concordatul, acuzând existența unei vaste rețele de „spioni” și „sabotori” care acționa împotriva intereselor regimului de democrație populară. Nunțiatura Apostolică din România a fost închisă, nunțul Gerald Patrick O'Hara expulzat, consulatele onorifice și Institutul Italian de la București desființate. BGC a continuat să activeze în clandestinitate. (Aprofundează în manualul digital.)

Cei 7 episcopi greco-catolici, martirizați

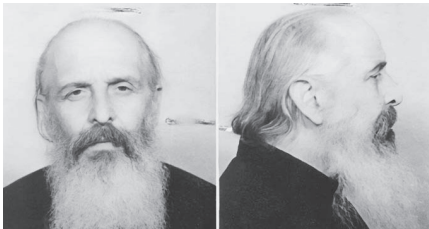

- Aprofundează problema desființării Bisericii Greco-Catolice și martirizarea celor 7 episcopi. https://www.aegc.ro/cei_sapte_episcopi_martiri

„RUGUL APRINS”

Înființată ca grup de dezbatere la Mănăstirea Antim din București, în 1946, de Sandu Tudor (pseudonimul lui Alexandru Teodorescu), cu statut legal, asociația avea scopul de a răspândi ortodoxia prin conferințe publice. Printre conferențieri s-au numărat Sandu Tudor, Al. Mironescu, Vasile Vasilache, Dumitru Stăniloae, Ion Marin Sadoveanu, Alexandru Elian, Haralambie Vasilache, Benedict Ghiuș ș.a. Auditoriul era numeros, fiind format din intelectuali și studenți. Desființată în 1948, pentru „caracter subversiv”, membrii ei au fost condamnați la ani grei de detenție. Sandu Tudor a primit 25 de ani de temniță grea, iar arhimandritul Benedict Ghiuș, 18 ani de muncă silnică.

Sursa : ACSAS

Sandu Tudor
(1896–1962, închisoarea Aiud)

Benedict Ghiuș
(1904–1990, Mănăstirea Cernica)

ȘTIAI CĂ...?

- În epocă circula o butadă: „– Ce mai faci?/ – Ce să fac, ca Burducea./ Când cu steaua, când cu crucea”.
- După 1948 au fost arestați sute de preoți, călugări și călugărițe din fiecare cult. De asemenea, mii de laici de toate confesiunile (au refuzat trecerea la ortodoxie, s-au implicat în rezistență, s-au împotrivit colectivizării sau înregimentării politice etc.).

ANALIZEAZĂ

SURSA A „Tata Marx ne-a învățat că stâlpii pe care se bazează burghezia sunt: Armata, Școala, Biserica și... sunt stâlpi pe care încercăm să ne bazuim noi azi. Chiar și Biserica să fie democratizată, să se vorbească ca să nu fie jăcmănit săracul de cel bogat, pentru pace etc.” (Ana Pauker, în ANIC)

SURSA B „După abdicarea regelui Mihai I, la 30 decembrie 1947, și înființarea PMR în februarie 1948, liderii comuniști au decis să frângă rezistența ierarhiei BGC. Primul domeniu vizat a fost învățământul.” (M. Anton, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

SURSA C „În perioada 11–23 octombrie 1950, Securitatea a instrumentat un alt proces de răsunet, «Procesul Legației Franței», în care au fost judecate 11 persoane, în frunte cu preotul din Dieceza de Iași, Dumitru Sandu Matei. Trei dintre acuzați, inclusiv pr. Matei, au fost condamnați la moarte și executați la 21 februarie 1951 la penitenciarul Jilava. Prin această farsă judiciară, Securitatea a dat o triplă lovitură: a închis

Legația Franței la București, a justificat ruperea relațiilor diplomatice cu Sfântul Scaun și a anihilat unele grupuri de rezistență catolice de la Iași și București.” (D. Doboș, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

SURSA D „Mai cu seamă pentru tineret, pentru copii, nu ar fi admis, după ce toți au trecut la maturitate, să mai vezi că se duc să se cunune la biserică cu popă și unii au și carnetul de membru al UTC sau de partid în buzunar! Și pe urmă îi propunem să conducă diferite activități, inclusiv secretari județeni!” (N. Ceaușescu, în ANIC)

SURSA E „Numai îngădind accesul evanghelicilor spre studiile superioare puteau susține în continuare că religia este pentru bătrâni senili, iar tinerii trebuiau crescuți în spiritul materialist-dialectic pentru a deveni viitorii intelectuali de bază ai construirii socialismului.” (B.E. Răduț, *Dicționarul rezistenței...*, vol. 1)

SURSA F „În 1977, Iosif Țon, Aurelian Popescu și Pavel Nicolescu au fost arestați

pentru «trădare și propagandă împotriva orânduirii socialiste», sub acuzația că difuzează materiale postului de radio Europa Liberă. În aprilie 1978, un grup de 9 bapțiști a înființat Comitetul Creștin Român pentru Apărarea Libertății Religioase și de Conștiință (ALRC), care cerea încetarea persecuției religioase.” (F.-R. Mihai, *Enciclopedia Represiunii*, vol. 1)

1. Pornind de la sursa A, precizează temele religioase considerate de Ana Pauker acceptabile pentru propaganda comunistă.
2. Menționează, pe baza sursei B, semnificația desființării învățământului religios ca mijloc de represiune.
3. Pe baza sursei C, menționează consecințele procesului Legației Franței și analizează locul ocupat de factorul religios în cadrul acestuia.
4. Pornind de la sursa D, explică motivele invocate de N. Ceaușescu pentru interzicerea practicilor religioase care vizau membrii UTC și PCR.
5. Pe baza surselor E și F, precizează motivele îngădirii drepturilor cultelor neo-protestante.

MEMORIA UNUI TIMP

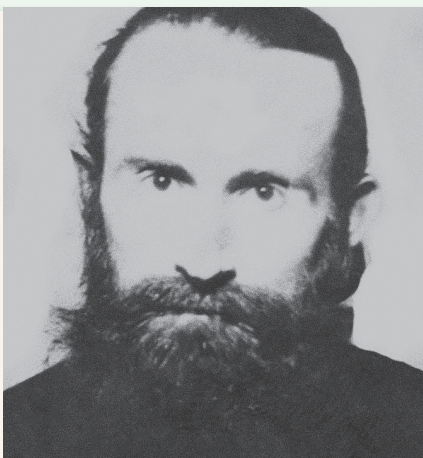
„FENOMENUL VLADIMIREȘTI”

Instituțiile represive au acționat după 1945 pentru a înlătura pericolul creării unor nuclee de rezistență față de instaurarea și întărirea regimului comunist, „cu scopul de a pune viața bisericească sub controlul statului și să transforme instituțiile eclesiastice în instrumente docile”. (János Csenger, în *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism...*) Între aceste tendințe s-au aflat și diversele manifestări ale cultelor religioase din România, în special cele creștine.

Cazul Mănăstirii Vladimirești este definitoriu pentru programul ideologic al puterii în raport cu BOR, ca reprezentantă a religiei majoritare din România, și cu libertatea religioasă, în general, precum și cu atitudinea față de toate manifestările de credință, indiferent de religie și de forma de cult (romano-catolici, greco-catolici, protestanți și neoprotestanți, mozaici sau musulmani). Prin desființarea mănăstirii și pedepsirea călugărilor și a preotului lor duhovnic, partidul unic demonstra că nu permite nașterea unui alt tip de pol de influență.

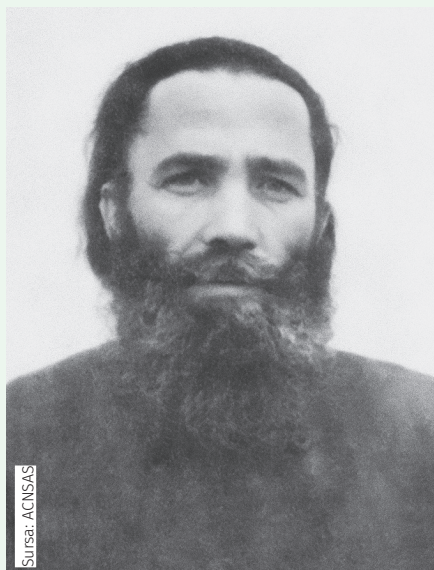
Numărul mare al preoților, monahilor și monahiilor arestați și condamnați pe tot cuprinsul României denotă discrepanța dintre poziția oficială a Bisericii și atitudinea rezistentă a supușilor ei. Modul în care și-a argumentat preotul Ioan Ioan nesupunerea față de ierarhia bisericească (statul se amestecă în treburile Bisericii, limitarea accesului credincioșilor în biserică, nerespectarea Constituției RPR, a libertății cultului etc.) este similar modului în care și-au justificat intelectualii laici nonconformismul, punând accent pe respectarea drepturilor și libertăților înscrise în Constituție.

Silviu Corneliu Ioan (1922–2008), pe numele monahal Ioan, a refuzat oferta Patriarhului Justinian de a deveni slujitor la catedrala patriarhală din București, pentru a fi îndepărtat astfel de la mănăstire. A fost caterisit la 27 ianuarie 1955 și i-a reproșat patriarhului că „s-a vândut statului”, urmând condamnarea sa pentru „acte de teroare” la muncă silnică pe viață, comutată apoi în 25 ani. În timpul procesului a strigat: „Poporul român nu e ateu... Dumnezeu nu ne îndeamnă să dăm Cezarului ateu ce e al Cezarului”. A rezistat reeducării de la Aiud, considerând că „vine de la Satana”.

„Așa cum arată o Notă de cabinet, din 29 mai 1953, la slujba de sărbătoarea Sfintei Treimi (25 mai), «a fost o afluență de cca 1 500 persoane, care în ziua

a doua și a treia a scăzut până la cca 200 persoane». Informatorul îl considera pe «preotul călugăr Ioan un element fanatic și cult – stâlpul mănăstirii [...] A îndemnat mulțimea să creadă în biserici și în preoți, chiar dacă sunt păcătoși, fiindcă harul din ei este curat și divin». [...] predica din 7 septembrie 1954 «a avut un caracter de exaltare mistică demagogică». Activitatea din mănăstire («acțiune de mistificare a maselor») intra în conflict cu propria acțiune de mistificare și dislocuire a realității istorice, politice, social-culturale a regimului comunist. Supusă comandamentelor ideologice ale zilei, BOR a luat măsuri.” (*Dicționarul rezistenței*, vol. 2)

Sursa: ACNSAS

Gherasim Iscu (1912–1951), călugăr. Trimis în misiune duhovnicească pe front, în 1942, a învățat limba ucraineană pentru a-i putea ajuta mai bine pe cei aflați în nevoie. Între 1 iunie 1944–februarie 1947, a adăpostit la Mănăstirea Tismana, din calea trupelor de ocupație sovietice, tezaurul Băncii Naționale a României, iar în 1947–1948 a ajutat grupul de rezistență din Oltenia, condus de generalul Iancu Carlaonț. La 15 august 1948 a ținut o predică virulentă despre regimul comunist. Condamnat la 10 ani de temniță grea, starețul a murit la Aiud în noaptea de Crăciun, în același timp cu unul dintre schingiuitorii lui, ajuns deținut, pe care l-a iertat. Richard Wurmbrand, închis în aceeași celulă, a rămas marcat: „...am auzit mărturisirea ucigașului înaintea propriei sale victime. Poate că viața este mai impresionantă în romane. Însă niciun romancier nu a scris vreodată așa ceva”. Gherasim Iscu este unul dintre cei 16 canonizați de către BOR în anul 2024.

Jurnal

Notează în jurnal informații și reflecții despre Gherasim Iscu, în calitatea lui de apărător al patrimoniului BNR și de sprijinitor al mișcării de rezistență anticomuniste. Caută surse online și despre slujitori din alte culte care au sprijinit rezistența.

Mii de Evanghelii pentru soldații sovietici

Richard Wurmbbrand (1909–2001) a avut o biografie dinamică: simpatizant social-democrat, utecist și comunist, inclusiv în ilegalitate (arestat de mai multe ori în perioada interbelică), informator al Siguranței (1934–1937); s-a dezis de convingerile comuniste: „...am ajuns la convingerea fermă că Partidul Comunist cu politica lui actuală [1934], cu structura lui organizatorică și cu conducerea ce o are acum este dușmanul cel mai primejdios al clasei muncitoare”; în 1938 a fost botezat de un pastor al Misiunii Bisericii Engleze din București, în capela Misiunii Luterane Norvegiene pentru Israel. Activitatea sa creștină îl va pune în opoziție cu Ministerul Cultelor (acuzat de „propagandă sectantă”), de la care obținea, totuși, în 1941 autorizația pentru ținerea de predici religioase. La Congresul Cultelor (16–17 octombrie 1945), „se ridică și vorbește în plenul Congresului despre misiunea propovăduirii Evangheliei în mijlocul poporului evreu, susținându-și, totodată, pledoaria împotriva comunismului. [...] Ca pastor al Misiunii Luterane Norvegiene, își configurează «două direcții de acțiune: prima era o misiune secretă pentru miile de soldați ruși, ocupanți, iar a doua direcție era misiunea slujirii pentru poporul înrobint al României”. În anii 1945–1946, soții Sabina și Richard Wurmbbrand au predicat direct în stradă. A fost condamnat în 1953, pentru „crime contra umanității”, la 20 ani muncă silnică și recon-

damnat în 1959 pentru „activitate intensă contra clasei muncitoare”, la 25 ani detenție grea, fiind eliberat în 1964, cu majoritatea deținuților politic. A plecat din România cu familia în 1965, iar la 6 mai 1966 a depus mărturie în fața Comisiei pentru Securitate Internă a Senatului SUA despre crimele regimului comunist din România. În multe turnee internaționale, a predicat despre „pericolul și minciuna comunismului”. (Sursa: Maria Hulber, „În sfera tăcerii”. Richard Wurmbbrand în dosarele Securității)

Julia Visky, „preoteasa cu 7 copii”

„Primul meu născut, Feri, era în clasa a treia, Istvánka într-a doua, gemenii Pál și Lúdia în clasa întâi, Mária-Magdălena era de cinci ani, Péter de trei ani, iar András de doi” (*Trei cruci. Tu vii în ajutorul orfanilor*), își amintește Júlia Visky, soția pastorului reformat (bethanist) Ferenc Visky, condamnat la 22 de ani de muncă silnică, considerat periculos pentru credința sa. După arestarea pastorului (1958), mama, cei 7 copii și Marika, orfana primită de familie în timpul foametei din 1946–1947, au suportat 5 ani de DO la Răchitoasa și Lătești. Aflată la un pas de moarte, Julia a semnat un act prin care copiii erau trecuți juridic pe numele Marikăi. Și-a revenit miraculos, iar copiii s-au întremat consumând lucernă fiartă. La scurtă vreme, au primit ordinul de ridicare a restricției domiciliare.

1. Calculează câți ani avea în 1958 fiecare copil „apt pentru muncă”. Dar cel „neapt”?

2. Cu ajutorul surselor de informare online, identifică vârsta legală de la care pot munci copiii în România.

http://www.cnsas.ro/documente/fise%20DO/Viski_Juliana-Irina.pdf

Membrii de familie apti pentru muncă

Numele	Prenumele	Et.	cu.	Copii	Ocupația
VISKI	FRANCIS	12. 4. 1948	in lab		
- 4 -	STEFAN	16. 6. 1949	solu		
- 11 -	PAVEL	9. 9. 1950	Solu		
- 11 -	LIDIA	9. 9. 1950	Solu		
- 11 -	MARIA	2. 6. 1953	Andrie		
- 11 -	PETRU	24. 2. 1956	3-ă bnd		

Membrii de familie neapti pentru muncă

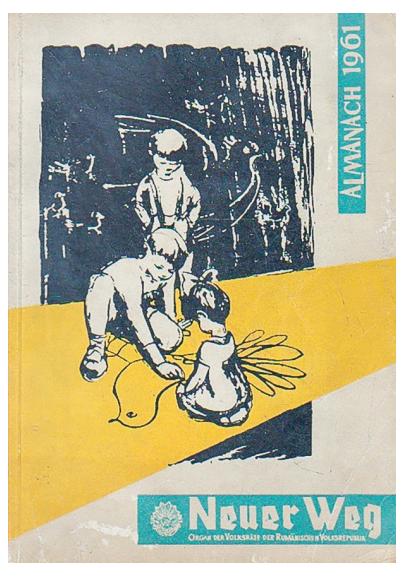
- 11 -	ANDREI	13. 4. 1957	Ty. bnd		
--------	--------	-------------	---------	--	--

Locul de origine: (Comuna, Raion, Strada Nr.)
Com. Chet R. Maghite

Domiciliul actual: (Comuna, Raion, Strada Nr.)
11. 7. 1. 1957/1958, etc.

FIȘĂ DE DOCUMENTARE

1. Caută în surse online informații despre cazul Mănăstirii Vladimirești și despre soarta altor mănăstiri, indiferent de cult.
2. Elaborează o fișă cu principalele trăsături ale practicii represive împotriva călugărițelor și călugărilor ortodocși, romano și greco-catolici, în funcție de cazurile pe care le poți documenta.
3. Documentează două cazuri de rezistență a membrilor cultelor protestante. Compară informațiile despre toate cazurile studiate de tine.
4. Formulează o concluzie cu tema „Mistificare propagandistică vs misticism religios în România, 1945–1989”.

• Pe baza cunoștințelor dobândite și a surselor A, B și C, compară situația celor patru minorități prezentate. Găsește asemănări și deosebiri. Pentru o perspectivă mai amplă, poți utiliza conținut online: <https://www.ciomir-tan.ro/etnii-si-minoritati-in-romania-contributii-culturale-si-sociale/>; http://www.edrc.ro/docs/docs/etnomobilitate/Intregul_volum.pdf

3. Minorități etnice

Situația minorităților etnice a cunoscut o serie de particularități. Între 1948 și 1956, s-a recurs la strategia stalinistă, potrivit căreia trebuiau aplicate principiile luptei de clasă. Enunțate în Rezoluția PMR din 12 decembrie 1948, acestea însemnau lupta împotriva „reacțiunii”, a „spiritului retrograd” și a tendinței de izolare a burgheziei naționaliste a minorităților și combaterea celor care neagă rolul conducător și îndrumător al partidului clasei muncitoare”. Minoritățile erau controlate prin intermediul unor organizații politice precum Uniunea Populară Maghiară, Comitetul Antifascist German, comitetele democratice ucrainean, evreiesc, grec ș.a. În același timp, a crescut numărul școlilor cu predare în limba maternă și a instituțiilor culturale dedicate minorităților.

Accentele naționaliste ale regimului comunist (1956–1965) au dus la limitarea unor drepturi ale minoritarilor: reducerea numărului publicațiilor și școlilor cu predare în limba maternă, unificarea universității maghiare din Cluj cu cea română (Babeș-Bolyai). În etapa următoare (1965–1971), de liberalizare a regimului, s-a aplicat o politică favorabilă minorităților: s-au constituit Consilii ale Oamenilor Muncii de Naționalitate Germană, respectiv Maghiară (1968), însărcinate cu educația politico-ideologică a membrilor și stimularea creației artistice în limba maternă. Deși erau organe consultative, cu rol decorativ, fără buget, sediu și angajați, aceste instituții conduse de intelectuali reprezentativi s-au implicat în rezolvarea problemelor comunităților respective atât cât permiteau cadrele rigide ale ideologiei și partidului.

După 1972 și până la căderea comunismului, situația minorităților s-a înăsprit, orientarea național-comunistă a regimului Ceaușescu, preocupat de omogenitatea socială și etnică a „națiunii socialiste”, având repercusiuni negative, obligând mulți germani, maghiari și evrei, nemulțumiți și de înrăutățirea condițiilor economice, să emigreze. Din punct de vedere numeric, cele mai importante minorități au fost maghiarii, germanii, evreii și romii.

Maghiarii

- ➔ **1948–1956:** 2 200 de școli primare și secundare în limba maghiară, o universitate, mai multe teatre, muzee, publicații.
- ➔ **Revoluția din Ungaria (1956)** – - ➔ val de represiune (26 500 de maghiari arestați pentru „revizionism”) – comasarea școlilor române și maghiare, a universităților Babeș și Bolyai din Cluj (1959).
- ➔ **Perioada de liberalizare:** studii regionale de radio cu emisiuni în maghiară, Editura Kriterion, redacția de limbă maghiară a TVR (anulate în deceniile opt–nouă).
- ➔ **Proteste împotriva regimului Ceaușescu** prin reprezentanți ai comunității (Király Károly, Demény Lajos, Szabó Gyula ș.a.): scrisori colective, redactarea de samizdate, distribuirea de manifeste.
- ➔ **1986–1989** – - ➔ cca 30 000 de maghiari au emigrat în Ungaria.

Scriitorul István Nagy (rectorul Universității Bolyai, 1950–1952), într-un grup de prieteni.

Sursa: www.comunismulinromania.ro

Germanii

- ➔ **Culpabilizați colectiv** la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial (circa 80 000 de sași și șvabi români, bărbați și femei, au fost deportați în cadrul „Programului pentru reconstrucția URSS”, la muncă silnică).
- ➔ **După 1949** condiții sociale, economice și culturale mai bune.
- ➔ O problemă a sașilor și șvabilor din România – ➔ **unificarea (reîntregirea) familiilor**, despărțite de Cortina de Fier care împărțea Europa între Est și Vest.
- ➔ **condiționarea emigrării** de plata cheltuielilor de educație de către RFG, în funcție de pregătirea profesională a emigranților (de la 1 800 la 11 000 de mărci/persoană). Cota de emigrare anuală agreeată între România și RFG era de 12 000 de persoane.

Scriitoarea **Herta Müller** a fost urmărită și hărțuită de Securitate până în momentul emigrării în RFG (februarie 1987), împreună cu soțul său, scriitorul Richard Wagner, membru al grupului disident Grupul de Acțiune Banat. Întreaga sa operă este inspirată de experiențele traumatizante din comunism. În 2009 a primit Premiul Nobel pentru Literatură, pentru „densitatea poeziei și sinceritatea prozei cu care a descris plastic universul dezrădăcinaților”.

Evreii

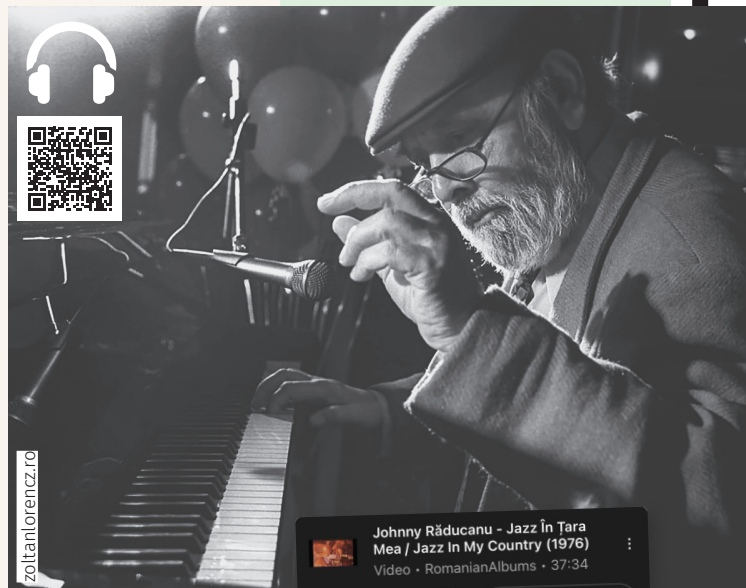
- ➔ **după 1948** – ➔ depozitarea comunității de rețeaua vastă de grădinițe, școli, spitale, maternități, dispensare, orfelinate, azile și cantine.
- ➔ **eforturile rabinului șef Moses Rosen** – ➔ redeschiderea școlilor de educație religioasă (1956), apariția Revistei Culturii Mozaic (1957), înființarea cantinelor rituale, reluarea legăturilor cu organizația filantropică Joint.
- ➔ **Fenomenul emigrării (aliya)** cca 280 000 de evrei (1944–1989) – ➔ răscumpărare făcută de statul Israel în mărfuri, în valută, prin intermediari evrei și cu implicarea Securității.

Romii

- ➔ **1948–1989**: minoritatea romă nu a fost recunoscută ca atare, deși era menționată în recensăminte.
- ➔ Considerați „problemă socială” – ➔ sedentarizarea cu forță a romilor nomazi și seminomazi; politici asimilaționiste.
- ➔ Nemenționarea lor în discursul oficial – ➔ „și alte naționalități conlocuitoare”.
- ➔ Confruntarea comunității rome cu memoria robiei, a Holocaustului și a altor experiențe traumatizante (intoleranța, xenofobia) – ➔ nedeclararea adevăratei etnii.

Johnny Răducanu (1931–2012), simbolul Jazz-ului românesc – „Mr. Jazz of Romania”, s-a născut la Brăila, într-o familie cu tradiție lăutărească de trei secole; absolvent al Conservatorului din București, a cântat la acordeon, contrabas, pian; a cântat alături de nume celebre, precum Louis Armstrong.

SURSA A „...sustinerea de către stat a școlilor în care se predă în limba maternă a naționalităților conlocuitoare [...], editarea ziarelor și a literaturii în limba naționalităților, crearea numeroaselor instituții de cultură și artă pentru acestea, folosirea limbii materne în administrație și justiție, prezența reprezentanților naționalităților în Marea Adunare Națională, participarea naționalităților conlocuitoare în organele de stat de toate gradele, participarea naționalităților și organizațiilor lor democratice la viața politică sunt realizările politicii juste a partidului în problema națională.” (Rezoluția PMR din 12 decembrie 1948)

SURSA B „Statul român este unul unitar, cu o singură națiune, națiunea socialistă română, care împreună cu «naționalitățile conlocuitoare» construiește societatea socialistă. Această dogmă, împreună cu altele formulate începând de acum, cum ar fi cea a «suveranității naționale», va sta la baza întregului eșafodaj ideologic care, pe de o parte, conservă aparențele menajării și cultivării spiritualetății maghiare, însă pe de alta oferea instrumentarul necesar asimilării, alienării ei identitare.” („Maghiari”, în *Enciclopedia Represiunii*, vol. 2)

ANALIZEAZĂ

1. Numește faza din istoria comunismului românesc la care se referă sursa A.
2. Identifică, în surse, diferențe între discursul oficial cu privire la minorități și realitate.

• <https://www.youtube.com/watch?v=GK9jGP5nqqE> Ascultă albumul Johnny Răducanu - Jazz În Țara Mea/ Jazz In My Country (1976).

REPERE CRONOLOGICE

1948 2 august Decret-lege pentru reforma învățământului; **3 august** Decretul nr. 176 pentru trecerea în proprietatea Statului a Bunurilor bisericilor congregațiilor, comunităților sau particularilor, ce au servit pentru funcționarea și întreținerea instituțiilor de învățământ general, tehnic sau profesional
1968 13 mai Legea privind învățământul în RSR
1978 21 decembrie Legea nr. 28 a educației și învățământului

Gheorghe Vasilichi (1902–1974), absolvent de patru clase elementare, de profesie tinichigiu, a condus Ministerul Învățământului Public între 14 aprilie 1948 – 23 aprilie 1949; schimbat din funcție pe motiv de „sentimentalism față de dușmanul de clasă și liberalism”.

MANUALUL UNIC DE ISTORIE Prima ediție a fost publicată în septembrie 1947, sub coordonarea lui Mihail Roller (1908–1958), unul dintre principalii ideologi ai stalinismului în România. Manualul a prezentat o istorie falsificată și distorsionată, exagerând rolul și importanța slavilor în istoria națională. După moartea lui Stalin (1953), pe fondul distanțării de Uniunea Sovietică, s-a renunțat la manual.

Sursa: Muzeul PCR, nr. inv. 25190

O întrunire din cadrul Festivalului Mondial al Tineretului, București, 1953.

1. Învățământul public, între educație și control ideologic

Reforma învățământului public (1948, 1968, 1978)

Din 1948, sistemul de învățământ a fost reorganizat astfel încât să corespundă scopurilor ideologice ale regimului comunist, după model sovietic. Decretul pentru reforma învățământului public a impus controlul total al partidului-stat asupra sistemului educațional. Îndoctrinarea ideologică a fost principalul obiectiv al politicilor educaționale pe toată durata existenței regimului comunist. Ministerul Educației a fost redenumit Ministerul Învățământului Public. Școlile confesionale sau particulare au fost desființate, fiind trecute în proprietatea statului.

Reforma învățământului a fost proiectată pe două direcții: educarea ideologică a tinerelor generații și instruirea resursei umane pentru diferitele ramuri ale economiei comuniste prin extinderea învățământului tehnic. Autonomia universitară a fost suprimată și s-a acordat o atenție aparte pregătirii unor generații de cadre care să aplice politica partidului în aparatul de stat. Din 1948 au fost înființate școlile muncitorești de doi ani, care ofereau absolvenților posibilitatea de a-și continua studiile în învățământul superior. În 1953, școlile au fost transformate în facultăți muncitorești. În anii 1950, au existat situații când absolvenții facultăților muncitorești nu aveau studii medii.

Transformările intervenite în politicile educaționale după 1965 au fost puternic influențate de direcțiile de dezvoltare ale economiei socialiste (industrializarea forțată etc.), ducând la creșterea importanței studiilor tehnice în defavoarea celor umaniste. Legea din 1968 stabilea o nouă reglementare a politicilor educaționale, reflectând renunțarea la modelul sovietic. Liberalizarea a avut consecință și recuperarea unor elite expulzate în anii 1950 din școli, revenite la catedră. Legea a modernizat învățământul și l-a pus formal în acord cu tendințele occidentale ale vremii, liberalizarea regimului Ceaușescu fiind de scurtă durată. Înghețul ideologic intervenit în 1971 a accentuat rolul educației în consolidarea loialității politice a cetățenilor. Disciplinele tehnice au devenit prioritare. Națiunea socialistă era înainte de toate o națiune de ingineri. În legea învățământului din decembrie 1978 se sublinia încă din preambul că tânăra generație trebuia să fie preocupată de alegerea unei profesii utile, pornind de la „principiul politehnizării”.

EPURAREA („Purificarea învățământului”)

Reorganizarea învățământului de toate gradele a impus epurarea cadrelor didactice pe criterii de clasă și origine socială, ducând la excluderi, pensionări și arestări abuzive. Criteriile discreționare s-au extins și asupra elevilor și studenților fără „origini sociale sănătoase” sau care aveau opinii „reacționare” („chiaburi”, „mic-burhezi”, comercianți, membri ai partidelor istorice). Unii și-au negat originea socială, pentru a nu fi excluși din școli, alții au falsificat fișele de înscriere ori și-au schimbat numele.

Decretul nr. 175/3 august 1948

- ➔ lichidarea analfabetismului („înlăturarea neștiinței de carte”, cursuri de alfabetizare, cu o durată de 1–2 ani pentru persoanele de 14–55 ani)
- ➔ structura învățământului public: a) preșcolar; b) elementar (școala de 7 ani); c) mediu; d) superior
- ➔ învățământul naționalităților conlocuitoare în școli de toate gradele, în limba maternă; predarea limbii române începând din clasa I elementară
- ➔ gratuitate pentru primele șapte clase
- ➔ manual unic pentru învățământul elementar
- ➔ obligativitatea studierii limbii ruse, din clasa a IV-a
- ➔ toate școlile confesionale sau particulare devin de stat

Legea nr. 11/13 mai 1968

- ➔ învățământ de toate gradele gratuit
- ➔ învățământ obligatoriu de 10 ani
- ➔ burse și alte forme de sprijin material (cazare în cămine sau case de copii, masa la cantine, manuale, transport în vacanțe și la practica în producție, îngrijirea sănătății, odihna în tabere, excursii) pentru elevi și studenți
- ➔ învățământ în limbile proprii pentru minorități
- ➔ învățământ într-o limbă străină de circulație în unele școli (dispare tacit obligativitatea învățării limbii ruse)
- ➔ învățământ de zi, seral și fără frecvență
- ➔ organizarea învățământului în șase trepte (preșcolar, obligatoriu de cultură generală, liceal; profesional; tehnic superior, postuniversitar)

INVESTIGAȚIE

Potrivit propagandei oficiale, patriotismul tinerilor se manifesta prin participarea la muncile agricole, curățenia și înfrumusețarea orașelor, voluntariatul pe șantierele naționale etc. La munca patriotică, devenită obligatorie, erau mobilizate toate categoriile de vârstă. De exemplu: copiii din ciclul primar și gimnazial erau obligați să adune plante medicinale, în unele zone din țară să crească viermi de mătase, să colecteze materiale reciclabile (borcane, sticle, hârtie) etc.

• Realizează propria investigație: **a.** stai de vorbă cu părinții, bunicii, rudele, vecinii mai vârstnici; **b.** caută materiale online (analize, mărturii, interviuri, filme, imagini); **c.** formulează o concluzie personală, în stil jurnalist, după modelul:

„Munca Patriotică, chiar dacă pare paradoxal, a reușit să creeze o formă de identitate: una care respingea tot ce era patriotic (comunism-naționalism). Din păcate, în ambele cazuri, 97% dintre răspunsurile

Tineri din județul Vaslui la practică agricolă, 1982.

Sursa: Muzeul PCR, nr. inv. 25866

la întrebarea dacă fac muncă voluntară erau structurate după următorul model: «am făcut suficient voluntariat în comunism!». Iată și răspunsul la întrebarea de ce avem atât de puțini cetățeni (3%?) care s-ar implica în astfel de munci cu adevărat voluntare.”

(Dialog între Simona Preda și Valeriu Antonovici)

ANALIZEAZĂ

SURSA A „Ceea ce considerăm noi că nu este sănătos este faptul că prea mulți profesori vechi au rămas neîncadrați pe motive nu destul de serioase. Astfel de calificări ca mediocru, incapabil, șiret, necinstit, fost legionar etc., făcute de o singură persoană, este [sic!] suficient de a da un profesor afară din învățământ și uneori de a-l lăsa muritor de foame, în timp ce alții, mai puțin capabili, însă mai șmecheri, s-au văzut făcuți profesori fără să merite” (Avertismentul lui Gheorghe Vasilichi, 7 februarie 1949. Sursa: ANIC).

SURSA B „Sunt studentă la Institutul Maxim Gorki și la Facultatea de Pedagogie și Psihologie. Tatăl meu a fost până în anul 1947 negustor de vinuri și lemn la Piatra Neamț. [...] Sunt provenită dintr-un mediu mic-burghez în care am suferit influențele răufăcătoare ale mentalității burgheze. Odată venită în București am rupt cu acel mediu burghez. [...] Am intrat la Institutul Maxim Gorki și fiind atrasă de faptul că voi primi o educație comunistă. [...] M-am înscris la Facultatea de Pedagogie și Psihologie pentru a avea o armă în plus de luptă contra educației mele burgheze.” (Scrisoarea Anei Calmanovici către conducerea PCR, 1950. Sursa: ANIC)

SURSA C „Un exemplu concludent este cel al Sandrei Boian-Lahovary (verișoara cunoscutului fost deținut politic Ion Ioanid), care își amintește că a reușit să se înscrie la Școala Medie Tehnică Sanitară, «unde cercetarea originii sociale era mai puțin activă decât la un liceu teoretic. La sfatul și cu ajutorul unui profesor al școlii, dr. Emil Căpraru, am făcut o nouă autobiografie în care l-am declarat pe tata mort pe front (minciună mai greu de descoperit)».” (Dicționarul rezistenței, vol. 1)

SURSA D „La sfârșitul anului II, înainte de sesiunea de examene, am fost dat afară. Era în 1949 și m-au dat afară pentru că aveam vederi liberale. Îmi exprimasem vederile liberale și anticomuniste într-o lucrare de la seminar și asta a declanșat expulzarea din facultate. [...] M-au demască și m-au exmatriculat de la Drept pe motiv că sunt «nepotul lui Brătianu».” (Dinu Zamfirescu, fost deținut politic)

SURSA E „Conducerea, îndrumarea și controlul întregului învățământ se exercită de Ministerul Învățământului, care realizează politica partidului și statului în domeniul învățământului. (Legea nr. 11/13 mai 1968)

1. Pornind de la sursa B, menționează câte două caracteristici ale „educației burgheze” și ale „educației comuniste”.
2. Menționează, din sursa D, motivele pentru care un student putea fi expulzat din facultate.
3. Pe baza surselor A–E, scrie un eseu nestructurat de o pagină, cu tema „Politica PCR în domeniul învățământului”.

REPERE CRONOLOGICE

1946 Organizația Sportului Popular (OSP)

1949 Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport (CCFS)

1957 Uniunea pentru Cultură Fizică și Sport (UCFS)

1967 Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport (CNEFS)

1977 lansarea Daciadei

Lozinci

- Toate sporturile pentru popor!
- Primii în sport, primii în producție!
- Prin sport, la reconstrucția țării!

Insigna „Organizației Sportului Popular” (1946)

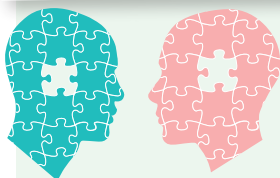
ILIE NĂSTASE („NASTY”) În anii 1970, tenisul românesc a cunoscut perioada sa de glorie prin rezultatele obținute de Ilie Năstase, devenit primul tenismen român lider al ATP (Association of Tennis Professionals/Asociația Jucătorilor Profesioniști de Tenis). În 1972, a câștigat US Open, iar un an mai târziu turneul de la Roland Garros. A obținut de-a lungul carierei 58 de titluri, a câștigat de patru ori Turneul Campionilor (1971, 1972, 1973, 1975). S-a remarcat și prin non-conformismul său, atât pe terenul de joc, cât și în afară, atrăgându-și supranumele „Nasty”. A condus echipa României spre trei finale ale Cupei Davis, pierdute în fața Statelor Unite (1969, 1971, 1972).

2. Sportul de masă și de performanță

Încă din primii ani ai regimului comunist, sportul a fost reorganizat prin preluarea metodelor științei sovietice în tot ceea ce însemna medicină, cursuri de teorie, metode și tactici de antrenament. Dacă în perioada interbelică, sportul era practicat numai de anumite categorii sociale, după 1948 s-a trecut la practicarea sportului de masă, ceea ce a dus la înființarea de facultăți de cultură fizică și sport în toate institutele pedagogice din țară. Educația și planificarea sportivă au intrat în atribuțiile Institutului de Educație Fizică, înființat încă din 1923. Reorganizarea sportului prin crearea Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport (CNEFS) în 1967, care avea filiale în toate județele țării, a presupus intrarea în atribuțiile acestuia a stabilirii planurilor de perspectivă și a conținutului educației fizice și sportului, de masă și de performanță. CNEFS răspundea de activitatea sportivă de performanță și de buna reprezentare a sportului românesc în competițiile sportive internaționale. Campaniile publice îndemneau populația la un stil de viață sănătos, axat pe mișcare fizică, la îmbunătățirea condiției fizice, atât pentru sănătate, cât mai ales pentru creșterea rezistenței la efort. Acesta era motivul pentru care, pe lângă marile fabrici și uzine, au fost înființate cluburi sportive. La mijlocul anilor 1970 existau 2 073 de cluburi muncitorești cu baze sportive, 600 dintre ele fiind destinate sportului competitiv și de performanță.

Sportul de masă a fost bazinul de selecție pentru competițiile de mare performanță. Participarea României la competițiile internaționale și câștigarea unor medalii olimpice au transformat sportul într-unul dintre cele mai eficiente instrumente de propagandă ale regimului comunist. Printre cele mai populare sporturi se numărau fotbalul, gimnastica, canotajul, tenisul de masă, voleiul, scrima, ciclismul, handbalul. Tot după model sovietic, au fost înființate cluburi ale Armatei și Miliției („Steaua”, respectiv „Dinamo”), care au dominat viața sportivă până în 1989, mai ales prin echipele de fotbal omonime. Cele două cluburi au fost principalele baze de selecție pentru sporturile de performanță. La nivel național, echipele de fotbal au fost denumite după zonele, în special industriale, de proveniență: Universitatea Craiova, ARO Câmpulung, Flacăra Ploiești, Minerul Petroșani, Electronistul Curtea de Argeș, Metalul Reșița, Metalurgistul Cugir, Dacia Colibași, Metalul Hunedoara, Siderurgistul Galați, Minerul Baia Mare etc.

PROIECT DE GRUP

1. Împărțiți în două echipe, alegeți-vă câte o echipă de fotbal din anii 1980 și urmăriți-i traseul în competițiile interne și europene/internaționale.

2. Realizați câte un poster, intitulat „Echipa mea”, care să conțină imagini cu cei mai importanți membri ai echipei de fotbal și fotografii de echipă, principalele reușite și competițiile la care au participat (anul, localitatea, țara).

3. Cele două postere vor respecta spiritul fair-play și vor fi afișate la ora de istorie, apoi păstrate la portofoliul clasei.

DACIADA

Lansată în 1977, principalul obiectiv al acestei competiții naționale a fost dezvoltarea educației fizice și sportului la nivel de masă. Se organiza o dată la doi ani, în două ediții, de vară (martie–octombrie) și de iarnă (noiembrie–februarie), cu selecții la nivel local, județean și, apoi, național. Școlile, liceele, universitățile, cluburile sportive din toată țara au fost antrenate în organizarea de competiții sportive la nivel național. Prima ediție a adunat șase milioane de participanți. Erau practicate sporturi ca atletism, baschet, box, căiac-canoe, gimnastică, ciclism, călărie, fotbal, handbal, înot, judo, lupte, rugby, scrimă, tir, tenis, volei, bob, biatlon, hochei, patinaj artistic.

JOCURILE OLIMPICE

Sportul a fost folosit de toate țările comuniste pentru a dovedi superioritatea sistemului lor politic în confruntarea cu statele capitaliste. România a obținut prima medalie olimpică în 1952, la Helsinki, prin Iosif Sârbu, câștigător la concursul de tir. Au urmat JO de la Melbourne (1956), unde România a câștigat 10 medalii olimpice. Edițiile din 1960 (Roma) și

1964 (Tokio) au fost marcate de performanțele Iolande Balaș, una dintre cele mai mari campioane din istoria atletismului. Ea a surprins prin doborârea recordului olimpic, cu o săritură de 1,90 m. Un alt sportiv român care s-a impus la JO a fost Ivan Patzaichin (1949–2021), care a câștigat în 1968 aurul olimpic, la Mexico City, alături de Serghei Covaliov, în cursele de caiac-canoe. La München (1972), a obținut aurul olimpic. Cea mai bună clasare a României la JO s-a produs la Los Angeles (1984), când a ocupat locul 2 în clasamentul pe națiuni, cu 53 de medalii (20 aur, 16 argint, 17 bronz), după Statele Unite ale Americii (174 medalii – 83 aur, 61 argint, 30 bronz).

Sursa: <https://ivanpatzaichin.ro/>

NADIA COMĂNECI

„Zeița de la Montreal”, „Perfect Nadia”, rămâne în istoria sportului românesc ca una dintre cele mai mari gimnaste din toate timpurile. La Jocurile Olimpice de la Montreal (1976) a fost notată cu prima notă de 10 acordată la paralele inegale din istoria întrecerilor gimnasticii feminine. Ediția de la Montreal a fost supranumită „Olimpiada Nadia Comăneci”, după ce gimnasta a primit șapte note de 10. La Campionatele Mondiale de la Strasbourg (1977), Nadia obținea titlul mondial la bârnă, precum și două medalii de argint la sărituri și cu echipa. În 1979, la Tokio, datorită performanțelor sale, echipa de gimnastică a României a cucerit primul titlu de campioană mondială pe echipe, cu un punctaj total de 389,550. A obținut de trei ori la rând titlul de campioană continentală, fiindu-i

acordată definitiv „Cupa Europei”. La Universiada de la București (1981), Nadia a obținut cinci medalii de aur. În 1984, s-a retras din activitate, cu un palmares de 24 de medalii câștigate la JO, Campionate Mondiale și Campionate Europene, dintre care 16 de aur. S-a aflat în permanență sub supravegherea Securității („Operațiunea «Corina»”). Cu toate acestea, a reușit să fugă din țară în noiembrie 1989, dând o puternică lovitură de imagine regimului Ceaușescu.

Nadia Comăneci obține prima notă de 10 din istoria gimnasticii, Montreal, 1976.

ANALIZEAZĂ

„Se impune să se acționeze în modul cel mai hotărât pentru cuprinderea și antrenarea întregului tineret, începând cu copiii, cu pionierii și elevii din școli, cu studenții, cu tineretul din întreprinderi și de la sate, în practica exercițiilor fizice, a sportului și turismului, pentru folosirea unor forme simple, accesibile și atractive, în vederea dezvoltării unor activități sportive cu adevărat de masă, care să cuprindă cele mai largi categorii de cetățeni” (N. Ceaușescu la Conferința pe țară a mișcării sportive, 13–14 februarie 1975).

• Folosind surse online, alcătuiți o expoziție de fotografii cu DACIADA. Postați-le pe Google Classroom și realizați în clasă o dezbatere despre utilizarea sportului de masă ca mijloc de propagandă într-un regim totalitar.

Una dintre cele mai importante performanțe ale fotbalului românesc a fost câștigarea Cupei Campionilor Europeni. La 7 mai 1986, la Sevilla, Steaua a învins Barcelona cu 2-0 după loviturile de departajare, succes datorat portarului echipei bucureștene, **Helmut Dukadam (1959–2024)**, numit „eroul de la Sevilla”.

Angelica Adelstein-Rozeanu (1921–2006) a fost o jucătoare de tenis de masă, care și-a început cariera în perioada interbelică. Campioană națională a României de 20 de ori (1936–1957), între 1950–1956 a reușit o performanță unică până atunci în tenisul de masă: a câștigat de șapte ori consecutiv Campionatul Mondial.

TERMENI-CHEIE • sănătate publică • epidemii • vaccinare • politică demografică • spor natural • abandon • deces matern • mortalitate infantilă

REPERE CRONOLOGICE

1950 Inspecția sanitară de stat
1951 Centrul dermato-venerologic
1952 Institutul de geriatrie; Centrul de hematologie
1953 Institutul de medicină internă
1966 octombrie Decretul 770 (interzicerea avorturilor)
1975 Decretul 76 (reglementarea vânzării și consumului de alcool)
1977 taxa pe celibat
1978 Legea privind asigurarea stării de sănătate a populației
1985 începutul epidemiei de SIDA; interdicția mijloacelor contraceptive

Eradicarea malariei

Etapă I 1949–1950

Reducerea morbidității cu 30% (1 462 cazuri/100 000 de loc.), față de anul 1948 (2 131/100 000 de loc.).

Etapă II 1951–1952

Continuarea pulverizării de insecticide în localități (dezanofelizare – distrugerea țânțarilor cu substanțe chimice); reducerea morbidității la 63 cazuri/100 000 de loc. în 1952.

Etapă III 1953–1954

Încheierea campaniei de dezanofelizare; scăderea morbidității la 5,3/100 000 de loc.

Etapă IV 1955–1963

Program de informare; eradicarea malariei la nivel național.

Gripa din 1971–1972

„Regimul comunist nu suflă o vorbă, ascunde efectele, morții fiind declarați cazuri de infarct. [...] În București se moare din cauza gripei, dar cazurile sunt ascunse de regimul Ceaușescu. Numărul morților a fost mare, iar măsurile de protecție au fost inexistente, mulți au mers la serviciu până nu au mai putut.” (Emanuel Bălan, *Epidemiile pe teritoriul României în secolul XX*)

- Încearcă să explici de ce regimul de la București nu a făcut publică epidemia de gripă din 1971–1972.
- Pentru aceasta, ține cont de politica internă din acei ani și de contextul internațional.
- Compară epidemia de gripă din 1971–1972 cu Pandemia de Covid din 2020, din perspectiva ta, ca martor implicat, și din cea oficială.

X POLITICI ÎN DOMENIUL SĂNĂTĂȚII. DEMOGRAFIA

1. Politici în domeniul sănătății. Campanii de sănătate publică (antialcool, antitabac, combaterea epidemiilor)

Campaniile de sănătate publică au avut în prim-plan educarea populației pentru respectarea normelor de igienă, prevenirea răspândirii bolilor și conștientizarea pericolelor ascunse ale viciilor. În anii 1940, România s-a confruntat cu epidemii de tifos exantematic, malarie, pelagră sau tuberculoză. Naționalizarea spitalelor și farmaciilor (1948–1949) a dus la centralizarea sistemului sanitar și trecerea în proprietatea statului. Politicile de sănătate publică au intrat în atribuțiile Ministerului Sănătății. Din 1949, au fost luate măsuri pentru refacerea spitalelor, creșterea numărului de dispensare și unități sanitare. Extinderea rețelei medicale s-a realizat într-o primă etapă prin transformarea unor foste cazărmi, conace boierești sau vile naționalizate în instituții medicale. Politicile de sănătate publică au vizat eradicarea și prevenirea bolilor cu largă răspândire (precum tuberculoza și bolile venerice), ocrotirea sănătății mamei și copilului și supravegherea stării de sănătate a muncitorilor.

Campaniile de vaccinare au contribuit masiv la îmbunătățirea stării de sănătate a populației. Din 1953, în România a devenit obligatorie vaccinarea împotriva tuberculozei (vaccinul BCG), variolei, difteriei, rabiei (instrucțiunea Ministerului Sănătății nr. 20988/19 martie 1953). Refuzul vaccinării se pedepsea cu amendă cuprinsă între 25 și 150 de lei. La nivel național au fost înființate circumscripții sanitare, urbane și rurale, care asigurau asistența medicală generală, ajungându-se în anii 1970 ca în fiecare comună să existe câte un dispensar și o farmacie. În mediul urban, s-au construit noi spitale și policlinici și s-au diversificat specializările medicale. Totodată a crescut și numărul personalului medical, în 1970, fiind înregistrați 30 000 de medici.

România a fost lovită de trei mari valuri de pandemie a gripei: 1957–1958 („Gripa asiatică”, având originea în Singapore și Hong-Kong, cei mai afectați au fost copiii), 1968–1969 (Gripa Hong-Kong, persoanele peste 65 de ani au fost cele mai afectate) și 1971–1972, virusul a ajuns din Hong-Kong în Singapore și Vietnam, de unde soldații americani aflați în război au adus-o în America, și de acolo a trecut în Europa și în România, afectând toate grupele de vârstă, în special adolescenții și persoanele de vârstă mijlocie.

Starea sănătății populației

Politica oficială	Starea de fapt
⇒ anii 1960 – campanii pentru un stil de viață rațional, alimentație sănătoasă (în anii 1980, foarte scăzută caloric), consum moderat de alcool, renunțarea la fumat; ⇒ nivel de trai mai bun, asociat cu schimbarea profilului social al marilor orașe, modernizarea industrială; ⇒ înăsprirea pedepselor, creșterea cuantumului amenzilor; încercarea de a disciplina muncitorii prin reducerea consumului de alcool, văzut ca principală cauză pentru slaba productivitate a muncii, a accidentelor la locul de muncă și a creșterii rebuturilor în industrie.	⇒ creșterea numărului de fumători; ⇒ fumatul în sălile de spectacol, școli, sălile de ședințe, cabinete medicale și săli de tratament, în mijloacele de transport în comun, magazine, în spațiile publice, în ciuda interdicțiilor; ⇒ creșterea semnificativă a bolilor cauzate de fumat și de consumul excesiv de alcool (Raport 1986); creșterea ratei violențelor; ⇒ penuria a afectat și industria tutunului. Alternativa a fost piața neagră, una dintre mărcile străine devenind un fel de pașaport pentru obținerea și medierea favorurilor.

„Instituția mitei” în domeniul sănătății

SURSA A „Trebuia să te folosești de tot felul de tertipuri ca să poți să exiști. Trebuia să iau gaz, care nu se găsea. Luam de undeva de la «Avioane». Acolo trebuia să dau un carton de [...]. Ăla trebuia să-l ia de la business, că nu se găsea în magazine. Riscurile erau de două ori. În primul rând dacă te găsea cu țigări străine sau valută, riscai să fii închis.” (Zoltán Rostás, *Bișnițari, descărcăreți, supraviețuitori*)

SURSA B „Și cu doctorul era clar. Pentru un consult minor, un pachet de [...]; pentru șapte zile de concediu trebuia să te duci cu cartușul. Asta o dată, și a doua oară, dacă aveai prieteni doctori, îți dădeau ei ție [...]. Puiu ducea doctorului [...], doctorul mi-l dădea mie și eu i-l dădeam lui Puiu să-l dea la doctor.” (*Mărturii orale. Anii '80 și bucureștenii*)

1. Explică, pe baza sursei A, riscurile procurării unor mărfuri care nu se găseau în magazine.
2. Formulează, pe baza sursei B, un punct de vedere cu privire la proliferarea mitei în domeniul sănătății. Argumentează!
3. Scrie un eseu de o pagină, cu titlul „Instituția mitei ca strategie de supraviețuire”.

Combaterea alcoolismului

Codul Penal din 1968 recomanda internarea în instituții specializate a persoanelor care aveau probleme cronice legate de consumul de alcool. În 1975, Ceaușescu critica deprinderea nesănătoasă a populației de a bea prea multă bere și cerea închiderea barurilor și bufetelor aflate în apropierea fabricilor, școlilor, șantierelor, internatelor și căminelor de nefamiliști, în locul lor urmând să fie deschise covrigării și magazine alimentare.

Bucureștenii se delectează în Piața Obor cu mici și bere, în anii 1970, înainte de colapsul economic.

Foto: © Dinu Lazăr.

Epidemia de SIDA

În 1985, a fost identificat primul caz de îmbolnăvire cu SIDA în România. Din cauza transfuziilor de sânge cu seringi nesterilizate, virusul s-a răspândit în spitalele din întreaga țară. Autoritățile comuniste au ascuns ravagiile făcute de epidemie. Informațiile au început să apară după căderea regimului comunist. Au fost afectați aproape 10 000 de copii, internați în spitale și orfelinate.

- Explică de ce autoritățile comuniste au ascuns ravagiile făcute de epidemia de SIDA. Cine poartă responsabilitatea răspândirii virusului?

- Caută informații online despre SIDA, în legătură cu situația actuală din România și la nivel mondial.

Decretul nr. 76/1975:

- ⇒ interdicția de a vinde și consuma alcool la manifestările culturale, sportive și „întunirile tovarășești ale tineretului”, în casele și căminele culturale, cluburi, instituții de cultură;
- ⇒ interdicția vânzării băuturilor alcoolice înainte de ora 10 dimineața;
- ⇒ cei surprinși în stare de ebrietate pe stradă erau amendați cu sume între 500 și 2 000 lei.

- Scrie o relație cauză-efect, stabilită între două informații selectate din sursa dată, precizând rolul fiecăreia dintre aceste informații (cauză, respectiv efect).

Conform „Anuarului Statistic” din 1981 consumul de alcool în România înregistrase în 1950–1980 o creștere de 11 ori la bere, de 5,8 ori la alte băuturi alcoolice, inclusiv vin și băuturi tari, de 4,35 ori la vin și de 2,2 ori la țuică. Datele oficiale nu cuprindeau și alcoolul care se producea în gospodăriile particulare.

Ceaușescu a dispus închiderea pe parcursul anului 1976–1977 a 2 000 de localuri. Consumul de alcool afecta productivitatea muncii și siguranța la locul de muncă, mai ales pe marile șantiere și în fabrici.

- Caută în surse online informații statistice despre consumul de alcool în prezent. Încearcă să explici asemănările și deosebirile față de anii 1970–1980.

Ce este sporul natural?

Pe scurt, **SN = diferența dintre natalitate și mortalitate**.

Când natalitatea depășește mortalitatea = **spor natural pozitiv**.

Când raportul este invers = **spor natural negativ**.

Când procente sunt egale = **spor natural zero**.

Rata mortalității infantile = numărul de copii decedați până la vârsta de 1 an, socotit la o mie de născuți vii.

- Informează-te în surse online despre sporul natural actual în România. Menționează trei cauze ale rezultatului constat.

- Crezi că măcar una dintre aceste cauze își are rădăcinile înainte de 1989? Care?

DECRETEL, DECRETEI – așa sunt cunoscuți cei născuți în urma Decretului nr. 770/1966.

„m-am născut sub semnul decretului într-o epocă a ambiguităților interzise prin lege, la ordinul partidului-stat orice formă de împotrivire i-ar fi lăsat pe cei doi frați mai mari fără mamă [...]

nu a ajuns la pușcărie
a ajuns la procuratură
l-a luat pe nu în brațe”

(din poezia unui Decrețel)

- Încearcă să explici versul al doilea. La ce face trimitere ultimul vers?
- În familia ta există Decrețeli?

2. Demografia

Politici demografice

La începutul anilor 1970, în dezbaterile științifice internaționale s-au conturat două direcții: prima promova planificarea familială ca mijloc de prevenire a exploziilor demografice și creștere necontrolată a populației, iar cea de-a doua dreptul fiecărui stat de a-și elabora politicile demografice în conformitate cu interesele sale naționale. Unul dintre cele mai importante evenimente pentru politicile demografice a fost organizarea la București, în august 1974, a Conferinței Mondiale a Populației, care a lansat un *Plan de acțiune* privind evoluția populației Globului și a stabilit rolul esențial al femeilor în elaborarea politicilor demografice. România s-a înscris în cea de-a doua direcție, politica demografică fiind considerată „un atribut al suveranității de stat”. Nicolae Ceaușescu considera că era dreptul fiecărui stat să-și elaboreze politicile demografice în conformitate cu interesele naționale și fără presiuni ale organismelor internaționale. Aceasta însemna maximizarea creșterii populației prin intervenția statului, astfel încât să existe un număr ideal de copii, atât pentru familie, cât și pentru societate. În 1974, programul PCR prevedea ca populația României să ajungă la 23 de milioane în 1990 și să atingă pragul de 30 de milioane în 2000.

Realitatea demografică de la mijlocul anilor 1960 nu era deloc încurajatoare pentru obiectivele economice pe termen lung ale regimului comunist. Decretul nr. 463/1957, care legalizase avorturile, dusesse la scăderea îngrijorătoare a indicilor demografici, România situându-se pe unul dintre ultimele locuri din Europa la nașteri. Pe baza analizelor Ministerului Sănătății, regimul Ceaușescu a interzis întreruperile de sarcină. Decretul nr. 770/1966 a fost însoțit de modificarea Codului Penal, prin instituirea pedepsei pentru tentativa de avort. Altă consecință a fost reglementarea legislației referitoare la divorț. În 1965, numărul divorțurilor se triplase față de 1938, astfel că au fost modificate prevederile Codului Familiei. Din 1966, divorțul a devenit posibil numai în cazuri excepționale (sănătate mintală sau emigrare). Au fost impuse taxe prohibitive cu sume care variau între 3 000 și 6 000 lei. Taxele foarte mari și procedurile complicate de divorț au condus la apariția cazurilor de bigamie, concubinaj, precum și la creșterea numărului de copii nelegitimi.

Prăpastia dintre propaganda oficială și realitatea traiului în comunism

Legislația antiavort a impus un sistem de control și coerciție care a sufocat existența familiei. Au crescut și mai mult presiunile asupra populației feminine, ducând la avorturi clandestine, mortalitate maternă și abandon infantil. Propaganda oficială prezenta cuplul prezidențial ca model ideal de familie, „cel mai iubit fiu al poporului”, „întâiul tată”, „fiu luminat al patriei”, „cutezător fiu al poporului”, „mamă iubitoare”, „fiică preaiubită” etc. Creșele și grădinițele au fost supraaglomerate, nu existau condiții sanitare adecvate, salariile erau mult prea mici în raport cu prețurile. În anii 1980, penuria alimentară a fost o presiune în plus pentru familiile cu mulți copii.

„Într-o bună zi de pe la finalul anilor '80 (adică anii ăia când efectiv nu se mai găsea nimic prin România care construia de zor socialismul sub conducerea celui mai iubit fiu al poporului), urma să se deschidă un mare magazin alimentar în București [...]. În situațiile

de genul ăsta, de obicei se întâmplau următoarele lucruri:

Unu. Magazinul respectiv era aprovizionat ca la carte, astfel încât la vizita oficială rafturile gemeau de mâncare și de alte produse care în mod normal nu se puteau procura de pe nicăieri.

Doi. La fața locului erau aduși oameni ai muncii care să-l aclame pe iubitul conducător în timpul vizitei. Să-și manifeste plin mulțumirea și dragostea, cum s-ar zice.

Trei. La terminarea vizitei oficiale, aceiași oameni ai

muncii erau trimiși la plimbare, nu erau lăsați să intre în magazin, plecau cu coada între picioare fără să cumpere nimic. Toate produsele alea dispăreau înapoi de unde fuseseră aduse. [...] Uneori, extrem de rar, se mai întâmpla și patru. Adică lăsa sau toate produsele la liber, moment în care se declanșau jocurile foamei.” („S-a băgat hârtie igienică”, <https://mihaivasilescublog.ro/>)

DESCOPERĂ

Foto: Arhivă personală Viorel Ilisoș.

„Am ajuns la casa de copii pentru că s-a îmbolnăvit tata. A stat la pat ani de zile – când la spital, când acasă – și nu ne mai putea întreține. Eram 12 frați. ... Era în toamna lui 1975. Aveam 7 ani și 7 luni când m-a dus mama de mână la Casa de Copii Școlari din Trușești, județul Botoșani. ... eram numai băieți, vreo 200. Nu se pomenea de cămine mixte ca acum. Eram internați acolo copii de toate felurile: orfani – de un părinte sau de amândoi –, din familii nevoiașе, din familii destrămate, dar și fără familie, copii abandonați când aveau o zi-două, aruncați în tomberoane, «uitați» la maternitate ca niște obiecte mărunte. Cei abandonați la naștere ajungeau întâi la creșă. Creșteau acolo ca într-o seră prost luminată, friguroasă. Se deosebeau net de noi, cei care veneam din familie.

Stăteau acolo înghesuiți câte 30–40 într-un salon, cu o singură îngrijitoare pentru toți. Cine să fie atent la nevoile fiecăruia? Nici să vorbească nu știau, n-aveau de la cine învăța. Se chinuia apoi logopeda de la cămin să le pună, unul câte unul, cuvintele pe buze. Veneau la cămin bătuți, cu o frică animalică, cu sechele psihice – numai dacă treceai pe lângă dâșii, fără măcar un gând de a le face rău, de a-i atinge, începeau să tremure ca epilepticii și să țipe.” (<https://viorelilisoș.ro/o-copilarie-de-neuitat-1>)

1. Citește textul autobiografic, apoi ascultă piesa „Noi în anul 2000 – cântec patriotic” la <https://www.youtube.com/watch?v=uNsfRc5zotg>

2. Formulează o concluzie despre text și una despre piesa muzicală, ținând cont de contextul care le-a generat. Pe baza propriei memorii, scrie un scenariu succint: „Eu, în prezent!”

ANALIZEAZĂ

SURSA A „Problema natalității și a sporului populației este o problemă pentru care poartă o răspundere foarte mare partidul nostru [...]. Prin decretul de legalizare a avorturilor noi am legalizat prostituția prin avorturi și prin îngăduința la divorțuri.” (Nicolae Ceaușescu, 2 august 1966)

SURSA B „Pericolul social deosebit al avortului și consecințele grave de ordin medical și demografic și social pe care le generează au impus ca instigatorii, complicii și favorizatorii să fie pedepsiți la fel ca și autorii. Pentru același motiv va fi sancționată și tentativa de avort.” (*Scânteia*, 2 octombrie 1966).

SURSA C „A ști că nu ai și posibilitatea de a întreține chiar doi copii, a fi obligat să ai cel puțin chiar patru copii și a da naștere la toți aceștia este o crimă ce o săvârșești față de cel ce l-ai adus pe lume și, totodată, o situație ce-i duce invariabil la disperare pe părinți. Această disperare a început deja să-și arate roadele prin aceea că o mamă de copii rămânând din nou însărcinată și știind că nu mai are posibilitatea materială de a-l mai crește și pe acesta, crezând că Decretul a intrat în aplicare de la 1 octombrie, a determinat-o să se sondeze cu o chiuretă, decedând. Acesta este începutul unui întreg șir de nenorociri ce se vor abate asupra femeilor.” (Scrisoare adresată Ministerului Sănătății, 17 octombrie 1966, în *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu*).

1. Pe baza sursei A, explică motivele creșterii natalității.
2. Menționează, din sursa B, categoriile vizate de măsuri punitive.
3. Precizează, pe baza sursei C, un efect social al politicii coercitive în domeniul natalității, promovate de regimul comunist.
4. Vizionează documentarul „Născuți la comandă, Decrețeei” (2005), regizor Florin Iepan, apoi: **a.** descrie traumele resimțite de femei în urma aplicării Decretului 770; **b.** prezintă mărturia medicului, referitoare la consecințele avorturilor empirice, reacțiile psihologice ale femeilor și implicarea instituțiilor represive în controlul nașterilor.

Taxa pe nuliparitate și pe celibat

Înainte de 1977 statul comunist a taxat cu 10% salariile persoanelor căsătorite și fără copii, iar din 1977, regimul a impus taxarea salariilor lunare pentru toate persoanele necăsătorite. Era considerat celibatar orice bărbat cu vârsta cuprinsă între 25–50 de ani și orice femeie cu vârsta între 20–45 ani care nu aveau copii.

Recompense

Pentru stimularea natalității, regimul a instituit un sistem de decorații care se acordau mamelor cu mulți copii: pe primul loc era „Mamă eroină”, pentru nașterea și creșterea a 10 sau mai mulți copii; al doilea, „Gloria maternă”, pentru nașterea și creșterea a nouă copii, și al treilea „Medalia maternității”, pentru nașterea și creșterea a șase copii. Femeilor care urmau să nască cel de-al treilea copil li se acorda o indemnizație de 1 000 lei.

Contracepția

Până în 1985 nu a existat o decizie oficială prin care erau interzise mijloacele contraceptive. Ele lipseau din farmacii (prezervativele au dispărut treptat, iar pilulele contraceptive nu erau importate), fiind procurate doar de pe piața neagră. În 1985 au fost interzise importul și folosirea mijloacelor contraceptive, inclusiv montarea de dispozitive intrauterine.

ȘTIAI CĂ...?

- Populația României a crescut de la 15,9 milioane de locuitori (1948) la cca 23 de milioane (1989).

CONTROVERSE

1. **Temă pentru acasă:** Scrie în caiet, pe două coloane, argumente PRO și CONTRA pe subiectul interzicerii întreruperii de sarcină. Integrează în discuție modul în care coexistă epidemii (precum cea de SIDA), politica de creștere a natalității și politica de interdicție a mijloacelor contraceptive.
2. Discutați în clasă concluziile voastre, pe baza argumentelor, apoi scrieți pe tablă două concluzii la care ați ajuns în unanimitate.

Modificări ale Decretului nr. 770/1966

- 1972: pragul de la care o femeie putea recurge la avort a fost coborât la 40 de ani;
- 1982: pragul a urcat la 42 de ani;
- 1985: pragul a fost ridicat la 45 de ani, iar numărul de copii născuți sau crescuți de femeia care recurgea la avort era de cinci în loc de patru.

Pedepse pentru încălcarea prevederilor Decretului

- amenzi;
- condamnări la locul de muncă;
- detenție de la 1 la 3 ani sau închisoare corecțională;
- tinerii căsătoriți care nu aveau copii erau obligați să achite un impozit de 10% din salariu.

Primii ani după Decret

An	Nașteri
1966	273 678
1967	527 764
1968	526 091
1969	465 764
1970	427 034
1971	400 146
1972	388 341

Căminele de copii

- ➔ Menținerea decretului, înăsprirea sancțiunilor și pedepselor, deteriorarea calității vieții au creat grave dezechilibre sociale: creșterea numărului de copii abandonați și instituționalizați, mortalitate infantilă, decese materne ca urmare a avorturilor ilegale. Între 1966–1989, cca 12 000 de copii au fost abandonați în instituțiile de „ocrotire”, orfeline, cămine-spital, transformate în locuri de exterminare.
- ➔ Condițiile de îngrijire deficitară, asistența medicală precară, lipsa de igienă, absența apei calde, frigul, regimul alimentar necorespunzător, infecțiile, distrofia au crescut rata mortalității copiilor internați în „instituțiile de ocrotire”.

Studiu de caz: Decretul nr. 770/1966

La 2 octombrie 1966, era dat publicității Decretul nr. 770/1966 prin care se interziceau întreruperile de sarcină. Conform statisticilor oficiale, România se afla în pragul unei crize demografice cauzate de numărul scăzut al nașterilor, incidența crescută a avorturilor, de divorțuri, abandon familial și celibat. Numărul populației era esențial pentru îndeplinirea planurilor de perspectivă ale dezvoltării economice.

Conform Decretului 770 întreruperile de sarcină erau permise numai în anumite situații: invaliditate psihică, fizică, senzorială, cazuri de viol sau incest, mamele aveau peste 45 de ani și născuseră deja patru copii, boli ereditare sau existența unei stări de pericol care pune în pericol viața mamei. Modificările ulterioare ale decretului au accentuat rolul represiv al legislației anti-avort prin responsabilizarea medicilor și implicarea Miliției și Procuraturii în monitorizarea și controlul populației feminine adulte. Întreruperea sarcinii era posibilă numai după ce se obținea acordul reprezentanților Procuraturii și ai Ministerului de Interne.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu conducători ai partidului și statului nostru, felicitând familia celui de-al 20 000 000-lea cetățean al României socialiste.

LA MULȚI ANI CELUI DE-AL 20 000 000 -LEA CUTEZĂTOR AL ROMÂNIEI!

1 ianuarie 1969 Cetățeanul cu numărul 20 de milioane a fost premiat de Ceaușescu în cadrul unei ceremonii publice. În ciuda măsurilor represive, numărul nașterilor a continuat să scadă și în anii 1980. Dacă în 1975 erau înregistrate 350 000 de avorturi, în februarie 1984 numărul acestora se ridicase la 420 000.

În 1984, Ceaușescu a cerut public femeilor din România: „Să faceți copii, tovarășe femei, aceasta este datoria voastră patriotică!”. Potrivit statisticilor oficiale, între 1966 și 1989, în urma avorturilor ilegale, și-au pierdut viața 9 452 de femei. Cifrele nu includ cazurile care nu au intrat în atenția autorităților. Se estimează că avorturile clandestine au cauzat moartea a circa 20 000 de femei.

APROFUNDEAZĂ

În 1975, a fost lansat filmul „Ilustre cu flori de câmp”, inspirat dintr-un caz real. Era prezentată în cheie moralizatoare drama unei tinere care, pentru a scăpa de sarcina nedorită, a făcut un avort și a murit. Copleșită de remușcări și vină, cea care a ajutat-o pe fată să renunțe la sarcină s-a sinucis.

• Formulează o concluzie în sensul celor dobândite din manual. Pentru informații suplimentare, navighează pe <https://jurnalul-decretului.ro/>

• Pentru 18+, compară-l din punct de vedere estetic și ideologic cu filmul „4 luni, 3 săptămâni și 2 zile” (2007) <https://www.youtube.com/watch?v=GwZ5qXcSwIU>.

Secvență din „Ilustre cu flori de câmp”.

Sursa: cinemagia.ro

RECAPITULARE

[1] Completează spațiile libere cu răspunsul corect:
a. Timpul liber al populației a fost controlat prin obligativitatea participării la acțiuni... și prin înregimentarea în formele de... oficiale.

b. Prin Decretul nr. 177/4 august 1948, școlile... au fost desființate și trecute în patrimoniul...

c. Înființată ca grup de dezbateri la Mănăstirea Antim, în 1946, Asociația... avea scopul de a răspândi... prin conferințe publice.

d. După anul 1972, situația minorităților s-a înăsprit, obligând mulți ... și ... să emigreze.

e. Unul dintre principalii ideologi ai stalinismului în România a fost... care, în 1947, a publicat manualul unic în care a exagerat rolul și importanța... în istoria națională.

[2] Alcătuiește o prezentare PowerPoint cu titlul „Viața cotidiană în anii 1980, în România”, în care să incluzi mărturii și fotografii.

[3] Pe baza surselor online și a informațiilor primite de la bunici, vecini și cunoștințe, realizează portofoliul individual având titlul „Învățământul, între educație și control ideologic”, după următorul plan:

→ programa de învățământ, structura învățământului liceal, ponderea disciplinelor de profil;

→ propaganda comunistă în învățământ;

→ structura învățământului universitar, raportul dintre învățământul tehnic și cel umanist.

[4] Citește cu atenție și rezolvă cerințele:
 „Uniformizarea din sistemul educațional, realizată prin reforma comunistă a învățământului, a bulversat școala românească: licee de mare tradiție au fost silite să-și închidă porțile, iar statutul învățătorilor și profesorilor a fost serios diminuat. Mulți elevi și studenți, eliminați din școli din cauza originii «nesănătoase», au trăit adevărate drame, ducând cu ei povara unui groaznic stigmat. Unii dintre studenții epurați pe criterii de clasă și-au putut relua studiile abia peste un deceniu, în anii de timidă relaxare ai comunismului național. De asemenea, controlul ideologic și strategia epurărilor din rândurile profesorilor incomozi au determinat o scădere a calității lecțiilor și a cursurilor. Reforma învățământului începută în 1948 a fost o parte componentă a «revoluției culturale» comuniste, iar brutalitatea cu care s-a realizat se explică în mare parte și prin faptul că planificatorii ei nu au fost în niciun fel legați de tradițiile pedagogice românești și că au copiat – de multe ori cu zel demolator – un model aberant aplicat în URSS.” (*Raport Final*).

a. Numește un efect al uniformizării din sistemul educațional.

b. Explică sensul expresiei „origine nesănătoasă” și prezintă două consecințe ale aplicării acestui criteriu în învățământ.

c. Menționează o caracteristică a reformei învățământului din 1948 și enumeră și alte trăsături ale modelului sovietic.

d. Imaginează-ți că ești elev la un liceu din România comunistă. Elaborează două pagini de jurnal în care să descrii propria biografie în acest context.

EVALUARE

I. Alege varianta corectă de răspuns:

1. Denunțarea Concordatului cu Vaticanul și desființarea Bisericii Greco-Catolice au avut loc în anul:

a) 1950; **b)** 1948; **c)** 1962; **8 p**

2. Prin Legea nr. 11/13 mai 1968 era prevăzută:

a) introducerea învățământului obligatoriu de 10 ani;

b) obligativitatea studierii limbii ruse din clasa a IV-a;

c) etatizarea școlilor confesionale sau particulare; **8 p**

3. Nadia Comăneci a obținut trei medalii de aur și primul 10 din istoria gimnasticii la Olimpiada de la:

a) München (1972); **b)** Los Angeles (1984); **c)** Montreal (1976); **7 p**

4. Regimul comunist a introdus taxa pe celibat în anul:

a) 1977; **b)** 1980; **c)** 1987; **7 p**

30 p

II. Citește cu atenție sursa de mai jos și rezolvă următoarele cerințe:

„Construirea unui homo sovieticus român nu se putea însă realiza fără distrugerea și rescrierea valorilor naționale tradiționale; a fost deci nevoie de o masivă infuzie de valori marxist-leniniste, precum și de o campanie de activă rusificare. [...] Punerea sub obroc a valorilor naționale a mers în paralel cu efortul inoculării unui nou gen de patriotism, socialist și internaționalist, care muta accentul de pe iubirea de țară, de tradiții, pe dragostea pentru marxism și pentru Uniunea Sovietică, prima țară a «socialismului biruitor»: cum scria o broșură a partidului în 1957, Uniunea Sovietică «și-a cucerit dreptul de a învăța și pe alții care sunt trăsăturile omului nou.»” (Vlad Georgescu, *Istoria românilor*)

1. Menționează două informații despre „homo sovieticus”. **6 p**

2. Scrie o relație cauză-efect între două informații selectate din sursă. **7 p**

3. Formulează un punct de vedere referitor la „trăsăturile omului nou”, adoptate după modelul sovietic, susținându-l cu două informații din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**

4. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, că în anii 1947–1948 au fost adoptate măsuri care au dus la stalinizarea învățământului în România. **7 p**

30 p

Subiectul III. Scrie un eseu de două pagini cu titlul „Biserica în timpul regimului comunist”, având în vedere următorul plan:

1. menționarea a două prevederi, pe plan religios, ale Decretelor adoptate în 1948; **2 x 3 p = 6 p**

2. precizarea unui cleric care s-a opus regimului comunist și a două consecințe ale acțiunilor sale; **2+(2 x 3) p = 8 p**

3. prezentarea unui fapt istoric care să ateste atitudinea regimului comunist față de neoprotestanți; **5 p**

4. formularea unui punct de vedere, aducând un argument istoric, referitor la consecințele impunerii ateismului în societatea românească. **5 p**

30 p

Structura eseului (6 p): **2 p** pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, **1 p** pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; **2 p** pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, **1 p** pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.** **Total: 100 p**

REPERE CRONOLOGICE

1949–1977 Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor (DGPT), din 1975 Comitetul pentru Presă și Tipărituri (CPT)
1971 iulie „Tezele din iulie” (reideologizarea culturii); **septembrie** Consiliul Culturii și Educației Socialiste (CCES); **decembrie** Legea secretului de stat
1977 „desființarea cenzurii” și înlocuirea ei cu mai subtila autocenzură, în contextul mișcărilor pentru drepturile omului și redobândirii Clauzei națiunii celei mai favorizate

Gheorghe Gheorghiu-Dej și alte persoane cercetează exponatele expoziției „China Nouă”, deschisă la sala Dalles de Institutul Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (23 decembrie 1950).

Sursa: FOCR, Cota: 174(130)/1950

1. Instrumentalizarea politică a culturii

Regimul comunist a impus monopolul asupra culturii prin diverse metode – reprimarea intelectualilor (arestări, eliberări din funcții, interzicerea publicării, campanii de „demascare” și „înfierare”), punerea la index a mii de volume, publicații și autori, desființarea și reorganizarea institutelor științifice, naționalizarea instituțiilor (edituri, tipografii, cinematografe) și plasarea lor sub controlul unic al partidului și statului, crearea sistemului uniunilor de creație, asigurarea de câștiguri materiale consistente și privilegii pentru intelectualii conformiști (premii, medalii, tiraje și drepturi de autor mari), instituirea cenzurii. În anii stalinismului, România s-a îndepărtat de cultura occidentală, condamnată drept cosmopolită, decadentă și produs al imperialismului, preluând de la sovietici realismul socialist în artă și literatură („danovism”). Efectele destalinizării s-au simțit timid în cultura română între 1953 și 1964, prin traducerea unor capodopere ale literaturii clasice universale și reintegrarea unor autori marginalizați ori interziși anterior. Primii pași pentru dezideologizarea literaturii și artelor s-au făcut în perioada 1964–1971, odată cu desovietizarea societății – cenzura a devenit mai permisivă, fondurile de cărți interzise ale bibliotecilor au fost deschise publicului și s-au încurajat creații originale.

După lansarea „Tezelor din iulie” (1971), s-a constituit CCES, pentru crearea „unei arte militante, socialiste, care să răspundă cerințelor educării maselor în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar”, care trebuia să asigure implementarea „Tezelor”. Discursul antioccidental și cenzura s-au intensificat, în vreme ce acțiunile contestatare ale intelectualilor la adresa regimului au păstrat un caracter dispart și individual.

DESCOPERĂ – INSTITUȚIA CENZURII

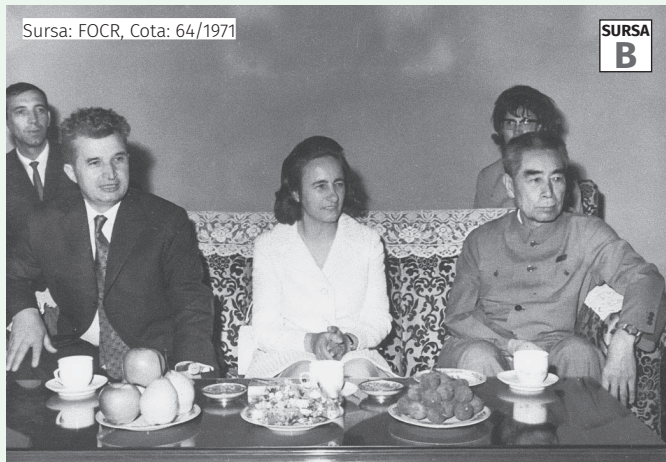
- instituționalizată prin înființarea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (DGPT, 1949–1977) și prin activitatea fiecărui redactor de carte, a referenților, a funcționarilor de la comitetele județene ale PCR, a secretarilor literari ai teatrelor, a CCES, a Securității (1977–1989);
- erau supuse verificării ideologice toate produsele culturale autohtone și străine: cărți, ziare, reviste, filme, piese de teatru și de muzică;
- lua diverse forme: modificarea (conținutului, titlului), respingerea, retragerea ori topirea operei;
- autori interziși: Tudor Arghezi, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, scriitori plecați în exil (Petru Popescu, Dumitru Țepeneag, Paul Goma, Virgil Tănase ș.a.);
- filme interzise: *Reconstituirea*, *Carnaval* și *De ce trag clopotele, Mitică?* (Lucian Pintilie), *Faleze de nisip* (Dan Pița), *Sezonul pescărușilor* (N. Opreșescu);
- piese de teatru interzise: *Gluga pe ochi*, *Revizorul*, la Teatrul Bulandra;
- subiecte interzise: erotism; naționalism; religie („misticism”); criticarea realităților economico-sociale.

TRECEREA DE LA CENZURĂ LA AUTOCENZURĂ

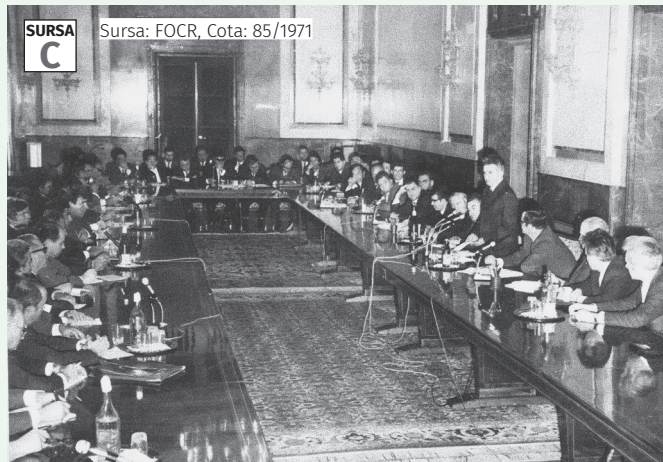

SURSA A „Despre «desființarea cenzurii» nu putem vorbi decât în sens figurat; instituția DGPT s-a desființat, într-adevăr, însă mecanismul general al cenzurii era deja bine consolidat și s-a putut dispensa de serviciile unui organ care, după 28 de ani de existență, își îndeplinise misiunea. Două mo-

mente importante trebuie așadar luate în seamă când ne referim la acest aspect: 1. Cenzura ≠ DGTP, ci e un sistem complex, cu multe elemente și, la eliminarea unuia, ansamblul nu suferă mult, iar atribuțiile instituției suprimate sunt preluate de alții. 2. Transferul cenzorilor care și-au continuat activitatea la CCES.” (Liliana Corobca, în *Panorama comunismului*)

Vizita oficială a lui Nicolae Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu în Republica Populară Chineză. Vizita protocolară la Ciu En Lai, premierul Chinei (iunie 1971).

Întâlnirea conducătorilor de partid la CC al PCR cu scriitorii. Nicolae Ceaușescu expunându-și cuvântarea (septembrie 1971).

APROFUNDEAZĂ

Demascarea lui Tudor Arghezi

Condamnarea publică a operei argheziene în 1948 a servit drept avertisment pentru întreaga intelectualitate. În ziarul *Scânteia*, redactorul-șef Sorin Toma a publicat un foileton intitulat „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei?”. Cinci decenii mai târziu, Toma a povestit condițiile în care scrisese textele defăimătoare. Ulterior, scriitorul a fost reabilitat, ca traducător și autor al unui volum de poezii (1954–1955), și i s-a decernat Premiul de Stat pentru poezie (1957).

„Articolul [...] trebuia nu numai să constituie un drastic avertisment dat lui Tudor Arghezi, dar să și zdruncine... prestigiul și influența de care el se bucura în rândul oamenilor de artă. [...] Sarcina de a scrie articolul și indicațiile corespunzătoare le-am primit direct de la Iosif Chișinevski [...]. El a subliniat că îmi transmitea indicațiile conducerii partidului și că inițiativa a avut-o «însuși tovarășul Dej».” (Sorin Toma, *Privind înapoi*)

Sursa: FOCCR, Cota: 425/1967

- Amintește-ți de la orele de limba și literatura română trăsăturile poeziei lui Arghezi. Explică în maximum 10 rânduri schimbarea de atitudine a autorităților culturale și propagandistice față de Arghezi, care din poet „demascat” și interzis a devenit unul dintre scriitorii privilegiați.

Adunare de doliu la Academie, la moartea poetului Tudor Arghezi (16 iulie 1967).

SURSA D Cenzura și secretul de stat

„În privința secretului de stat, DGTP era o instituție intermediară, mai degrabă subordonată, care primea anumite liste cu categorii tematice (valabile, în mare măsură, pentru întregul bloc comunist) [...] Cenzura (ea însăși o instituție secretă) nu opera cu secrete propriu-zise, ci cu noțiuni abstracte: efectul forțelor armate, planurile de stat (defalcate) și realizarea lor, balanțele materiale, capacitățile de producție [...], directivele referitoare la politica externă [...], fără a se preciza în ce constau acestea, fără detalii sau explicații. Iar cenzorii, oricât de conștiincioși ar fi fost, întâmpinau dificultăți în înțelegerea și, mai ales, în aplicarea concretă a acestora.” (Liliana Corobca, în *Panorama comunismului*)

1. Stabilește legătura dintre sursele A, B, C și D. Ordonează cronologic înființarea instituțiilor și desfășurarea evenimentelor implicate.
2. Pe baza celor învățate și cu ajutorul surselor online, menționează relevanța sursei B în legătură cu „Tezele din iulie”.
3. Menționează rolul „Tezelor” în instrumentalizarea politică a culturii. Argumentează!
4. Definește, cu limbajul tău, *auto-cenzura*, în contextul regimului comunist.

„RĂSPÂNDIREA CULTURII ȘI ȘTIINȚEI ÎN MASE”

După preluarea puterii, pentru a-și atinge obiectivele politice, autoritățile comuniste au declanșat un vast program cultural („răspândirea culturii și științei în mase”), prin care au alfabetizat milioane de țărani, au reparat clădiri ale instituțiilor de cultură (teatre, muzee), au înființat cinematografe, au construit cămine culturale sătești dotate cu biblioteci, au constituit fonduri pentru artiști.

Sursa: MNIR

Caravana cinematografică în jud. Buzău, 1949.

Gheorghiu-Dej și Mihail Sadoveanu, anii 1950. Sursa: ANR

ȘTIAI CĂ...?

- Cetățenii erau obligați prin lege să înregistreze la Miliție mașinile de scris personale.
- În funcție de rezoluția cenzorului, manuscrisele erau șampilate cu „Bun de imprimat” sau „Cenzurat”.
- Bibliotecile aveau un fond de carte „Special”, interzis publicului larg.
- Festivalul național „Cântarea României” (din 1976), organizat bianual, promova artiștii profesioniști și amatori și își propunea să înlocuiască arta cultă cu arta populară.
- Stalin i-a numit „ingineri ai sufletului” pe scriitori.

PROIECT DE GRUP

Pornind de la sursele A, B și C, colaborați la realizarea unui proiect la nivel de liceu: „Libertate de gândire și de implicare pentru configurarea viitorului meu”. Folosiți surse variate (scrise, multimedia), în funcție de suportul pe care îl alegeți: clasic sau digital. Ultimul pas: expunerea lui la afișierul (sau pe site-ul) liceului.

SURSA A „Dacă nu se pune cu toată stăruința problema ridicării nivelului cultural al țărănimii, nu vom putea împinge această țărănime către socialism.” (ministrul învățământului public, Gheorghe Vasilichi, 1949)

SURSA B „Politicile culturale și naționale ale regimului Ceaușescu au inhibat o disidență intelectuală. De fapt, proporțiile reale ale disidenței sunt neglijabile în raport cu realitățile din Europa Centrală. A dominat conformismul sau exilul interior, numit și «rezistență prin cultură»; în fapt, această «rezistență» a fost un nonconformism tolerat oficial și – în mare parte – controlat.” (Cristian Vasile, *Politicile culturale în România comunistă*)

SURSA C „Filmele istorice realizate de regizorul Sergiu Nicolaescu fac parte dintr-un program politic de anvergură intitulat «epopeea națională cinematografică» [...] urmărit cu tenacitate de-a lungul întregii perioade ceaușiste. Cadrul istoric devine în filmele lui Nicolaescu un pretext pentru vânturarea unui set de mituri politice – originile și continuitatea poporului român, suveranitatea și unitatea națională, ubicuitatea inamicilor interni și externi și imaginea paternalistă a Conducătorului omnipotent – menite să legitimizeze tezele național-comunismului lui Nicolae Ceaușescu.” (Bogdan Jitea, „Cadrul istoric devine în filmele lui Nicolaescu un pretext pentru vânturarea unui set de mituri politice”)

ROMANUL REALIST-SOCIALIST ȘI PROPAGANDA VIZUALĂ

În 1949, Mihail Sadoveanu a publicat romanul *Mitrea Cocor*, despre un țăran sărac luat prizonier de Armata Roșie și convertit la marxism-leninism, care odată întors acasă, după război, triumfă asupra boierului „exploatare” Cristea Trei-Nasuri și face dreptate țăranilor prin reforma agrară locală. În 1952, romanul a fost ecranizat de Victor Iliu și Marietta Sadova.

„Oamenii de la Malu se ofilesc în umbra trecutului. Asupra acestora trebuie îndeplinită revoluția. Alcătuirea veche să fie în întregime răsturnată. Statul socialist nu va întârzia să puie la îndemâna foștilor robi toate puterile științei, așa încât unde au fost cândva noroaie șiocioabe, să apară șosele și case luminate electric; unde băntuia seceta, să vie pe canale bucuria apei, unde se trudea silnic omul, mașinile să-i ușureze munca. Desfacerea de trecut, ieșirea într-un veac nou al lumii. Toate acestea clipeau în Cocor, ca lumini fugarnice și învălmășite, pe când își ținea în brațe copilul primit de la soața lui. Vântșorul subțire al pustiei gădila năsul micuțului, îl făcu să strănute și să deschidă ochii. Acum zâmbea soareului de octombrie.” (*Mitrea Cocor*)

• Menționează câteva repere evenimentale și cronologice din intervalul 1945–1952 ca fundal pentru scrierea romanului *Mitrea Cocor* și ecranizarea acestuia.

• Realizează o fișă pentru Mihail Sadoveanu, ținând cont și de latura sa politică. Scrie un eseu de o pagină, cu titlul unei celebre conferințe din 1945 a acestuia: „Lumina vine de la Răsărit”.

Studiu de caz: **Protocronismul**

După o relativă perioadă de liberalizare, procesul de politizare a culturii a luat din nou avânt după 1971, odată cu „Tezele din iulie”. Una dintre direcțiile culturii române în deceniile opt și nouă a fost protocronismul – sublinierea superiorității românești asupra lumii occidentale în anumite domenii. Apariția acestui curent este legată de publicarea în 1974 a articolului „Protocronismul românesc” în revista *Secolul 20* de către criticul literar Edgar Papu, în care autorul susținea că tradiția literară românească se baza pe originalitate, nu pe modelul occidental, iar marile curente culturale universale – barocul, romantismul, pașoptismul, realismul, suprarealismul, dadaismul – fuseseră elaborate de români și preluate ulterior de străini. Ideile sale au fost însușite de câteva publicații, printre care s-au remarcat revistele *Săptămâna* (Eugen Barbu), *Luceafărul* (Mihai Ungheanu) și *Flacăra* (Adrian Păunescu), și extrapolate în diverse arii ale cunoașterii.

Tracomanie

Un caz aparte de protocronism l-a reprezentat interesul exagerat pentru studierea tracilor și a dacilor. Iosif Constantin Drăgan, un om de afaceri italian de origine română, fost legionar în tinerețe, a scris cartea *Noi, tracii. Istoria multimilenară a neamului românesc*, în care a exagerat teme precum: tracii erau fondatorii Romei și făuritorii civilizației grecești; aheenii, dorienii și macedonenii erau tracii. Puterea și unitatea statului dac condus de Burebista a fost una dintre temele predilecte ale protocroniștilor. În 1980, regimul comunist a sărbătorit cu mare fast 2 050 de ani de la formarea „primului stat dac centralizat și independent”.

SURSA A „Toți scriitorii protocroniști [...] încercau să demonstreze, dar fără argumente științifice plauzibile, că în cultura română exista un epicentru al genialității, care, din varii motive, nu fusese descoperit până la ei. Pentru a da credibilitate ipotezelor aduse, adepții protocronismului recurgeau de cele mai multe ori la metode neconvenționale, precum expuneri sarcastice ori ironii referitoare la culturile străine.” (Valentin-Cosmin Ghiță, „Protocronismul românesc și manifestările acestuia în revista *Luceafărul*, în perioada anilor 1970”)

SURSA B „Scrierile protocroniste au sprijinit cultul personalității lui Ceaușescu, relativa autarhie încercată în epoca Ceaușescu, împletirea istoriei partidului cu istoria milenară a românilor, chemarea la o artă relevantă din punct de vedere social sau politic, accentul agresiv pe granițele teritoriale care s-ar putea să fie de fapt chiar mai mari decât cele figurând astăzi pe hărțile lumii și rezistența la imperialismul sovietic în toate domeniile.” (Katherine Verdery, *Compromis și rezistență*)

SURSA C „S-a dezvoltat o practică necorespunzătoare, tovarăși, de a privi numai la ce se face în altă parte, în străinătate, de a apela pentru orice la importuri. Aceasta trădează și o anumită concepție de a considera tot ce este străin ca fiind numai bun, o anumită – s-o recunoaștem – prostrație în fața a ceea ce este străin, și în special în fața produselor occidentale... Suntem împotriva ploconirilor în fața a tot ce este străin...” (Nicolae Ceaușescu, 1972)

SURSA D Exemple de protocronism

Români precursori în unele domenii ale culturii și științei:

- Neagoe Basarab – baroc
- Dimitrie Cantemir – romantism
- Costache Negruzzi – realism
- Vasile Alecsandri – impresionism
- Mihai Eminescu – existențialism; sociologie
- Solomon Marcus – matematică
- Ștefan Procopiu – fizică
- Gogu Constantinescu – tehnică
- Mihail Pascaly – teatru

PORTOFOLIU

Realizează o fișă de portofoliu, după următorul model:

A

B

C

D

1. În căsuțele A–C vei selecta ideile/conceptele din fiecare sursă (A–C) și concluzia pentru fiecare.
2. În căsuța D vei realiza o fișă pentru unul dintre cei numiți în sursa D, motivând, cu argumente, dacă a fost sau nu precursor în domeniul său.
3. Explică, în acest context, afirmația lui George Orwell din romanul distopic *1984*: „Cine controlează trecutul, controlează viitorul: cine controlează prezentul, controlează trecutul...”.

© https://memorialulrevolutiei.ro

REPERE CRONOLOGICE

1989 26 martie – alegeri libere în URSS; **4 iunie** – opoziția anticomunistă din Polonia câștigă alegerile libere; **26 noiembrie** – se desființează Partidul Socialist Muncitoresc Ungar (comunist); **23 octombrie** – data comemorării Revoluției din 1956 devine zi națională a Ungariei; **9 noiembrie** – începe dărâmarea Zidului Berlinului, simbol al Războiului Rece; **10 noiembrie** – Todor Jivkov este înlocuit de Petăr Mladenov la conducerea PC Bulgar; **17 noiembrie** – la Praga începe „Revoluția de catifea”; **14 decembrie** – la Iași este dejucată tentativa organizării unei manifestații anticeaușiste; **16 decembrie** izbucnirea Revoluției la Timișoara; **22 decembrie** – FSN preia puterea în România; **29 decembrie** – disidentul Vaclav Havel ales președinte al Cehoslovaciei

CĂDEREA ZIDULUI BERLINULUI

• După o documentare în surse online, găsește un titlu adecvat pentru acest fragment de „rolă de film”.

XII REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

Anul 1989 în context internațional.

Revoluția din decembrie 1989 în România

Contextul internațional

Prăbușirea regimurilor comuniste din Europa de Est s-a desfășurat pe parcursul anului 1989. Confruntată cu grave probleme economice și sociale, nerezolvate de politicile reformiste încercate de Mihail Gorbaciov, Uniunea Sovietică s-a arătat mai puțin preocupată de situația internă a statelor blocului estic. Unul câte unul, partidele comuniste din Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria și Republica Democrată Germană au pierdut puterea pe cale pașnică, în vreme ce lideri longevivi precum bulgarul Todor Jivkov, est-germanul Erich Honecker ori cehoslovacul Gustáv Husák au rămas fără funcțiile lor importante. România ocupa o poziție aparte, fiind izolată pe plan internațional – criticată de democrațiile occidentale pentru nerespectarea drepturilor omului și privită cu neîncredere de aliații ei din Tratatul de la Varșovia. Nivelul de trai al populației se înrăutățise, în urma programului dur de austeritate impus în anii 1980, generând nemulțumiri latente în societate. O ocazie ratată pentru predarea puterii pe cale pașnică a fost Congresul al XIV-lea al PCR (20–24 noiembrie 1989), care l-a confirmat în funcția de secretar general al PCR pe Nicolae Ceaușescu. La numai o lună de la acel moment, regimul comunist român a fost înlăturat violent, caz unic în contextul revoluțiilor din 1989.

Revoluția Română din 1989

Revoluția din 1989 s-a declanșat la Timișoara, în 16 decembrie. Nemulțumirile imediate ale cetățenilor au pornit de la cazul László Tőkés, un pastor reformat de origine maghiară, amenințat cu evacuarea forțată din locuință. Protestele enoriașilor s-au extins în tot orașul, iar în urma intervenției Miliției și Armatei, aproximativ 180 de persoane au fost arestate. În după-amiaza zilei de 17 decembrie s-au înregistrat primele victime, prin executarea de foc asupra demonstranților, la ordinul lui Nicolae Ceaușescu. Alte sute de persoane au fost arestate și duse în diverse locuri (penitenciar, sediul Inspectoratului Județean de Miliție, garnizoană), unde au fost amenințate și bătute. Trupurile a 43 de persoane decedate au fost duse pe ascuns la București și incinerate la Crematoriul Cenușa („Operațiunea Trandafirul”). În zilele următoare manifestații s-au adunat în Piața Operei, strigând lozinci împotriva comunismului și a regimului Ceaușescu. În 20 decembrie s-a promulgat decretul prezidențial pentru instituirea Stării de necesitate în județul Timiș, care pune în stare de alarmă unitățile armatei, Ministerului de Interne și formațiunilor gărzilor patriotice, interzicea întrunirile publice și circulația cetățenilor în grupuri mai mari de cinci persoane. Între timp, revoluționarii timișoreni anunțau formarea Frontului Democratic Român, cu scopul răsturnării regimului comunist.

În ziua următoare, mitingul organizat de autorități în Piața Palatului din București s-a transformat în revoluție și a cuprins capitala. Mulți demonstranți au fost arestați și duși la penitenciarul Jilava. La Hotelul Intercontinental s-a ridicat baricada-simbol a rezistenței împotriva comunismului. Din dimineața zilei de 22 decembrie, zeci de mii de muncitori s-au îndreptat în coloane spre centru, alăturându-se protestului. Copleșite numeric, forțele de ordine au fost nevoite să poarte negocieri cu manifestații. După o ultimă încercare de înfrângere a revoltei (extinderea stării de necesitate în toată țara și adresarea directă către cetățenii din Piața Palatului, unde era sediul CC al PCR), soții Ceaușescu părăseau capitala într-un elicopter, care a decolat de pe acoperișul CC al PCR.

Puterea a fost preluată de revoluționarii instalați în sediul Televiziunii. Unitățile Armatei au fost retrase în cazărmi, în vreme ce, din Studioul 4 al TVR, Ion Iliescu anunța crearea unui Comitet al Salvării Naționale, devenit apoi al Frontului Salvării Naționale (CFSN).

Victimele

În Revoluție au murit peste 1 100 de oameni, cei mai mulți după 22 decembrie, și au fost răniți 4 089. Pentru cinstirea și eternizarea memoriei celor care și-au jertfit viața, s-a instituit titlul de „Erou-Martir al Revoluției Române din Decembrie 1989”, iar pentru cei răniți, titlul de „Luptător pentru Victoria Revoluției Române din Decembrie 1989” (Legea nr. 42 din 18 decembrie 1990).

Foto: © Dinu Lazăr

Cimitirul Eroilor, București.

În ordine alfabetică, au fost declarate orașe-martir ale Revoluției: Alba Iulia, Arad, Brașov, Brăila, București, Buzău, Caransebeș, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Cugir, Hunedoara, Lugoj, Reșița, Sibiu, Târgoviște, Târgu Mureș și Timișoara.

Procese

Nicolae și Elena Ceaușescu au fost judecați de un Tribunal Militar Excepțional în cazarma unei unități militare din Târgoviște, la 25 decembrie 1989. Sub acuzația de genocid, subminarea puterii de stat și a economiei naționale, distrugerea de bunuri obștești, au fost condamnați la moarte și împușcați. Din 1990, împotriva structurilor de forță și a membrilor conducerii partidului și statului comunist au fost intentate o serie de procese, între care, în Procesul de la Timișoara (martie 1990–1991), au fost judecați 25 de ofițeri de Miliție, Securitate și reprezentanți ai PCR, considerați responsabili pentru uciderea demonstranților între 16 și 20 decembrie. Opt inculpați au fost condamnați la închisoare. În alt proces, generali de armată Mihai Chițac și Victor Atanasie Stănculescu au fost condamnați la câte 15 ani de închisoare pentru „omor deosebit de grav”. Membrii CPEx al CC al PCR au fost condamnați și ulterior grațiați de președintele Ion Iliescu.

Locul în care au fost executați soții Ceaușescu.

PORTOFOLIU

Realizați o bibliotecă virtuală (<https://bookcreator.com/>) dedicată comunismului și Revoluției din decembrie 1989, pe care să o dotați cu surse de istorie orală (locală sau națională), surse editate (volume de memorii ale foștilor deținuți politic, ale opozanților și participanților la Revoluție, analize, dialoguri, documente de arhivă etc.), surse audio și video etc. Puteți începe căutarea de la:

- <http://www.cnsas.ro/>;
- <https://www.iicmmer.ro/>;
- <https://totalitarism.ro/>;
- <https://www.memorialsighet.ro/>;
- <https://madc.ro/>;
- <https://www.comunismulinromania.ro/>;
- <http://condamnareacomunismului.ro/>

László Tőkés (n. 1952), pastor. A intrat în vizorul Securității prin editarea revistei clandestine *Ellenpontok* („Contrapuncte”). În 1989 s-a adresat public Uniunii Mondiale Reformate, denunțând planul de sistematizare a satelor. Autoritățile ecleziastice l-au destituit, trimițându-l în satul Mineu (jud. Sălaj). Prin hotărâre judecătorească, i s-a cerut să părăsească până în 15 decembrie 1989 locuința din Timișoara, proprietate a Bisericii Reformate. Enoriașii reformați, căroră li s-au alăturat și baptiști, s-au opus evacuării forțate a pastorului. A fost scânteia care a aprins revolta împotriva comunismului.

CONTROVERSE

Cu privire la Revolu-
ția din 1989, există
diverse controverse,
mai ales în legătură cu:

1. încădrarea evenimentelor drept: *revoluție declanșată de jos în sus*, de populația nemulțumită; *intervenție străină* cu ajutorul serviciilor secrete din afara țării (mai ales sovietice); *revoltă/ lovitură de stat* a celor aflați în cercul puterii, grupați în jurul lui Ion Iliescu;
2. autorii crimelor *împotriva populației*: Armata; Securitatea; Armata în primele zile, ulterior Securitatea; „teroriștii” (după 22 decembrie);
3. existența și identitatea „teroriștilor”: agenți străini; securiști sau milițieni; susținători fanatici ai regimului.

- Stabiliți o relație cauză-efect între situația din România în 1989 și modul în care încadrați evenimentele din Decembrie. Argumentați!

- Discuțați posibilitatea ca în decembrie 1989 să fi fost reale toate cele trei modalități de la punctul 1. Detaliați, încadrând în discuție punctele 2 și 3! Încercați să explicați termenul inventat de scriitorul Luca Pitu: „lovilutie”.

ANALIZEAZĂ

SURSA **A** „Cum este posibilă o asemenea situație? Niște derbedei să intre în sediul Comitetului județean de partid, să bată pe soldați, pe ofițeri și ei să nu intervină!? [...] Trebuiau să tragă, să-i lase jos, să someze și pe urmă să tragă în picioare. [...] Dușmanul nu cu predici îl potolești, ci trebuie să-l arzi. Socialismul nu se construiește cu dezinformare, cu închinăciune, ci cu luptă. Cu luptă trebuie să-l construim. Acum în Europa este o situație de capitulare, de pactizare cu imperialismul, pentru lichidarea socialismului. [...] Trebuia să-i omoare pe huligani, să nu-i bată ei.” (Nicolae Ceaușescu, în *Stenograma ședinței CPEx al CC al PCR din 17 decembrie 1989*)

SURSA B „Revoluția română a fost ultimul act al lichidării comunismului în țările europene care făcuseră parte din blocul sovietic (în afară de nucleul acestuia, URSS). Ea a fost și un act deosebit de dramatic – tiranul detestat a fost ucis, iar poporul, teoretic, eliberat. N-a fost vorba nici de o revoluție «negociată», ca în cazul Ungariei, nici de una «reglementată», ca în Polonia, nici de «catifea», ca în Cehoslovacia, ci de una sângeroasă, cu multe jertfe umane.” (Adam Burakowski, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu, 1965–1989*)

SURSA **C** „Tendința generală exprimată prin revoluția din 1989 a avut un caracter pronunțat anticomunist manifestat prin următoarele: scandarea lozincilor anticomuniste, distrugerea steagurilor comuniste [...], arborarea simbolică a drapelului național din care a fost decupată stema comunistă a țării [...], eliminarea atributului «comunist»/«socialist» în înscrisurile publice, eliminarea din spațiile publice a statuiilor și monumentelor comuniste românești sau sovietice, eliminarea numelor proprii de activiști comunisti sau a lozincilor comuniste din denumirile publice.” (*Raport final*)

[illegible]

MEMORIA DOCUMENTULUI FOTOGRAFIC

(CREDIT: © DINU LAZĂR)

REFLECTEAZĂ

• Află mai multe despre cei decedați în timpul Revoluției consultând proiectul „Memorialul Revoluției Române”, care reunește poveștile de viață și condițiile dispariției a 1 166 de persoane ucise în decembrie 1989, la <https://romania.europalibera.org/a/memorialul-revolutiei-romane/32733104.html>

„Pe 17 decembrie 1989, comunismul făcea, la Timișoara, prima victimă a propriului sfârșit. O femeie. Lepa Bărbat a fost împușcată în cap, în Piața Libertății din Timișoara. Era lângă soțul ei și fiica, Ioana, de doar 12 ani. Lepa scăpase de frică și le spusese lor ei că vrea să meargă să vadă ce se întâmplă în centrul Timișoarei, să fie acolo când cade comunismul. Fotografia ei este prima din galeria de portrete de la care pornește Memorialul Revoluției Române, un demers jurnalistic inițiat de Europa Liberă cu 365 de zile înainte de împlinirea a trei decenii și jumătate de la Revoluția Română.” (Memorialul Revoluției Române)

• Ce te-a impresionat cel mai mult? Formulează un paragraf, folosind termeni istorici.

APROFUNDEAZĂ

• Află mai multe despre desfășurarea Revoluției în București cu aplicația „HistoryAR 89”, care își propune „o experiență inovatoare și educativă printr-o incursiune virtuală în evenimentele dramatice” de atunci: <https://play.google.com/store/apps/details?id=io.shortcut.historyar>

1. Instalează aplicația pe telefon.
2. Explorează virtual câteva dintre locurile fierbinți ale Revoluției.
3. Notează-ți impresiile.

DEZBATERE

Împărțiți în două grupe, purtați o discuție:

1. Fiecare elev a citit lecția și s-a documentat din surse online.
2. Câte trei elevi din fiecare grupă vor expune timp de 2 minute fiecare punctele de vedere ale grupei asupra Revoluției Române.
3. Se respectă strict timpul de expunere, nu se divaghează de la subiect; folosiți ton adecvat și limbaj istoric.
4. Dezbateră nu are învingător și învins; se finalizează printr-un proces-verbal de două paragrafe (concluzii), redactat de câte un membru din fiecare grupă.
5. Dezbateră poate fi orală sau realizată ca proiect de grup.

Sursa: www.memorialsighet.ro

1. Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est

Prăbușirea regimurilor comuniste în țările Europei Central-Răsăritene a avut drept urmare și nevoia cunoașterii trecutului, mistificată decenii la rând de aparatul de propagandă și cenzură al partidelor comuniste. În fostele republici sovietice și în „țările surori” au apărut memoriale dedicate victimelor comunismului și s-au înființat institute de cercetare, concepute ca instrumente de cunoaștere și recuperare a istoriei traumatizante și de prevenire a repetării ei, precum și ca formă de reparație morală.

În perioada postcomunistă, cu finanțare publică sau privată, în România s-au înființat diverse instituții specializate în studierea trecutului communist al țării, de la muzee și memoriale, până la institute de cercetare. Se remarcă Asociația „Memorialul Revoluției 16–22 Decembrie 1989” (Timișoara, 1990, <https://memorialulrevolutiei.ro/>), Fundația Culturală Memoria (1991, <https://www.revista-memoria.ro/>), Fundația Academia Civică (1994) – administrează Muzeul de la Sighet (<https://www.memorialsighet.ro/>), Memorialul Rezistenței Anticomuniste Țara Făgărașului (2000) și Memorialul „Închisoarea tăcerii” Râmnicu Sărat (2007) – <https://www.reteaua-memoriei.ro/>, Memorialul „Fortul 13 Jilava” (2013, <https://www.memorialuljilava.ro/>), Memorialul închisoarea Pitești (2016, <https://www.inchisoareapitesti.org/>).

Cercetarea comunismului se desfășoară și în diverse institute de istorie ale Academiei Române, în centre universitare sau agenții guvernamentale, cu rolul de a reconstitui, prin intermediul publicațiilor, conferințelor, expozițiilor permanente și temporare, proiectelor educaționale pentru tineri, evenimentelor culturale ori vizitelor ghidate, o memorie colectivă și o conștiință a libertății, atât de afectate de regimul communist. Un rol important în activitățile de comemorare a victimelor comunismului și nazismului îl are Rețeaua Europeană Memorie și Solidaritate (European Network Remembrance and Solidarity – ENRS), din care face parte și România.

Nume	Anul înființării
Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului (INST) https://totalitarism.ro/	1993
Institutul de Istorie Orală din Cluj-Napoca https://www.istoriaorala.ro/	1997
Consiliul Național pentru Studiul Arhivelor Securității (CNSAS) http://www.cnsas.ro/	1999
Institutul Român de Istorie Recentă (IRIR) http://irir.ro/wp/	2000
Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989 (IRR) https://institutulrevolutiei.ro/	2004
Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc (INMER); IICMER https://www.iicmer.ro/	2003, 2010

„Propaganda comunistă amenință oamenii că scapă trenul istoriei, că rămân iremediabil în urma timpului lor, că-și cheltuiesc viețile inutil, exact cum naziștii îi amenințau că trăiesc împotriva legilor eterne ale naturii și vieții, că-și deteriorează ireparabil și misterios sângele. [...] Pentru că, vorbind la modul demagogic, nu există o altă cale mai bună de a evita discuțiile decât să scoți un argument de sub controlul prezentului și să afirmi că doar viitorul îi poate dovedi meritele.” (Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*)

• Discutați la oră despre similitudinile între victimele comunismului și ale Holocaustului din perspectiva memorialisticii supraviețuitorilor.

DESCOPERĂ

„După căderea regimurilor comuniste în 1989, pretutindeni în țările Europei central-răsăritene au fost create muzee și memoriale pentru a păstra vie memoria victimelor regimurilor totalitare. Locurile memoriei sunt veritabili «gardieni ai democrației», deoarece ele ne obligă să nu uităm suferințele a milioane de oameni nevinovați. Prin ele, mai ales generațiile care nu au trăit în perioada comunistă pot dobândi o imagine reală asupra crimelor și ororilor trecutului, fiind un veritabil «vaccin» împotriva mitologiei istorice.” (Florin Abraham, conferința „Noi tendințe în memorializarea comunismului în Europa central-răsăriteană, 2021”)

1. Corelează expresia „gardieni ai democrației”, din sursă, cu expresia „memoria ca formă de justiție”. Caută online texte despre cea din urmă.

2. Formulează, folosind limbaj istoric, o frază despre memorie ca fundament al identității individuale și comunitare.

2. Condamnarea comunismului în România.

Procese contra foștilor tortionari. Nostalgia comunismului

Condamnarea comunismului în România a fost o temă foarte prezentă în social media după 1990. Startul unui proces real al comunismului a fost pierdut odată cu nepunerea în aplicare a punctului 8 al Proclamației de la Timișoara (12 martie 1990): „propunem ca legea electorală să interzică pentru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al foștilor activiști comuniști și al foștilor ofițeri de Securitate. Prezența lor în viața politică a țării este principala sursă a tensiunilor și suspiciunilor care frământă astăzi societatea românească. Până la stabilizarea situației și reconcilierea națională, absența lor din viața publică este absolut necesară. Cerem, de asemenea, ca în legea electorală să se treacă un paragraf special care să interzică foștilor activiști comuniști candidatura la funcția de președinte al țării”. Proclamația a fost inspirată de o fostă deținută politic (Alexandra Indrieș, pseudonimul Gloriei Barna) și inițiată de jurnalistul, viitor om politic, Gheorghe (George) Șerban, fiind considerată o reacție a societății civile incipiente la urmările comunismului.

Regimul comunist avea să fie condamnat oficial abia

în 2006, în timpul mandatului președintelui Traian Băsescu, pe baza unui Raport final redactat de o Comisie Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (Comisia Tismăneanu). Încercările tardive de a judeca foști angajați ai Ministerului de Interne, în fapt doi foști directori de penitenciar, au stârnit multe controverse și frustrări asupra a ceea ce ar trebui să însemne procesul comunismului, pe care o parte însemnată a societății civile și a intelectualității îl vedea similar proceselor de tip Nürnberg împotriva naziștilor, mergând cu pedepsirea responsabililor de la eșaloanele superioare către cele inferioare.

Gloria Barna (1936–1993), fostă deținută politic; personajul Toria din romanul *Justa* (Paul Goma) este inspirat de cumplita experiență a studentei din generația „ungariștilor” (1956). A fost supusă de Securitate la torturi fizice și morale greu de imaginat.

MEMORIA COLECTIVĂ vs NOSTALGIA COMUNISMULUI

„21 decembrie, Ziua memoriei victimelor comunismului în România”
„23 august, Ziua Comemorării Victimelor Fascismului și Comunismului”

La trei decenii de la prăbușirea regimurilor comuniste, fenomenul nostalgiei a cuprins, în grade diferite, toate țările fostului bloc sovietic. Nostalgia comunistă a devenit un loc comun pentru cei care nu se mai regăsesc în societatea prezentului. Atunci când rememorează existența în comunism, nostalgicii evocă numai experiențele pozitive și minimizează în mod voit consecințele răului totalitar, trecând sub tăcere suferințele victimelor, tratamentele psihiatrice, politicile pronataliste și „ocrotirea” copiilor instituționalizați, intruziunea statului în viața privată, supravegherea permanentă și frica indusă de Securitate,

raționalizările, frigul din apartamente și umilința cotidiană a coșilor. Din perspectiva nostalgicilor, Ceaușescu își recapătă statutul de lider luminat și înțelept. Reanimarea și reabilitarea lui reflectă o afinitate pentru practicile paternaliste din politica și economia românească.

„Fără să știți, când vă duceți pe undeva pe la țară, ați putea călca pe un mormânt, unde se află îngropat un om care a fost pur și simplu luat de acasă, în miez de noapte, dus și împușcat și îngropat acolo, pe ascuns. Noi încercăm să-i găsim pe cei morți și să le facem acest mic act de dreptate. Adică să-i înapoiem familiilor pentru a fi înmormântați creștinește. [...] Pentru a înțelege caracterul societății românești de azi, pentru a-i descoperi mecanismele de funcționare și a încerca să reparăm răul făcut, trebuie mai întâi să dezgropăm morții comunismului, pentru a-i putea face pe cei vii să privească înapoi.” (*De ce dezgropăm morții comunismului?*, www.condamnareacomunismului.ro)

- Pentru a înțelege mai bine atmosfera epocii, urmărește filmul documentar „Dealul Crucii”, regia Nicolae Mărgineanu, 2010 (<https://www.youtube.com/watch?v=buPGUsKydJk>).

În aprilie 2009, echipa de arheologi de la IICC(ME)R, condusă de Marius Oprea și Gheorghe Petrov, a deshumat la Nepos, jud. Bistrița-Năsăud, osemintele căpitanului Leonida Bodiș, lui Dumitru Toader și Ioan Burdeț, executați de Securitate în 1949.

ȘTIAI CĂ...?

- 14 mai este Ziua Națională de cinstire a martirilor din temnițele comuniste.
- AFDPR s-a înființat în 1990, are sediul central în București și 43 de filiale.
- Cele mai cunoscute muzee ale comunismului din Europa Central-Răsăriteană sunt Casa Terorii (Budapesta) și Muzeul Comunismului (Praga).
- Memorialul „Închisoarea Tăcerii”, administrat de IICCMER, urmează să fie inaugurat în 2026.

Torționari condamnați

Primul caz de trimitere în judecată și condamnare, la sesizarea IICCMER, a fost al **lt.-col. (r.) Alexandru Vișinescu**

(1925–2018, Răhova), fost comandant al penitenciarului Râmnicu Sărat (1956–1963), pentru infracțiuni contra umanității; a fost condamnat definitiv la 20 de ani de închisoare (10 februarie 2016).

Colonel (r.) Ion Ficior (1928–2017, Jilava), fost comandant al coloniei de muncă forțată Periprava (1958–1963), este al doilea caz de punere sub acuzare, la sesizarea IICCMER, a unui torționar.

A fost condamnat definitiv (29 martie 2017) la 20 de ani de temniță, făcându-se vinovat de moartea a 103 deținuți.

Jurnal de introspecție

Notează în jurnalul tău câteva gânduri despre cele învățate în acest capitol.

- Cum anume ți-au reținut atenția diversele surse citite?
- Cum ai fi reacționat înainte de 1989, dacă ai fi fost la vârsta maturității?
- Cu ce învățăminte rămâi pentru viitorul pe care vrei să-l clădești după terminarea liceului?
- Navighează pe sursele digitale din lecție, realizează o lectură/vizionare relaxată!

ANALIZEAZĂ ȘI APROFUNDEAZĂ

SURSA A „Cea mai mare victorie a comunismului – o victorie relevantă dramatic – abia după 1989 – a fost crearea omului fără memorie, a omului nou cu creierul spălat, care nu trebuie să își amintească nici ce a fost, nici ce a avut, nici ce a făcut înainte de comunism. Realizarea Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței este o formă de contracarare a acestei victorii, un mijloc de resuscitare a memoriei colective.” (Ana Blandiana, inițiatoarea Memorialului de la Sighet)

SURSA B „În absența memoriei, noi am trăi doar într-un prezent pustiu, reflectat în propriul hău. Răul de astăzi al societății românești este și consecința directă a nemărturisirii și uitării voite a unor păcate trecute, a unei memorii disimulate. Dar fiecare «păcat» trebuie judecat în datele individuale ale tragediei sau ticăloșiei lui. O judecată generalizată aruncă totul într-o situație și mai confuză. [...] Și mai trist e faptul că nu se prea căiește nimeni [...] În loc să accepte cât de cât retragerea, tăcerea necesare purificării, unii speculează avantajos chiar și această josnicie. Alții arată un dezinteres și o indiferență complice. Asemenea ipochimeni famelici au acaparat spațiul public, etajele decizionale [...] Ei operează în spațiul cultural, dau verdicte, fac clasamente, ne orbesc cu mizeriile trecutului lor. [...] Raportul memorie-uitare ne definește întregul traseu ideatic.” (Ioan F. Pop, „Memoria ca disimulare”)

SURSA C „[1983–1984]... trebuie să admit că întreaga experiență istorică a neamului meu se rezumă la lista lucrurilor pe care *nu mai am voie* să le fac. Va trebui să vină o altă generație de capete cinstite și lucide (Să vină, de unde? Crescută, de cine? Crezând, în ce?) care să poată alcătui o listă a poruncilor ce trebuie făcute, fiindcă a cunoaște răul nu înseamnă automat că știm și ce e binele.” (Ion D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, vol. 1)

- Extrage ideile principale din sursele A, B și C. Elaborează un text de maximum o jumătate de pagină (o mie de semne cu spații) care să conțină aceste idei, formulate coerent și cu limbaj adecvat.

Metoda pălăriilor gânditoare: Citiți textul din manualul digital!

I. Împărțiți în grupe, aplicați metoda Pălăriilor gânditoare pentru a analiza comunismul din perspectiva locurilor memoriale și a curentului nostalgic manifest în societate.

II. Confrunțați rezultatele și treceți într-o fișă, pe două coloane:

1. Rezultate similare;
2. Rezultate diferite. Păstrați-o la portofoliul clasei.

Redactează articole sau afișe ale temei (aplicația Canva) și le postează pe Google Classroom.

Alcătuiește un portofoliu de imagini și declarații definitorii pentru temă.

Alcătuiește un discurs în care pledează pentru formarea unei conștiințe comune a memoriei represivității comuniste și a respingerii nostalgiei comunismului.

GÂNDIRE POZITIVĂ

GÂNDIRE AFECTIVĂ

GÂNDIRE CREATIVĂ

GÂNDIRE OBIECTIVĂ

GÂNDIRE DESPRE GÂNDIRE

GÂNDIRE CRITICĂ

Oferă informații despre temă, se documentează, prezintă tema cu ajutorul unei aplicații (de ex., Canva).

Alege cea mai adecvată soluție și prezintă concluziile; realizează o bază de date digitală (locuri memoriale, instituții și legislația care combat valorizarea regimurilor totalitare).

Prezintă pericolele, identifică inadvertențe și erori; realizarea unor eseuri despre combaterea curentului nostalgic din societate, despre pericolul valorizării totalitarismului comunist.

RECAPITULARE

[1] Completează enunțurile de mai jos cu răspunsul corect:

- a. După lansarea, în 1971, a ... s-a înființat CCES, care avea ca scop ... culturii.
- b. Una dintre direcțiile culturii române de după 1971 a fost ..., apariția acestui curent cultural fiind legată de publicarea articolului din revista ... de către criticul literar Edgar Papu.
- c. Începând cu anul 1990 au fost intentate o serie de ... împotriva structurilor de forță și a membrilor conducerii PCR, între care Procesul de la ... (1990–1991).
- d. Pentru cinstirea și eternizarea memoriei celor care și-au jertfit viața în decembrie 1989 s-a instituit titlul de ...
- e. Condamnarea comunismului în România s-a făcut prin intermediul ..., înființată în anul ... , care a redactat Raportul final.

[2] Pe baza surselor online, descoperă locuri ale memoriei luptei anticomuniste. Împreună cu colegii de clasă, organizează o expoziție de fotografii dedicată acestei teme.

[3] Imaginează-ți că erai elev în timpul Revoluției din decembrie 1989. Redactează un jurnal de două pagini în care să-ți exprimi sentimentele față de evenimente.

[4] Ordonează noțiunile de mai jos într-o hartă conceptuală, folosind o aplicație digitală (de ex. MindMeister, Lucidchart): *Congresul al XIV-lea al PCR, Mihail Gorbaciov; Nicolae Ceaușescu; László Tőkés; Timișoara; „Operațiunea Trandafirul”; Piața Palatului; Baricada-simbol; stare de necesitate; Comitetul Salvării Naționale.*

[5] Vizionează, din Biblioteca virtuală, mărturii ale participanților activi la Revoluția din decembrie 1989 și realizează un eseu nestructurat cu tema „Ultimele zile ale dictaturii, primele zile ale democrației”.

[6] Citește cu atenție textul și rezolvă cerințele: „Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței a fost gândit și inițiat încă din 1992 de către președinta de la acea dată a Alianței Civice, Ana Blandiana, și realizat în următorul deceniu împreună cu Romulus Rusan și o prestigioasă echipă de istorici, arhitecți, constructori și designeri. [...] În 1998 Consiliul Europei aşază Memorialul de la Sighet printre principalele locuri de păstrare a memoriei continentului, alături de Memorialul de la Auschwitz și Memorialul Păcii din Normandia.” (memorialsighet.ro/memorialul)

a. Menționează alte două locuri ale memoriei precizate în text.

b. Pornind de la afirmația Anei Blandiana „Atunci când justiția nu reușește să fie o formă de memorie, memoria singură poate fi o formă de justiție”, alcătuește un eseu nestructurat, de o pagină, în care să argumentezi funcția civică a Memorialului.

(AUTO)EVALUARE

I. Notează cu adevărat (A) sau fals (F):

1. Cenzura a fost instituționalizată prin Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor. ☐
2. Consiliul Culturii și Educației Socialiste s-a înființat în 1968, prin aplicarea Tezelor din iulie. ☐
3. La 16 decembrie 1989 s-a promulgat decretul pentru instituirea stării de necesitate în județul Timiș. ☐
4. Memorialul Sighet a fost înființat în clădirea fostei închisori. ☐
5. Mitingul convocat de Ceaușescu la Sala Palatului din București, pentru a condamna revolta de la Timișoara, a avut loc la 19 decembrie 1989. ☐
6. În Raportul final, regimul comunist a fost declarat ilegitim și criminal. ☐

30 p (6 x 5)

II. Citește cu atenție sursa de mai jos și rezolvă cerințele:

„Dar, la un moment dat, protocronismul, o idee plauzibilă inventată în sfera culturală, a ajuns să fie considerat util conducerii de partid și persoanelor cu ambiții politice. [...] Scrierile protocroniste au sprijinit cultul personalității lui Ceaușescu, relativa autarhie încercată în epoca Ceaușescu, împletirea istoriei partidului cu istoria milenară a românilor, chemarea la o artă relevantă din punct de vedere social sau politic, accentul agresiv pe granițele teritoriale care s-ar putea să fie de fapt chiar mai mari decât cele figurând astăzi pe hărțile lumii și rezistența la imperialismul sovietic în toate domeniile.” (K. Verdery, *Compromis și rezistență*)

1. Menționează, din sursă, două consecințe ale manifestării protocronismului. **4 p**
2. Scrie o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă. **6 p**
3. Formulează o opinie despre „scrierile protocroniste au sprijinit cultul personalității lui Ceaușescu”. **10 p**
4. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, că cenzura s-a intensificat după Tezele din iulie 1971. **10 p**

30 p

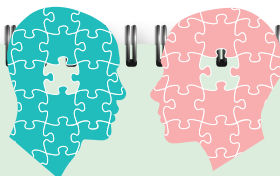
III. Alcătuește un eseu de aproximativ două pagini cu titlul „Revoluția din decembrie 1989, în România”, având în vedere:

1. menționarea a două evenimente din Europa de Est care au precedat izbucnirea Revoluției. **2 x 2 p = 4 p**
2. prezentarea a două cauze interne ale Revoluției. **2 x 3 p = 6 p**
3. prezentarea a două evenimente din desfășurarea Revoluției. **2 x 3 p = 6 p**
4. formularea unui punct de vedere referitor la faptul că România a fost singura țară din Europa unde înlăturarea regimului totalitar s-a făcut cu victime omenști. **8 p**

30 p

Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, 1 p pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; 2 p pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice; 1 p pentru respectarea limitei de spațiu. Se acordă **10 p din oficiu.**

Total: 100 p

PROIECT DE CLASĂ

1 Țineți manualele deschise la paginile 122–123. Analizați harta din 1952 și alcătuiți pe caiet un tabel cu două coloane. Treceți orașele în funcție de statutul acestora și precizați cel puțin cinci exemple din fiecare categorie.

2 Precizați două cauze ale adoptării legii administrative din 1968. De ce s-a renunțat la Regiunea Autonomă Maghiară și la organizarea pe regiuni și raioane? Realizați o distribuție a regiunilor administrative (1952), respectiv a județelor (1968), în funcție de provinciile istorice.

3 Comparați cele două hărți și stabiliți județele (din 1968) care provin din componența fostei Regiuni Autonome Maghiare.

4 Explicați motivele pentru care una dintre regiuni și reședința acesteia purtau numele Stalin.

5 Faceți o analiză comparativă a celor două hărți și menționați orașele republicane și reședințele de regiune care au obținut statutul de reședință de județ, conform legii administrative din 1968.

6 Comparați structura administrativă din 1952 și 1968 cu structura administrativă din zilele noastre. Discutați, moderați de profesor, pe baza cunoștințelor generale, apoi verificați cu o hartă actuală, accesând Google.

Sugestie: Cerințele 1 și 2 le completați în clasă, 2 și 5 le puteți rezolva completând organizatorul grafic acasă, iar 4 și 6 în dezbateri directă.

Construiește o hartă conceptuală!

I. Ce este o hartă conceptuală?

Reprezintă grafic relațiile dintre concepte și idei, organizează și structurează informația. Din conceptul central al HC rezultă legăturile cu alte concepte. De exemplu, un fapt istoric poate avea structura: cauze – desfășurare – consecințe.

II. Alcătuiește o hartă conceptuală utilizând aplicațiile MindMeister sau LucidChart. Folosește următoarele noțiuni:

- ➔ modelul sovietic
- ➔ Ceaușescu
- ➔ ideologie
- ➔ școli de partid
- ➔ Gheorghe Gheorghiu-Dej
- ➔ plenară
- ➔ congres
- ➔ secretar general
- ➔ rehabilitări politice
- ➔ comunismul dinastic
- ➔ cultul personalității
- ➔ Tezele din iulie
- ➔ Scânteia
- ➔ PMR/PCR.

Micul muzeu al istoriei comunismului

1. Strângeți diverse obiecte, produse înainte de 1989, în cadrul economiei RSR: bibelouri, discuri pentru pick-up, obiecte artizanale, cărți poștale, fotografii etc.
2. Pentru aceasta, investigați bunicii și cunoștii mai în vârstă.
3. Cu obiectele adunate, realizați un „mic muzeu al comunismului”, care ar putea fi montat pe un perete sau pe o masă în incinta liceului.
4. Etichetați toate obiectele cu denumirea, anul de producție (dacă poate fi identificat), precum și cu numele donatorului.
5. Popularizați pe site-ul liceului și pe pagina clasei.

RECAPITULARE FINALĂ

[1] Completează enunțurile de mai jos cu răspunsul corect:

- a) Termenul ... este utilizat pentru a indica pedepsirea adversarilor reali sau potențiali, presupuși sau inventați ai regimului comunist.
- b) Principala instituție represivă din România comunistă a fost ...
- c) O formă de represiune prin care indivizi sau grupuri erau deportați pentru a fi supuși unui control mai eficient s-a numit ...
- d) Preluată din experiența sovietică a colhozului, ... a produs una dintre cele mai dramatice transformări ale satului românesc.
- e) Sovieticii au înființat societăți mixte, numite ... , prin intermediul cărora s-au exploatat, în folosul URSS, resursele economice și industriale ale României.

[2] Alcătuiește un **referat științific** cu tema „Rezistența anticomunistă în România”. Structura acestuia trebuie să cuprindă: pagina de titlu, cuprinsul, introducerea, prezentarea elementelor de conținut, concluziile, bibliografia, anexele. Evaluarea referatului se va face în funcție de următoarele criterii:

- a) corespondența între tema propusă și conținut (25 p)
 - b) structura și stilul redactării (30 p)
 - c) relevanța bibliografiei și a anexelor (20 p)
 - d) interdisciplinaritate (15 p)
- Se acordă 10 p din oficiu.

[3] Alcătuiește un **Ebook** care să conțină poveștile a cinci personalități ale rezistenței și opoziției anticomuniste: Aristina-Pop Săileanu, Toma Arnăuțoiu, Ion Uță, Doina Cornea, Vasile Paraschiv.

Anul 2012: Fortul 13 Jilava, foști deținuți politic în vizită, după 70 de ani de la experiența lor de detenție.

[4] Împărțiți clasa în patru grupe de lucru. Fiecare grupă va viziona câte un film care are ca temă regimul comunist.

Grupa I: *Condamnați la fericire* (1992, documentar, Dinu Tănase)

Grupa II: *Binecuvântată fii, închisoare* (2002, regizor Nicolae Mărgineanu)

Grupa III: *Undeva, în Est* (1991, regizor Nicolae Mărgineanu)

Grupa IV: *Grup Canal 77* (2019, documentar, regizor Dragoș Zămosteanu)

Fiecare grupă va prezenta concluziile în fața clasei, după următorul plan:

- a) menționarea temei principale a filmului;
- b) mecanismele de control ale regimului comunist asupra populației și analiza comparativă a celor două etape ale comunismului românesc (*Condamnați la fericire*); modalitățile de supraviețuire în închisorile comuniste (*Binecuvântată fii, închisoare*); descrierea formelor de rezistență ale țărănimii față de colectivizare (*Undeva, în Est*); reacția societății la încălcarea drepturilor omului în anii 1970 și metode folosite de Securitate (*Grup Canal 77*).

[5] Citește cu atenție sursa și rezolvă cerințele „Povestea generației noastre se confundă cu istoria României postbelice [...] Suntem reprezentanții generației denumite în Occident *baby boomers*, copii veniți pe lume în mare număr după război, ca o reacție firească a vieții, a bucuriei de a trăi după imensele masacre de pe câmpurile de luptă și din lagărele morții. Acesta este însă un concept american, deoarece Europa

Deshumarea osemintelor lui Petru Vitan, zis Gheberici, născut în satul Băiești (1917–1952), membru al organizației anticomuniste Liga Partizanilor Români din Hațeg (majoritatea, foști membri ai PNȚ și veterani de război). Acțiunea de căutare și deshumare este urmare a solicitării făcute IICCMER de către urmașii victimei (https://www.iiccmr.ro/pdf/ro/rapoarte/raport_baiesti.pdf).

Sursa foto: Gh. Petrov

anilor de după război se transformase în ceea ce un istoric englez a numit recent *the Savage Continent*, iar Europa de Răsărit rămânea în continuare *bloodlands*, după cum scrie Timothy Snyder. Așadar, noi suntem prima generație de copii ai Războiului Rece.” (Matei Cazacu ș.a, *Povestea generației noastre*).

1. Prezintă două trăsături ale generației postbelice.
2. Explică sensul expresiei „the Savage Continent”.
3. Formulează un punct de vedere referitor la Europa de Răsărit, susținându-l cu două explicații din sursă.

[6] Pe baza sursei, formulează un scurt articol de ziar, după modelul:

„În timpul regimului comunist, în România au existat 44 de penitenciare principale și 72 de lagăre de muncă forțată destinate deținuților politici. Ele se aflau sub coordonarea Direcției Generale a Penitenciarelor (cu toate modificările de titulatură pe care le-a cunoscut de-a lungul vremii). Alături de conducerea centrală a DGP, responsabili pentru deciziile referitoare la tratamentul aplicat în locurile de detenție politică erau: comandanții de penitenciare, lagăre și colonii de muncă și locuitorii lor, precum și ofițerii politici care asigurau reeducarea deținuților conform directivelor partidului comunist [...]. Personalul care efectua paza penitenciarelor era selecționat în așa fel încât să excludă orice posibilitate de comunicare între deținuți și favorizarea acestora.” (Sursa: IICCMER)

[7] Utilizați metoda **Biblioteca Vie**. Împărțiți clasa în cinci grupe, fiecare dintre ele devenind o „carte”, care își prezintă subiectul prin dialog cu ceilalți elevi. Sarcina fiecărei „cărți” este de a citi o carte, după următorul plan:

Cartea I Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*; **Cartea II** Dina Balș, *Drumuri pustiite (Memorii)*; **Cartea III** Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*; **Cartea IV** Paul Goma, *Culoarea curcubeului 77 (Cutremurul oamenilor)*; **Cartea V** Ioan Popa, *Robi pe Uranus: Cum am construit Casa Popului*. La sfârșitul prezentării, fiecare „carte” formulează două concluzii.

[8] Vizionează, împreună cu colegii, filmul „Anul Nou care n-a fost” (2024). Organizați o dezbatere:

- a) Precizați locul Securității în viața cotidiană a oamenilor.
- b) Identificați reacțiile psihologice în fața politicii de demolare a caselor.
- c) Indicați soluțiile limită ale oamenilor pentru a scăpa de condițiile de existență din ultimii ani ai regimului Ceaușescu.

[9] Alcătuieste un portofoliu cu tema „Opoziția față de regimul Ceaușescu”, în care să se regăsească informații despre scrisorile/memoriile trimise REL de către Doina Cornea, Paul Goma, Radu Filipescu, Mihai Botez, Gabriel Andreescu. Poți adăuga și alți opozanți.

[10] Pe baza surselor online, alcătuieste o bază de date care să conțină între opt și zece mărturii ale supraviețuitorilor închisorilor comuniste, condamnați pe criterii politice. Redactează un proiect referitor la combaterea oricăror forme de discriminare și violență, pentru promovarea valorilor democratice, a respectării drepturilor și libertăților omului.

[11] Discutați în clasă despre simbolistica presupusă de imagine. Recunoașteți personajul și identificați locul în care a fost plasată statuia lui.

EVALUARE FINALĂ

TESTUL I

SUBIECTUL I

Alege varianta corectă de răspuns:

1. Intensificarea procesului de colectivizare, prin folosirea generalizată a violenței, a avut loc în perioada:

a) 1957–1962; b) 1953–1956; c) 1949–1953;

2. Interzicerea întreruperilor de sarcină, însoțită de modificarea Codului Penal, prin instituirea pedepsei pentru tentativă de avort, s-a făcut printr-un decret din:

a) 1957; b) 1966; c) 1975;

3. Ziua memoriei victimelor comunismului este:

a) 14 mai; b) 9 mai; c) 21 decembrie;

4. Cea mai cunoscută stațiune de la Marea Neagră pentru tineret a fost:

a) Vama Veche; b) Eforie Sud; c) Costinești.

30 p (5 x 6 p)

SUBIECTUL II

Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:

„Pe parcursul perioadei comuniste, România a suferit consecințele aplicării inflexibile a dogmelor leniniste: industrializarea forțată, întemeiată pe un model vechi de creștere economică care favoriza industria grea în detrimentul industriilor producătoare de bunuri de consum; lichidarea proprietății private deopotrivă în zonele urbane și rurale, asociată cu politica violentă și brutală de colectivizare a agriculturii; nimicirea valorilor tradiționale în numele unei false modernizări

sociale și economice; controlul metodic și mereu mai pervers asupra spațiului social și al vieții intime a cetățenilor (mai ales prin politica natalistă a dictaturii lui N. Ceaușescu). Sfera privată a fost astfel aproape complet anexată de către tentacularul partid/stat totalitar. Ca și în URSS, viața cotidiană în socialismul de stat era invadată de elemente propagandistice și de control dictate de partid.”

(Raport final)

1. Precizează, din sursă, o informație despre viața cotidiană. **4 p**

2. Explicitează sensul expresiei „nimicirea valorilor tradiționale”. **9 p**

3. Scrie o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă. **7 p**

4. Formulează un punct de vedere referitor la aplicarea dogmelor leniniste în România, susținându-l cu două informații selectate din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**

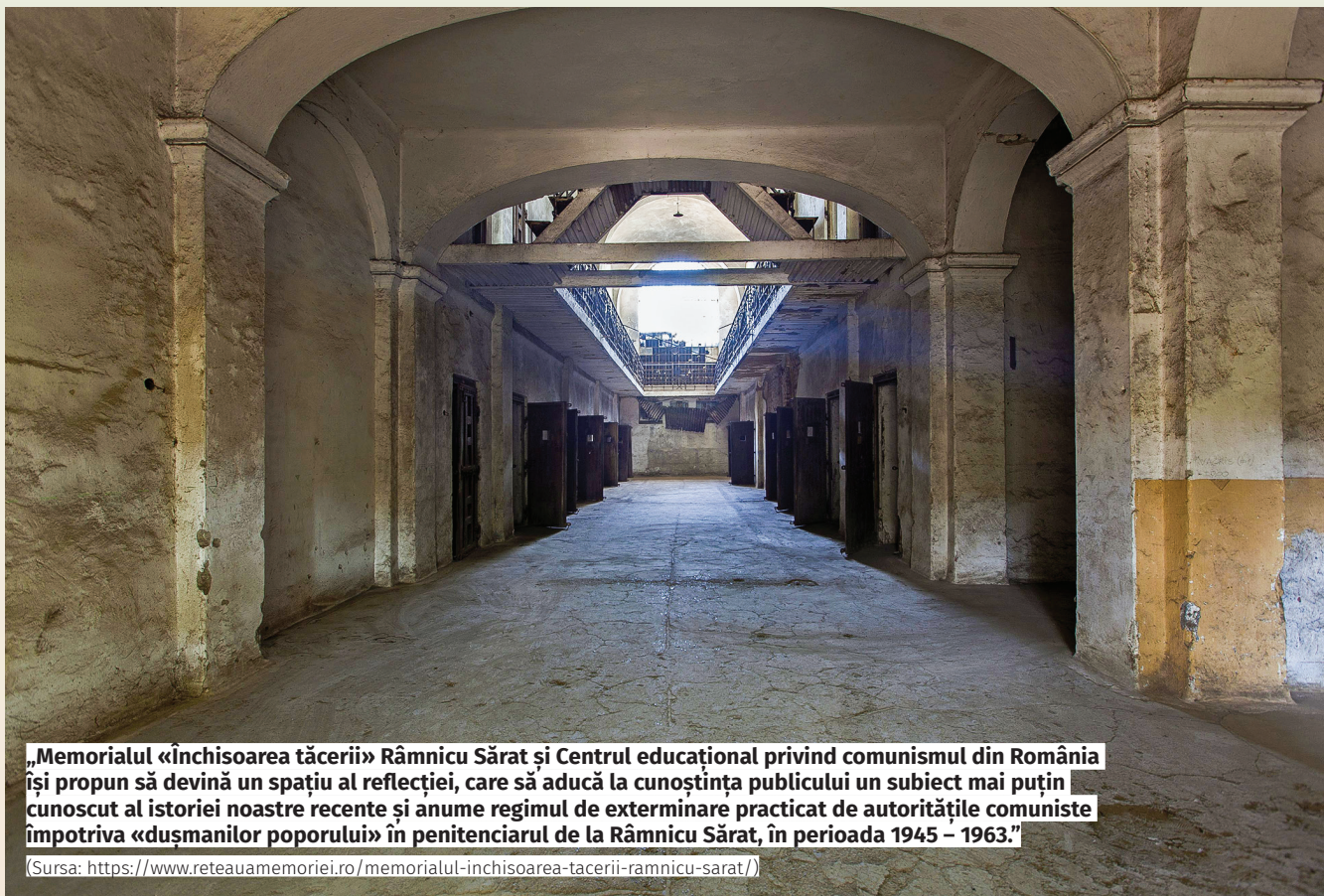
30 p

SUBIECTUL III

Alcătuiește un eseu nestructurat, de aproximativ două pagini, cu titlul „Procesul comunismului: vinovați, complici, responsabili”. **30 p**

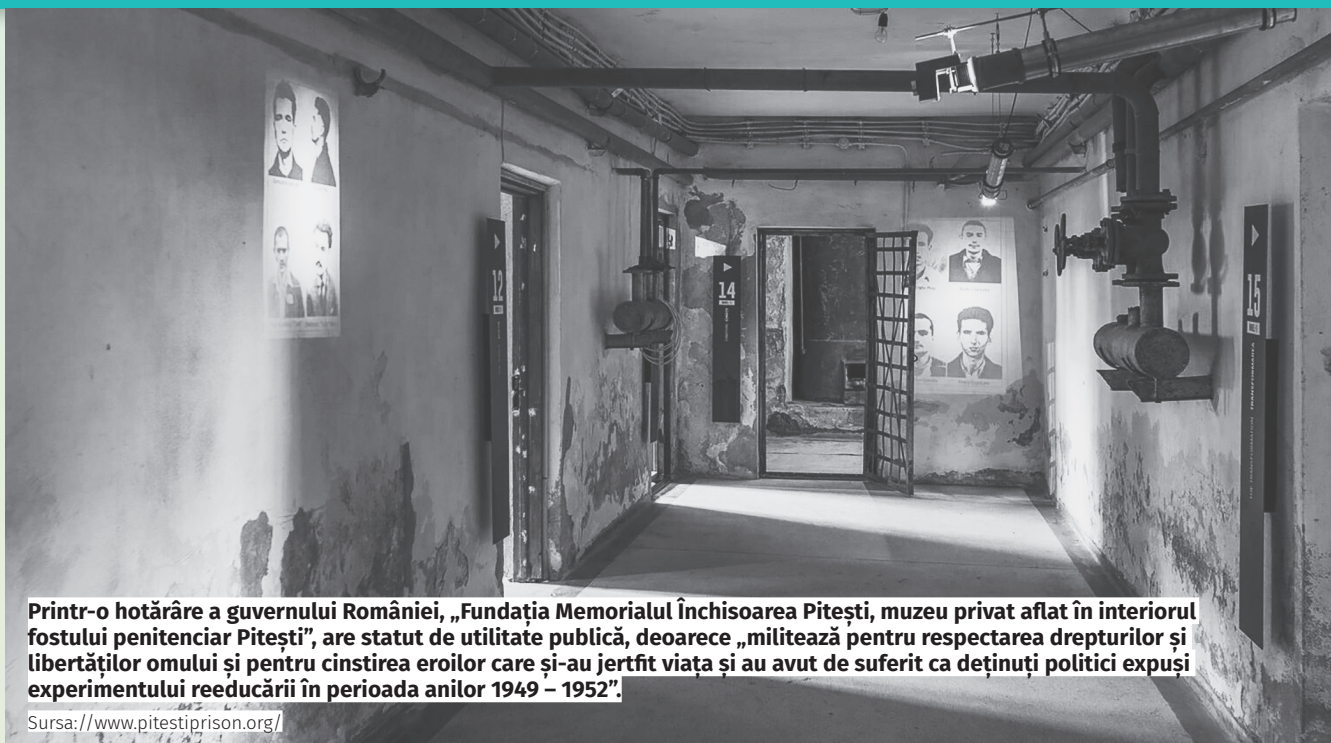
Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, 1 p pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; 2 p pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, 1 p pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.**

Total: 100 p

„Memorialul «Închisoarea tăcerii» Râmnicu Sărat și Centrul educațional privind comunismul din România își propun să devină un spațiu al reflecției, care să aducă la cunoștința publicului un subiect mai puțin cunoscut al istoriei noastre recente și anume regimul de exterminare practicat de autoritățile comuniste împotriva «dușmanilor poporului» în penitenciarul de la Râmnicu Sărat, în perioada 1945 – 1963.”

(Sursa: <https://www.reteauamemoriei.ro/memorialul-inchisoarea-tacerii-ramnicu-sarat/>)

Printr-o hotărâre a guvernului României, „Fundația Memorialul Închisoarea Pitești, muzeu privat aflat în interiorul fostului penitenciar Pitești”, are statut de utilitate publică, deoarece „militează pentru respectarea drepturilor și libertăților omului și pentru cinstirea eroilor care și-au jertfit viața și au avut de suferit ca deținuți politici expuși experimentului reeducării în perioada anilor 1949 – 1952”.

Sursa: www.pitestiprison.org/

TESTUL II

SUBIECTUL I

Citește enunțurile de mai jos și alege varianta corectă de răspuns:

1. Etapa represivă de tip stalinist a avut loc între anii:
a) 1958–1968; b) 1948–1958; c) 1978–1989;
2. Instituția represivă înființată în ianuarie 1949:
a) Justiția (populară); b) Securitatea; c) Miliția
3. Grupul de partizani Capotă–Dejeu a luptat în zona:
a) Munții Apuseni; b) Bucovina; c) sudul Munților Făgăraș;
4. Mișcarea pentru drepturile omului în România s-a constituit în contextul:
a) adoptării Tezelor din iulie (1971); b) Actului Final de la Helsinki; c) protocronismului.

30 p (5 x 6 p)

SUBIECTUL II

Citește cu atenție sursa de mai jos și răspunde la următoarele cerințe:

„Țara este guvernată prin «indicațiile prețioase ale președintelui», care dictează țăranilor cum și când să-și culeagă recolta, inginerilor cum să construiască o centrală nucleară și istoricilor cum să scrie despre Evul Mediu. [...] În mod inevitabil, ca și în Albania, Coreea de Nord sau Rusia stalinistă, cultul personalității a dat naștere unei societăți închise, stagnării, izolării, atitudinilor antioccidentale și, în cele din urmă, declinului cultural. În România lui Ceaușescu neraportarea unei conversații cu un străin a devenit delict penal (decretul nr. 408 din decembrie 1985), mașinile de scris sunt înregistrate la Miliție (decretul nr. 98 din martie 1983), iar politica informațiilor a devenit atât de restrictivă încât programele de televiziune sunt limitate la două ore pe zi.” (Vlad Georgescu, *Istoria românilor*)

1. Menționează, din text, o caracteristică a cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu. **4 p**
2. Precizează sensul expresiei „indicațiile prețioase ale președintelui”. **4 p**
3. Scrie o relație cauză-efect stabilită între două informații selectate din sursă. **7 p**
4. Formulează un punct de vedere referitor la cenzura informațiilor în anii 1980, susținându-l cu două informații din sursă. **4+(2 x 3) p = 10 p**
5. Argumentează, printr-un fapt istoric relevant, că practicile politice totalitare din România comunistă au constituit o încălcare flagrantă a drepturilor omului. **5 p**

30 p

SUBIECTUL III

Alcătuiește un eseu de aproximativ două pagini, cu titlul „Memoria regimului comunist în secolul al XXI-lea”, având în vedere:

1. menționarea a două cauze care au dus la instaurarea regimului comunist în România și în Europa de Est. **2 x 3 p = 6 p**
2. prezentarea a două memoriale sau muzee ale comunismului din România. **2 x 3 p = 6 p**
3. prezentarea a două motive care au impus condamnarea oficială a comunismului prin documentul intitulat Raport final. **2 x 3 p = 6 p**
4. formulează un punct de vedere referitor la necesitatea studierii istoriei comunismului în secolul al XXI-lea. **6 p**

30 p

Structura eseului (6 p): 2 p pentru utilizarea limbajului istoric adecvat, 1 p pentru structurarea eseului – introducere – cuprins – concluzie; 2 p pentru respectarea succesiunii cronologice a faptelor istorice, 1 p pentru respectarea limitei de spațiu. **Se acordă 10 p din oficiu.**

Total: 100 p

LISTĂ DE ABREVIERI

ACNSAS – Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
AFDPR – Asociația Foștilor Deținuți Politic (anticomuniști, deportaților, prizonierilor și urmașilor acestora) din România
AINST – Arhiva Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului
AMAE – Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
ANIC – Arhivele Naționale Istorice Centrale
ANR – Arhivele Naționale ale României
ARLUS – Asociația Română pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică
BGC – Biserica Greco-Catolică
BIRD – Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BNR – Banca Națională a României
BOR – Biserica Ortodoxă Română
BRC – Biserica Romano-Catolică
CAER – Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CAP – Cooperativa Agricolă de Producție
CCES – Consiliul Culturii și Educației Socialiste
CCS – Consiliul Securității Statului
(C)FSN – (Consiliul) Frontul(ui) Salvării Naționale
CPEX – Comitetul Politic Executiv al PCR
CSCE – Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa
DGM – Direcția Generală a Miliției
DGSS – Direcția Generală a Securității Statului
DO – domiciliu obligatoriu
DSS – Departamentul Securității Statului
FMI – Fondul Monetar Internațional
FOCR – Fototeca Online a Comunismului Românesc
GAC – Gospodăria Agricolă Colectivă
GAS – Gospodărie Agricolă de Stat
IICC(ME)R – Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului (și Memoria Exilului) din România
KGB – Comitetul Securității Statului, URSS (1954–1991)
MAI/ MI – Ministerul Afacerilor Interne/ Ministerul de Interne
MAN – Marea Adunare Națională
MNIR – Muzeul Național de Istorie a României
MSS – Ministerul Securității Statului
NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
NKVD – Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne, URSS (1934–1946)
OMS – Organizația Mondială a Sănătății
OTV – Organizația Tratatului de la Varșovia
PCdR – Partidul Comunist din România
PCR – Partidul Comunist Român
PCUS – Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR – Partidul Muncitoresc Român
RAM – Regiunea Autonomă Maghiară
REL – Radio Europa Liberă
RPR – Republica Populară Română
SMT – Stațiuni de Mașini agricole și Tractoare
TOZ – acronimul rusesc pentru Asociațiile de cultivare în comun a pământului
UCECOM – Uniunea Centrală a Cooperativelor Meșteșugărești
UNCAP – Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție
UTC/ UTM – Uniunea Tineretului Comunist/ Muncitoresc

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ SELECTIVĂ

ACNSAS, Fondurile Penal, Informativ, Rețea, Documentar
 ANIC, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, Fond CC al PCR – Cămară
 Arhive personale
 Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 2014.
 Timothy Garton Ash, *Fofoasele prigoanei. Lanterna magică. Eseuri despre destinul Europei Centrale și de Est*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.
 Mioara Anton, „Ceașescu și poporul”. *Scrisori către „iubitul conducător”, 1965–1989*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021.
 Mioara Anton, Laurențiu Constantiniu, *Guvernați și guvernări. Scrisori către putere. 1945–1965*, Editura Polirom, Iași, 2014.
 Flori Bălănescu, *Paul Goma – conștiință istorică și conștiință literară*, Editura Corint, București, 2022.
 Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Corint, București, 2023.
 Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Editura Polirom, Iași, 2008.
 Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România: dimensiunea politică*, vol. 1, INST, București, 2000.
 Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970–1980*, INST, București, 2014.
 Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România, *Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, București, 2007.
 Liliana Corobca (ed.), *Panorama comunismului în România*, Editura Polirom, Iași, 2020.
Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste, Dan Cătănuș (coord.), INST, București, 2013.
 Nicoleta Ionescu-Gură, *Munca forțată din România în regimul comunist. Internările administrative din perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948–1965)*, Editura Corint, București, 2017.
 Luciana M. Jinga, Florin S. Soare (coord.), Corina Doboș, Cristina Roman, *Politica pronatalistă a regimului Ceașescu. Instituții și practici*, Editura Polirom, Iași, 2010.
 Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500–2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010.
Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Al-George, Al.O. Teodoreanu etc., Editura Vremea, București, 1996.
România, 1945–1989. Enciclopedia Regimului Comunist. Represiunea, Vol. I–V, A–E, F–O, P–R, S–Ș, T–Z, Octavian Roske (coord. vol. I–IV), A.-M. Cătănuș, Al. Cristian Voicu (coord. vol. V), INST, București, 2011–2021.
România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Rezistență, opoziție, disidență, vol. 1, A–C, vol. 2, D–L, *Dicționar biografic*, Flori Bălănescu (coord.), INST, București, 2023, 2024.
 Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1945–1952)*, Aiud, Suceava, Pitești, Brașov, vol. 1, Editura Polirom, Iași, 2010.
 Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceașescu*, Editura Humanitas, București, 1994.
<http://www.cnsas.ro/>
<https://www.iiccmr.ro/>
<https://totalitarism.ro/>
<https://www.memorialsighet.ro/>
[https://www.youtube.com/playlist TVR: Memorialul durerii](https://www.youtube.com/playlist?list=TVR:Memorialul%20durerii)

Istoria comunismului din România

Flori Bălănescu (coordonator)
Mioara Anton
Carmen Müller
Florin-Răzvan Mihai

CORINT
LOGISTIC

